Міністерство внутрішніх справ України
Одеський державний університет внутрішніх справ
Херсонський факультет

ПРІОРИТЕТНІ НАПРЯМКИ РОЗВИТКУ ТА РЕФОРМУВАННЯ ПРАВООХОРОННИХ ОРГАНІВ УКРАЇНИ

матеріали
Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції
(31 жовтня 2019)

ХЕРСОН
2019

УДК 34(477)(05)
ББК 67.9 (4 Укр)
П 68

Рекомендовано до друку Вченою радою
Одеського державного університету внутрішніх справ
(протокол № …від ….2019р.)

Редакційна колегія:
Бараненко Р.В., кандидат технічних наук, доцент;
Беніцький А.С., кандидат юридичних наук, професор;
Великий В.М., кандидат педагогічних наук, доцент;
Корунчак Л.А., кандидат юридичних наук;
Моргунова Т.І., кандидат технічних наук, доцент;
Оржинська Е.І., кандидат юридичних наук;
Соловей О.М., кандидат юридичних наук;
Шкута О.О., доктор юридичних наук, доцент.

Матеріали викладено в авторській редакції з незначними коректорськими правками. Відповідальність за точність поданих фактів, цитат, цифр і прізвищ несуть автори та їх наукові керівники.

ISBN ….

П 68 Пріоритетні напрямки розвитку та реформування правоохоронних органів України : матеріали Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції (31 листопада 2019 року, м. Херсон) / за ред. :Р. В. Бараненко, А. С. Беніцького та О. О. Шкути**.** – Херсон : «ВКФ ЛТД «Типографія Стар», 2019.– 294 с.

УДК 34(477)(05)

ISBN ….

© Херсонський факультет
Одеського державного університету
внутрішніх справ, 2019

ЗМІСТ

СЕКЦІЯ № 1
ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ ПРОБЛЕМИ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ СИСТЕМИ МВС УКРАЇНИ

Бездольний М. Ю.
ОСОБЛИВОСТІ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО СТАТУСУ ПРАВООХОРОННИХ ОРГАНІВ УКРАЇНИ У СФЕРІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВ І СВОБОД ЛЮДИНИ..... 11
Бельський С. В., Олійник О. І.
ІНСТИТУТИ КОНСТИТУЦІЙНОГО ПРАВА УКРАЇНИ: ПРОБЛЕМИ ТЕОРІЇ І ПРАКТИКИ..... 14
Бондар В. В., Починок Ю. О.
ПЕРСПЕКТИВИ СУЧАСНОГО ЗАКОНОДАВСТВА ЩОДО ЗАПОБІГАННЯ ТА ПРОТИДІЇ ДОМАШНЬОМУ НАСИЛЬСТВУ В МІЖНАРОДНОМУ АСПЕКТІ..... 18
Бурцева І. В., Новіков М. М.
ПРОТИДІЯ БУЛІНГУ: ДОСВІД, ПЕРСПЕКТИВИ ТА ЗАПОЗИЧЕННЯ У ЗАРУБІЖНИХ КРАЇН..... 23
Вайда Т. С.
ВИКОРИСТАННЯ СУЧАСНИХ МУЛЬТИМЕДІЙНИХ ДОШОК ЯК ЕФЕКТИВНА ПЕДАГОГІЧНА УМОВА УДОСКОНАЛЕННЯ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ ПІДГОТОВКИ ПОЛІЦЕЙСЬКИХ..... 29
Вайда Т. С., Круглик М. І.
СУЧАСНІ ДИДАКТИЧНІ ЗАСОБИ НАВЧАННЯ ПОЛІЦЕЙСЬКИХ: ВИКОРИСТАННЯ ПЕДАГОГІЧНИХ МОЖЛИВОСТЕЙ МУЛЬТИМЕДІЙНИХ ДОШОК ТА ВРАХУВАННЯ ТЕХНІЧНИХ ВИМОГ ДЛЯ ЇХ ЕФЕКТИВНОГО ЗАСТОСУВАННЯ В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ ЗВО МВС УКРАЇНИ..... 35
Великий В. М.
ФОРМУВАННЯ ДОВІРЧИХ ВІДНОСИН ДО НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ..... 42
Довженко М. О., Великий В. М.
ЧИ МОЖНА НАРОДИТИСЯ ГЕНІЄМ У ПРАВОВІЙ СФЕРІ?..... 48

Жильцов О. Л.
ПРОФЕСІЙНА АДАПТАЦІЯ КУРСАНТІВ У ПРОЦЕСІ НАВЧАННЯ У ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ СИСТЕМИ МВС УКРАЇНИ 52
Корунчак Л. А.
АКСІОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ У НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНОМУ ВИХОВАННІ КУРСАНТІВ 57
Кріцька Д. Є., Великий В. М.
САМОРОЗВИТОК ВОЛЬОВИХ ЯКОСТЕЙ МАЙБУТНІХ ПРАЦІВНИКІВ ПРАВООХОРОННИХ ОРГАНІВ 62
Кузьменко Ю. В., Котенко В. О.
РЕФОРМИ В НАЦІОНАЛЬНІЙ СИСТЕМІ ЮРИДИЧНОЇ ОСВІТИ: СУЧАСНИЙ СТАН 66
Литвиненко Т. А.
ОСОБЛИВОСТІ ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНОЇ ТА ФАХОВО-ПАТРІОТИЧНОЇ ПІДГОТОВКИ КУРСАНТІВ У ПОЛІЦЕЙСЬКИХ ЗВО 70
Мелікян А. А., Новіков М. М.
СИСТЕМА ВИЩОЇ ОСВІТИ УКРАЇНИ: ПОРІВНЯЛЬНО-ПРАВОВИЙ АНАЛІЗ 75
Новіков М. М.
ДЕОНТОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ПРАВОВОЇ КУЛЬТУРИ ПОЛІЦЕЙСЬКОГО 79
Погрібний І.М.
ДО РЕАЛЬНИХ ДЕОНТОЛОГІЧНИХ ПРОБЛЕМ ПАТРІОТИЧНОГО ТА ПРАВОВОГО ВИХОВАННЯ ПОЛІЦЕЙСЬКИХ 85
Полуцька В. А., Моргунова Т. І.
ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНОЇ СВІДОМОСТІ СЕРЕД СТУДЕНТІВ І КУРСАНТІВ У ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ МВС УКРАЇНИ 90
Правоторова О. М.
ОКРЕМІ АСПЕКТИ СУЧАСНОЇ ПРОБЛЕМАТИКИ ВИКЛАДАННЯ АДМІНІСТРАТИВНОГО ПРАВА СЕРЕД ЮРИСТІВ-ПРАВОЗНАВЦІВ (В ТОМУ ЧИСЛІ І ЗАКЛАДІВ СИСТЕМИ МВС) 94

Спиця О. В., Великий В. М.
ОСОБЛИВОСТІ КРИМІНАЛЬНОЇ ПОВЕДІНКИ ЖІНОК 97
Туржавська К. О., Бараненко Р. В.
ДО ПИТАННЯ РЕФОРМУВАННЯ ПІДГОТОВКИ ПРАЦІВНИКІВ ПІДРОЗДІЛІВ КІБЕРПОЛІЦІЇ 102
Устюжанінова О. Т.
ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ МОРАЛЬНО-ЕТИЧНОЇ ТА ПРОФЕСІЙНОЇ КУЛЬТУРИ ПРАЦІВНИКІВ ПРАВООХОРОННИХ ОРГАНІВ 104
Шевченко Н. Л.
СУТНІСТЬ ТА СИСТЕМА ПРАВ І СВОБОД ЛЮДИНИ ТА СТАНДАРТИ ЇХ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ОРГАНАМИ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ 108

СЕКЦІЯ 2
СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ РЕФОРМУВАННЯ КРИМІНАЛЬНОГО ТА КРИМІНАЛЬНОГО ПРОЦЕСУАЛЬНОГО ЗАКОНОДАВСТВА УКРАЇНИ

Беніцький А. С.
ОСОБЛИВОСТІ КВАЛІФІКАЦІЇ ЗЛОЧИНУ, ПЕРЕДБАЧЕНОГО СТ. 306 КК УКРАЇНИ 111
Берило О. Г.
КРИМІНАЛЬНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА НЕНАДАННЯ ДОПОМОГИ ХВОРОМУ МЕДИЧНИМ ПРАЦІВНИКОМ: ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД 116
Богатирьов І. Г.
ПРОБЛЕМА КАТУВАННЯ ЗАСУДЖЕНИХ В МІСЦЯХ НЕСВОБОДИ 120
Богатирьова О. І.
ДОМАШНЯ ЗЛОЧИННІСТЬ В УКРАЇНІ: ПРОТИДІЯ ТА ЗАПОБІГАННЯ 123
Бурлакова В. С., Устюжанінова О. Т.
ЗАКОНОДАВЧЕ ВРЕГУЛЮВАННЯ ПРОБЛЕМАТИКИ НАДАННЯ ПОТЕРПІЛОМУ МЕДИЧНОЇ ТА ДОМЕДИЧНОЇ ДОПОМОГИ 127

Зосімова К. С., Пузирьов М. С.
ІСТОРИКО-ПРАВОВІ ПЕРЕДУМОВИ ЗАРОДЖЕННЯ ПРОГРЕСИВНОЇ СИСТЕМИ ВИКОНАННЯ ПОКАРАННЯ 130
Ільницька М. Р., Моргунова Т. І.
ОКРЕМІ ПИТАННЯ КОРУПЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ ЗА УЧАСТІ ОРГАНІЗОВАНОЇ ЗЛОЧИННОСТІ У СФЕРІ ГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ..... 134
Курбатова І. С.
ПОСИЛЕННЯ ЗАХИСТУ ПРАВ ПОТЕРПІЛОГО ЯК ПРІОРИТЕТНИЙ НАПРЯМ РЕФОРМУВАННЯ КРИМІНАЛЬНОГО ПРОЦЕСУАЛЬНОГО ЗАКОНОДАВСТВА УКРАЇНИ: ЗАПРОШЕННЯ ДО ДИСКУСІЇ 138
Лудчак В. В., Звенигородський О. М.
СИСТЕМА ЗЛОЧИНІВ ПРОТИ ЖИТТЯ ТА ЗДОРОВ'Я ОСОБИ ЗА КРИМІНАЛЬНИМ КОДЕКСОМ УКРАЇНИ 143
Луцюк К. Л.
ОКРЕМІ АСПЕКТИ РЕСОЦІАЛІЗАЦІЇ НЕПОВНОЛІТНІХ ЗАСУДЖЕНИХ 148
Матущак І. В., Ребкало М. М.
СТРУКТУРА УПРАВЛІННЯ КРИМІНАЛЬНО-ВИКОНАВЧОЮ СИСТЕМОЮ УКРАЇНИ 153
Михайлик О. Г.
НАУКОВІ ПОГЛЯДИ ВЧЕНИХ НА НАСИЛЬСТВО СЕРЕД ЗАСУДЖЕНИХ У ВИПРАВНИХ КОЛОНІЯХ УКРАЇНИ 157
Осипець О. В., Олефір Л. І.
ПОКАРАННЯ У ВИДІ ГРОМАДСЬКИХ РОБІТ В КОНТЕКСТІ ЗАКОНОДАВСТВА ДЕРЖАВ ПОСТРАДЯНСЬКОГО ПРОСТОРУ 161
Петля А. Г., Олефір Л. І.
СУДОВА ПРАКТИКА ЗАСТОСУВАННЯ ПОКАРАННЯ У ВИДІ ПОЗБАВЛЕННЯ ПРАВА ОБІЙМАТИ ПЕВНІ ПОСАДИ АБО ЗАЙМАТИСЯ ПЕВНОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ..... 164
Починок Ю. О., Савельєва І. В
ПОРІВНЯЛЬНИЙ ПРАВОВИЙ АНАЛІЗ НОВЕЛИ ЗА СТАТТЕЮ 286-1 КК УКРАЇНИ ТА СТАТТІ 130 КУПАП..... 167

Пузирьов М. С., Коваленко В. О.
АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ЗАСТОСУВАННЯ СТ. 391 КРИМІНАЛЬНОГО КОДЕКСУ УКРАЇНИ ЗА СУЧАСНИХ УМОВ..... 171
Саніна В. Р., Моргунова Т. І.
ОСОБЛИВОСТІ ЕКОНОМІЧНИХ ЗЛОЧИНІВ В УМОВАХ КРИЗОВИХ СИТУАЦІЙ В ЕКОНОМІЦІ УКРАЇНИ 177
Соловей О. М.
ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ ЗАКОНОДАВСТВА ПРО КРИМІНАЛЬНІ ПРОСТУПКИ 181
Степанова Ю. П., Кушнір І. П.
КРИТЕРІЇ КЛАСИФІКАЦІЇ ЗЛОЧИНІВ У СФЕРІ СЛУЖБОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ..... 184
Ступа В. Ф.
СЛУЖБОВА НЕДБАЛІСТЬ ЯК НЕТИПОВИЙ ЗЛОЧИН СЕРЕД КРИМІНАЛЬНИХ ПОСЯГАНЬ У СФЕРІ СЛУЖБОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ..... 189
Сулим А. О., Пузирьов М. С.
ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ БЕЗПЕКИ ПЕНІТЕНЦІАРНОГО ПЕРСОНАЛУ 192
Темніков О. В.
ЩОДО НЕОБХІДНОСТІ ЗАКОНОДАВЧОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ ПОЧАТКОВОГО ЕТАПУ СТАДІЇ ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ..... 196
Терно А. М.
ПРАВОВА ПРИРОДА ЄСПЛ ТА СУСПІЛЬНИХ ВІДНОСИН, ЩО ВИНИКАЮТЬ У СФЕРІ ВИКОНАННЯ ЙОГО РІШЕНЬ 204
Ткач Д. А., Пузирьов М. С.
ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ ВИКОНАННЯ ПОКАРАННЯ У ВИДІ ПОЗБАВЛЕННЯ ВОЛІСТОСОВНО ЗАСУДЖЕНИХ НЕПОВНОЛІТНІХ У ШВЕЦІЇ ТА УКРАЇНІ 208
Туржавська К. О., Шкута О. О.
ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ РЕЖИМУ В МІСЦЯХ НЕСВОБОДИ..... 212
Хаджисаліхоглу Д. Х., Бараненко Р. В.
ДО ПИТАННЯ ЛЕГАЛІЗАЦІЇ ВОГНЕПАЛЬНОЇ ЗБРОЇ В УКРАЇНІ..... 215

Юрчик І. О., Пузирьов М. С.
ТЕОРЕТИКО-ПРАВОВІ ПІДХОДИ ДО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ОСОБИСТОЇ БЕЗПЕКИ ЗАСУДЖЕНИХ218..... 218

СЕКЦІЯ 3
АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПРАВОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РОЗКРИТТЯ ТА РОЗСЛІДУВАННЯ ЗЛОЧИНІВ

Венгер Т. О., Новіков М. М.
ПРО ОСОБЛИВОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ ОРГАНІВ ПОЛІЦІЇ У ЗАРУБІЖНИХ КРАЇНАХ..... 223
Галунько В. М.
ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПРИ РОЗСЛІДУВАННІ КРИМІНАЛЬНИХ ПРОВАДЖЕНЬ 228
Гресько М. О., Новіков М. М.
ПРОТИДІЯ КРИМІНАЛІЗАЦІЇ СУСПІЛЬСТВА У ЗАРУБІЖНИХ КРАЇНАХ..... 232
Кіріченко А. В., Андрусенко О. А.
ІСТОРІЯ ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ..... 237
Колтуннік С. В., Устюжанінова О. Т.
ЗАПОБІГАННЯ ЗЛОЧИНАМ, ЯКІ ВЧИНЯЮТЬСЯ НЕПОВНОЛІТНІМИ У СФЕРІ ОБІГУ НАРКОТИЧНИХ ЗАСОБІВ, ПСИХОТРОПНИХ РЕЧОВИН ТА ПРЕКУРСОРІВ..... 242
Моргунова Т. І.
ДОКУМЕНТАЦІЯ ЯК ДОКАЗ ПРИ РОЗСЛІДУВАННІ ЕКОНОМІЧНИХ ЗЛОЧИНІВ 245
Нетяга В. В.
ЗАПОБІГАННЯ КОНТРАБАНДІ В УКРАЇНІ: АКТУАЛЬНА ПРОБЛЕМА СЬОГОДЕННЯ 251
Пилипчук А. С., Устюжанінова О. Т.
АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ УДОСКОНАЛЕННЯ ІНСТИТУТУ ПОДВІЙНОГО ГРОМАДЯНСТВА..... 253
Половинка Л. М., Новіков М. М.
ДЕЯКІ ЗАХОДИ ЗАСТОСУВАННЯ КРИМІНАЛІСТИКИ НА ПРАКТИЦІ 257

Полуцька В. А., Савельєва І. В.
ОСОБЛИВОСТІ ЗАСТОСУВАННЯ ОКРЕМИХ ТАКТИЧНИХ ПРИЙОМІВ ДОПИТУ 262
Савельєва І. В.
ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ РОЗСЛІДУВАННЯ СТАТЕВИХ ЗЛОЧИНІВ ЗА НОВЕЛАМИ В КК УКРАЇНИ 2019 РОКУ 267
Семеног А. О., Новіков М. М.
СВІТОВИЙ ДОСВІД ТЕОРЕТИЧНО-ПРИКЛАДНОГО ЗАСТОСУВАННЯ СУДУ ПРИСЯЖНИХ 272
Хелік В.В.
ПОРУШЕННЯ ПРАВИЛ ДОРОЖНЬОГО РУХУ АБО ЕКСПЛУАТАЦІЇ ТРАНСПОРТУ ОСОБАМИ, ЯКІ КЕРУЮТЬ ТРАНСПОРТНИМИ ЗАСОБАМИ: АКТУАЛЬНА ПРОБЛЕМА СЬОГОДЕННЯ 277
Ясинська А. В., Устюжанінова О. Т.
ДЕЯКІ ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПРАВОВІ ПРОБЛЕМИ ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ 280

СЕКЦІЯ 4
ОСОБЛИВОСТІ ЗАСТОСУВАННЯ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ЗАПОБІГАННІ ТА ПРОТИДІЇ КРИМІНАЛЬНИМ ПРАВОПОРУШЕННЯМ

Басараб О. Т., Басараб О. К.
ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ КІБЕРБЕЗПЕКИ ДЕРЖАВНОЇ ПРИКОРДОННОЇ СЛУЖБИ УКРАЇНИУ ПИТАННЯХ ЗАПОБІГАННЯ ТА ПРОТИДІЇ КІБЕРЗЛОЧИНАМ 285
Шкута О. О.
ДЕТЕРМІНАНТИ КІБЕРЗЛОЧИННОСТІ У МІСЦЯХ НЕСВОБОД. КРИМІНОЛОГІЧНИЙ АСПЕКТ..... 289
Щербина М. В., Бараненко Р. В.
АНАЛІЗ АТАК НА СЕГМЕНТИ ІНФОРМАЦІЙНОЇ ІНФРАСТРУКТУРИ УКРАЇНИ 291

Шановні автори та читачі збірника!

До вашої уваги представлено матеріали Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції «Пріоритетні напрямки розвитку та реформування правоохоронних органів України», яка відбулася 31 жовтня 2019 року в Херсонському факультеті Одеського державного університету внутрішніх справ.

На конференції було обговорено психолого-педагогічні проблеми професійної освіти системи МВС України, сучасні тенденції реформування кримінального та кримінального процесуального законодавства України, актуальні проблеми організаційно-правового забезпечення розкриття та розслідування злочинів, особливості застосування інформаційних технологій у запобіганні та протидії кримінальним правопорушенням та ін.

СЕКЦІЯ № 1
ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ ПРОБЛЕМИ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ СИСТЕМИ МВС УКРАЇНИ

Особливості адміністративно-правового статусу правоохоронних органів України у сфері забезпечення прав і свобод людини

Бездольний Максим Юрійович
кандидат юридичних наук, доцент
кафедри адміністративного права
та адміністративного процесу,
Херсонський факультет ОДУВС

Виходячи з міжнародних та європейських стандартів, в основу діяльності правоохоронних органів щодо забезпечення прав людини покладаються принципи верховенства права, законності, визнання людини найвищою соціальною цінністю; пріоритетності її природних прав; забезпечення прав і свобод людини як основного обов'язку правової демократичної держави, її правоохоронних органів зокрема; право людини на захист своїх прав; відновлення прав потерпілого від злочину, підвищення ролі громадських правозахисних організацій та їх участі у формуванні державної правової політики; забезпечення через демократичні процедури контролю за здійсненням державними органами своїх повноважень; відповідність законодавства з прав людини міжнародним нормам і стандартам та ін. [1].

Законність як одна зі складових основ демократизації нашого суспільства і захищеності індивіда від свавілля влади є насамперед у вигляді керівного початку в діяльності всіх державних органів і посадових осіб. Означене повною мірою стосується і правоохоронних структур, які через функціональну специфіку особливо пов'язані із законністю. Не менш важливим є те, що правоохоронні органи обов'язково здійснюють свою діяльність від імені держави спеціально уповноваженими суб'єктами. До таких

суб'єктів належать як вищі органи державної влади – Верховна Рада України, Президент України, Кабінет Міністрів України, Міністерство внутрішніх справ України, так й інші [2].

Саме проголошення в статті 3 Конституції України найвищою соціальною цінністю життя, здоров'я, честі, гідності, недоторканності та безпеки людини і громадянина визначає відповідальність держави перед людиною за свої дії чи бездіяльність, адже не достатньо проголосити права – потрібно гарантувати їх виконання. При цьому держава не лише має бути гарантом належної реалізації передбачених Конституцією і законами прав і свобод людини та громадянина, а й має забезпечувати належний захист у всіх випадках незаконного втручання в життя і діяльність особи та примусового впливу на неї, тобто бути гарантом від свавілля, беззаконня, самоуправства, зловживання владою з боку її органів та посадових осіб, особливо з боку правоохоронних органів [3].

Одним із центральних органів держави є поліція, яка наділена виконавчою владою, відповідно до ст.1 Закону України «Про національну поліцію» служить суспільству шляхом забезпечення охорони прав і свобод людини, протидії злочинності, підтримання публічної безпеки і порядку. Її основними завданнями згідно зі ст. 2 є охорона прав і свобод людини, а також інтересів суспільства і держави; протидія злочинності. Рівень реалізації зазначених завдань свідчить про стан демократії у країні [4].

До системи нормативно-правового регулювання діяльності поліції згідно із Законом України «Про Національну поліцію» належать: Конституція України, закони й кодекси України, постанови Верховної Ради України, укази Президента України, постанови Кабінету Міністрів України, нормативні акти МВС України; Загальна декларація прав людини, міжнародні правові норми, ратифіковані у встановленому порядку [5].

Одним з основоположних завдань держави та легітимною підставою монополії державної влади є встановлення охоронюваного правом та стабільного порядку. Загроза безпеці нормального суспільного співіснування виникає тоді, коли окремі громадяни ставляться з неповагою до загального правопорядку або окремих прав інших членів суспільства, діють (поводяться) усупереч

принципам громадського співіснування або спричиняють шкоду нормальному функціонуванню державних органів. Відвернення цих загроз безпеці суспільства та запобігання порушенням правопорядку саме і є завданням поліції [6].

Прийнятий Закон України «Про Національну поліцію» лише частково дав розуміння наступних кроків розбудови поліції. Разом із тим він потребує прийняття низки супутніх законодавчих і нормативних актів, які так і не були прийняті. У зв'язку з цим практично унеможливлено дієвий контроль за безпекою дорожнього руху, незрозумілою є ситуація із затриманням осіб та доставлянням їх до поліції, не визначена ситуація з конвоюванням та утриманням заарештованих осіб, не встановлено способів оцінювання рівня довіри до поліції, порядку участі громадськості у контролі за роботою поліції та багато іншого.

Проте діяльність лише державних правоохоронних органів не завжди здатна повною мірою забезпечити конституційне право людини на захист своїх законних прав та інтересів.

Отже, основними правоохоронними органами, які здійснюють негативний вплив на забезпечення прав і свобод людини, є Національна поліція України, яка внаслідок пасивності її керівників не домоглася прийняття ефективного законодавства, яке змогло б знизити факти порушення прав і свобод людини і громадянина. Але матимемо надію що реформування на даному етапі не закінчиться і позитивних зрушень буде більше.

Література:

1. Тацій В.Я. Утвердження і забезпечення прав та свобод людини – головний конституційний обов'язок демократичної, правової, соціальної держави. *Вісн. Акад. правових наук України*. 2000. №4 (23). С.3-19.
2. Шопіна І.М. Адміністративно-правове регулювання управління органами внутрішніх справ України: автореф. дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.07. / Держ. НДІ М-ва внутр. справ України. Київ. 2012. 36 с.
3. Конституція України: Закон України від 28.06.1996 №254к/96-В. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. №30. Ст. 141.

4. Про Національну поліцію України: закон України від 02.07.2015 №580-VIII. *Відомості Верховної Ради України*. 2015. №40-41. Ст. 379.
5. Захист прав, свобод і законних інтересів громадян України в процесі правоохоронної діяльності: Головне управління по роботі з особовим складом МВС України; Донецьк: ДІВС, 2001. 656 с.
6. Римаренко Ю.І. Приватне життя і поліція. Концептуальні підходи. Теорія та практика. Київ : КНТ, 2006. 740 с.

Інститути конституційного права України: проблеми теорії і практики

Бельський Сергій Володимирович
слухач магістратури заочної форми навчання, Академія Державної пенітенціарної служби

науковий керівник:
Олійник Олександр Іванович
кандидат юридичних наук, доцент, перший проректор, Академія Державної пенітенціарної служби

З 1991 року, а саме після проголошення незалежності України, відбулась трансформація національної правової системи України у всіх її аспектах та складових, у тому числі і в галузевих системах права.

Найбільш нові, рельєфні та якісні зміни відбулись саме в системі конституційного права України – з'явилась нова конституція незалежної України, що породила становлення нових інститутів конституційного права (інститут конституційного суду, інститут уповноваженого з прав людини та ін.).

Станом на сьогоднішній день, було реалізовано та планується провести низку конституційних реформ, здійснюється процес удосконалення системи інститутів конституційного права України,

шляхом внесення великої кількості змін до діючої конституції України.

Наразі, вченими виведено декілька формулювань поняття «інститут конституційного права», а саме: Інститут конституційного права (від лат. Institutum – устрій, організація, установлення) – це система норм права, які в межах предмета конституційного права регулюють та охороняють змістовно близькі, однорідні суспільні відносини [1, с. 29].

Серед багатоманітності визначень досліджуваної категорії заслуговує на увагу позиція В. Погорілка і В. Федоренка про те, що інститут конституційного права України – це головна складова системи конституційного права України, яка втілює в собі волю та легітимні інтереси Українського народу, Української держави, територіальних громад через упорядкування та систематизацію у своєму складі доктринально, предметно та функціонально взаємопов'язаних норм конституційного й інших галузей права [2, с. 57].

Не варто, забувати про класифікацію інститутів конституційного права. Так, О.В. Носенко пропонує наступні критерії класифікації: за предметом правового регулювання (інститут законодавчої влади. Інститут конституційних основ безпосередньої демократії, інститут місцевого самоврядування та ін.); За функціями (установчі, регулятивні та охоронні інститути); За формами і видами (конституційні та законодавчі інститути); За галузевою приналежністю (галузеві та міжгалузеві); За структурою (генеральні, основні та субінститути) [3, с. 10-11].

На думку О.О. Кутафіна, основними інститутами конституційного права є: основи конституційного ладу; громадянство; основи правового статусу людини і громадянина; федеративний устрій; виборче право; система державної влади; система місцевого самоврядування [4, с. 57].

Як відомо, інститут конституційного права є системою норм права, які в межах предмета конституційного права регулюють та охороняють змістовно близькі, однорідні суспільні відносини.

Проте, при розгляді такої масштабної теми як інститут конституційного права, виникає логічне питання: а чи існують проблеми практичної реалізації інститутів конституційного права,

закріплених в Конституції України? Звісно, як і в будь-якому теоретичному питанні існують проблеми теорії та практики.

У сучасній українській науці конституційного права проблеми теорії та практики інститутів конституційного права традиційно досліджуються наступними вченими: В. Ф. Мелащенка, В. Ф. Погорілка, В. Л. Федоренка, О. Ф. Фрицького, В. М. Шаповала, Ю. М. Тодики та ін.

Дослідивши літературу та роботи вищенаведених науковців, вважаю за необхідне наголосити увагу на чи не найважливішій проблемі теорії та практики інститутів конституційного права, а саме на проблемі не дотримання суб'єктами конституційних правовідносин, закріплених в конституції норм, що в свій сукупності становлять конституційно-правовий інститут.

Так, до суб'єктів конституційних правовідносин, серед іншого відносяться фізичні особи, органи державної влади та органи місцевого самоврядування, організації тощо.

Як приклад порушеної в даній статті проблеми теорії та практики конституційно-правових інститутів можна зазначити одну з найважливіших проблем теорії та практики, про яку піде мова нижче.

Так, у статті 8 Конституції України визначено, що в Україні визнається і діє принцип верховенства права. Конституція України має найвищу юридичну силу. Закони та інші нормативно-правові акти приймаються на основі Конституції України і повинні відповідати їй. Норми Конституції України є нормами прямої дії.

Статтею 19 Конституції України закріплено, що органи державної влади та органи місцевого самоврядування, їх посадові особи зобов'язані діяти лише на підставі, в межах повноважень та у спосіб, що передбачені Конституцією та законами України [5].

Також, Конституційний Суд в своєму рішенні № 7-рп/2009 від 16.04.2009 дійшов висновку, що органи місцевого самоврядування мають право приймати рішення, вносити до них зміни та скасовувати їх на підставі, в межах повноважень та у спосіб, що передбачені Конституцією і законами України, керуючись у своїй діяльності ними та актами Президента України, Кабінету Міністрів України [6].

Проте, органи державної влади та органи місцевого самоврядування дуже часто нівелюють принцип верховенства права, положення статті 19 Конституції України, тим самим складають та/або готують та/або виносять рішення, накази та інші акти індивідуальної дії всупереч повноважень, способу та підставам, визначеним та передбаченим Конституцією та законами України, що призводить до винесення незаконних та протиправних рішень, які, тим самим порушують законні права та інтереси інших суб'єктів конституційних правовідносин, що тим самим порушує закріплений Конституцією України принцип верховенства права.

Отже, органи державної влади та органи місцевого самоврядування, які безпосередньо є представниками держави, яка в свою чергу є творцем Конституції України та норм, нівелюють та ігнорують, не дотримуються та іноді не сприймають закріплені Конституцією України принципи та норми, що в сукупності утворюють конституційно-правові інститути, що в свою чергу є однією з найважливіших та найбільш вагомих проблем теорії та практики інститутів конституційного права, що не можуть залишатись поза увагою.

Саме тому, станом на сьогодні існують неврегульовані проблеми теорії та практики конституційно-правових інститутів, які, на мою думку, можливо подолати, приділивши увагу вдосконаленню механізмів конституційно-правової відповідальності та впровадивши механізми контролю за дотриманням закріплених в конституції конституційно-правових інститутів.

Література:

1. Шаптала Н.К., Задорожня В.Г. Конституційне право України: навч. посіб. Запоріжжя: Дике поле, 2012. 480 с.
2. Погорілко В.Ф., Федоренко В.Л. Конституційне право України: підруч. / за заг. ред. проф. В.Л. Федоренка. 4-вид., перероб. і доопр. Київ: Видавництво «Ліра-К», 2012. 576 с.
3. Носенко О.В. Інститути конституційного права України: проблеми теорії та практики: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.02. Київ, 2007. С.10-11.

4. Кутафин О.Е. Предмет конституционного права. Москва: Юристъ, 2001. 448 с.
5. Конституція України: Закон України від 28.06.1996 р. №254к/96-ВР. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. №30. Ст. 141.
6. Рішення Конституційного Суду України №7-рп/2009 від 16.04.2009. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v007p710-09#n56.

Перспективи сучасного законодавства щодо запобігання та протидії домашньому насильству в міжнародному аспекті

Бондар Валерія Валеріївна
кандидат юридичних наук, завідувач кафедри адміністративного права та адміністративного процесу,
Херсонський факультет ОДУВС

Починок Юлія Олександрівна
курсант, Херсонський факультет ОДУВС

На сучасному етапі розвитку суспільства поширеною проблемою виступає таке явище як домашнє насилля. Його вплив розповсюджується у вимірі сучасного соціального простору та лідирує у світі як один із найбільш впливових чинників щодо порушення прав людини. Домашнє насилля вже давно стало серйозною проблемою для кожної країни, де вивчається це питання. Як нам відомо, домашнє насильство взяло свій початок ще у Європі, близько сторіччя тому, вже на той час вважалося правильним виховання та навчання дітей за допомогою биття гілками лози або застосування іншого насилля для ефективного «засвоєння».

Щодо жінок, то насилля, яке вчинялося над ними, мало досить повсякденний характер, сприймалося усе це як цілком нормальне явище. Але потроху ситуація змінювалася, жінки почали боротися

за свої права та відстоювати власні інтереси, вони отримали належні їм права, перетворювалися з домогосподарок на вільних у своїх діях феміністок, стали боротися не лише за виборчі та трудові права, а й за право голосу у власних сім'ях. Та що ж ми спостерігаємо тепер? Усі старання щодо подолання різного роду насильства, особливо у сімейних стосунках йдуть на спад , адже зазначена тема стає знову більш розповсюдженою та набирає неабияких обертів у сучасному світі. Отже усі ті старання та нелегкі шляхи що пройшло світове суспільство було марним?

Термін «домашнє насильство», це діяння (дії або бездіяльність) фізичного, сексуального, психологічного або економічного насильства, що вчиняються в сім'ї чи в межах місця проживання або між родичами, або між колишнім чи теперішнім подружжям, або між іншими особами, які спільно проживають (проживали) однією сім'єю, але не перебувають (не перебували) у родинних відносинах чи у шлюбі між собою, незалежно від того, чи проживає (проживала) особа, яка вчинила домашнє насильство, у тому самому місці, що й постраждала особа, а також погрози вчинення таких діянь[1].

Актуальність теми полягає в тому, що домашнє насилля є однією із глобальних проблем, а чисельність шляхів його подолання зростає. Якщо порівнювати країни світу, то, безсумнівно, ми можемо спостерігати за відмінністю їх підходів до вирішення цієї проблеми. Однак покарання – досить різні та залежать від країн. Найсуворіші – у Північній Європі. Наприклад, у Швеції криміналізовані всі форми домашнього насильства. Можна опинитися за гратами навіть за грубу емоційну сварку, під час якої висловлювалися погрози. Суд часто наказує кривднику дотримуватися визначеної дистанції від об'єкта насильства, у разі порушення може бути накладено штраф або присуджено ув'язнення терміном до року. Схожі за жорсткістю закони й у Норвегії та Фінляндії [2].

Україна також продовжує поновлювати правовий механізм держави та ефективність своїх заходів щодо подолання домашнього насильства. Як свідчить інформація на сторінках офіційного сайту МВС України,протягом останнього часу було притягнуто до адміністративної відповідальності сотні агресорів. Зараз вони перебувають під контролем поліцейських. Згідно Наказу «Про

затвердження Порядку винесення уповноваженими підрозділами органів Національної поліції України термінового заборонного припису стосовно кривдника», який набув чинності з 11 вересня 2018 року поліцейські у випадках безпосередньої загрози життю або здоров'ю потерпілих мають право виносити терміновий заборонний припис кривдникам. Тим самим працівники Національної поліції надають пріоритет постраждалим особам. Також працівники правоохоронних органів, аби уникнути рецидивів правопорушень, проводять з ініціаторами насилля профілактичну роботу. А постраждалі від домашнього насильства отримують психологічну, медичну та правову допомогу.

Терміновий заборонний припис може містити такі заходи:

– зобов'язання залишити місце проживання (перебування) постраждалої особи;

– заборона на вхід та перебування в місці проживання (перебування) постраждалої особи;

– заборона в будь-який спосіб контактувати з постраждалою особою [3].

Передбачена санкція статті 173-2 Кодексу України про адміністративні правопорушення (вчинення домашнього насильства, насильства за ознакою статі, невиконання термінового заборонного припису або неповідомлення про місце свого тимчасового перебування)тягнуть за собою накладення штрафу від десяти до двадцяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або громадські роботи на строк від тридцяти до сорока годин, або адміністративний арешт на строк до семи діб, у разі ж вчинення повторних дій особою, яку протягом року було піддано адміністративному стягненню за одне з порушень, передбачених частиною першою цієї статті, тягнуть за собою накладення штрафу від двадцяти до сорока неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або громадські роботи на строк від сорока до шістдесяти годин, або адміністративний арешт на строк до п'ятнадцяти діб [4].

Як повідомляють на офіційних сторінках ЗМІ, в Україні за 2018-й рік майже 90 % від усіх звернень щодо домашнього насильства надходять від жінок. За кількістю звернень першою стала Дніпропетровська область (11 212 випадків за 2017 рік), за нею

розташовується Київ (9 499), а замикає трійку Вінницька область (7 818). Найменшу кількість звернень зафіксували на Полтавщині (1 486). У поліції відзначають, що понад 60% постраждалих від насильства взагалі не повідомляють про його вчинення та не звертаються за допомогою [5]. Наразі Міністерство внутрішніх справ організувало притулки, гарячі лінії, тренінги для постраждалих від сімейного насилля. А також з 2017 року впровадило мобільні групи з протидії домашньому насильству – Поліція проти насильства, який знаходиться у стані розробки [6].

На міжнародній арені наша держава продовжує розвивати та зміцнювати стосунки з представниками різних країн світу для досягнення єдиної мети – подолання різного роду насилля у тому числі і домашнього насилля. Важливого значення набуває той факт, що досить плідною є співпраця між Україною та такими організаціями як ООН, ОБСЄ. Представники зазначених організацій відвідують нашу країну з цілю проведення конференцій, засідань та семінарів, що присвячені запобіжним заходам щодо протидії будь-яких проявів насилля. Результатом цієї співпраці є розробка спільних планів, що допоможуть у вирішені зазначених питань.

Таким чином можна зробити висновок, що домашнє насилля, це проблема, яка бере свій початок ще з минулих століть та залишається актуальною і на сьогодні. Це явище охопило більшість країн світу та не оминуло нашої держави. Статистика, яку ми можемо спостерігати на офіційних сторінках сайту Єдиний портал органів системи МВС України та у інших ЗМІ, вражає та змушує замислитися багатьох з приводу цього питання. Також слід зазначити, що Україна продовжує співпрацювати з різними країнами світу у розробці проектів та будувати безліч планів, щодо вирішення цієї проблеми. Правовий механізм нашої держави поновлюється та стає більш насиченим як цілому так і з приводу даної теми. За останні три роки Міністерство внутрішніх справ України здійснило чи мало коректівів до законодавчої бази, видало безліч наказів, відкриття притулків, гарячих ліній, які й досі функціонують, організувало мобільні групи з протидії домашньому насильству під назвою «ПОЛІНА» та організувало безліч тренінгів для осіб, які постраждали та осіб які являються ініціаторами

домашнього насилля. В Україні відбувся надзвичайно великий прогрес, усі чинники демонструють прагнення працювати над цією проблемою.

Література:

1. Про запобігання та протидію домашньому насильству: Закон України від 07.12.2017 р. №2229-VIII. Дата оновлення: 07.12.2017 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2229-19 (дата звернення: 18.10.2019)
2. Злочин і кара: чому в Європі сімейне насильство під табу. УКРІНФОРМ. 2017 р. URL:https://www.ukrinform.ua/rubric-world/2360665-zlocin-i-kara-comu-v-evropi-simejne-nasilstvo-pid-tabu.html.
3. Про затвердження Порядку винесення уповноваженими підрозділами органів Національної поліції України термінового заборонного припису стосовно кривдника: Наказ МВС України від 01.08.2018 р. №654. Дата оновлення: 01.08.2018 р. URL: https://zakon.rada. gov.ua/laws/show/z0965-18 (дата звернення: 17.10.2018)
4. Кодекс України про адміністративні правопорушення: Закон України від 07.12.1984 р. №8073-X. Дата оновлення: 19.10.2019 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10 (дата звернення: 16.10.2019)
5. 60% жертв мовчать. Де і хто в Україні найбільше скаржиться на домашнє насильство – інфографіка. ТСН новини України. 2017 р. URL: https://tsn.ua/ukrayina/60-zhertv-movchat-de-i-hto-v-ukrayini-naybilshe-skarzhitsya-na-domashnye-nasilstvo-infografika-1242831.html
6. Тетяна Ковальчук: МВС планує масштабувати проект «Поліна» по всій території України. Єдиний портал органів системи МВС України. 2018 р. URL: https://mvs.gov.ua/ua/news/13063_Tetyana_Kovalchuk_MVS_planu_masshtabuvati_proekt_Polina_po_vsiy_teritorii_Ukraini_FOTO.htm
7. Про затвердження Порядку проведення оцінки ризиків вчинення домашнього насильства: Наказ МСП, МВС України від 13.03.2019 р. №369/180. Дата оновлення: 13.03.2019 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws /show/z0333-19 (дата звернення 19.10.2019 р.)
8. Тетяна Ковальчук: Принцип нульової толерантності до домашнього насильства – індикатор розвиненого суспільства. Єдиний портал органів системи МВС України. 2018 р. URL: https://mvs.gov.ua/ua/news/17173_Tetyana_Kovalchuk_Princip_nulovoi_tolerantnosti_do_domashnogo_nasilstva__indikator_rozvinenogo_suspilstva_FOTO.htm
9. Анастасія Москвичова. Як працює «Поліна» – поліція проти домашнього насильства. Радіо Свобода. 2019 р. URL: https: //www. radiosvoboda.org/a/28602166.html

Протидія булінгу: досвід, перспективи та запозичення у зарубіжних країн

Бурцева Ірина Валеріївна
студентка, Херсонський факультет ОДУВС

Новіков Микола Михайлович
кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри професійних та спеціальних дисциплін, Херсонський факультет ОДУВС

Актуальність теми зумовлена збереженням молодого покоління кожної країни від можливого насильства, страждання, утискання, агресії та деградації в суспільстві, державі, планеті з метою панування світового порядку й безпеки, добра та справедливості на зазначених суспільних рівнях. Вважаємо проблему булінгу, тобто свідомо-агресивної поведінки дітей між собою, є недостатньо вивченою в Україні, порівняно з країнами європейської, американської демократії, як з теоретичних міркувань, так і з практичних позицій їхнього виховання.

Теоретичний аналіз протидії булінгу в іноземних країнах та впровадження їхнього досвіду в українське законодавство, суспільство, шкільне й молодіжне життя є корисним та реально-перспективним.

Природно, явище булінгу, як свідчить статистика є надзвичайно поширене в сучасній школі, але цю проблему з тих чи інших причин іноді замовчують, не афішують випадки знущань, їх не прийнято обговорювати «з боку моральної етики». Навпаки, ця проблема набуває більших обсягів, фактів та ступенів жорстокості. Загальновідомо, що Україна посідає четверте місце в світі за рівнем підліткової агресії, після Росії, Албанії та Білорусі. Згідно з дослідженням, проведеним UNICEF Ukraine у 2017 році, з цим явищем стикалися 67 % вітчизняних школярів. Причому 40 % з них нікому не розповідають про насильство, навіть батькам [1].

В контексті актуалізації теми, одним із пріоритетних завдань кожної демократичної держави у сфері охорони прав і свобод людини і громадянина, а також їхніх дітей, є захист життя та здоров'я, честі, гідності. Цьому служать міжнародні джерела: Статут ООН, «Загальна декларація прав людини», «Європейська конвенція захисту прав та основоположних свобод людини», Конвенція (пакт) «Про права дитини».

Отже, значною мірою протидії булінгу є національне законодавство кожної країни, наприклад, ст.3 Конституції України проголошує: «Захист життя і здоров'я людини, її честі та гідності, недоторканності і безпеки, як найвищої соціальної цінності». Втім, за ст.28 Основного Закону України: «Ніхто не може бути підданий катуванню, жорстокому, нелюдському або такому, що принижує його гідність, поводженню чи покаранню» [2]. Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо протидії булінгу (цькуванню)» є корисним регулятором з протидії такої шкідливої поведінки, який вносить доповнення в КУпАП, а саме, ст.173[4] «Булінг (цькування) учасників освітнього процесу», що певним чином відповідає сучасним світовим стандартам.

Мета роботи полягає в теоретичному та прикладному з'ясуванні протидії булінгу через світовий та національний досвід провідних зарубіжних країн, з визначенням перспектив боротьби та профілактики досліджуваному правопорушенню у подальшому.

Основними завданнями роботи є аналіз досвіду з протидії булінгу; визначенням перспектив боротьби та профілактики можливих його негативних результатів; формулювання корисних висновків та пропозицій в контексті суб'єктно-об'єктних відносин.

Крім того, в роботі визначено основні риси булінгу, проаналізовано його механізми розвитку, описано його рольову структуру, висвітлено наслідки для всіх учасників цього явища. Наприклад, для жертв булінгу та його виконавців (булерів), а також спостерігачів, тобто потенційних очевидців, свідків тощо.

Провідні наукові дослідження з протидії булінгу в зарубіжних країнах деякими науковцями визнаються й різновидами катування, й насильства, які вчинюються неповнолітніми особами в освітянських закладах, студентами, як між собою, так і стосовно деяких викладачів. Іноді мобінгують (булінгують тобто, чинять агресію та насильство між собою колеги по роботі, солдати строкової служби різних призивів). Природно, на теоретично-прикладному рівні корисне формулювання протидії цьому негативному явищу з обґрунтуванням відповідних пропозицій і рекомендацій, спрямованих на вдосконалення правового захисту будь - якої особи від булінгу в Україні та зарубіжних країнах.

Прогресивним вивченням булінгу з його правовою оцінкою займались наступні науковці-правники: О. Бандурка, І. Бердишев, І. Кон, Х. Лейманн, Д. Лейн, К. Лоренц, Д. Ольвеус, Е. Ролланда, П. Хайнеманн та ін., яким не байдужа світова та європейська безпека, життя та здоров'я людини, її честь, гідність перспективи захисту природних прав і свобод, що є позитивним.

Об'єктом дослідження є булінгові протиправні відносини, протидія яким предметно вдосконалює публічну безпеку та правовий порядок, сприяє належному захисту в Україні та інших зарубіжних країнах системи загальнолюдських цінностей.

Методикою дослідження, у даному випадку, є не тільки матеріалістичний та ідеалістичний розвиток суспільних відносин, але й єдність та боротьба учасників булінгу; протидія таким булінговим антигромадським відносинам, що природно залежить від кількісних та якісних характеристик правоохоронних структур з активною протидією агресії, насильству в суспільному середовищі.

Загальновідомо, що поняття «булінг» походить від англійського – задиратися, знущатися, змушувати погрозами підкорятися агресорові. Це, історично характеризує за англійським іменником – хулігана, забіяку, насильника. Осередком, у якому найбільш яскраво представлений булінг, є школа (див: фільм «Вам й не снилося») – місце, де більшість часу проводить середньостатистичний підліток. Отже, перші публікації на тему шкільного приниження з'явилися ще в 1905 р. Дослідженням проблеми булінгу займалися переважно зарубіжні науковці, серед яких варто відмітити скандинавських вчених (Д. Ольвеуса, Е. Ролланда, П. Хайнеманна).

Таким чином, за 114 років у зарубіжних країнах дедалі активніше досліджують прояви шкільного насильства та агресивного приниження честі та гідності підданих монархічних країн, а також аналогійного ставлення до юних громадян в республіканських школах протягом XIX та XX століть. В Україні, на наш погляд, як і в усьому СРСР, протягом радянських часів здійснювався одночасно булінг державно-ідеологічний (комуністичний), а від нього відділялися психічний, фізичний, інтелектуальний, класово-економічний, тощо. Якщо в усьому світі поширюється явище булінгу, то його різновидом наприкінці XX та початку XXI століття є кібербулінг.

За даними Центру інформації про права людини щорічно більше 60% дітей в Україні у віці від 11-17 років стикалися з проблемою булінгу в школі. Втім, 24% дітей з опитуваних цькували, а 48% навіть нікому не розповідали про ці випадки. Досить часто в реальному житті булінг знаходить свій вияв у вкрай жорстокій формі імпульсивності та агресії, наприклад, за масовим побиттям, катуванням, які до того ж знімаються на відео і навіть знаходяться у вільному доступі мережі Інтернет. Головними героями таких відеороликів є діти – булери у вікових межах 11-16 років [3].

Провідною державою, де проводиться ефективна боротьба з боулінгом, з мобінгом та кібербулінгом, – є США. На початку 90-х виявилося, що 40-80% дітей шкільного віку стали жертвами цього булінгу. Проблема виявилася настільки серйозною, що її вирішення вийшло за межі повноважень місцевої влади і перейшло

до повноважень влади штату. Відомо, що перший антибулінговий закон був прийнятий у штаті Джорджія. Поступово у всіх штатах США були прийняті схожі закони, а останнім штатом, який підтримав таку ініціативу став штат Монтана, у квітні 2015 року. Для того, щоб мати чітке уявлення про необхідність прийняття антибулінгового закону у США офіційно було проведене статистичне дослідження проявів булінгу протягом 2005–2013 років, результати якого можуть бути актуальними і для України, оскільки протягом 8 років зменшилася загальна кількість випадків прояву булінгу в США [4].

Згадані автори пишуть про суворе «дитяче» законодавство, що мають такі країни як Індія, Ірландія та Сінгапур, де тюремне покарання в них стає можливим вже з 7-ми років. У Великобританії, Швейцарії, США та Австралії до в`язниці саджають з 10 років (наприклад, у штаті Пенсильванія суд встановив довічне ув`язнення 11-річному засудженому, який застрелив вагітну жінку).

Однією з перших країн, де протидіяли булінгу почали говорити на національному та законодавчому рівнях стала Швеція. Окрім законів, що захищають жертв цькування, в країні впроваджено закріплену в законодавстві системну профілактичну роботу, яку здійснюють державні установи та некомерційні організації, на кшталт, «Friends». Доволі дієвим способом протидії цькуванню в Швеції став так званий «Метод Фарста», що полягає у створенні в школах спеціальних «антибулінгових» команд з учнів та вчителів, задачею яких є захист інших учнів з першого по дев`ятий клас. До подібних команд відбирають школярів з лідерськими якостями та призначають їм по кілька підшефних з молодших класів. Кожен «лідер» повинен хоча б раз за день підходити до ввірених йому учнів, дізнаватися, чи все гаразд та давати зрозуміти про готовність допомогти у вирішенні проблем зі цькуванням [3].

В Україні реально застосовують зміст ст.173[4] КУпАП, яка встановлює адміністративну відповідальність за булінг, приховування випадків булінгу педагогічним, науково-педагогічним, науковими працівниками, керівником, або засновником закладу освіти. Така поведінка підпадає під санкції у вигляді штрафу від п’ятдесяти до ста неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або громадські роботи на строк від двадцяти до

сорока годин. Якщо правопорушення вчиняє підліток, який не досяг 16 років, ці штрафи платять його батьки [3].

Природно, у статті прописані й механізми протидії цькуванню, зокрема, покладання на засновника закладу освіти здійснення контролю за виконанням плану заходів, спрямованих на запобігання та протидію булінгу.

Підсумовуючи з вище зазначеного, можемо порекомендувати зарубіжний та законодавчий досвід для нашої правової системи: для створення ефективного механізму протидії та запобігання булінгу доцільна профілактика у вигляді відеоспостереження, як за криміногенними місцями, територіями, а також за класами, аудиторіями, що зменшить прояви насильницької злочинності стосовно дітей. Ефективність заходів правового впливу на неповнолітніх забезпечується дотриманням розумного балансу каральних та виховних заходів. З огляду на це, удосконалення правового регулювання з питань правової відповідальності та покарання неповнолітніх лежить у площині поглиблення гуманізації, зменшення правової репресії щодо осіб, яким не виповнилося 18 років, активне їх переконання на захист собі подібних, шляхом позитивного стимулювання правозахисної поведінки.

Література:

1. Шкільне цькування – Вікіпедія [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://www.google.com/search?source=hp&ei=qZi0XcfrG
2. Конституція України // Відомості Верховної Ради України, 1996, № 30, ст. 141.-[Електронний ресурс].– Режим доступу: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/254/96-80
3. Сидорова А.С. Профілактика булінгу серед підлітків загальної середньої освіти [Електронний ресурс]. – Режим доступу : https://ipress.ua/articles/buling__nayposhyrenishyy_proyav_dyskryminatsii_dytyny_159986.html
4. Український інститут дослідження екстремізму. Дослідження «Стоп шкільному тероризму! Профілактика та протидія булінгу.» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : https://naurok.com.ua/stattya-profilaktika-bulingu-sered-pidlitkiv-v-zakladah-zagalno-seredno-osviti-111217.html

Використання сучасних мультимедійних дошок як ефективна педагогічна умова удосконалення освітнього процесу підготовки поліцейських

Вайда Тарас Степанович
кандидат педагогічних наук, доцент,
завідувач кафедри спеціальної
фізичної та вогневої підготовки,
Херсонський факультет ОДУВС

Актуальність проблеми. Удосконаленняпрофесійної підготовки поліцейських постійно знаходиться в полі зору не тільки вчених, керівників практичних органів та підрозділів Національної поліції України, а й вимагається самим життям (необхідність кваліфікованого забезпечення правоохоронцями публічної безпеки громадян у відповідності з вимогами Закону України «Про Національну поліцію» [1]). На наш погляд, провідне місце в професійній підготовці поліцейських займають сучасні дидактичні засобами, серед котрих на особливу увагу заслуговують мультимедійні дошки.

Вирішенням проблеми застосування різноманітних форм сучасних дидактичних засобів навчання у своїх дослідженнях займалися такі вчені, як Л.В. Агаджанова (формування естетичного компоненту професійної підготовки з допомогою екранно-звукових засобів) [2], Н.В. Апатова (вплив інформаційних технологій на зміст і методи навчання) [3], О.В. Ващук (активізація пізнавальної діяльності у процесі самостійної роботи засобами нових інформаційних технологій)[4],В.І. Імбер (педагогічні умови застосування мультимедійних засобів навчання у підготовці вчителя) [5], О.М. Царенко (педагогічні основи формування умінь застосовувати ТЗН у навчально-виховному процесі) [6], О.А. Чайковська (формування знань засобами мультимедійних технологій навчання) [7], В. Лапінський, Н. Вовковінська (засоби навчання нового покоління як складова навчального середовища) [8, с. 5-16] та ін. Разом з тим, потребує конкретизація психолого-педагогічних умов використання таких сучасних дидактичних

засобів як мультимедійні дошки у професійній підготовці правоохоронців, уточнення їх освітніх можливостей.

Метою роботи є розкриття педагогічних умов ефективного застосування мультимедійних дошок у професійній підготовці курсантів ЗВО МВС України, а також характеристика основних прийомів (методики) їх використання науково-педагогічними працівниками в освітньому процесі закладів зі специфічними умовами навчання.

Результати дослідження. Для визначення місця мультимедійних засобів навчання в освітньому процесі підготовки поліцейських варто враховувати те, що їх педагогічно доцільно застосовувати для вирішення цілого ряду дидактичних *завдань*, серед котрих можна виділити наступні: 1) сприяння розвитку в курсантів наочно-образного мислення; 2) стимулювання уваги (мимовільної і довільної) на етапі подання навчального матеріалу; 3) активізація навчально-пізнавальної діяльності правоохоронців; 4) допомога у встановленні зв'язку теоретичних питань з практикою їх застосування; 5) збільшення можливостей показу практичного застосування фахових явищ, котрі безпосередньо не можуть спостерігатися на занятті; 6) створення можливостей для моделювання процесів і явищ; 7) забезпечення умов в найбільш доступній формі щодо систематизації й класифікації будь-якого явища із застосуванням схем, таблиць, спеціальним чином форматованого тексту тощо; 8) сприяння мотивації навчання курсантської молоді, підвищення її інтересу до навчання, створення установки на ефективне навчання; 9) допомога у досить швидкому й простому оцінюванні рівня засвоєння навчального матеріалу суб'єктами навчання і групою (навчальним взводом) в цілому.

Важливою перевагою застосування мультимедійних засобів навчання є можливість забезпечення швидкого і повністю керованого викладачем подання послідовних наочних образів, які супроводжуються звуком і відтворюють образи об'єктів вивчення. Такі прийоми подання навчального матеріалу є дуже важливими у випадку використання індуктивного методу викладання: курсанти роблять певні висновки опрацьовуючи та впорядковуючи отримані на етапі подання навчального матеріалу дані.

Застосовуючи інтерактивну дошку з метою формування здатності курсантів виділяти ознаки об'єктів вивчення, викладач може використовувати такі *прийоми*:переміщення об'єктів, з'єднання об'єктів лініями різних кольорів, кожен з яких відповідає певній ознаці; використання прозорого забарвлення областей екрана, виділення попереднього.

Наведемо орієнтовну послідовність дій викладача під час використання засобів інтерактивного навчання: 1) формулювання певного твердження, гіпотези у процесі інтерактивної взаємодії курсантів і викладача, яка відбувається завдяки застосуванню засобів навчання нового покоління; 2) після цього курсанти деякий час самостійно працюють в невеликих групах, виконуючи окремі завдання з використання навчального матеріалу, поданого на паперовому носії або в електронного вигляді (у випадку проведення занять в спеціально обладнаному класі (аудиторії) інформаційними та комунікаційними технологіями – за допомогою комп'ютера з використанням програмного забезпечення, зокрема, педагогічних програмних засобів типу діяльнісного середовища); 3) перевірка навчальної гіпотези (обговорення, яке супроводжується демонструванням результатів на дошці (екрані), або використання режиму «тренінг» – виведення на екран спільного спостереження вмісту екранів комп'ютерів, розташованих на робочих місцях курсантів з подальшим обговоренням).

Інтерактивність навчання в цьому випадку забезпечується тим, що всі курсанти мають можливість підійти до дошки і спробувати виконати певні перетворення з моделлю об'єкта вивчення (з погляду активного долучення всіх курсантів до процесу навчання це не обов'язково всім робити – важливо, щоб кожен курсант усвідомив можливість виконання саме ним цієї дії: «Я можу це зробити, але всі бачитимуть мої помилки…», «Я можу це зробити – і всі бачитимуть мій успіх…»).

Іноді доцільно використовувати досить простий методичний прийом інтерактивного навчання, який можна назвати «голосування».

Описані прийоми навчання узагальнено можна охарактеризувати як управління навчальною діяльністю з постійним урахуванням реакції суб'єктів навчання, моніторингом процесу навчання й коригуванням темпу, форми подання

навчального матеріалу та видів навчальної діяльності залежно від результатів моніторингу.

Усвідомлення курсантами можливості відтворення в будь-який час їхніх дій над віртуальними об'єктами, їхніх висловлювань, обговорення та аналіз їх усім навчальним взводом створює додатковий навчально-виховний вплив, спрямований на формування виваженого, наперед продуманого висловлювання курсантами своїх думок.

Система «комп'ютер + сенсорна дошка + мультимедійний проектор» дає викладачу можливість ефективно використовувати практично всі програмні засоби, джерела і набори даних, що розроблені для застосування у навально-виховному процесі та інших видах діяльності: 1) презентаційне програмне забезпечення; 2) текстові, графічні й музичні редактори; 3) цифрові (оптичні і магнітні) носії даних; 4) інформаційні сервісні служби мережі Інтернет; 5) статичні зображення (фотографії, малюнки, діаграми, зображення екрану); 6) відеоматеріали (уривки телепередач, записи на відеокасетах формату VHS або цифрових носіях відеозображення); 7) звукові записи (фрагменти магнітофонних записів, зроблених курсантами або викладачем з мікрофона, радіоприймача, інших джерел акустичного сигналу); 8) спеціалізоване програмне забезпечення, призначене для підтримки навчання конкретних навчальних предметів.

Перенесення основного навантаження викладача з власне освітнього процесу на етап підготовки до нього (пошук необхідного навчального матеріалу, його структурування, розробка варіативного предметного наповнення до конкретного заняття) потребує від викладача досить великих зусиль. Копітким є і створення необхідних дидактичних матеріалів: комп'ютерних презентацій, транспарантів для кодоскопа, паперових роздаткових матеріалів тощо.

Систему «комп'ютер + сенсорна дошка + мультимедійний проектор» можна застосувати з використанням як програмних засобів загального призначення (презентаційних систем, текстових та графічних редакторів, електронних таблиць, засобів запису й відтворення звуку чи відео), педагогічних програмних засобів, інших програмних засобів і джерел даних, так і з використанням бази даних та програмного забезпечення власне інтерактивних дошок.

Завдання, які використовують метод «захопити і перемістити» найбільш ефективні на етапі актуалізації опорних знань, оскільки вони привертають увагу всього навчального взводу. З точки зору психофізіології це можна пояснити «ефектом жаб'ячого ока», який полягає в тому, що на тлі нерухомих предметів людина (як і жаба) чітко вирізняє рухомий об'єкт. Сигнал від рухомого об'єкта має для мозку іншу модальність, ніж сигнали від нерухомого тла. Суттєву перевагу при цьому мають засоби відтворення зображення і управління системою з використанням резистивної технології SmartTechnologies. Адже «захоплення» і «переміщення» екранного об'єкта «просто рукою» (без використання «мишки», маркера, стила) найбільш адекватно сприймається курсантом через підсвідоме нівелювання відмінностей між об'єктом реальним (рукою) та віртуальним, який відтворює реальний об'єкт. В інших системах створення сенсорного поля явно видно, що рука переміщує електронний маркер, образ якого є проміжним.

Висновок: Основними завданнями, котрі можуть ефективно вирішуватися науково-педагогічними працівниками при удосконаленні освітнього процесу в ЗВО МВС України завдяки застосуванню мультимедійних дошок, є такі: сприяння розвитку в курсантів наочно-образного мислення, стимулювання уваги (мимовільну і довільну) на етапі подання навчального матеріалу; активізація навчально-пізнавальної діяльності правоохоронців; зміцнення зв'язку теоретичних питань з практикою їх застосування; збільшення можливостей для показу практичних застосувань явищ, котрі безпосередньо не можуть спостерігатися на занятті, а також їх моделювання; систематизація й класифікація явищ із застосуванням схем, таблиць, спеціальним чином форматованого тексту, сприяння швидкому й простому оцінюванні рівня засвоєння навчального матеріалу суб'єктами навчання і групою (навчальним взводом) в цілому тощо.

Крім цього, інтерактивні дошки сприяють вирішенню й виховних завдань: покращують мотивацію навчання курсантської молоді, підвищують інтерес поліцейських до навчання, створюють установку на ефективне навчання.

Застосування викладачами інтерактивної дошки у поєднанні із специфічними прийомами роботи з нею,врахування при цьому

певної послідовності дій науково-педагогічного працівника для забезпечення ефективного сприйняття та засвоєння інформації при вивченні навчальної дисципліни складають специфічну ефективну методику проведення занять з курсантами, освоєння котрої (методики – *уточнено нами*) вимагає певного рівня педагогічної майстерності (підвищення педагогічної кваліфікації) й самого науково-педагогічного працівника ЗВО МВС України.

Література:

1. Про Національну поліцію : Закон України від 02 липня 2015 року №580-VIII (із змінами в редакції від01.01.2019). URL: http: //zakon3.rada.gov.ua/laws/show/580-19/conv/page1-4 (дата звернення 27.10.2019).
2. Агаджанова Л.В. Формирование эстетического компонента профессиональной подготовки учителя иностранного языка в университете с помощью экранно-звуковых средств : автореф. дис... канд. пед. наук : 13.00.01. Москва, 1990. 24 с.
3. Апатова Н.В. Влияние информационных технологий на содержание и методы обучения в средней школе: автореф. дис... д-ра пед. наук: 13.00.02. Москва, 1994. 37 с.
4. Ващук О.В. Активізація пізнавальної діяльності учнів 5-7 класів у процесі самостійної роботи на уроках трудового навчання засобами нових інформаційних технологій : автореф. дис... канд. пед. наук : 13.00.02. Київ, 2001. 20 с.
5. Імбер В.І. Педагогічні умови застосування мультимедійних засобів навчання у підготовці майбутнього вчителя початкових класів : автореф. дис... канд. пед. наук: 13.00.04. Вінниця, 2008. 20 с.
6. Царенко О.М.Педагогічні основи формування у майбутніх учителів умінь застосовувати ТЗН у навчально-виховному процесі: автореф. дис... канд. пед. наук : 13.00.09. Київ, 2000. 19 с.
7. Чайковська О.А. Формування музичних знань молодших школярів засобами мультимедійних технологій навчання : автореф. дис... канд. пед. наук: 13.00.02. Київ, 2002. 19 с.
8. Робота з мультимедійною дошкою / упоряд. В. Лапінський. Київ : Шкільний світ, 2008. 112 с.

Сучасні дидактичні засоби навчання поліцейських: використання педагогічних можливостей мультимедійних дошок та врахування технічних вимог для їх ефективного застосування в освітньому процесі ЗВО МВС України

Вайда Тарас Степанович
кандидат педагогічних наук, доцент,
завідувач кафедри спеціальної
фізичної та вогневої підготовки,
Херсонський факультет ОДУВС

Круглик Микола Іванович
старший викладач кафедри
фізичного виховання факультету
суднової енергетики, Херсонська
державна морська академія

Актуальність проблеми. Фаховаосвіта згідно Закону України «Про вищу освіту» освіти є основою не тільки розвитку особистості, суспільства, нації та держави, а й запорукою майбутнього України та визначальним чинником політичної, соціально-економічної, культурної й наукової життєдіяльності суспільства. Сучасна вища відомча (МВС України) освіта відтворює і нарощує інтелектуальний, духовний та економічний потенціал правоохоронної галузі, є важливою складовою та гарантією публічної безпеки суспільства [1].

В свою чергу перехід до ефективної реалізації особистісно орієнтованого навчання у відомчих ЗВО МВС України стає можливим не тільки внаслідок модифікацій традиційних організаційних форм професійно освіти, а й внаслідок появи та застосування нових засобів навчання, дія котрих ґрунтується на використанні інформаційно-комунікаційних технологій (*далі* – ІКТ). Виходячи з парадигми первинності особистості курсанта у процесі навчання, в сучасних у мовах роль засобу навчання варто трактувати ширше – використання його не тільки для подання

навчального матеріалу та закріплення отриманих знань, а й як засобу організації навчальної діяльності правоохоронців на заняттях та у позааудиторний час, застосування його з метою розвитку і стимулювання навчально-пізнавальної активності суб'єктів освітнього процесу, реалізації можливості набуття ґрунтовної освіти кожним індивідуумом.

Вирішенням проблеми застосування різноманітних форм сучасних дидактичних засобів навчання у своїх дослідженнях займалися такі вчені, як Н.І. Одарченко (засоби відеоінформації на лекційних і семінарських заняттях) [2], В. Лапінський, Н. Вовковінська (засоби навчання нового покоління як складова навчального середовища) [3, с. 5-16], Л. Карташова (техніко-педагогічні характеристики програмно-апаратних засобів та реалізація інтерактивного навчання з їх використанням) [3, с. 17-99] та ін. Разом з тим, при застосуванні ІКТ в освітньому процесі потребує, на нашу думку, уточнення як технічних характеристик, так і вимог щодо комп'ютерного й іншого обладнання з метою ефективного використання цих сучасних дидактичних засобів (наприклад, мультимедійних дошок) у професійній підготовці правоохоронців.

Метою роботи є розкриття організаційно-технічних умов застосування мультимедійних дошок з метою удосконалення професійної підготовки курсантів ЗВО МВС України.

Результати дослідження. Як показує освітянська практика, найбільш ефективним шляхом вирішення поставлених завдань щодо удосконалення професійної підготовки правоохоронців є оснащення навчальних аудиторій (спеціальних кабінетів, навчальних лабораторій тощо) ЗВО МВС України сучасними технічними засобами, впровадження в освітній процес комп'ютерних навчальних програм та застосування нових технологій навчання.

На основі аналізу методичної літератури та узагальнення існуючих підходів щодо класифікації форм, способів подання навчального матеріалу можна виділити такі *групи засобів навчання*: 1) статичні проекції (схеми, фотографії, карти, графіки, діаграми тощо); 2) динамічні проекції (анімаційні зображення, відеофрагменти, динамічні керовані моделі); 3) відтворення звуку

(звуковий супровід відео- та анімаційних зображень, динамічних керованих моделей) [4].

Як правило, в засобах навчання нового покоління поєднуються всі три зазначені вище форми подання навчального матеріалу. Більше того, подання навчального матеріалу у формі мультимедіа, котре забезпечують засоби навчання нового покоління, має суттєві переваги перед іншими способами унаочнення: 1) яскравість зображення; 2) контрастність об'єктів демонстрації; 3) чіткість рисунків чи тексту; 4) великі розміри рисунків.

Засоби для утворення світлової проекції повинні мати такі основні показники якості зображення на екрані: 1) світловий потік (не менше 1500 лм). Зазначена величина світлового потоку забезпечує спостереження зображення на екрані розміром 2х3 м без повного затемнення аудиторії, що дає можливість більш ефективно використовувати мультимедійні демонстрації та застосовувати методи інтерактивного навчання; 2) яскравість зображення більша 120 кд/м^2 [3, с. 19].

Системи колективного спостереження та управління зображенням, які є основними складовими сучасного навчального середовища, зазвичай складаються з екрана (може виконувати функції сенсорного поля, призначеного для формування команд управління технічними засобами), проекційних пристроїв, комп'ютера, а також пристроїв відтворення звуку. Ці пристрої забезпечують інтерактивність навчання, насичення навального процесу прийомами наочного навчання і, як наслідок – досягнення мети, що висувається до системи освіти сьогодні.

Наявність такого підключення надає викладачеві можливість під час демонстрації повертатися обличчям до курсантів, спостерігаючи зображення на екрані монітора робочого місця викладача (дублюється на екрані), управляти програмними засобами і спілкуватися з курсантами.

Основними функціями складових системи є: 1) комп'ютер, який передає зображення до проектора, а звук – до акустичної системи; комп'ютер опрацьовує сигнали і виконує запуск певних програм, підпрограм тощо; 2) проектор, який способом світлової проекції відтворює зображення на екрані; 3) сенсорна дошка (або пристрій тактильного введення), яка приймає сигнали від користувача та

передає їх у комп'ютер. Сенсорна дошка може працювати у бездротовому режимі (використовується стандартна технологія Bluetooth).

Виробники мультимедійних систем з функціями інтерактивних дошок використовують різні технології для визначення положення пишучого інструменту на дошці – технології створення так званого сенсорного поля.

Сенсорним полем прийнято вважати частину простору або частину плоскої поверхні, розташування точок котрої відповідає точкам зображення, в його межах можливе визначення координат деякого предмета (електронного пера, руки користувача тощо).

Найпопулярнішими *технологіями створення сенсорного поля дошки є*:

– *резистивна матриця* – вмонтована під пластикову поверхню електронної дошки сітка з системи тонких провідників, розділених повітряним проміжком. Провідники замикаються від тиску на поверхню під час дотику. Таким чином, доповідач (викладач, курсант) може використовувати для роботи з дошкою будь-який предмет – указку, маркер, свій палець;

– *оптична технологія* – заснованана використанні для зчитування координат маркера з розташованих по кутах дошки мініатюрних цифрових відеокамер. При застосуванні цієї технології істотно підвищуються швидкодія і точність позиціонування курсору, збільшуються функціональні можливості екрану;

– *інфрачервона та ультразвукова технологія* – заснованана розташуванні поблизу поверхні дошки інфрачервоних або ультразвукових датчиків, що визначають положення маркерів і «електронної гумки». Пишуча частина маркерів вставляється в спеціальну оправу, що взаємодіє з датчиками;

– *лазерні технології* – в основі технології лежить використання двох інфрачервоних лазерів, розташованих на верхній частині дошки, які відстежують як маркер рухається по поверхні. Лазерні сканери, приймаючи сигнал, відбитий від нанесених на маркері відбивачів, визначають точне положення маркера;

– *електромагнітна технологія* – заснована на передаванні електромагнітного сигналу з пишучого пристрою, яким може бути

або спеціальний електронний олівець, або вкладені в електронні тримачі маркери [5].

Екран повинен знаходитися на відстані не менш ніж 3 м від найближчого до нього робочого місця курсанта. Інтерактивну дошку варто розмістити так, щоб кут спостереження становив не більше 60 градусів з усіх робочих місць.

Властивості екранних об'єктів інтерактивних дошок і навчальний вплив у процесі навчання із застосуванням системи «комп'ютер + сенсорна дошка + мультимедійний проектор» стисло наведено в табл. 1.

Таблиця 1

Властивості екранних об'єктів інтерактивних дошок і навчальний вплив їх використання

Властивість екранного об'єкта або функція віртуального інструмента	**Основне застосування і навчальний вплив**
1) Колір, виділення кольором (анімованим кольором – миготінням, зміною яскравості або насиченості, контрасту, прозорості)	Виділення важливих частин зображення; привернення уваги до суттєвих складових системи, які є об'єктами вивчення; виділення груп об'єктів; виділення диференційованих ознак об'єктів; позначення ознак класу; унаочнення послідовності дій та групування їх за важливістю або послідовністю виконання. Зміна контрастності або прозорості може використовуватись для «відсікання» несуттєвих деталей за одночасного збереження загальної картини явища, об'єкта. Сприяє зосередженню уваги на суттєвих ознаках, систематизації навчального матеріалу.
2) Позначки на екрані («поверх» зображення, підготованого в графічному, текстовому редакторі або презентаційній системі)	Привернення уваги до екранних об'єктів, пожвавлене подання навчального матеріалу, доручення до навчальної діяльності всіх курсантів, введення коментарів, додавання проміжних підтем і запитань до тексту, діаграм або зображень на екрані. Всі примітки можна зберегти, ще раз переглянути або роздрукувати, актуалізувати начальний матеріал, для систематизації знань.

3) Аудіо- та відеофрагменти	Посилення емоційного впливу. Програмне забезпечення інтерактивних дошок забезпечує ефект «стоп-кадру», що дає можливість і час на обговорення навчального матеріалу.
4) Перетягування й відпускання	Групування об'єктів, визначення спільних і відмінних рис, підписи до об'єктів, карт, малюнків, схем, перевірка на відповідність частин цілому тощо. Стимулювання асоціативного мислення, продукування ознак класу об'єктів. Формування образу об'єкта або закріплення знань, які потребують засвоєння на репродуктивному рівні (наприклад, розташування деталей КШМ чи ГРМ двигуна внутрішнього згорання).
5) Виділення окремих частин екрану	Частина екрану можна приховати й показати його тоді, коли потрібно. Програмне забезпечення для інтерактивних дошок містить фігури, які можуть допомогти курсантам концентруватися на певній частині екрану. Використовуючи інструмент «прожектор», можна виділити певні частини екрану та сфокусувати увагу на них. Допомагає викладачам та курсантам зосередити увагу на окремих аспектах навчального матеріалу.
6) Розділення й затінення екрану	Можна розділити зображення з екрану комп'ютера й показати його на різних частинах дошки. Це може стати у нагоді під час ретельного дослідження об'єкта вивчення.
7) Електронна лупа	Допомагає розглядати й досліджувати зображення, якщо дані й відповідне програмне забезпечення розроблені з урахуванням цієї можливості.
8) Вирізати і вставити	Об'єкти, створені на екрані, можна вирізати й вилучити з екрана, копіювати і вставляти, дії – скасовувати. Завдяки цьому курсанти стають впевненішими: вони знають, що завжди можуть повернутися на крок назад або виправити свої помилки чи поекспериментувати з об'єктом вивчення.

9) Сторінки, кадри, слайди	Сторінки можна гортати вперед і назад, демонструючи певні теми заняття або повторюючи те, що деякі з курсантів не дуже зрозуміли. Сторінки можна переглядати у будь-якому порядку, а малюнки й тексти перетягувати з однієї сторінки на іншу.
10) Поворот об'єкта	Обертання об'єктів та їх груп, формування груп за принципом гри «пазл»

Висновки: проведений аналіз фахової літератури дає підстави для констатації того, що на сьогоднішній день в Україні розроблено досить велику кількість україномовних педагогічних програмних засобів (понад 150 різноманітних засобів), які мають відповідні грифи МОН України і можуть бути успішно використанні в системах інтерактивного навчання. Також існує безліч способів застосування мультимедійних систем, зумовлених принципом інтерактивності навчання. Більшість з них можна використати для певних видів роботи з мультимедійними комплексами.

Разом з тим, результати навчання завдяки застосуванню мультимедійних систем та інтерактивних методів навчання не гарантують оперативного покращення успішності. Але за відгуками багатьох науково-педагогічних працівників, які вже використовують ці засоби навчання, відзначається, що курсанти стали більше цікавитися тим, що відбувається на заняттях, збільшується тривалість їхньої довільної уваги. Завдяки застосуванню методів інтерактивного навчання куранти почали активно обговорювати навчальний матеріал, краще та швидше його сприймати, міцніше запам'ятовувати.

Отже, застосування сучасних дидактичних засобів навчання та підвищення професійної кваліфікації науково-педагогічного складу відомчих ЗВО МВС України є основною умовою вдосконалення навчальної і методичної роботи, які слід розглядати як один з найважливіших напрямків подальшого розвитку педагогічної майстерності кожного викладача, вдосконалення навчально-методичної роботи з кожної навчальної дисицпліни.

Література:

1. Про вищу освіту : Закон України від1 липня 2014 року № 1556-VII.Дата оновлення: 09.08.2019. URL: https://zakon.rada.gov.ua /laws/show/1556-18 (дата звернення: 27.10.2019).
2. Одарченко Н.І. Засоби відеоінформації на лекційних і семінарських заняттях при вивченні природничих предметів у школах нового типу : автореф. дис... канд. пед. наук: 13.00.01. Київ, 1999. 25 с.
3. Робота з мультимедійною дошкою / упоряд. В. Лапінський. Київ : Шкільний світ, 2008. 112 с.
4. Електронні інтерактивні дошки й навчання: результати практичних випробувань. URL: http://www.smartboard.com.ua /ru/howtos/18.htm (дата звернення: 25.10.2019).
5. ActiveBoard – інтерактивна електронна дошка. Інструмент для ефективного навчання й адаптації у світовому інформаційному співтоваристві.URL: http://www.ifika.com.ua/ua/doski/doska.ht ml (дата звернення: 25.10.2019).

Формування довірчих відносин до Національної поліції України

Великий Віктор Миколайович
кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри професійних та
спеціальних дисциплін,
Херсонський факультет ОДУВС

Серед факторів, які визначають характер суспільного життя і його розвиток, важливе місце посідає соціальна взаємодія. Важко заперечувати проти думки, що рішення багатьох соціальних проблем можливе лише за умов взаємодовіри та об'єднання зусиль різних соціальних інститутів – органів влади, правоохоронних органів, громадських організації, сім'ї, окремих громадян. Однак кожний учасник такої взаємодії часто має різні уявлення про

природу правопорядку, особисту відповідальність за дотримання чинних правових норм громадського порядку, різним є бачення можливих шляхів своєї участі у його забезпеченні їх на рівні громади і суспільства.

Проведене у Херсонській області у 2018-2019 рр. Харківським інститутом соціальних досліджень вивчення громадської думки щодо діяльності Національної поліції засвідчує , що повністю довіряють поліції 28%, недовіряють 49,8% із 600 опитаних херсонців, таким чином, поліція Херсонщини має негативне сальдо довіри (- 21,8%). При цьому, ефективною вважають роботу поліції 27%, неефективною 57,8. Однак, слід зазначити, що 40,2% опитаних вказують, що готові допомагати поліції за будь яких обставин, за умов, що така допомога не буде шкодити інтересам респондента або його близьким, готові допомогти ще 23,2%. Разом з тим, 9,5% вказують, що не будуть допомагати ні за яких обставин. Серед причин такого стану називаються: непрофесіоналізм (43,7%), корумпованість (46,8%), бездіяльність (36,5%), небажання захистити «просту людину» (34,5%), слабкий зв'язок з населенням (23,3%) [1].

На нашу думку, останнє значною мірою визначає стан довіри населення до поліції. Здебільшого громадяни отримують інформацію про діяльність поліції з новин по телебаченню (61,2% відповідей), розповідей історій з життя знайомих і друзів (57,7%), кіно- і телефільмів (28,2%), особистих спостережень (25,7%), новин з Інтернету (24,2%). При цьому з особистого досвіду інформацію отримали лише 16,2% респондентів.

Значною мірою такий стан обумовлює відмову громадян від звернень до поліції з приводу вчинених щодо них злочинів, бажання розібратись самому або вчинити самосуд, уникнення, як вони вважають, зайвого клопоту, думку про те, що поліція безсила і незацікавлена в допомозі.

Наявні реалії вимагають активізації старих і розробки принципово нових підходів до організації взаємодії працівників Національної поліції України і громадськості. На тлі сучасних завдань, що стоять перед українським суспільством, особливої ваги набуває питання взаємодовіри, співробітництва та порозуміння. Саме рівень довіри населення до поліції як визначальний критерій оцінки її діяльності встановлює Закон України Про Національну

поліцію [2]. Це цілком відповідає функціям та умовам, в яких поліція виконує свої задачі в суспільстві: авторитет, довіра та підтримка населення полегшують забезпечення правопорядку та боротьбу із злочинністю; дозволяють уникнути конфліктів, взаємопорозумітись; забезпечується тісна співпраця з населенням, територіальними громадами і інститутами громадянського суспільства на засадах партнерства.

Довіра/недовіра до поліції може розглядатись в різних аспектах. Так, нічим не обґрунтована довіра, яка ґрунтується більше на стереотипах і міфах, може призвести до сліпої віри, створити сприятливі умови для існування демагогії, популізму, обману, хворобливого синдрому втрачених ілюзій. У свою чергу, наприклад, відсутність або втрата населенням здатності довіряти поліції є серйозною соціальною проблемою, яка унеможливлює конструктивну взаємодію, буття і інтеграцію спільних зусиль щодо подальшого розвитку суспільства. Загальна взаємна суспільна недовіра призводить до необхідності розраховувати лише на самого себе, а це у свою чергу супроводжується значним зростанням рівнів психічної та соціальної напруги, підозрілості, невпевненості та невизначеності. Відчуття свідомої довіри до себе, до людей, до світу – наріжний камінь здоров'я суспільства.

Таблиця

Види довір'я та відповідні їм типи стратегій поведінки залежно від пропорції або міри взаємної довіри

Рівень довіри		Стратегії поведінки	Результат
Недовіра	Індивід вірить лише у власні можливості, не довіряючи правоохоронним органам	Громадяни абсолютно не довіряють правоохоронним органам, протистоять вимогам. Уникнення контактів з правоохоронними органами, настороженість, острах можливих негативних наслідків взаємодії.	Конфронтація
	Правоохоронні органи не довіряють населенню	Правоохоронні органи відповідають взаємною недовірою громадянам. Відмова від допомоги громадян.	
Вимушена довіра		Громадяни змушені йти на взаємний контакт з правоохоронними органами у зв'язку з відсутністю інших можливих варіантів або під тиском обставин. Намагання при першій же можливості уникнути контактів.	Взаємне уникнення
Часткова довіра/недовіра		Громадяни частково довіряють/недовіряють окремим представникам правоохоронних органів (керівникам, простим виконавцям, окремим підрозділам або спеціалістам тощо).	Компроміс
Довіра із застереженнями		Готовність довіряти, але лише за певних умов, наприклад, співробітництво з ОВС за умов забезпечення безпеки собі та своїм близьких.	
Односторонньо направлена довіра		Один партнер по взаємодії в рівній мірі довіряє і собі і іншому, а інший - довіряє тільки собі.	Контрасти дій та оцінок. Тиск з боку того, хто концентрований на собі.
		Обидва партнери по взаємодії розраховують один на одного більше, ніж на себе – іншими словами, довіряють лише один одному, не довіряючи самим собі. Взаємне перекладання відповідальності один на одного.	Ризик для обох суб'єктів, залежність, безвідповідальність, можливість зловживань довірою, маніпуляції.
Взаємна довіра	б) нерівноправна	Кожний з взаємодіючих суб'єктів до себе ставиться як до цінності, але знижує значущість і надійність іншого.	Пристосування.
	а) рівноправна (ідеальна)	Суб'єкти ставляться до себе і один до одного як до рівноцінних партнерів, тобто кожний з них рівною мірою довіряє собі й іншому.	Партнерство, взаємна авторитетність, взаємовплив.

Як соціально-психологічний феномен, довіра є специфічним видом установки-ставлення до оточуючого світу та самого себе.

Звичайно, поява довіри або втрата довіри населення до поліції має цілком конкретні причини.

Основною умовою виникнення ставлення довіри є ситуативна актуальна значущість об'єкта, з яким індивід або група індивідів має намір вступити у взаємодію, та оцінка її як безпечної, конструктивної, надійної. Особа в кожній конкретній ситуації адресує різним сторонам дійсності і самій собі різну "кількість" довіри; основними формально-динамічними характеристиками довіри є міра, вибірковість і парціальність. Соціально-психологічним критерієм виникнення довіри постає орієнтація суб'єкта: випробовує відношення довір'я на взаємність (відповідність) комплексу індикаторів, основними з яких є: позитивність оцінки, здатність до децентрації, значущість обговорюваної інформації. Довіру слід вважати першою і початковою умовою існування феномена партнерства. Зрозуміло, що побудована модель взаємних позицій взаємодіючих суб'єктів є схематичною, але вона дозволяє зрозуміти, чому феномен, що нами розглядається, такий динамічний, його сутність є досить складною й очікувані результати можуть охоплювати широкий спектр від абсолютно деструктивного (негативного) до ідеально конструктивного (позитивного).

Аналіз свідчить, що подвійність спрямованості психіки припускає, з одного боку, наявність довіри до оточуючого світу як умову взаємодії з ним, а з іншого боку – наявність довіри до себе як умову активності. Людина завжди прагне того, щоб рівень довіри до світу відповідав рівню довіри до себе, що є гарантією відносної цілісності та стійкості особи і діяльності.

Важливо виділяти основні психологічні критерії довіри до іншого – взаємність, позитивне схвалення, здатність до децентрації, взаємну значущість інформації, якою обмінюються, близькість думок і оцінок, ставлення до іншого як до себе і деякі інші, які не призводять до "злиття", але дозволяють творчо вирішувати завдання, що стоять перед взаємодіючими суб'єктами.

На основі вищенаведеного можна узагальнити висновки:

1. Довіра як соціально-психологічне явище є самостійним видом установки-ставлення, пов'язаною з демонстрацією

упевненості в позитивних намірах партнера, присутнім у міжособових або міжгрупових відносинах, феномен довір'я виявляється безпосередньо в ситуації взаємодії.

2. Довіра населення до поліції включає в себе три складові: когнітивну, емоційно-оціночну, конативну (спонукаючу до узгодження дій, взаємодії, врахування ймовірних дій партнера).

3. Абсолютизація самодостатності, впевненості лише в своїх силах або навпаки – сліпа віра лише в можливості іншого суб'єкта ведуть до деструктивних наслідків: у першому випадку людина втрачає зв'язок з оточуючим світом, а в другому відчужується від самого себе, втрачаючи зв'язок зі своїми бажаннями, потребами, цінностями, покладаючись на іншого стає залежним від нього.

4. Довіра як соціально-психологічний феномен є не лише результатом взаємодії партнерів, а й особистісних установок та передбачень індивіда.

5. Довіра до іншого суб'єкта є умовою формування його позитивного образу та сприйняття його як авторитетного іншого.

6. Довіра до себе і довіра до інших суб'єктів не існують ізольовано одна від одної і тому є феноменами, що мають лише відносно самостійний статус. Міра довіри до інших і міра довіри до себе перебувають у динамічному русі.

7. Вступаючи у взаємодію з іншими, кожен суб'єкт розраховує на відповідність власної міри довіри мірі довіри іншого, іншими словами – на взаємність. Невідповідність власної довіри і довіри іншого породжує спотворені види довіри (недовіру).

8. Вивчаючи і коректуючи систему довірчих відносин між суспільством і Національною поліцією України, можна направляти і корегувати процес забезпечення правопорядку, створювати сприятливі умови, в яких потенціал кожного суб'єкту взаємодії міг би бути повністю реалізований.

9. Без взаємної довіри суб'єктів не можлива їх взаємодія на партнерських засадах.

10. Для підвищення довіри до поліції потрібно:

– дбати про створення дієвого механізму виконання державних рішень, дотримання законності;

– усунути внутрішні протиріччя між різними гілками правоохоронної і судової систем, які підривають довіру до останніх;

– формувати позитивний ідейно-моральний клімат у суспільстві, коли надмірне загострення питання, "перетягування каната" різними правоохоронними структурами наштовхуватимуться на осуд як спроби дестабілізації та введення в оману;

– з одного боку, запобігати продукуванню й поширенню недостовірної, відверто перекрученої, брехливої й провокаційної інформації (схильність до таких дій стимулюється політичним суперництвом і доступністю ЗМІ), а з іншого – штучно не обмежувати й не препаровувати інформацію;

– цілеспрямовано прагнути до створення позитивної громадської думки щодо іміджу поліції.

Література:

1. Оцінка діяльності Національної поліції України за допомогою опитування громадської думки. / Резюме національного звіту Харківського інституту соціальних досліджень. URL: http://khpg.org/index.php/
2. Про Національну поліцію: Закон України від 02.07.2015 №580-VIII. *Відомості Верховної Ради України*. 2015. №40-41. Ст. 379. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19/

Чи можна народитися генієм у правовій сфері?

Довженко Мерилін Олександрівна
студентка, Херсонський факультет ОДУВС

Науковий керівник:
Великий Віктор Миколайович
кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри професійних та спеціальних дисциплін, Херсонський факультет ОДУВС

Існує думка, що геніями народжуються, а не стають. У суспільстві існує стійкий образ генія: людини видатного таланту в

області мистецтва або науки, а також у правовій, громадській, політичній та економічній сфері, людини, націленої на досягнення високого результату. Є й інший вид генія – геній невизнаний, людина неймовірних здібностей, який, в силу своєї природної сором'язливості або життєвих обставин, не здатний виділитися з натовпу і заявити про свою геніальність [2].

На нашу думку, у геніїв – особливий мозок. Генієм, звичайно, можна тільки народитися. При цьому потім можна і не реалізуватися, тому що геній – це гени плюс величезна робота. Геній проживає складне життя, з величезними втратами і з неймовірною роботою цілодобово. Якщо цього з якихось причин не відбувається, то тоді, на жаль, гени геніальності пропадають. Можна отримати в спадок скрипку Страдіварі, але неприємність в тому, що потрібно навчитися на ній грати. Неможливо просто ходити і помахувати інструментом. Тому – так, це важка спадщина. І не відомо навіть, заздрити таким людям чи співчувати.

Геній у сфері права – це людина, що демонструє видатні здібності і вкрай високий рівень інтелекту. Спираючись на це визначення, можна зробити висновок, що геніальність не обов'язково передбачає творчу складову, адже прекрасна робота адвоката – це, по суті, вираз геніальності. І навпаки, робота, що припускає творчу основу, як то створення нової комп'ютерної програми, не обов'язково є продуктом геніальності [3]. Проте, геніальність і креативність у правовій сфері – явища, що йдуть рука об руку, адже обидва ці поняття припускають наявність видатних здібностей, але не завжди передбачають наявність видатного інтелекту. Це твердження вірне для геніальних здібностей в галузі права, літератури, музики або образотворчого мистецтва.

Немає наукового підтвердження того, що геніями народжуються чи що творча основа передається спадково. Відоме дослідження Френсіса Гальтона (1822-1911 рр.), англійської антрополога і психолога, в якому стверджувалося, що ген інтелекту та здібностей передається від батька синові, вже не раз спростовувалося іншими дослідженнями і статистичними даними.

Існує безліч наукових досліджень, що розмежовують успадковані ознаки і риси, які людина набуває в процесі виховання із зовнішнього середовища, таке явище, як геніальність, продовжує

залишатися загадкою для більшості людей. Цілком можливо, людям простіше вірити в те, що людина неймовірних талантів, досягає високих результатів просто завдяки тому, що вона народилася такою, а не завдяки наполегливій щоденній роботі [1].

За цією теорією, ніхто і ніщо інше не відповідає за високі результати, яких досягає так званий геній. Все було вирішено успішною комбінацією батьківських генів, і ніщо: ні інша людина, ні зовнішні обставини (хіба що тільки нещасний випадок або серйозна хвороба), не можуть перешкодити прояву геніальності. Подібна думка вельми зручна для більшості людей, що не володіють ознаками геніальність, адже вони впевнені, що геніальній людині просто пощастило народитися такою. Вони впевнені, що геніям все дається дуже легко, адже їх здібності і таланти дано їм при народженні.

Тісно пов'язані з генетичними чинниками фактори розвитку та виховання. Дослідження підтверджують, що одна з найзначніших характеристик людини з видатними творчими здібностями або геніальної людини, є стійка мотивація досліджувати і створювати, яка бере своє коріння з виховання в сім'ї [2]. Подібне виховання передбачає наявність хоча б одного значимого авторитетного дорослого, яким зазвичай є батько однієї статі з дитиною. Професія або рід діяльності батька пов'язані зі сферою, в якій дитина згодом проявить свої здібності, при цьому дитина вибирає професію саме з суміжної сфери, а не точно таку ж.

Слід зауважити, що значна кількість батьків Нобелівських лауреатів, одної статі з дитиною, які працюють в суміжній сфері, мріяли займатися наукою, але так і не втілили свої мрії в життя. Батьки мотивували дитину виконати свої нездійсненні мрії, що підтверджує, що саме високий рівень мотивації відповідає за підсумковий результат, а не тільки здібності, дані від природи. Діти часто схильні до впливу своїх батьків, особливо в тому, чого їх батькам так і не вдалося досягти. Це явище вказує на те, що дитина ідентифікує себе з батьком, намагаючись втілити в життя його нездійснені мрії і плани [3].

Крім такого позитивного зв'язку з батьком тієї ж статі, що і дитина, спостерігається й інше явище, а саме – суперництво з батьком. Багато вчених на зорі своєї кар'єри, що ідентифікують себе

з батьками своєї статі, намагалися перевершити своїх батьків в роботі. У подібному випадку, людиною рухає не тільки любов до батьків, інтерес до спільної з батьком справі, а й бажання перевершити свого батька і отримати більшого соціального визнання [1]. Ці три мотивуючі фактори – вибір професії в суміжній сфері, бажання втілити нереалізовані батьківські мрії в життя і почуття суперництва з батьком – є рушійною силою на шляху до високих досягнень в сфері науки.

Слід зазначити, що загальні навички, як і навички в області права, передаються від батьків до дітей. Складно довести, чи відбувається ця передача на генному рівні або в процесі виховання. Навіть якщо передача на генному рівні має місце бути, важливу роль у розвитку творчого потенціалу відіграє навколишнє середовище. Геніальні здібності (які, ймовірно, могли бути закладені генетично) проявляються тоді, коли інтерес дитини знаходить підтримку дорослих. Важливим є процес навчання і здатність зацікавити дитину у правовій сфері діяльності. Зрозуміло, батьку простіше зацікавити дитину тим, у чому він сам добре розбирається, саме тому багато геніальних дітей юристів знаходили себе в сфері, суміжній з тим, чим займалися їхні батьки.

Отже, зробимо висновки, що людей, вроджений хист у сфері права яких дозволяє їм постійно досягати відмінних результатів без жодного системного підходу, можна назвати «геніями». Їх інтуїтивний рівень завжди вище професійного.

Генієм неможливо стати, ним можна тільки народитися. Професіоналом ж, навпаки, не можна народитися, ним можна тільки стати.

Однак якщо людині не пощастило народитися генієм права, то її справжній вибір – між професіоналом і аматором.

Література:

1. Гением нельзя стать, им можно только родиться. URL: https://www.asfridman.com/blog/zametki/geniem-nelzja-stat-im-mozhno- tolko-roditsja/
2. Гениями рождаются? URL: https://pikabu.ru/story/geniyami_rozhdayutsya_5224467

3. Гениями рождаются или становятся? URL: https://zen.yandex.ru/media/id/593fc0ddd7d0a66340f1bcdd/geniiami-rojdaiutsia-ili-stanoviatsia-5ac3894a77d0e6f3c325f4af

Професійна адаптація курсантів у процесі навчання у закладах вищої освіти системи МВС України

Жильцов Олександр Леонідович
кандидат юридичних наук,
завідувач кафедри загальноправових
та соціально-гуманітарних дисциплін,
Херсонський факультет ОДУВС

Процеси перебудови всіх сфер суспільного життя, що відбуваються у сучасній Україні, передбачають зокрема і реформування освіти в цілому і професійної зокрема, оскільки перетворення в розвинену, самостійну й цивілізовану європейську державу неможливе без побудови такої моделі підготовки майбутнього працівника поліції, яка би забезпечувала надалі цілеспрямоване формування готовності випускника ЗВО системи МВС України до вирішення завдань, вирішення яких вимагає громадянське суспільство від держави. Це, насамперед, створення надійного механізму гарантування і забезпечення реалізації основних прав і свобод людини і громадянина.

Сучасна вища освіта в системі МВС має стати одним із визначальних чинників розвитку правосвідомості та правової культури молодих фахівців, які після закінчення навчання поповнять ряди практичних працівників Національної поліції України. Це в свою чергу вимагає оновлення філософських засад освітнього процесу, нової філософії освіти, у якій студент поставатиме соціокультурною індивідуальністю, що постійно розвиватиметься разом із соціокультурним простором. За цих умов студент є результатом і процесом розвитку соціокультурної системи вищого навчального закладу. Тому головною особливістю сучасного педагогічного мислення є не лише прийняття тих чи тих положень

та ідей, а насамперед конструювання на їхній основі цілісних освітніх моделей, які відображають єдину систему суспільних, психолого-педагогічних поглядів і переконань [1, с.38].

Насамперед, професійна адаптація курсантів полягає в активному освоєнні професії, її тонкощів, специфіки, необхідних навичок, прийомів, способів прийняття рішень в умовах практичної реалізації функцій захисника правопорядку. Разом з тим, складність професійної адаптації залежить від широти діяльності, інтересу до неї, змісту професійної діяльності, впливу професійного середовища, індивідуально-психологічних властивостей самого курсанта. Нажаль, стан розроблення та втілення у навчальний процес нових підходів у закладах вищої освіти до професійної адаптації фахівців, на сьогоднішній день, не в повній мірі забезпечує виконання завдань соціального розвитку суспільства й окремого курсанта.

На наш погляд, головним завданням вишівської відомчої освіти системи МВС України, є подолання суперечностей між професійною підготовленістю, соціальними та професійними очікуваннями випускника, реальними вимогами соціуму та конкретними умовами діяльності працівника поліції, які перебувають у ситуації постійної зміни, що зумовлено все новими викликами та постійним розвитком суспільства. В цьому контексті, є слушною є думка вчених про те, що вища школа повинна формувати особистість, яка в майбутньому стане професіоналом, що цінує професійну терпимість, професійну культуру, а також професійний обов'язок [2, с.24-25].

У сучасних нормативних документах про освіту зазначено, що визначення якості освітніх послуг вищого навчального закладу регламентовано сукупністю положень, які містять: чітку систему вимог до якості освіти та критеріїв їх виконання; модель регулярної внутрішньої експертизи дієвості системи якості, що функціонує у вищому навчальному закладі; технології проектування інноваційних процесів з подальшим закріпленням накопиченого досвіду в системі якості; засоби діагностики якості й ефективності освітньої та управлінської діяльності вищого навчального закладу тощо [3, с.13]. Разом з тим, на жаль не визначено, що надання якісних освітніх послуг має передбачати забезпечення успішної

професійної адаптації майбутнього фахівця в умовах подальшої практичної діяльності. І. Бех підкреслює виняткову важливість оволодіння професією в житті кожної людини та стверджує, що, будучи способом самоактуалізації особистості у соціально схвалюваних видах діяльності, професійна діяльність водночас слугує й одним із основних способів життєвого самовизначення. Але для того, щоб трудова діяльність посіла належне місце в ієрархії особистих цінностей, – продовжує вчений, – вкрай важливо, щоб з ранніх етапів допрофесійного становлення студенти почали рефлексію їхнього смислового простору, побачили його зв'язки з цілями й завданнями майбутньої професії, а також були включені в спеціально організовану роботу з розвитку їхніх смислових орієнтирів [4, с.39-41].

Аналіз сучасних наукових досліджень з проблем професійної підготовки майбутніх фахівців в умовах закладу вищої освіти дозволив нам визначити чинники успішності процесу професійної адаптації курсантів, а саме:

– відповідність системи підготовки майбутніх офіцерів поліції вимогам світового освітнього простору;

– адаптація змісту фахової підготовки до запитів не тільки потреб суспільства, а і регіону, громади тощо;

– своєчасність та актуальність запропонованих програм навчання;

– орієнтація програми підготовки майбутніх фахівців на їхній особистісний і професійний розвиток;

– підвищення ефективності процесу проходження навчальної практики та стажування на майбутній посаді;

– якісне науково-методичне забезпечення процесу професійної підготовки курсантів;

– використання інноваційних технологій і методик організації навчально-виховного процесу, зокрема використання ділових ігор та квестів, наближених до реалій практичної діяльності поліції;

– наявність ефективної системи контролю за якістю підготовки курсантів;

– високий науково-педагогічний рівень викладачів та залучення до навчального процесу практичних працівників поліції.

Виходячи із вищезазначеного, вважаємо, що успіх і результативність адаптаційних процесів для майбутнього фахівця в умовах закладу вищої освіти можуть стати відправним вектором професійного становлення та гарантом динаміки професійного самовдосконалення в процесі подальшої практичної діяльності.

Досліджуючи чинники професійної адаптації студентів вчені зазначають, що особливий інтерес становить саме підготовчий період професійної адаптації особистості, оскільки професійна адаптація студента є психологічною основою його професійної підготовки. Це особливий період життя людини, коли створюються мотиви, змінюються ціннісні орієнтації, формується професійне самовизначення та професійна спрямованість особистості. Тобто ефективність професійної адаптації студентів залежить від ставлення особистості до процесу її професійного становлення, від стійкості інтересу до майбутньої професії, від якості педагогічної взаємодії та інтенсивності педагогічного впливу на „внутрішню" сферу студента [5, с.121-124].

Вікова психологія розглядає період від 16 до 23 років як найбільш рішучий віковий етап, оскільки він є завершальним періодом утворення ціннісно-мотиваційної та психічної сфери особистості. Переконливою є думка С. Селіверстова, який указує на те, що абітурієнти, які вступили до університету, переживають неприховану радість успіху, почуття гідності та самоствердження й водночас тривогу, схвильованість, пов'язані з очікуванням невідомого й відповідального періоду навчання в університеті [6, с.13].

Розглядаючи етапи професійної адаптації слід зазначити, що найважливіші завдання професійної адаптації вирішуються саме на етапі професійного навчання, де закладається фундамент для професійного становлення, формуються професійні знання, уміння й навички. Особлива увага має приділятися значущості стажування курсанта на майбутній посаді, визначаючи її як початок самостійної професійної діяльності. Саме в цей період упродовж порівняно невеликого проміжку часу можна наочно прослідкувати ефективність процесу входження в професію, позитивні й негативні моменти механізму адаптації молодого фахівця.

Отже, процес професійної адаптації у вищому навчальному закладі є одним із важливих компонентів загальної системи формування професійної придатності й завершує процес професіоналізації фахівця. Саме тому підготовку до професійної адаптації в умовах закладу вищої освіти має розглядатися як процес формування мотивації, професійних знань, умінь і навичок, особистісних якостей, які забезпечують успішне входження в професійне середовище та пристосування до реальних умов і специфіки професійної діяльності.

Таким чином, процес професійної підготовки у закладі вищої освіти системи МВС України – це вирішальний етап формування готовності до професійної адаптації, під час якого виробляються такі професійні й особистісні якості, які відповідають вимогам майбутньої професійної діяльності.

Література:

1. Кремень В.Г. Освіта і наука України : шляхи модернізації : факти, роздуми, перспективи. – Київ : Грамота, 2003. 216 с.
2. Назаренкова Г.А. Модель выпускника школы / Г.А. Назаренкова, Н.С. Иванюк, И.А. Борзенко. *Педагогика*. 1998. №1. С.24-25.
3. Товажнянський Л. Л. Основи педагогіки вищої школи : навч. посіб. / Товажнянский Л.Л., Романовский О.Г., Бондаренко В.В., Пономарьов О.С., Черваньова З.О. Харків : НТУ «ХПІ», 2005. 600 с.
4. Бех І.Д. Виховання особистості : у 2 кн. Київ : Либідь, 2003. Кн. 1. Особистісно орієнтований підхід : теоретико-технологічні засади. 2003. 280 с.
5. Железняк Л.Ф. Проблемы формирования военно-профессиональной пригодности и направленности личности будущих офицеров / Л.Ф. Железняк, Л.А. Кандыбович, А.Т. Ростунов. Минск : ВПА, 1976. 170 с.
6. Сенокосов Ж.Г. Социально-психологическая адаптация молодых солдат к военной службе : автореф. дис. на соиск. учен. степ. канд. психол. наук. : спец. 19.00.11 «Психология личности» / Ж.Г. Сенокосов. Москва, 1989. 22 с.

Аксіологічні аспекти у національно-патріотичному вихованні курсантів

Корунчак Лариса Анатоліївна
кандидат юридичних наук,
доцент кафедри професійних та спеціальних дисциплін,
Херсонський факультет ОДУВС

На теперішній момент перед Україною постала гостра необхідність консолідації суспільства, розвитку національної свідомості, формування почуття патріотизму на засадах духовності та моральності, популяризації духовно-культурної спадщини Українського народу, а також активізації взаємодії органів державної влади, органів місцевого самоврядування та громадських об'єднань у питаннях національно-патріотичного виховання. Особливої актуальності зазначені питання набувають у вихованні курсантів, адже саме вони в майбутньому представлятимуть у суспільстві одну із гілок державної влади, виступатимуть як захисники правопорядку.

На виконання окреслених завдань Указом Президента України від 18.05.2019 р. №286/2019 затверджено Стратегію національно-патріотичного виховання (далі – Стратегія). Відповідно до положень зазначеної Стратегії в основу системи національно-патріотичного виховання покладено ідеї зміцнення української державності, формування патріотизму та утвердження національних цінностей. Стьопіна О.Г. визначає патріотизм як інтегральну цінність та духовно-моральну якість особистості, що виражається в почутті любові до Батьківщини як відчутті духовного зв'язку з нею, моральній відповідальності за долю Батьківщини і готовності її захищати, вільному етнічному та національному самовизначенні, свідомому збереженні та примноженні національних духовних і матеріальних цінностей. Авторка виділяє наступні етапи виховання патріотизму особистості: виховання любові й поваги до своїх батьків, своєї родини, що повинно формуватися в дошкільному віці в рамках родинного виховання; виховання позитивного ставлення до «малої батьківщини» (свого

міста, краю, регіону) тобто етнічна самоідентифікація, що формується у підлітків у період шкільного навчання; виховання позитивного ставлення до своєї країни (державницького патріотизму) відповідає юнацькому віку; формується в період навчання у випускних класах школи та у ВНЗ; виховання усвідомлення своєї належності до історичної спільноти та культурно-релігійної традиції східнослов'янських народів, тобто формування через позитивну етнічну ідентичність толерантності в міжнаціональних відносинах – також є виховним завданням ВНЗ; виховання доброзичливого ставлення до всіх народів світу – якість, притаманна високодуховній особистості, яка формується у процесі самовиховання протягом усього життя [1, с.10].

Відповідно до положень Стратегії забезпечення змістового наповнення національно-патріотичного виховання має здійснюватись на основі формування національно-культурної громадянської ідентичності, національно-патріотичного світогляду, збереження та розвитку суспільно-державницьких та духовно-моральних цінностей Українського народу; готовності громадянина до виконання обов'язку із захисту незалежності та територіальної цілісності України; усвідомлення досягнень Українського народу, його інтелектуальних, духовних та інших надбань; розвитку діяльнісної відданості у розбудові України як суверенної держави, формування активної громадянської та державницької позиції, почуття власної та національної гідності; скоординованої роботи та взаємодії органів державної влади та органів місцевого самоврядування у сфері національно-патріотичного виховання, їх ефективної співпраці з громадськістю; постійного формування широкої громадської підтримки процесів національно-патріотичного виховання, розширення ролі та можливостей громадських об'єднань, підвищення ролі сім'ї, активної участі волонтерів, активістів; сприяння консолідації суспільства навколо ідей спільного майбутнього, всебічного розвитку і функціонування державної мови в усіх сферах суспільного життя, захисту територіальної цілісності України, успішних реформ і державотворення. Важливою складовою національно-патріотичного виховання є поширення інформації про досягнення наших співвітчизників та

їх внесок у скарбницю світової цивілізації, зокрема у сферах освіти, науки, культури, мистецтва, спорту, висвітлення внеску представників корінних народів та національних меншин України та громадян інших держав у боротьбу за державну незалежність і територіальну цілісність України, процес її державотворення, вітчизняну наукову, духовно-культурну спадщину [2].

Спадковість у розвитку культури виражається у акті засвоєння і оволодіння творчою діяльністю попередніх поколінь, який сконцентровано у культурних цінностях та культурному надбанні. Беззаперечно, що національні традиції, історичний досвід попередніх поколінь значною мірою визначають поведінку і діяльність особи в соціальному середовищі. На особистісному рівні домінує несвідоме копіювання базових цінностей, які дозволяють особі ідентифікувати себе з певною культурою та суспільством. З іншої сторони, рівень культури визначається сприйняттям та засвоєнням успадкованого досвіду. Зокрема, правова культура відображає нерозривну єдність минулого й сучасного стану правової системи і суспільних уявлень про її майбутній стан, тобто історичної традиції та бажаного орієнтиру. Найважливіше місце в процесі дослідження правової культури і аналізу її впливу на розвиток правової системи посідають цінності, оскільки вони безпосередньо впливають на інтереси і цілі окремого індивіда, груп індивідів і суспільства в цілому. У правових цінностях і традиціях сконцентровано позитивний досвід попередніх поколінь, який дозволяє суспільству обрати оптимальний шлях подальшого державно-правового розвитку.

На думку І.Т. Пасько, Я.І. Пасько, норми культури за своєю суттю є тим значеннєвим полем, в межах якого відбувається становлення та розвиток певного типу суспільної, національної правосвідомості. Кожна культура – це певна система норм, що становлять аксіологічну матрицю щодо розвитку певної нації. Культура зумовлює стиль поведінки, підґрунтя оцінок, правила спілкування з іншими людьми тощо. Імперативність вимог культури досить очевидна, вона виявляється у суспільній (правовій) психології через оціночні судження щодо певних подій та явищ. Вона існує у формі громадського схвалення чи несхвалення вчинків

та висловлювань, у пануючих естетичних смаках, у правовій чи політичній системах, у релігії, тобто у всій сукупності ментальних особливостей національної самосвідомості народу [3, с.62].

В.М. Денисенко, В.Й. Климончук відмічають, що складність формування нової системи цінностей в суспільствах, що трансформуються, пов'язана з тим, що це не просто зміна матеріальних чи духовних обставин (явищ), у яких проживає людина за зразками вже існуючих (тип держави, форма правління, тип виборчої системи тощо) чи за раціонально змодельованими схемами, а зміна сутнісних основ буття самої людини, її ментальних характеристик, форм і способів діяльності [4, с.4]. Отже, наскільки очевидна імперативність вимог культури, настільки ж реальна їх необов'язковість через відсутність державного санкціонування зазначених норм. Значущість будь-якої моральної, правової, естетичної чи політичної ідеї ще не робить її беззаперечно обов'язковою для виконання людиною. Тому зазначені питання потребують підтримки з боку держави.

Стратегією встановлено, що національно-патріотичне виховання набуває характеру системної і цілеспрямованої діяльності органів державної влади, закладів освіти та ін. з формування у людини і громадянина високої національно-патріотичної свідомості, почуття відданості своїй Українській державі. Формування ціннісних орієнтирів і громадянської самосвідомості має здійснюватись на прикладах героїчної боротьби Українського народу за утвердження суверенітету власної держави, ідеалів свободи, соборності, успадкованих, зокрема, від княжої доби, українських козаків, Українських Січових Стрільців, армій Української Народної Республіки та Західноукраїнської Народної Республіки, учасників антибільшовицьких селянських повстань, загонів Карпатської Січі, Української повстанської армії, українців-повстанців у сталінських концтаборах, учасників дисидентського руху. Має бути звернуто увагу на приклади мужності та героїзму учасників революційних подій в Україні у 2004, 2013-2014 роки, Героїв Небесної Сотні, учасників антитерористичної операції та операції об'єднаних сил у Донецькій та Луганській областях, спротиву окупації та анексії Автономної Республіки

Крим Російською Федерацією. Необхідно використовувати й виховний потенціал, пов'язаний із героїзмом українців, які боролися в арміях держав - учасників Антигітлерівської коаліції та в рухах опору нацистській Німеччині та її союзникам під час Другої світової війни 1939-1945 років, учасників міжнародних операцій з підтримання миру і безпеки. Особливого відношення потребує шанобливе ставлення до пам'яті про жертв комуністичного та інших тоталітарних режимів в Україні, зокрема жертв Голодомору, політичних репресій і депортацій.

Таким чином, впровадження аксіологічних аспектів в процес національно-патріотичного виховання сприятиме розвитку у курсантів національної свідомості на основі суспільно-державних (національних) цінностей, таких як самобутність, воля, соборність, гідність; формування почуття патріотизму, поваги до Конституції і законів України, соціальної активності та відповідальності за доручені державні та громадські справи, готовності до виконання обов'язку із захисту незалежності та територіальної цілісності України, сповідування європейських цінностей.

Література:

1. Стьопіна О.Г. Виховання патріотизму у студентської молоді засобами мистецтва: автореф. дис. … канд.пед.наук: 13.00.07 / Східноукраїнський національний університет ім. Володимира Даля. Луганськ, 2007. 23 с.
2. Про Стратегію національно-патріотичного виховання: Указ Президента України від 18.05.2019 р. №286/2019. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/286/2019 (дата звернення 28.10.2019).
3. Пасько, І.Т. Громадянське суспільство і національні ідея: Україна на тлі європейських процесів. Компаративні нариси. / І.Т. Пасько, Я.І. Пасько. Донецьк: Східний видавничий дім, 1999. 184 с.
4. Денисенко В.М., Климончук В.Й. Аксіологія динаміки політичних процесів. Львів : Простір-М, 2005. 245 с.

Саморозвиток вольових якостей майбутніх працівників правоохоронних органів

Кріцька Дар`я Євгенівна
студентка, Херсонський факультет ОДУВС

Науковий керівник:
Великий Віктор Миколайович
кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри професійних та спеціальних дисциплін, Херсонський факультет ОДУВС

Сила волі – це здатність людини до здійснення видів діяльності, які необхідні для досягнення певних цілей, причому, як правило, ці види діяльності пов'язані з подоланням певних перешкод і тому не приносять людині приємних відчуттів.

Воля виникає, коли людина здатна усвідомити свої потяги та спонукання, спроможна піднестися над ними й оцінити себе самого як суб'єкта, що має певні потяги, але не є їхнім рабом, може зробити вибір між ними. Отже, виникнення волі пов'язане із самовизначенням людини, із самотворенням особистості, коли людина довільно вибирає свою поведінку і відповідає за неї.

Сила волі вкрай важлива для нас, і всі це прекрасно розуміють. Саме їй ми повинні бути вдячні в першу чергу, за все, чого досягли у цьому житті, за всі наші успіхи і досягнення. Саме завдяки силі волі ми володіємо здатністю прикладати регулярні зусилля і досягати задуманого всупереч обставинам, миттєвому небажанню або настрою. Однак багато хто почувають себе невдахами в цьому питанні – наша сила волі часто дає збій і підводить. Зараз ми володіємо собою, але через півгодини нас знову переповнюють почуття і бажання, і ми втрачаємо контроль. Людина, на жаль, слабка. У нас постійно виникають суперечності: одна частина хоче одного, друга - зовсім іншого. Дуже багато внутрішніх і зовнішніх чинників заважають нашій силі волі якісно виконувати свою роботу.

Коли говорять, що у людини висока сила волі – це означає, що вона здатна успішно протистояти всім внутрішнім і зовнішнім перешкодам-перешкодам на шляху досягнення своїх значимих цілей і втілення своїх заповітних бажань. Сила волі - це здатність продовжувати рух до мети навіть тоді, коли дуже хочеться зупинитися [1, с.84].

Фрідріх Ніцше казав: «Кожна людина в чомусь унікальна, але рідко люди зацікавлені в тому, щоб усвідомити свою унікальність і жити згідно з цим усвідомленням. Часто людина усвідомлює, чого вона не хоче, чого прагне не допустити, чого побоюється. Але тільки той, хто знає, чого він хоче сам, робить себе особистістю.

Що більше за все потрібно людині, так це боротьба за певну мету, яка варта її. Тільки той, хто знайшов свою мету і працює над її здійсненням, вирізняється із загальної маси. Така мета сприяє розвиткові особистості. Усяка людина повинна шукати, з неослабною впертістю пробиватися до чогось надзвичайного і важливого, щоб у повній мірі відчути, що ти живеш по-справжньому».

Пліній Старший мовив: «Вольові якості особистості виявляються в її ініціативності, самостійності, незалежності, рішучості, наполегливості, впертості, невідступності у намаганні досягти бажане. Ініціативна людина береться за справу, не очікуючи стимуляції ззовні. Рішучість виражається у впевненості, з якою приймають рішення, у твердому його обстоюванні та дотриманні. Вольовий процес не закінчується прийняттям рішення. Для його реалізації необхідна передусім наполегливість у досягненні мети, неослабна енергія діяти протягом тривалого часу, незважаючи на труднощі та перешкоди; вони, як відомо, тільки загартовують волю».

Георг Ліхтенберг говорив: «На противагу негативним звичкам кожен із нас повинен виковувати в собі три головні позитивні звички, які з часом можуть витіснити негативні: це вміння трудитися, точніше, творчо працювати в режимі певної дисципліни; звичку до постійного здоров'я; звичку до постійного навчання, яке забезпечує нас необхідними знаннями для успішної професійної. Але той, хто вступив на такий шлях, повинен пам'ятати: вам належить проявити дивовижну наполегливість, волю і безжалісність

до власної інертності, оскільки ці три властивості стоять біля витоків усіх наших майбутніх досягнень. Не можна чекати когось, хто прийде і допоможе вам. Тільки ви самі це можете зробити, щоб можна було розраховувати на очікуваний результат» [2, с.128].

Що ж необхідно робити для того, щоб створити потужну нервову силу, яка могла б бути запорукою реалізації задуманого? І чи часто можна зустріти таких людей у нашому суспільстві. Коли мова заходить про стійку нервову систему, нервову силу, про витримку, можна одразу навести приклад лікарів, рятівників, пожежників, правоохоронців. Тобто ті професії, де сила воля необхідна і обов'язкова. Де повинна бути присутня сила духу. Це перелік найбільш стресових, складних і тяжких професій. Для чого потрібна в них сила волі, а зокрема, для чого потрібна правоохоронцям і яким повинен бути правоохоронець?

В першу чергу, сила волі потрібна для того, щоб розвинути в собі хорошу фізичну підготовку.

По-друге, виконувати поставленні завдання з бажання і ентузіазмом. Будь-яка робота вимагає гарного виконання проблем, які виникають. Тобто, правоохоронець повинен поважати свою роботу, виховати в собі пунктуальність, своєчасність, обережність.

Серед інших рис, які мають бути притаманні правоохоронцям: вихованість, чесність, справедливість, адекватність, оперативність, повинен бути освіченим, ну і звісно, ввічливим, добрим і, в якійсь мірі, він повинен бути психологом. Бо часто люди їм відкриваються та просять допомоги. Які ще вимоги? Сила, швидкість, стійкість до високої психологічної напруги, швидкість прийняття рішень в сформованій ситуації, емоційна стійкість [3, с.332].

Можливо, силу волі потрібно виховати правоохоронцям для того, щоб витримати всі складнощі, які виникають у цій професії. Звичайна, морально не підготовлена людина, не зможе одразу витримати таке навантаження. Тому, психічна сила теж залежить від виховання, а виховання можливе лише, якщо ти маєш силу волі.

Як виховати в собі ці навички, як взагалі, виховати в собі силу волі?

По- перше, уникати спокус. Наш мозок генерує нескінченний потік всіляких бажань, а сила волі «Я не буду» не дає слідувати всім цим бажанням без розбору. Коли сильно хочете чогось, але цього

не можна, то кожен стикається з вибором: піддатися потягу або утриматися. В цю хвилину необхідно знайти душевні сили і сказати: «Я не буду» кожній клітинці тіла, яка кричить: «Я хочу!».

По-друге, ні в якому разі не звинувачувати і не карати себе, якщо раптом не встояли перед спокусою. Вина і супроводжуючий її стрес - найнебезпечніші вороги у вольовому випробуванні.

По-третє, уміти говорити собі «Ні» – лише одна зі складових сили волі. Часом набагато важливіше сказати «ТАК» – інакше як зробити все те, що ви відкладаєте. Сила волі «Я буду» допомагає включити все це в список сьогоднішніх справ, навіть коли страх невдачі, нескінченні дрібні турботи намагаються переконати в необхідності задуманих дій.

По-четверте, зберігайте бадьорість духу в найтяжчих ситуаціях. Далі ще декілька способів:

1) свідоме вироблення корисної звички;
2) виявити мотиваційний ресурс;
3) не вірити в почуття втоми;
4) бажання постійно повинне вам про себе нагадувати;
5) старання.

Необхідно прикладати систематичні, довгі і цілеспрямовані зусилля. Саме для цього необхідна сила волі, і саме з цієї причини її необхідно тримати в тонусі і розвивати. У систематичних вправах і полягає справжнє виховання, але аж ніяк не у дотриманні певних правил, які, зазвичай, тільки сковують ініціативність і креативний підхід у вирішенні справи [4, с.154]. Наша діяльність пов'язана з такими поняттями, як почуття, розум і воля. Почуття вказує на спрямованість дії, розум досліджує шляхи реалізації дії, а завдяки волі людині вдається пройти цим шляхом попри всі перешкоди. У нас, зазвичай, і бракує сили характеру, щоб покірно йти за велінням розуму, – все ж посиленим тренуванням сили волі можна переломити хід подій на свою сторону. Якщо вперто йти вперед, то немає такої вершини, яку б не можна було підкорити, якщо сильно бажаєш.

Література:

1. Васянович Г.П. Основи психології: навч. посібник. Київ : Педагогічна думка, 2012. 114 с.

2. Сергєєнкова О.П., Столярчук О.А., Коханова О.П., Пасєка О.В. Загальна психологія : навч. посібник. Київ : Центр учбової літератури, 2012. 296 с.
3. Гетьман А.П., Герасіна Л.М., Данильян О.Г. Правове виховання в сучасній Україні, 2013. 440 с.
4. Варій М.Й. Психологія: навч. посібник. Київ : Центр учбової літератури, 2009. 288 с.

Реформи в національній системі юридичної освіти: сучасний стан

Кузьменко Юлія Василівна
доктор педагогічних наук, доцент,
професор кафедри адміністративного права та адміністративного процесу,
Херсонський факультет ОДУВС

Котенко Вікторія Олександрівна
курсант, Херсонський факультет ОДУВС

Важливою складовою системи спеціалізованої освітнє юридична освіта, як частина, що зорієнтована в першу чергу на підготовку фахівців у галузі юриспруденції. Ця сера підготовки майбутніх фахівців передбачає професіоналів, якіздатні тлумачити і вміти застосовувати закон, давати правову оцінку кожного випадку життєвої ситуації та вміти юридично її аргументувати, приймати законні рішення, захищати права і свободу кожного індивіда як в країні так і за її межами тощо. Цілком логічно, що на сучасному етапі розвитку вищої юридичної освіти в Україні характерною є орієнтація на підготовку висококваліфікованих компетентних фахівців, конкурентоздатних на ринку праці.

Мета цієї статті –висвітлити сучасний стан розвитку юридичної освіти в Україні в умовах модернізації закладів вищої освіти.

В 2014 р. було здійснено важливі кроки щодо трансформацій в академічній площині. Відповідно до реформ був прийнятий Закон України «Про вищу освіту», де серед основних принципів була умова «міжнародної інтеграції та інтеграції системи вищої освіти України у Європейській простір вищої освіти, за умови збереження і розвитку досягнень та прогресивних традицій» [1]. Сприяли модернізації освітнього простору і затвердження Національної рамки кваліфікацій, що передбачали «введення європейських стандартів та принципів забезпечення якості освіти з урахуванням вимог ринку праці до компетентностей фахівців» [2]. Також був затверджений 2015 р. перелік галузей знань і спеціальностей, за якими в Україні здійснюється підготовка здобувачів вищої освіти. Відповідно до нього у цій сфері три напрями підготовки фахівців: галузь знань 08 Право спеціальність 081 Право; галузь знань 26 цивільна безпека спеціальність 262 Правоохоронна діяльність; галузь знань 29 спеціальність Міжнародні відносини 293 Міжнародне право [3]. Відповідно до закону виділено 5 ступенів вищої освіти. Проте в юридичній спільноті стали дискусійними три: молодший бакалавр, бакалавр і магістр. Це в першу чергу було пов'язано із збільшенням кількості випускників юристів з низьким рівнем професійної компетенції.

Сьогодні у Верховній Раді України на стадії законопроекту знаходиться «Проект Закону про юридичну (правничу) освіту і загальний доступ до правничої професії», що був поданий ще у 2017 р. Варто відзначити, що у суспільстві проект визвав хвилю широкої наукової дискусії, оскільки стандарт юридичної освіти відходить від орієнтації на знаннєву парадигму і орієнтується на компетентнісний підхід.

Юридична фахова підготовка спрямована на розвиток таких спеціальних компетенцій: «знання основ теорії та філософії права, структури та стандартів правничої професії та її ролі у суспільстві; знання міжнародних стандартів прав людини, зокрема Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, а також практики Європейського суду з прав людини; знання основ міжнародного публічного права; знання основ права Ради Європи та права Європейського Союзу; знання засад, принципів та інститутів конституційного права, адміністративного права, і

адміністративного процесуального права, цивільного права і цивільного процесуального права, кримінального права та кримінального процесуального права; навички збору інформації, аналізу юридичної проблеми, побудови юридичної аргументації; навички складання проектів юридичних документів; навички консультування з юридичних питань, зокрема, можливих способів захисту прав та інтересів клієнтів відповідно до вимог професійної етики, належного дотримання норм щодо нерозголошення персональних даних» [4].

По суті в законопроекті закладено вимоги щодо більш вузької спеціалізації в підготовці фахівців правничих професій орієнтованої на формування практичних навичок роботи. Тобто вектор змін націлений на нарощення якісної підготовки випускників та створення новітнього освітнього продукту в царині юридичної освіти.

Важливим з недоліків є той факт, що відповідно до стратегії розбудови конкурентоздатного середовища, на освітньому ринку України надавати освітні послуги щодо здобуття правничої освіти зможуть не всі існуючі заклади вищої освіти. Цей крок призведе до кількісного скорочення вишів, що здійснюють підготовку юристів, оскільки у законопроекті прописано вимогу: за цим фахом надавати освіту можуть лише вищі правничі школи. До того ж таке обмеження числа студентів юридичних спеціальностей і уведення наскрізної магістратури суперечить принципам Болонської конвенції. Студентоцентризм повинен бути реалізований в українському освітньому просторі, у тому числі в юридичній освітній сфері, відповідно Конституції України і міжнародних договорів.

Новаторським є й орієнтири щодо роздвоєння підготовки юристів на два блоки: перший – «правнича освіта» (адвокат, нотаріус, суддя, прокурор), другий – освіта за спеціальністю «Право» або «Міжнародне право» (помічник адвоката, судді, прокурора, нотаріуса, держана служба, службовці в органах місцевого самоврядування, викладацька діяльність). При підготовці за другим блоком професій навчання проводитиметься за існуючою системою підготовки бакалаврів та магістрів, поки що про зміни в цій системі не йдеться. Прогалиною є те, що коло професій (слідчий, дільничий офіцер поліції, оперативні працівники, юрист-

консульт підприємства), які є специфічними у своїй підготовці і їх підготовкою займаються заклади вищої освіти внутрішніх справ, взагалі не згадуються.

Новою є й вимога здачі єдиного випускного іспиту. У цілому ідея раціональна, проте знов таки дискусійна в деяких моментах. Щодо майбутніх випускників процедура зрозуміла. Проте реформами передбачається вимога здачі такого іспиту вже від працюючих адвокатів, нотаріусів, суддів та прокурорів. Вони вже проходили процедуру атестації, проте закон зворотної сили не має, а в такій ситуації порушуються права діючих правників і ці вимоги носять дискримінаційний характер. Також немає такої необхідності у реформах й щодо випускників вишів системи Міністерства внутрішніх справ, які готують фахівців для подальшого проходження служби в Національній поліції України. Ця підготовка є специфічною і не повинна здійснюватися ні державними вишами МОНУ, ні приватними.

Таким чином, підбиваючи підсумок відмітимо, що говорячи про реформування юридичної освіти потрібно її здійснювати в контексті модернізації системи вищої освіти. Враховувати діючі нормативно-правові документі при уведенні змін в освітній процес закладів вищої освіти, слід не порушувати конституційних прав людини, орієнтуватися на євроінтеграційні процеси не забуваючи про екстраполяцію власного позитивного досвіду з підготовки фахівців юридичної сфери, враховувати вітчизняний конструктивний досвід реформ системи освіти.

Література:

1. Про вищу освіту: Закон України від 01.07.2014 р. №1556-VII. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18 (дата звернення: 30.10.2019).
2. Про затвердження Національної рамки кваліфікацій: Постанова Кабінету Міністрів України від 23.11. 2011 р. №1341. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1341-2011-п#n12 (дата звернення: 30.10.2019).
3. Про затвердження переліку галузей знань і спеціальностей, за якими здійснюється підготовка здобувачів вищої освіти:

Постанова Кабінету Міністрів України від 29.03.2015 р. №266. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/266-2015-п#n11 (дата звернення: 30.10.2019).
4. Проект Закону про юридичну (правничу) освіту і загальний доступ до правничої професії: від 28.09.2017 р. №7147. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=62613 (дата звернення: 30.10.2019).

Особливості психолого-педагогічної та фахово-патріотичної підготовки курсантів у поліцейських ЗВО

Литвиненко Таміла Анатоліївна
кандидат філософських наук,
викладач кафедри суспільно-правових
дисциплін і менеджменту освіти,
Харківський національний
педагогічний університет
ім. Г.С. Сковороди

Сучасні реалії України на порозі 20 року XXI століття характеризуються кардинальними реформаційними процесами політичного, економічного, соціокультурного, психолого-педагогічного, правового, демографічного, українсько-етнічного, статистичного та технологічно-технократичного характеру, які вплинули та впливатимуть на багатоманітність і перманентність фахово-патріотичної підготовки курсантів у поліцейських ЗВО. Все це здійснюється з урахуванням гендерної рівності та пріоритетів Комплексної програмної підготовки правоохоронного, військово-поліцейського антидиверсійного і антитерористичного напрямків протидії військової агресії Російської Федерації.

Природно, в цьому є певна військова стратегічна та тактико-професійна доцільність у сучасній комплексній правоохоронній та військово-поліцейській антидиверсійній та антитерористичній підготовці поліцейських курсантів - здобувачів: 1) які одночасно

опановують у ЗВО знаннями, вміннями та навичками правоохоронної діяльності: а) методиками психолого-педагогічної та фахово-патріотичної роботи у військово-поліцейському середовищі [1, с.45-47] та з населенням, наприклад, в «сірій зоні», в зоні ООС, на звільненій території, виконуючи профілактику дисциплінарних, адміністративних та кримінальних правопорушень; б) здійснюючи належне розслідування та розкриття злочинів в окресленій зоні, із забезпеченням відшкодування майнової та фізичної шкоди потерпілій стороні, з притягненням винних осіб у відповідному кримінальному провадженні до обґрунтованої кримінальної відповідальності; в) з протидії шпигунству, державному перевороті, державній зраді, військовим злочинам та гібридній війні в цілому;

2) які за військово-поліцейським фахом поліцейського ЗВО повинні активно протидіяти ОЗГ (організованій злочинній групі) та ЗО (злочинній організації) [2] військовим проукраїнським «недобитим» формуванням, які після розведення військових основних сил, добровільно не складають зброю, а проводять військово-підривну, диверсійно-розвідувальну роботу на користь агресора. Для цього кожним курсантам корисне володіння сучасним поліцейським, після закінчення ЗВО, багатоманітною військової зброї, військової техніки, знати стратегію і тактику бойових операцій у населених пунктах (містах, селищах та селах), лісовій та степовій смугах, здійснювати особисте керування малими підрозділами в умовах інтеграційного зв'язку зі Збройними Силами та МВС України. [3, с.165-166].

Отже, професійна підготовка поліцейського спрямована на вміння жити в скрутних військово-польових умовах, виживати та працювати у відрядженні на звільненій від бойовиків, сепаратистів території, з періодичною ротацією українських військових та поліцейських формувань (сил), що є позитивним результатом їх фахової готовності за Мінськими домовленостями (формула Франка-Вальтера Штайнмайера – німецького дипломата), з приводу можливого поетапного розведення протиборчих військ та повернення втрачених територій Донецької та Луганської областей, опосередковано контрольованих РФ під юрисдикцію України, що позитивно.

Над змістом та спрямованістю військово-поліцейської діяльності, її актуалізації та активізації щодо злиття військового та юридичного фахів (розвідувального, контррозвідувального напрямів) працювали наступні науковці: І. Арцибасов, О. Бандурка, В. Буткевич, В. Гуцуляк, І. Дахно, А. Мацько, М. Новіков, Н. Пронюк, Л. Тимченко, Е. Павлова, П. Циганков, О. Юлдашев, В. Яковлев, О. Ярмиш та багато інших.

Із позитивних наукових поглядів окреслених вчених, сформовано *мету цієї роботи*, яка полягає в аналізі особливостей психолого-педагогічної та фахово-патріотичної діяльності курсантів - поліцейських у взаємодії з населенням, збройними силами, підрозділами патрульної служби, підрозділами особливого призначення в сучасних умовах, впродовж тактичних навчань, а також в навчальному процесі з протидії тероризму, заходів забезпечення національної безпеки і оборони щодо відсічі та стримуванні збройної агресії Російської Федерації у Донецькій та Луганській областях [3], що є позитивним.

Отже, завданнями роботи є: опанування теоретично-прикладних засад щодо з'ясування особливостей сенсу та змісту психолого-педагогічної фахово-патріотичної підготовки курсантів у поліцейських ЗВО з протидії тероризму, оперативному застосуванню заходів забезпечення національної безпеки і оборони з належної відсічі збройної агресії Російської Федерації у Донецькій та Луганській областях. Тому, об'єктивація дослідження полягає в теоретично-прикладних особливостях пізнання та удосконалення психолого-педагогічної фахово-патріотичної підготовки курсантів у поліцейських ЗВО. Втім, предметом дослідження є зазначені особливості з універсальної підготовки курсантів – поліцейських ЗВО з протидії згаданій агресії РФ.

Отже, методологічно вірно за спеціально-юридичними прийомами, способами та засобами спостерігати єдність Народу України – захисника Батьківщини з поліцією, на прикладах бійців батальйонів «Айдар», «Азов», «Дніпро-1», «Донбас», «Херсон» та ін., які проявляють до теперішнього дня нові позитивні якості, в тому числі й військового характеру. Втім, громадські військові формування на практиці довели необхідність оновлення військової доктрини в Україні, а ми пропонуємо її певну універсалізацію.

Сутність останньої в удосконаленні правоохоронної та військової організації на елементах їх взаємодії та взаємопроникнення на певний період ООС.

Тобто реформування державної військової організації, її зміцнення та удосконалення вимагає від уряду, МО та МВС України рецепції нових наукових поглядів [4; 5], практичних надбань і прогресивних законодавчих перетворень військових, правоохоронних організацій в Україні, що сприятиме поверненню захоплених територій, наведенню правопорядку, створенню публічних «безпекових заходів» сучасною обороноздатною військовою та поліцейською системи, особливо у сфері оборонно-правоохоронного спрямування в державі Україні. Вважаємо, для цього корисними є деякі особливості психолого-педагогічної фахово-патріотичної підготовки курсантів у поліцейських ЗВО, здатних терпіти тяготи та позбавлення військово-поліцейської служби.

Природно, процес професійної підготовки курсантів поліцейських ЗВО має бути глибинним, різностороннім та сприятливим до результатів навчання. Саме тому, на сучасному етапі важливим напрямом роботи з універсалізації поліцейських є вивчення і аналіз стану та можливих шляхів удосконалення процесу формування соціально-професійних та військово-правоохоронних можливостей майбутніх випускників у динаміці комплексної їх підготовки.

До професійної придатності універсального військового – поліцейського відносимо його потужність у навчанні щодо одночасного опанування правоохоронною та військовою сферами, обумовлених деякими інтегративними процесами програмного забезпечення та характеристиками особистості з прийняття модуляції швидкого та ефективного пізнання фахової роботи за умов належної стресової стійкості курсантів, що відображає поліцейську інтелектуальну, соціально-психологічну та професійну зрілість, патріотично-просвітницьку та правову вихованість, юридичну грамотність такого соціуму, з постійним прагненням його до військово-поліцейського самовдосконалення, самореалізації, поєднання перспективної та ретроспективної відповідальності, ініціативності, творчості до вирішення професійних завдань,

критичному мисленні, жертовності за Народ, державу, соратників і колег тощо.

Системність поліцейського навчання у досліджуваному напряму проявляється у забезпеченні комплексної пізнавальної цілеспрямованої діяльності з нормативних правил, поєднаних з практичною підготовкою та їх використанням за умов сучасних можливостей військової, юридичної та технічної наук, можливостей військової та правоохоронної діяльності на засадах сучасного внутрішнього та зовнішнього конфліктів, де суб'єктом державних і міждержавних відносин є Україна, Російська Федерація та посередники (Білорусь, ЄС тощо).

Таким чином, найважливішою умовою підвищення якості підготовки поліцейських з перетворенням в універсальних військових - правоохоронців є їх динамічна підготовка на теоретично-прикладному рівнях психолого-педагогічної, фахово-патріотичної готовності курсантів та у подальшому випускників поліцейських ЗВО. Вважаємо, мета такої професійної підготовки досягнута створенням належних умов для розвитку цілісної особистості фахівця високого рівня військової та правоохоронної кваліфікації, розвитку особистісних якостей, орієнтованого на майбутню комплексну діяльність, як військового, так і поліцейського одночасно, з матеріальною, моральною, патріотичною та право виховною мотивацією курсанта до професійного самовдосконалення.

Література:

1. Новіков М.М. Деякі аспекти методологічної професійної підготовки сучасних поліцейських. *Теорія і методика виховання: науково-педагогічний вісник*. 2015. Вип. №5/2015. С.72.
2. Про практику розгляду судами кримінальних справ про злочини, вчинені стійкими злочинними об'єднаннями : Постанова Пленуму Верховного Суду України від 23.12.2005 року №13. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0013700-05/print
3. Кудінов С.С. Удосконалення державної політики антитерористичної підготовки цивільного суспільства в Україні. *Право і суспільство*. 2019. №1. С.161-167.

4. Загрози терористичного характеру: формалізація, аналіз, оперативна протидія / авт..кол.; За заг.ред. проф. І.М. Рижова. Київ : Нац. акад. СБУ, 2017. 294 с.
5. Яворська Г.Х. Соціально-професійна зрілість курсантів вищих закладів освіти МВС України: монографія. / Галина Харлампіївна Яворська. – Одеса: ПЛАСКЕ ЗАТ, 2005. 408 с.

Система вищої освіти України: порівняльно-правовий аналіз

Мелікян Альона Аветіківна
студентка, Херсонський факультет ОДУВС

Новіков Микола Михайлович
кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри професійних та спеціальних дисциплін, Херсонський факультет ОДУВС

Інтеграція України в «світовий освітній простір» передбачає вивчення зарубіжного досвіду і впровадження цінних здобутків у вітчизняну систему освіти загального, професійного та спеціального призначення, що робить її історично традиційною та технологічно сучасною. Це питання є актуальним і відображає трансформаційні й інтеграційні процеси Європейського та американського досвіду конкурентоздатного навчання, з суттєвим інституціональним перетворенням в просторово часових межах і його ресурсного, кадрового, технологічного забезпечення.

Функціонування американської вищої школи досліджувалися такими вітчизняними вченими, як О. Зіноватна, Т. Олендр, О. Коваленко та іншими.

Діючу в Україні систему управління вищою освітою відрізняє високий рівень централізації нормативно-правового регулювання, що ґрунтується на регламентації єдиними принципами, нормами,

стандартами, програмами. Наприклад систему вищої освіти США характеризує великий ступінь децентралізації: по суті, кожен штат має власну систему вищої освіти, що відрізняється своїми особливостями. В Україні відомча освіта перебуває на балансі відповідних міністерств та їхніх департаментів при згаданій нормативній централізації вони мають певну самостійність у вирішені професійних та спеціалізованих питань.

Проведення реформ в централізованій системі управління освітою має низку недоліків, однак не можна не згадати й деякі переваги – їх ретельна підготовка (теоретичне дослідження проблеми, проведення експериментів, використання кращого, вже перевіреного досвіду), та ін. Наступна відмінна риса функціонування систем вищої освіти України і США – це різні типи вищих навчальних закладів. В Україні на сьогодні діють такі: університет (класичний і профільний: технічний, технологічний, економічний, педагогічний, медичний, аграрний та ін.), академія, інститут, консерваторія, коледж, технікум, училище. Наш Херсонський факультет Одеського державного університету внутрішніх справ відноситься до профільного за юридичним фахом підготовки та спеціалізованою спрямованістю поліцейських-правників: слідчих, оперативних уповноважених, дізнавачів, дільничних офіцерів поліції з правоохоронної діяльності, а також патрульних поліцейських за сенсом і змістом призначення яких здійснюється надання публічно правових поліцейських послуг, захист прав людини і громадянина, власності у всіх її формах; здійснення профілактики кримінальних та адміністративних правопорушень, а також здійснення економічної, екологічної, технологічної світової та національної безпеки. Найпоширенішими вищими навчальними закладами США є університети, коледжі та спеціалізовані інститути, а також поліцейські та військові академії.

В українській системі вищої освіти традиційними вважаються денна, вечірня й заочна форми навчання у ВНЗ. Меншою популярністю користується екстернатна і нерозробленою ще залишається дистанційна форма навчання. Також проблемою є форма дистанційного навчання в Україні, яке характеризується невисокою вартістю і в той же час доступністю та комфортністю освітнього середовища, професійною спрямованістю змісту

навчальних предметів, з одного боку, та їх загальноосвітньою цінністю, з іншого, і т. д. Дистанційне навчання є найбільш затребуваною формою навчання у США [4].На сьогодні у вищій школі США також запроваджені й інші форми навчання – «університет без стін», «навчання на базі досвіду», кооперована освіта та ін. Навчання в «університеті без стін» будується на принципі участі студента в розробці власних навчальних програм і використанні різноманітних і, навіть, ексклюзивних засобів, форм і методів навчання як у навчальному закладі, так і за його межами.

Одним з аспектів регулювання державою вищої школи виступає рівень фінансування. У нашій країні, як визначено Законом України «Про вищу освіту», фінансування вищих навчальних закладів державної форми власності здійснюється за рахунок коштів державного бюджету, а вищих закладів освіти приватної форми власності – за рахунок коштів їх власників. Спеціалізовані навчальні заклади України поліцейські і військові ВНЗ. У США роль федерального міністерства освіти у більшості випадків полягає у фінансуванні вищих закладів освіти шляхом надання стипендій на навчання для студентів і грантів на наукові дослідження.[2] Фінансування вищої школи в США здійснюється як федеральним урядом (фінансова допомога студентам через гранти на навчання, довгострокові кредити на навчання, програми надання роботи під час навчання, гранти на дослідження і розвиток), так і керівництвом штатів (для державних вищих навчальних закладів – через пряме фінансування, гранти на дослідження і фінансову допомогу студентам, для приватних – тільки через фінансову допомогу студентам, гранти на дослідження). Як відомо, в Україні для студентів, які навчаються за державним замовленням, навчання безкоштовне. Крім того, при успішному навчанні виплачується щомісячна стипендія за рахунок держави. Проте громадяни мають право навчатися за власні кошти та кошти роботодавців, спонсорів тощо. Можливе кредитування оплати за навчання. Державний цільовий пільговий кредит на здобуття вищої освіти можуть отримати молоді громадяни України віком від 14 до 35 років, які успішно склали вступні іспити або навчаються на будь-якому курсі вузу. Система погашення та відсоткова ставка за державним кредитом: сума кредиту

повертається із сплатою 3% річних протягом 15 років починаючи з дванадцятого місяця після закінчення навчання у вищому навчальному закладі до Державного бюджету України з виплатою щороку однієї п'ятнадцятої частини загальної суми одержаного кредиту та відсотків за користування ним [3]. Отримати вказаний кредит майже нереально, тому що основним його споживачем є пільговий контингент населення, та й знають про його існування одиниці. А з Держбюджету кожного року виділяється чимала сума грошей, яка розподіляється між вищими навчальними закладами, для реалізації цієї програми. Та й ВНЗ, які повинні надавати інформацію про існування такого кредиту, замовчують. На відміну від України, у США не існує єдиної системи прийому до ВНЗ. Залежно від рангу вузу, його місця розташування та інших умов набір до вузів здійснюється в широкому діапазоні умов прийому – від відсутності конкурсу взагалі до самих жорстких критеріїв відбору.[1] Підвищення якості підготовки фахівців на думку багатьох педагогів вищої школи вимагає ретельного відбору абітурієнтів та здійснення цілеспрямованих заходів з управління навчальною діяльністю, вихованню в студентів прагнення до високого рівня професіоналізму і відповідальності за якість своєї підготовки. У першу чергу, слід приділити більше уваги посиленню індивідуального підходу при діагностиці готовності абітурієнтів до навчання у вузі. Зокрема, пропонується використовувати прогноз успішності навчальної діяльності студентів.Таким чином, вищевикладене дозволяє зробити такі висновки. По-перше, за роки, що пройшли з моменту проголошення суверенітету, задачі, поставлені в Державній національній програмі «Освіта», виконано, а принципи, сформульовані в Законі України «Про вищу освіту», реалізуються, що свідчить про втілення в життя обраного курсу інтеграції у світову систему. По-друге, порівняльна характеристика виявила збіг певних особливостей функціонування вітчизняної і системи вищої освіти США, що говорить про високі темпи інтеграції національної освітньої системи у світову. На наш погляд, для сучасних ВНЗ України професійного та спеціального призначення корисним є перелив ресурсних коштів капіталів та кадрів з метою удосконалення освітніх програм належного фінансування наукових проектів.

Література:

1. Зіноватна О.М. Вища освіта у США: навчальний компонент у магістерських програмах різного типу. *Вісник Черкаського університету. Серія «Педагогічні науки»*. 2009. №163. С 82-86.
2. Коваленко О.Ю. Структура системи освіти США. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітніх школах* : зб. наук. праць. 2009. №9. С.172-177.
3. Олендр Т.М. Програми підготовки студентів природничих спеціальностей, що здобувають освітньо-кваліфікаційний рівень бакалавра у США й Україні: порівняльний аспект. *Вісник Черкаського університету: Серія «Педагогічні науки»*. 2012. Вип. 147. С.32-38.
4. Шаран Р. Етапи розвитку дистанційної освіти у США. *Порівняльна професійна педагогіка*. 2011. №2.

Деонтологічні аспекти правової культури поліцейського

Новіков Микола Михайлович
кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри професійних та
спеціальних дисциплін, Херсонський
факультет ОДУВС

Професійна освіта поліцейського спрямована на одержання належних спеціальних знань, вмінь та навичок у сфері юриспруденції, підґрунтям якої є висока правова культура та правосвідомість цієї особи, що в комплексі становлять психолого-педагогічну гармонію сучасного навчання кожного курсанта – поліцейського за покликанням душі та його систематичного патріотично-правового виховання у вищу та українському соціумі.

Для цього необхідно на першому курсі поліцейського вищу опанувати такою дисципліною, як «Поліцейська деонтологія», в системі знань якої фігурують інформаційні відомості з державної мови [1, ст.10], як засобу пізнання та опанування професійних та

спеціальних дисциплін, до яких відносяться: інформатика, історично-теоретичні правові науки, що в хронологічно-концептуальному порядку сприяють засвоєнню необхідних правил юридичної, правомірної поведінки поліцейського (на внутрішньому корпоративному та зовнішньому загально-національному рівнях) для точного, однозначного і правильного розуміння законодавства України, міжнародного та європейського права (донорів національного права України шляхом прямої дії, чи імплементаційно-кодифікаційними засобами) [1, ст.ст.8-9]. Саме вони, тобто досліджувані рівні сприяють формуванню високої правосвідомості та правової культури поліцейського, як правоохоронця, потенційного оперативного уповноваженого, або слідчого, чи помічника його, або оперативного чергового, чи помічника його, або дільничного офіцера поліції, чи помічника його, або патрульного поліцейського та ін., що працюють в поліцейських підрозділах та апаратах МВС України [2].

Загальновідомо, з курсу лекцій «Поліцейської деонтології», кожний вищезгаданий поліцейський фах має власну деонтологічну професіограму, наукові, нормативні, слідчо – оперативні, літературно-художні джерела, які в комплексі, при опануванні курсантом системою навчальних знань, сприятимуть належному фаховому становленню курсанта – в поліцейського – носія професійно-правових знань, вмінь, навичок, з інтелектуальною, психічною, фізичною могутністю, патріотично-просвітницькою цілісністю щодо високої правосвідомості й правової культури поліцейського.

Втім, правова культура поліцейського є його інтелектуальним та вольовим показником матеріальних і духовних правових цінностей, акумуляція яких протягом навчання та життя, спілкування із собі подібними, – реально збагачує правомірну поведінку, спрямовану на захист поліцейським загальнолюдських цінностей[1, ст.3], формування патріотично-правових почуттів до держави, її символіки, її влади, Конституції України та законодавства, природний захист «родини від мала до велика» та земних корінців своїх пращурів, які сторицею духовно зростають та збагачують державну стабільність, правопорядок, безпеку миру та безпеку людства, екологічну та економічну безпеку України.

В процесі навчання, здійснення стройових ритуалів, виконання поліцейських звичаїв та традицій, то структурованість правової культури [3] поліцейського (в нашій інтерпретації) набуває вагомого сенсу та змісту у вигляді; 1)правосвідомості, яка побудована на інтелектуальному сприйнятті через емоції та почуття бажаного та діючого права [3], що утворює високу перманентність соціальної активності з позицій справедливості, честі, гідності, сприйняття системи загальнолюдських цінностей та формування зусиль щодо її збереження. Іншими словами, правова культура поліцейського представляє собою його правомірну поведінку, яка регламентована законами та підзаконними актами, що на емоційному, свідомо-вольовому рівні ним реалізується та контролюється самим поліцейським, здатним на інтелектуальному та емоційно-почуттєвому рівнях використовувати належним чином завдання з оперативно-службової діяльності та досягати поставленої цілі, що позитивно.

Таким чином, структура правової культури поліцейського (в нашій інтерпретації) складається з: 1) правосвідомості поліцейського, у процесі набуття знань, вмінь та навичок плідно розвивається «від простого її стану до складного утворення» інтелектуального, психічного, фізичного, духовного та вольового його стану;

2) правової психології поліцейського, яка представляє собою інтелектуальне та вольове, емоційно-чуттєве сприйняття ним міжнародного, європейського та національного права України, з приводу опанування морально-політичним станом суспільства та психологічно-правовою атмосферою в поліцейській корпорації, соціумі, особливо при спілкуванні з конкретними індивідами, в тому числі й з представниками конкретних організованих злочинних груп, злочинних організацій, з визначенням емоційно-чуттєвої оцінки їхньої правової поведінки, а також можливих правопорушень з їх боку;

3) правової ідеології поліцейського за індивідуальною та нормативно-правовою формами системного розуміння та інтелектуального сприйняття державно-правової організації людей у світі, з їх концептуальним визначенням сутнісних позицій. Наприклад, щодо України – суверенної, незалежної, демократичної

соціальної, правової держави, у співвідношенням з її громадянами та громадянством, а також іншими ідеями щодо патридів, апатридів, біпатридів;

4) правового світогляду поліцейського за власними його переконаннями сформованими за час життя, навчання, праці у життєву та службову його правоохоронну позицію, яка спрямована на захист прав людини і громадянина, функціонуючого Конституційного ладу в Україні; верховенство та панування права і Закону; захист всіх форм власності; безпеку миру, безпеку людства, екологічну, економічну безпеку, а також вирішення глобальних проблем сучасності;

5) поведінкових аспектів життєдіяльності та служби поліцейського складаються з його: а) правомірності дій, тобто свідомо вольової діяльності (поведінки) в межах діючого права та законодавства за принципом: «Дозволено все, що записано у Законі!»; б) свідомої та вольової його активної поведінки, яка оцінюється високим рівнем навчання за добровільною тратою позитивних фізичних та психічних зусиль, матеріальних засобів, часу та намагань для одержання результатів своєї оперативної та службової діяльності з метою прогнозування та досягнення перспектив служби, сімейного добробуту тощо; в) свідомо-вольової звичайної поведінки, яка проявляється в тому, коли поліцейський служить та належним чином виконує свої права та обов'язки без додаткових зусиль матеріальних, чи фізичних, що позитивно оцінюється оточуючими, але без додаткових можливих результатів, то така поведінка звичайно не завжди спрямована на результати кар'єрного зростання, тому що витрачається значна кількість часу на досягнення певного рівня емоційного, чуттєвого, інтелектуального дозрівання такого фахівця; г) усвідомленої пасивної поведінки поліцейського, коли його службова діяльність спрямована на виконання своїх обов'язків реально нехтуючи повноваженнями з певних психологічних, фізичних, інтелектуальних причин. Такий нігілістичний підхід у свідомо-вольовому запереченні поліцейським власних прав значно знижує результативність служби на інтелектуальному, емоційному рівнях. Наприклад, у фільмі «Американ бой» показаний «вічний старший лейтенант», оперуповноважений за прізвищем Железяка (актор

В. Гостюхін); д) свідомо-вольової маргінальної поведінки поліцейського, яка межує з правопорушенням, коли така поважна особа морально не готова діяти правомірно, в певних умовах, ані чинити будь-яке правопорушення, зривається на агресію, робить провокації, тоді з'являються елементи девіантності (відхилення від правомірності). Наприклад, поліцейський наносить у ярості вдари по собі, або по власному (чи державному) майну під час певних подій, коли неможливо цим подіям запобігти; е) усвідомленої конформної поведінки поліцейський становиться «заручником» обставин, на які фактично, як і всі погоджується, скоряючись негативним проявам, свідомо допускає наслідки [4].

Природно, професійна культура поліцейського з роками набуває специфіки опрацьованого правомірного стилю спілкування з певними категоріями цивільних та кримінальних процесуально уповноважених суб'єктів, якими є: потерпілі, свідки, підозрювані, експерти, спеціалісти, перекладачі, колеги, адвокати, прокурори, слідчій суддя в досудовому провадженні, суддя першої та судді судово-контрольної інстанції, а в першу чергу – з керівництвом поліцейського підрозділу. В усіх зазначених випадкахспілкування у поліцейського проявляється індивідуальна неповторність, творчість, імпровізація по обставинах за кожною особою, такий культурологічний стиль його правомірної професійної поведінки, спрямований на результат правоохоронної діяльності. Поліцейський зобов'язаний критично, творчо, динамічно, осмислено взаємодіяти з оточуючими за правилами моралі, службової етики, конфіденційності, службової таємниці, в комп'ютерній мережі за Інтернет – технологіями, за можливостями юридичної науки та сучасної техніки, в тому числі й згаданих технологій. Наприклад, 23.08.2019 року Генпрокуратурою України повідомлено про підозру колишньому начальнику Головного управління Національної поліції в Дніпропетровській області в організації незаконного затримання поліцейських патрульної поліції. Це було вчинено в особистих інтересах, за попередньою змовою групою осіб, за фактом перевищення влади, що супроводжувалось насильством, застосуванням зброї і такими, що ображають особисту гідність потерпілого, діями, за відсутності ознак катування, а також за фактом впливу у будь-якій формі на

працівників правоохоронного органу, з метою перешкодити виконанню ними службових обов'язків та добитися прийняття незаконного рішення, вчиненого службовою особою з використанням свого службового становища, за ознаками кримінальних правопорушень, передбачених ч.2 ст. 365, ч.2 ст. 343, ч.3 ст. 27, ч.2 ст. 28, ч.3 ст. 371 КК України.

З вище згаданого, важливими юридичними властивостями поліцейського, як вважаємо, повинно бути: 1) його професійна юридична грамотність на засадах верховенства права та законності правової поведінки; 2) справедливість та гуманізм в роботі з людьми, оперативність, та об'єктивність у вирішенні оперативно-службових завдань; 3) правозастосовна результативність у поліцейській практиці щодо служіння Народові України, Закону України, державі – Україні! 4) толерантність у спілкуванні за корпоративними внутрішньо – поліцейськими зв'язками та з населенням на зовнішньому контурі; 5) правова культура та свідомість поліцейського традиційно сприятимуть високої моральності щодо його правомірної поведінки на службі та в побуті, з проявами чесності, порядності, сміливості, винахідливості, непідкупності, - це наш морально-правовий обов'язок, в тому числі постійно підвищувати свою професійну майстерність, опановувати досягненнями теоретично - прикладної юриспруденції.

Література:

1. Конституція України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. №30. Ст. 141.
2. Про Національну поліцію України: закон України від 02.07.2015 №580-VIII. *Відомості Верховної Ради України*. 2015. №40-41. Ст. 379.
3. Скакун О.Ф. Юридична деонтологія : [підруч. для ВНЗ]. Харків : Еспада, 2008. 390 с.
4. Правова культура в умовах становлення громадянського суспільства: моногр. / За ред. Ю.П. Битяка, І.В. Яковюк. Харків : Право, 2007. 248 с.
5. Права людини і професійні стандарти для юристів в документах міжнародних організацій. Амстердам-Київ, 1996. 341 с.

До реальних деонтологічних проблем патріотичного та правового виховання поліцейських

Погрібний І.М.
кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри загальноправових дисциплін факультету права та масових комунікацій,
Харківський національний університет внутрішніх справ

Відомо, в юридичній деонтології мало приділяється на теперішній час уваги щодо належного професіограмного відображення повноважень поліцейських, які, природно, єдині за принципами та цілями поліцейського фаху, що корисно, але уособлюються за завданнями, функціями, формами оперативно-службової діяльності, повноваженнями за поліцейським фахом, визначеним на законодавчому та відомчому рівнях за кількісними та якісними показниками.

Наприклад, Національна поліція України, яка функціонує із 2015 року за Законом України «Про Національну поліцію» вбирає та вбиратиме передову частину громадянського суспільства для належної охорони права від порушень, протидії злочинності з утворенням публічної, громадської та особистої безпеки людини і громадянина, а також профілактики будь-яких правопорушень у державі. У зв'язку з цим, вважаємо в цілому раціональною думку І.І. Кравченко про політичність громадянського суспільства і громадянськість політичного [1, с.128-138] та поділяємо його точку зору щодо необхідності формування нової правосвідомості поліцейського, як громадянина України, патріота, правоохоронця - фахівця за комплексністю громадянських якостей людини, тобто патріота та захисника Батьківщини; представника громадянського суспільства, реалізатора прямої та представницької форм демократії у сучасний державно-асоційованій владі в Україні; носія юридичних можливостей за принципами: «Верховенства

права», «Дозволено все, що не заборонено Законом!», а також історично-феноменальними ідеями щодо «справедливості», «гуманізму», «рівності», «соціальної захищеності», «публічності поліцейських послуг» тощо. Отже, така поліція відповідатиме Духу сучасності, професійній належності, якісній готовності кожного з них застосовувати юридичну переконливість, від імені держави, в тому числі й моральний, психічний, фізичний та збройний примус, проявляючи самопожертву при протидії, наприклад, кримінальним правопорушникам.

Отже, з позиції поліцейської деонтології та її патріотично-правового виховання, як дисципліни, дуже важлива динаміка фахового випередження поліцейськими виявлених кримінальних правопорушників (у сфері активної протидії злочинності). Наприклад, в кожній ситуації з формуванням у поліцейських вміння брати таку ситуації під власний контроль щодо повної протидії та нейтралізації силами та засобами суспільно небезпечних осіб, які їх намагатимуться вчинити або вчинюють.

На нашу думку, Національна поліція є тим державно – асоційованим продуктом, що реально складається із сил та засобів по створенню перспектив державно-асоційованого добробуту країни, де патріотизм, як рушійна сила любові та поваги до Землі, її Народу, оточуючих громадян, які сіють та вирощують хліб, народжують та виховують дітей, є елементом юридично обґрунтованого патріотично-правового виховання поліцейських - правоохоронців у навчальних закладах, підрозділах та службах, є новітнім етапом соціально-політичного, економічного та культурного розвитку громадянського суспільства, в тому числі й у сфері публічності, наприклад, поліцейської влади зі ступеневою її централізацією і децентралізацією, шляхом передачі значної частини її повноважень державно-асоційованим та самоврядним організаціям.

В даному випадку, реальна політичність громадянського суспільства через призму армії, поліції, інших державно-примусових установ, формує на засадах патріотичності активну особисто зацікавлену громадянську позицію кожного громадянина – правоохоронця, захисника Батьківщини, його

віру у фундаментальність державних та правових інституцій, в міцність і значущість Конституційних та інших правових норм.

Вважаємо, у деонтологічній інтерпретації під терміном «політичність» ми розуміємо «громадянськість» кожного представника правоохоронної структури. Отже, політичність поліцейського витікає з його правоохоронної функції щодо збереження громадської безпеки, правопорядку та фахової протидії злочинності. Поліцейський, як правоохоронець, завжди є патріотом Батьківщини, представником військово-поліцейської корпорації, яка відділена від громадянського суспільства і є ключовим елементом держави, а патріотизм є рушійною силою його самопожертви заради всього святого для людини: сім'я, Земля, як рідний край, школа, робота, віра, любов, добровільно обраний фах та багато того що робить нас справжніми українцями, громадянами, поліцейськими за ранговими та посадовими характеристиками.

Втім, поліцейська діяльність є фаховою боротьбою поліцейського за його виживання в скрутних умовах протистояння злочинності. Саме тому, на наш погляд, навчання та практика професійної діяльності формує велич такого вишколу людей з високим рівнем патріотизму, його громадянською правосвідомістю, значущістю щодо себе, як захисника Батьківщини.

Отже, патріотизм представляє собою відданість та любов до своєї Батьківщини кожного, хто пишається власною країною, зберігає почуття відданості Народові, рідній сім'ї. Така особа відчуває відповідальність перед людьми та зазначеними цінностями, проявляє якості громадянськості, іде служити до поліції, продовжуючи формування якостей громадянина. Відомо, що патріотичне виховання поліцейських відноситься до найважливіших функцій держави і є цілісною системою навчання, службової діяльності, форм протидії злочинності, спрямованих на створення умов для соціалізації громадянського суспільства на засадах патріотизму, правового виховання у них високих моральних якостей та цінностей, де людина ,її життя та здоров'я є пріоритетом конституційного захисту.

У нашій інтерпретації, патріотичне виховання – це систематична і взаємоузгоджена діяльність органів державної влади, національного та регіональних поліцейських управлінь, відомчих закладів освіти, науки і культури, поліцейських профспілкових і суспільних організацій, спрямованих на формування у поліцейських, як державних службовців, високого професійного рівня патріотичної, просвітницької та юридичної правосвідомості, почуттів вірності своїй Вітчизні, Присязі та готовності до виконання конституційного обов'язку захищати інтереси держави, громадянського суспільства та людини і громадянина [2, с.260].

Отже, в деонтологічному аспекті поліцейське виховання можна визначити як комплекс патріотично-політичних, організаційно-виховних заходів, що проводяться у органах Національної поліції України з метою формування у її особового складу належних морально-психологічних, військово-професійних, оперативно-розшукових, слідчих якостей щодо виховання відданості до Батьківщини, захисту прав, свобод та інтересів людини.

Намагання влади П.Порошенка реформувати військову – МО та поліцейську - МВС системи призвели до покращення правоохоронних та захисних результатів цих організацій у державі, але недостатній рівень патріотичного виховання у шкільних навчальних закладах і вишах, покладає новий обов'язок обраного Президента В. Зеленського з патріотичного покращення, як оборонної так і правоохоронної функції української держави.

Таким чином, досвід державної політики з 2015 року засвідчив, що національно-патріотичному вихованню поліції не приділялось достатньої уваги. Ідею національно-патріотичного виховання особистості втілено в державних документах, зокрема в Законі України «Про освіту», Державній національній програмі «Освіта» («Україна XXI століття»), Національній доктрині розвитку освіти України у XXI столітті, Указах Президента України №334 від 12.06.2015 року «Про заходи щодо поліпшення національно-патріотичного виховання дітей та молоді»; №580 від 13.10.2015 року «Про Стратегію національно-патріотичного

виховання дітей та молоді на 2016-2020 роки»; постанові Кабінету Міністрів України №524 від 22.08.2015 року «Про утворення Міжвідомчої комісії з питань національно-патріотичного виховання»; розпорядженні Кабінету Міністрів України від 25.12.2015 року №1400-р «Про затвердження плану заходів щодо національно-патріотичного виховання молоді на 2016 рік»; Наказі МОН від 16.06.2015 року №641 «Про затвердження Концепції національно-патріотичного виховання дітей та молоді», що позитивно.

Природно, патріотизму треба навчати протягом всього життя, це стосується й поліцейських. Така поведінка є ефективною за принципом наказу командиру: «Роби, як я!», уроки історії, уроки війн, в тому числі й останньої гібридної, – є чому навчатися професійно на теренах анексованих територій.. Нам для теоретичної деонтології та практики патріотичного та правового виховання доцільно взяти все краще, і від царських, і від радянських часів, а також від УПА, УНА та УНСО, Радянської армії за принципом Кобзара: «Чужому навчайтеся та свого не цурайтесь!».

Отже, патріотизм, правовиховання за деонтологією єднає та уособлює слідчих та їх помічників, дільничних офіцерів поліції, працівників карного розшуку, оперативних чергових, поліцейських патрульної служби та їх ієрархічно – рангові структури, а також представників спеціальних підрозділів, які разом здійснюють публічно – безпекові заходи у протидії злочинності, профілактиці кримінальних, адміністративних та інших правопорушень.

Література:

1. Кравченко И.И. Концепция гражданского общества в философском развитии. *Полис*. 1991. №5. С.128-138.
2. Когут Зенон. Російський централізм і українська автономія: Ліквідація Гетьманщини, 1760-1830. Київ : Основи, 1996. 317 с. (Зах. історіографія України; Вип. 2). URL: http://litopys.org.ua/coss5/koh11.htm.

Психолого-педагогічні засади формування національно-патріотичної свідомості серед студентів і курсантів у закладах вищої освіти МВС України

Полуцька Вікторія Андріївна
студентка, Херсонський факультету ОДУВС

Науковий керівник:
Моргунова Тетяна Іванівна,
кандидат технічних наук, доцент,
доцент кафедри професійних та спеціальних дисциплін,
Херсонський факультет ОДУВС

Сьогодні велике значення для розвитку української держави відіграє виховання громадян у дусі патріотизму. Враховуючи суспільно-політичну ситуацію в країні досить актуальним є формування національно-патріотичної самосвідомості серед студентів і курсантів у навчальному закладі зі специфічними умовами навчання. Багато дослідників акцентують увагу на прагненні України розвиватися та вдосконалюватися відповідно до європейських стандартів Ці стандарти полягають не лише у правовому аспекті, а й у психологічно-виховному.

На сучасному етапі розвитку України, коли існує пряма загроза денаціоналізації, втрати державної незалежності та потрапляння у сферу впливу іншої держави, виникає нагальна необхідність переосмислення зробленого і здійснення системних заходів, спрямованих на посилення патріотичного виховання дітей та молоді – формування нового українця, що діє на основі національних та європейських цінностей: повага до національних символів (Герба, Прапора, Гімну України), участь у громадсько-політичному житті країни, повага до прав людини, верховенство права, толерантне ставлення до цінностей і переконань представників іншої культури, а також до регіональних та національно-мовних особливостей, рівність всіх перед законом,

готовність захищати суверенітет і територіальну цілісність України [1].

Тому, основним завданням викладацько-педагогічного колективу у вищих навчальних закладах МВС України є прояв психолого-педагогічного впливу, який полягає в формуванні у молоді поважного ставлення до Батьківщини, української держави, народів, нації та суспільства в цілому. Для того, щоб студенти та курсанти з честю та гідністю несли службу в органах державної влади і проявляли високий професіоналізм, патріотичність, повагу до себе та оточуючих; шанували закони і державні символи; щиро любили свою рідну землю, мову, традиції, звичаї; захищали та прогнули до процвітання Батьківщини; показували високоморальні якості; зосереджували всі свої сили для виконання громадського та конституційного обов'язків.

Відповідно до статті 23 Конституції України :«Кожна людина має право на вільний розвиток своєї особистості, якщо при цьому не порушуються права і свободи інших людей, та має обов'язок перед суспільством, в якому забезпечується вільний і всебічний розвиток її особистості» [2].

Кандидат психологічних наук Г.Ю. Топольницька зазначає: «Національно-патріотичне виховання сучасної української молоді – це комплексна системна і цілеспрямована діяльність органів державної влади, громадських організацій, сім'ї, освітніх закладів, інших соціальних інститутів щодо формування у молодого покоління високої патріотичної свідомості, почуття вірності, любові до Батьківщини» [3].

З вищезазначеного необхідно підкреслити той факт, що національно-патріотичне виховання студентів і курсантів полягає не лише у прагненні педагогів вищого навчального закладу зі специфічними умовами навчання сформувати патріотичну самосвідомість, а і у цілеспрямованій діяльності впливу органів державної влади, громадських організацій, сім'ї тощо.

Так у листі МОН від 16.08.2019 року №1/9 – 523 визначено, що формування патріотизму в українському суспільстві залишається першочерговим як для держави, так і для системи освіти в цілому. У зв'язку з цим національно-патріотичне виховання є важливою складовою освітнього процесу [4].

Слід зазначити, що формування національно-патріотичної свідомості серед студентів і курсантів у закладах вищої освіти МВС України полягають у таких психолого-педагогічних засадах як виховання:

1) почуття поваги та любові до Батьківщини;

2) значимості національно-патріотичних цінностей і переконань;

3) відповідальності перед громадянами за свою культуру мовлення;

4) готовності взяти на себе відповідальність;

5)проявів кращих рис українського менталітету (щедрості, працелюбності, справедливості, толерантності, гуманності) тощо.

Основними напрямками національно-патріотичного виховання курсантів та студентів є: духовно-моральний напрям, який передбачає формування морально стійкої особистості, яка має такі моральні якості, як чесність, сумлінність, відповідальність, повага до старших, мужність, любов до Батьківщини і свого народу; повагу до родини, батьків, сімейних традицій; формування соціальної активності, спрямованої на служіння інтересам держави; формування ціннісного ставлення до отримання професії як життєвої необхідності, головному способу досягнення успіху в житті і професії та ін. Культурно-історичний напрям передбачає виховання потреби в оволодінні і збереженні національної культури, традицій і звичаїв; формування розуміння місця та ролі свого народу і країни у розвитку світової культури; залучення курсантів, слухачів та студентів до участі у програмах, проектах громадських організацій, спрямованих на національно-патріотичне виховання молоді; організація відзначення національних календарно-тематичних, релігійних і державних свят; формування почуття національної гідності, національної самосвідомості, здатності взаємодіяти та ефективно спілкуватися з людьми інших культур, мов і релігій. Громадсько-правовий напрям передбачає вивчення основ державності України, знання її Конституції, Гімну, державної символіки [5].

Можна зробити висновок, що національно-патріотичне виховання сучасної української молоді – це комплексна системна і цілеспрямована діяльність органів державної влади, громадських

організацій, сім'ї, освітніх закладів, інших соціальних інститутів щодо формування у молодого покоління високої патріотичної свідомості, почуття вірності, любові до Батьківщини. Для здійснення ефективного виховання серед здобувачів вищої освіти в закладі зі специфічними умовами навчання викладацьких склад повинен проявити психолого-педагогічний вплив та національно-правові напрями виховання: духовно-моральний, культурно-історичний і громадсько-правовий. За допомогою яких студенти та курсанти зможуть сформувати шанобливе ставлення до Батьківщини, української держави, народів і нації та суспільства в цілому; повагу до національних символів (Державний Герб України, Державний Гімн України, Державний Прапор України); зможуть проявити участь у громадському житті країни; відчують толерантне ставлення до культурних та історичних цінностей і переконань представників іншої культури, а також регіональних і національно-мовних особливостей; зосередять свою увагу на рівності всіх перед законом, готовності служити та захищати суверенітет і територіальну цілісність України.

Література:

1. Наказ МОН від 16.06.2015 №641 «Про затвердження Концепції національно-патріотичного виховання дітей і молоді, Заходів щодо реалізації Концепції національно-патріотичного виховання дітей і молоді та методичних рекомендацій щодо національно-патріотичного виховання у загальноосвітніх навчальних закладах» URL: https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0641729-15 (дата звернення 27.10.2019).
2. Конституція України: Закон України від 28.06.1996 року 254к/96-ВР із змін., внес. згідно із Законом України станом: на 21.02.2019 р. URL: /https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/254к/96-вр (дата звернення 27.10.2019).
3. Лист МОН від 16.08.2019 №1/9–523. URL: /https://drive.google.com/file/d/1Db5P_CNZu5Sp5v_4_yKJUJrHLqeKrJ4u/view (дата звернення 27.10.2019).
4. Топольницька Г.Ю. Психолого-педагогічні засади формування патріотичної самосвідомості у курсантів-прикордонників.

URL: /http://univd.edu.ua/general/publishing/konf/05_04_2019/pdf/5.pdf (дата звернення 27.10.2019).
5. Федоренко О.І. Напрями, методи та форми національно-патріотичного виховання курсантів і студентів у закладі вищої освіти МВС України. URL: http://univd.edu.ua/general/publishing/konf/05_04_2019/pdf/3.pdf (дата звернення 27.10.2019).

Окремі аспекти сучасної проблематики викладання адміністративного права серед юристів-правознавців (в тому числі і закладів системи МВС)

Правоторова ОльгаМихайлівна
доктор юридичних наук, доцент,
професор кафедри
адміністративного і господарського
права та правоохоронної діяльності,
Херсонський державний
університет

Адміністративне право є однією із найважливіших юридичних дисциплін, це можна зазначити без перебільшення. В світогляді сучасного студента більше звичайно має теоретичне значення, але все одно, кожний діючий практичний працівник-правознавець, майбутній висококваліфікований юрист, фахівець у сфері права має усвідомлювати сутність адміністративного права, відрізняти його від інших галузей права, розрізняти суспільні відносини, які належать до предмету адміністративного права та вміти аналізувати багато інших нюансів.

Правильне визначення предмету адміністративного права, що відповідав би реаліям сьогодення, має не тільки доктринальне, але й важливе практичне значення для реального забезпечення прав, свобод та законних інтересів фізичних і юридичних осіб суб'єктами публічної адміністрації. На даному етапі розвитку

нашої держави, слід детально проаналізувати питання та проблеми, що стосуються адміністративного права в сучасній Україні.

Важко назвати такого вченого адміністративного права, навіть не можливо, який би не замислювався, як зробити сучасне адміністративне право простим та зрозумілим.

Не можливо також назвати такий вид суспільних відносин, до якого б не торкалося адміністративне право, навіть якщо й безпосереднього його норми участі в регулюванні цих суспільних відносин вони не беруть, але вони приймають участь у регулюванні суміжних відносин.

Щодо проблематики викладання цієї дисципліни, то слід зазначити, що в нашому навчальному закладі воно викладається на першому курсі, що звичайно ускладнює його викладання, адже студенти ще тільки починають вивчати фундаментальну теорію держави і права і саме тому, деякі поняття доводиться або вивчати паралельно, або взагалі розповідати, якщо можна так висловитися «з нуля».

Слід було б перенести викладання адміністративного права на другий курс для бакалаврів, адже тоді вони б були більш теоретично підготовлені та мали уявлення про базові теоретичні поняття. У інших провідних вищих навчальних закладах України адміністративне право викладається на другому курсі.

Не достатньо годин викладання, також і на заочній формі навчання, курс адміністративного права дуже об'ємний та охоплює величезний спектр суспільних відносин, а прикро те, що прослідковується тенденція до скорочення годин викладання, цієї без перебільшення фундаментальної дисципліни. І не тільки на заочній формі навчання, але й на стаціонарі, раніше це була досить об'ємна (чотирьох модульна) дисципліна, що викладалася цілий рік і в підсумку студенти складали іспит, а тепер маємо тенденцію щодо скорочення годин.

Викладання адміністративного права має також бути наочним, щоб студенти могли бачити перед собою схеми, таблиці, а це не завжди можливо організувати через банальну відсутність технічного забезпечення, обладнання аудиторій.

Також хотілося б акцентувати, що раніше на інших факультетах викладався курс «Правознавство» він був досить об'ємний (8 лекцій, 8 семінарів), як для студентів не правових спеціальностей. У ньому обов'язково приділялася увага адміністративному праву. А зараз він замінений на «Основи конституційного права» (4 лекції, 4 семінари) і то, це вибіркова дисципліна факультетів, яку як правило, вони не обирають чи обирають лише поодинокі факультети. Тому не слід дивуватися, що випускники є не підготовленими в правовій сфері, хто «не правознавці», що там говорити, не знають елементарних речей в правовій сфері (навіть особливостей спадкування, укладення та розірвання шлюбу тощо). Тому для інших спеціальностей хотілося б все ж таки, щоб курс «Правознавства» повернувся, можливо в інших навчальних закладах так і є. Навіть по кількості годин на вивчення «Правознавства» та «Основ конституційного права» можна вже зробити висновок, що воно зменшилося в половину і це має «не приємні» наслідки і ще буде мати в майбутньому.

Значний аспект проблематики адміністративного права займає також спектр суспільних відносин між потребами фізичних і юридичних осіб, які потребують охорони і наявності правових норм, які їх врегульовують, та процедур діяльності публічної адміністрації, засобів їх реалізації публічною адміністрацією тощо. Адміністративне право дисципліна досить багатогранна та «об'ємна», літератури багато, точок зору також, і всі звичайно містять «раціональне зерно», але студентам, тим більше на першому курсі, як викладається у нас, важко розібратися, вони «тонуть» в різноманітних доктринальних концепціях, тлумаченнях, виразах та ще й іноді без знання теоретичної бази.

Отже, як підсумок ми зазначимо, що слід було б перенести викладання адміністративного права на другий курс для бакалаврів, адже тоді вони б були більш теоретично підготовлені та мали уявлення про базові теоретичні поняття. Також не скорочувати кількість годин викладання цієї дисципліни. А для інших спеціальностей хотілося б все ж таки, щоб курс «Правознавства» повернувся, можливо в інших навчальних закладах так і є.

Адміністративне право дисципліна досить багатогранна та «об'ємна», вона є однією із найважливіших юридичних дисциплін, це можна зазначити без перебільшення, тому кількість годин викладання адміністративного права серед юристів-правознавців бажано було б збільшити.

В закладах системи МВС проблематика є дещо аналогічною, й численне залучення викладачів практиків в глобальному масштабі ситуацію не врятує, адже слід прослідковувати та не переривати аргументований зв'язок теорія та практики в цій галузі права, тому й шляхи вирішення є дещо подібними. Слід зосередитися на специфічних умовах навчання в закладах системи МВС, що потребує ще більш виваженого підходу до викладання адміністративного права, адже курсанти перебувають під впливом індивідуальних психологічних чинників в цих закладах, хтось адаптується швидше, а у когось цей процес затягується на довго й може бути досить «болісним».

Особливості кримінальної поведінки жінок

Спиця Олена Вікторівна
курсант, Херсонський факультету ОДУВС

Науковий керівник:
Великий Віктор Миколайович
кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри професійних та спеціальних дисциплін,
Херсонський факультет ОДУВС

Вчинення злочинів є однією з найважливіших проблем у всіх країнах. Дуже шкода, що багато правопорушень вчиняють жінки, наймиліша, як здавалося, частина світу. Існує безліч причин та умов, які сприяють саме жіночій злочинності.

Жіноча злочинність – це сукупність злочинів, що вчиняються особами жіночої статі на певній території за певний проміжок часу [1].

Загалом, якщо подивитися на співвідношення злочинів які скоюють чоловіки та жінки, то жінки чинять набагато менше правопорушень. З огляду на те всі злочини, то до жінок застосовується більш м'яке покарання, ніж чоловікам. Відповідно до статей Кримінального кодексу санкція передбачає тільки позбавлення волі, ніж у справах чоловіків, там застосовуються обставини, що не дозволяють призначити покарання нижче нижчої межі, зазначеної в законі.

Цю тему вивчало багато вчених: Ю.М. Антонян, М.І. Арсеньєва, Л.Ш. Берекашвілія, А.А. Габіанія, М.Н. Голоднюк, Я.І. Гілинська, А.І. Долгова, І.Н. Дунаєва, І.Н. Запорожана.

Жіноча злочинність відрізняється від чоловічої за якісними показниками. Можна назвати дві сфери суспільного життя, де жіноче злочинне «прикладання зусиль» є виразнішим.

По-перше, це сфера побуту, де жінок здебільшого штовхають до злочину негативні обставини сімейно-шлюбних, родинних і сусідських відносин. У цій сфері жінки здебільшого вчиняють насильницькі злочини: вбивства, у тому числі й власної новонародженої дитини, заподіяння тілесних ушкоджень, хуліганство тощо.

По-друге, це сфера, де жінка працює, виконує професійні функції, пов’язані з можливістю вільного доступу до матеріальних цінностей. Здебільшого це галузі торгівлі, громадського харчування, сільського господарства, легкої та харчової промисловості. Тут жінки найчастіше вчиняють такі корисливі злочини, як викрадення майна шляхом крадіжок, привласнення, розтрати, або зловживання службовим становищем, обман покупців і замовників.

Поширення останнім часом впливу жінок у господарській діяльності призвело до збільшення кількості службових злочинів, насамперед зловживання владою або службовим становищем, службова недбалість, одержання хабара.

Жінки скоюють також чимало крадіжок особистого майна. Характерним злочином серед жінок є шахрайство. Щодо корисливо-насильницьких злочинів (вбивства з корисливих

мотивів, грабежі, розбійні напади), то вони не характерні для жінок, особливо в суто жіночому «виконанні», але останнім часом їх кількість збільшується, причому спостерігаються випадки вчинення таких злочинів з особливою жорстокістю [4].

Останнім часом у зв’язку із значним поширенням жіночої проституції на тлі загального зниження моральності збільшилась також кількість жінок, які притягуються до відповідальності за зараження іншої особи ВІЛ-інфекцією, венеричними хворобами, а також вбивство власної новонародженої дитини.

Переважна більшість жінок-злочинців мешкають у містах. У сільській місцевості жінки найчастіше вчиняють крадіжки й наносять тілесні ушкодження. Жінки, які входять у змішану злочинну групу, здебільшого займають у ній другорядне становище. Вони виконують ролі, пов’язані з переховуванням злочинців, знарядь і засобів вчинення злочину, предметів, здобутих злочинним шляхом, відіграють роль навідниць, «відвертальниць» уваги потерпілих тощо. Однак кількість жінок у змішаних групах має тенденцію до збільшення, причому злочинна роль жінок подекуди стає вагомішою, а в окремих випадках вирішальною (скажімо, жінка-керівник злочинної групи або організатор згвалтування, розбійного нападу).

Багато жінок-повій одночасно є злодійками, продавцями наркотиків, заманювачками чоловіків у місця, де їх грабують спільники. Зауважимо, що суди, вирішуючи долю жінок-злодійок, загалом ставляться до них м’якше, ніж до чоловіків, і тому у більшості справ про нетяжкі злочини жінок звільняють від кримінальної відповідальності й покарання. Особливо це стосується вагітних жінок і таких, хто має малолітніх дітей.

Дослідження засвідчують і більший відсоток віктимної поведінки в сім’ї самих жінок. До 12% від загального числа побутової злочинності в сім’ї здійснюється у зв’язку з аморальною поведінкою жінок (пияцтвом, статевою розбещеністю тощо). Це виступає як провокуючий чинник для здійснення:вбивств чоловіками дружин– до 5%, побоїв – до 27%, катувань – до 8%, погрозубивством – до 35% [2, С.165].

Особливостями злочинності серед жінок є їх рецидивізм та вплив в'язниці на подальше становище (освоєння) жінки у суспільстві (ресоціалізація).

Показник жіночого рецидивізму менший, ніж чоловічого. Більшістьжінок (83%) на момент вчинення злочину не мали судимості, 14% – малиодну судимість, 1% – дві, 2,5% – три і більше [3]. Але процес ресоціалізаціїї жінок відбувається важче, ніж у чоловіків. Це пояснюється тим, що реалізація принципу рівності всіх перед законом далеко не завжди задовольняє природні очікування жінок, а робота з жінками-в'язнями у пенітенціарних установах має істотні особливості, які необхідно враховувати [4].

З одного боку ув'язнення є однією з основних форм відчуження злочинця від соціуму, а з іншого – у в'язниці особистість позбавлена приватності, якої в силу своїх соціально-психологічних особливостей так потребує жінка.

Крім того, жінки більш емоційні, більш чутливі до умов життя, до характеру взаємин з оточуючими. Тому відбування покарання, умови відчуження (необхідність дотримання вимог режиму, бідність предметного світу та ізоляція), що існують у місцях позбавлення волі, здійснюють на жінок більш сильний вплив, ніж на засуджених чоловіків. Їхні психологічні стереотипи та соціальні зв'язки руйнуються швидше, ніж у чоловіків.

При цьому чим більший вік засудженої жінки, тим важче проходить її реабілітація. З віком все гостріше відчувається втрата особистісних перспектив, змінюються соціальні функції, звички, реакції на різні конфліктні ситуації.

Неможливо обминути і сім'ю, як головний стримуючий фактор длязлочинниць, як у період відбуття покарання, так і в період ресоціалізації. Якщо у більшості чоловіків-злочинців за таких обставин сім'я зберігається, то у жінок – руйнується, а створити нову сім'ю їм рідко вдається. Розлучені чоловікивступають до повторного шлюбу частіше, ніж жінки, приблизно на 10% [3].

Основна ж маса побутових сімейних злочинів виникає на ґрунті сімейних сварок: із-за дітей, на ґрунті обопільних вживань

спиртних напоїв. Описані вище деякі внутрішньосімейні ситуації не вичерпують всього їх різноманіття. Також різноманітні різновиди злочинної поведінки винного і вчинків потерпілого взагалі і, зокрема, навмисного вбивства на сімейному ґрунті. В той же час цій групі злочинів властиві деякі спільні межі: вони майже завжди підготовлені більш-менш тривалим процесом формування наміру, більш усвідомленим прийняттям рішення і вибором засобів для його здійснення. Даного роду злочинам передують триваліші етапи психічної діяльності суб'єкта, пов'язаної із злочином, які поступово формують протиправну спрямованість вчинків і їх фактичне здійснення.

Підсумовуючи все вищезазначене, можна дійти висновку , що дуже важливо надавати українським жінкам соціальну та економічну підтримку, зокрема вдосконалювати законодавство у напрямі створення більш сприятливих умов для розвитку жіночого малого бізнесу, соціального підприємництва, громадських ініціатив. Українська громадськість сподівається на практичне втілення у життя існуючих програм, спрямованих на попередження і протидію торгівлі людьми, особливо жінками та дітьми. Захист жіночої культури і жіночності повинні стати пріоритетними в державній політиці, ідеології, громадській думці.

Література:

1. Емха Б. Психологічна характеристика мотивації жіночої злочинності. URL: http://www.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum /znpfsp /2009_ 14_1 /14-1-31- Emkha.pdf
2. Сердюк Л.В. Насилие: криминологическое и уголовно-правовое исследование. Москва, 2002. С.165.
3. Статистика МВС: стан та структура злочинності в Україні за 2005-2011 рр. Міністерство внутрішніх справ України : веб-сайт. URL: http://mvs.gov.ua/mvs/control/main/uk/index
4. Чаплик М.М. Тенденції жіночої злочинності в Україні. *Наукові праці Чорноморського державного університету імені Петра Могили. Серія :Соціологія*. 2012. Т. 201, Вип. 189. С.114-118. URL: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/Npchdusoc_2012_201_189_24.pdf

До питання реформування підготовки працівників підрозділів кіберполіції

Туржавська Карина Олегівна
курсант, Херсонський факультет ОДУВС

Бараненко Роман Васильович
кандидат технічних наук, доцент, професор кафедри професійних та спеціальних дисциплін, Херсонський факультет ОДУВС
ORCIDID: 0000-0002-5231-6248

Реформа поліції – це важливий аспект у системі правоохоронних органів. Система органів поліції потребує багато змін для якісного функціонування, але, на жаль, реформування відбувається повільно та неякісно. Професія поліцейського – це постійне оновлення знань та навичок, оскільки законодавство, що є основою захисту прав і свобод громадян і здійснення правоохоронних функцій Національною поліцією України, змінюється з кожним днем.

На сучасному етапі розвитку людства, під час переходу суспільства до нової стадії розвитку – від індустріального до інформаційного, однією з найважливіших соціальних проблем, обумовленою негативними факторами інформатизації, є протидія правопорушенням у сфері суспільних інформаційних відносин. У науково-популярній літературі такі правопорушення одержали узагальнюючі визначення – «комп'ютерна злочинність» або «кіберзлочинність» [1].

Серед шляхів покращення роботи підрозділів Кіберполіції можна визначити:

– періодичне оновлення знань працівників, що має за мету постійне підвищення власної кваліфікації працівниками Кіберполіції, необхідність самостійного розвитку, оскільки комп'ютерні та інформаційні технології не стоять на місці, а навички та компетенція злочинців у цій сфері розвиваються дуже швидко;

– обмін досвідом з підрозділами протидії кіберзлочинності різних країн. Можливість отримання досвіду іноземних правоохоронців шляхом навчання в інших країнах за державні кошти дозволить працівникам Кіберполіції більш якісно виконувати свої обов'язки;

– гідне керівництво. Важливим аспектом є те, щоб особовим складом підрозділу керували особи, які добре обізнані зі специфікою протидії злочинам у кіберпросторі, оскільки це безпосередньо впливає на результат роботи самого підрозділу й психологічний мікроклімат у колективі;

– підвищення заробітної плати. Низька заробітна плата кіберполіцейських порівняно з іншими сферами економіки для осіб, що володіють подібними компетенціями, є стримуючим фактором залучення професіоналів до роботи у відповідних підрозділах;

– зміна самої системи підготовки майбутніх працівників Кіберполіції. Забезпечення належних умов навчання, оновлення матеріальної бази ЗВО МВС, що готують майбутніх кіберполіцейських, залучення ІТ-фахівців з цивільної сфери для проведення спільних занять з діючими працівниками Кіберполіції дозволить створити відповідні умови для більш якісної підготовки майбутніх фахівців для попередження і розслідування кіберзлочинів.

Злочинці, які зазвичай вчиняють злочини у кіберпросторі, є у своїй більшості професіоналами з вищою освітою, що добре знаються на автоматизованих системах, мовах програмування, інформаційній безпеці. Все це ускладнює роботу працівника Кіберполіції. Тому як засіб протидії кіберзлочинності державі необхідно готувати освічених та професійних кіберполіцейських.

Реформування системи підготовки фахівців підрозділів Кіберполіції є важливою складовою у розкритті відповідних злочинів. Для забезпечення більш якісної роботи підрозділів Кіберполіції важливо створити належні умови для постійного розвитку кіберполіцейськими своїх професійних навичок, імплементувати до практичної сфери наукові ідеї та концепції протидії кіберзлочинності, забезпечити постійний обмін досвідом з кіберполіцейськими інших держав, а також виховувати у особового

складу підрозділів протидії кіберзлочинності відданість своїй справі та почуття гордості за свою професію.

Література:

1. Бєляков К.І. Питання визначення правопорушень, що вчинюються з використанням інформаційних технологій: аксіоматичний підхід. Боротьба з організованою злочинністю і корупцією (теорія і практика). 2004. №9. С.179-186.

Психолого-педагогічні проблеми розвитку морально-етичної та професійної культури працівників правоохоронних органів

Устюжанінова Ольга Тарасівна,
викладач кафедри професійних та спеціальних дисциплін, Херсонський факультет ОДУВС

У сучасних умовах розвитку громадянського суспільства, зміни форм і методів роботи державних структур, перед Національною поліцією України (*далі* − НПУ) постає ряд важливих завдань: по-перше, забезпечити дотримання законності, правопорядку в країні, особистої безпеки громадян; по-друге – перейти до реального соціального партнерства з населенням. Ці пріоритетні завдання й визначають необхідність підвищення вимог до рівня і якості загальної та професійної культури працівників органів та підрозділів НПУ.

Питання професійної культури правоохоронців постійно знаходяться в полі зору вчених, зокрема, О.М. Бандурки [1], О.В. Василенка [2], В.С. Венедиктова, М.І. Іншина [3], І.А. Зязюна [4], В.С. Медведєва [5], І.В. Михайліченка [6], В.М. Плішкіна [7], В.В. Посметного [8] та ін. Разом тим, в сучасних умовах реформування НПУ питання формування професійної культури поліцейських вимагає критичного переосмислення і нового

змістового наповнення з врахуванням інтеграції суспільства та правоохоронних органів в систему загальноєвропейських цінностей.

Повага і авторитет суспільства до закону, держави, в тому числі і до самої системи органів НПУ, залежить перш за все від рівня професіоналізму окремих правоохоронців. Під професіоналізмом особистості розуміється «достатній для творчого вирішення завдань професійної діяльності рівень розвитку професійної культури й самосвідомості» [4, с. 207]. Тобто, ефективність професійної діяльності правоохоронців залежить від рівня сформованих особистих якостей та характеристик, що визначають зміст категорії «професійна культура». Професійна культура поліцейського – це ступінь оволодіння працівником поліції знаннями, способами та методами правоохоронної діяльності й використання їх на практиці у відповідності до рівня розвитку власної культури. Професійна культура формується вмінням передбачати результати своєї діяльності, прогнозувати розвиток та відтворювати загальнонаціональні інтереси населення та суспільства в цілому.

Професійна культура працівників органів НПУ має такі ознаки: 1) ґрунтовні знання системи права і законодавства; 2) переконання у необхідності дотримання соціальної корисності законів та вміння це «донести» до громадян; 3) уміння користуватися всією сукупністю правових засобів під час виконання службових обов'язків у межах компетенції, встановленої законом та іншими правовими актами, вдаватися до використання всіх досягнень юридичної науки і практики при прийнятті і оформленні рішень [4]. Проте правова культура працівників НПУ визначається не тільки науковими знаннями про характер і взаємодію правових явищ та механізм правового регулювання, але і передбачає усвідомлення правових норм, законів, правових явищ з погляду їх гуманістичного, демократичного і морального змісту.

Окрім правової культури до працівника органів НПУ висувається й ціла система інших деонтологічних вимог, а саме: 1) морально-етична (засвоєння гуманістичних принципів моралі, уміння ними керуватися на практиці); 2) політична (знання

політичної стратегії та тактики держави, провідних політичних партій і рухів, уміння користуватися інструментарієм політичної діяльності і бути політично активним; 3) психологічна (знання психічного складу особи, уміння користуватися психодіагностикою у ході вирішення юридичної справи); 4) естетична (виражається в службовому етикеті, мові спілкування, зовнішньому вигляді юриста [2, с. 249].

На теперішній час, для того, щоб виконувати свої професійні обов'язки працівнику поліції недостатньо лише мати необхідні знання та достатній досвід практичної роботи. Фахового успіху досягає той працівник НПУ, який не тільки сумлінно виконує службові обов'язки, а й забезпечує їх виконання відповідно до морально-етичних вимог державної служби. Працівник правоохоронних органів постійно зазнає морального впливу суспільства та службової структури. Тобто з одного боку, він постійно відчуває виховний вплив суспільства, що формує особистість у відповідності з принципами суспільної моралі, а з іншого, він сам своєю діяльністю здійснює виховний та превентивний вплив на громадян.

Можна виокремити ряд організаційно-педагогічних умов ефективності процесу формування професійної культури правоохоронців, а саме: 1) створення сприятливих умов для формування у правоохоронців цілісного уявлення про зміст, структуру функції професійної культури працівників органів НПУ, зорієнтованості системи професійної підготовки на цілеспрямоване формування розвитку у працівників правоохоронних органів якостей і характеристик професійної культури; 2) формування професійної компетентності поліцейського на основі наукових досягнень в галузі правоохоронної діяльності; 3) сприяння самоактуалізації до професійного зростання, створення умов та стимулів до самостійної професійної підготовки; 4) організації системи неперервної професійної освіти, зокрема за допомогою технологій дистанційного навчання [3].

Отже, можна зробити висновок, що перехід до стратегії соціально-правового партнерства з населенням значно збільшує вимоги до рівня професійної культури працівників поліції.

Формування професійної культури правоохоронців можливе при впровадженні певних організаційно-педагогічних умов. Професіоналізм та справедливість при вирішенні складних ситуацій, що переважають у правоохоронній діяльності, можливі лише тоді, коли працівник поліції як служитель закону чесно виконує свій морально-правовий обов'язок, постійно підвищує свою загальну і професійну культуру.

Література:

1. Бандурка О.М. Управління в органах внутрішніх справ України : підручник. Харків: Ун-т внутр. справ, 1998. 480 с.
2. Василенко О.В. Проблема розвитку професійної культури працівників правоохоронних органів: тези доп. наук.-практ. конф. (Харків, 30 березня 2018 р.) / МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ. Харків, 2018. 280 с.
3. Венедиктов В.С., Іншин М.І. Статус працівників органів внутрішніх справ України як державних службовців : наук.-практ. посібник. Харків: Вид-во Нац. ун-ту внутр. справ, 2003. 188 с.
4. Зязюн І. Філософія педагогічної діяльності у професійній освіті. *Діалог культур. Україна у світовому контексті. Філософія освіти.* 2002. Вип. 8. 384 с.
5. Медведев В.С. Проблеми професійної деформації співробітників органів внутрішніх справ (теоретичні та прикладі аспекти). Київ : Основи, 1996. 186 с.
6. Михайліченко І.В. Педагогічні умови формування професійної культури працівників органів внутрішніх справ : дис. канд. пед. наук : 13.00.04. Кіровоград, 2004. 227 с.
7. Плішкін В.М. Теорія управління органами внутрішніх справ : підручник / За ред. Ю.Ф. Кравченка. Київ : НАВСУ, 1999. 702 с.
8. Посметний В.В. Поняття професіоналізму працівників ОВС як визначальної категорії їх професійної підготовки. *Форум права*. 2007. №2. С.179-184. URL: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/FP_index.htm_2007_2_30.pdf (дата звернення 28.10.2019).

Сутність та система прав і свобод людини та стандарти їх забезпечення органами Національної поліції України

Шевченко Надія Леонідівна
кандидат юридичних наук, старший викладач кафедри адміністративного права та адміністративного процесу, Херсонський факультет ОДУВС

Визнані права й основні свободи людини і громадянина як такі, що надані людині від народження, і є невід'ємними. Це насамперед забезпечення верховенства прав і основних свобод людини у відносинах з державою; забезпечення рівності всіх людей перед законом і судом; визнання верховенства права, за яким проголошення й реалізація прав і основних свобод людини і громадянина засновано лише на законі; недопущення звуження змісту та обсягу проголошених Конституцією України прав і основних свобод людини і громадянина; визнання презумпції особистої свободи людини відповідно до принципу, згідно з яким дозволено все крім того, що прямо забороняється законом; визнання обмеженості свободи держави, її органів і посадових осіб відповідно до принципу, згідно з яким дозволено лише те, що прямо передбачається законом [1].

Розмежування понять «права людини» і «права громадянина» безпосередньо випливає з розрізнення громадянського суспільства і держави, переборює однобічний розгляд людини у її взаємозв'язку тільки з державою, розширює сферу її самовизначення. Людина як така наділяється автономним полем діяльності, де рушійною силою є її індивідуальні інтереси. Реалізація таких інтересів здійснюється в громадському суспільстві, яке засновується на приватній власності, сім'ї, усіх формах особистого життя, і спирається на природні права людини, що належать тій від народження. Держава, утримуючись від втручання в ці стосунки, має захищати їх не тільки від свого, але й від будь-якого втручання. Таким чином, у громадянському суспільстві на основі прав людини створюються умови для самовизначення особи, забезпечення її автономії та незалежності від будь-якого незаконного втручання [2].

Норма ст.64 Конституції України встановлює гарантію неможливості обмеження права і свобод громадянина, крім випадків, передбачених нею [3]. Таким чином реалізується принцип заборони свавільного обмеження конституційних прав і свобод людини, який передбачає наявність певних формальних меж, які можуть визначатися законом тільки у випадках, передбачених законодавством України. Наприклад, поліцейський для встановлення особи правопорушника застосовує засіб забезпечення адміністративного провадження у вигляді адміністративного затримання та доставляє правопорушника до органу, де особу має бути встановлено, якщо вона проходила по облікам МВС, затримувалась раніше, але якщо особа не притягувалась до адміністративної чи кримінальної відповідальності, і правопорушник відмовляється назвати свої дані або називає неправдиві дані, або може перебувати в стані сильного алкогольного сп'яніння, через три години його слід відпускати, оскільки час адміністративного затримання завершився, а неповідомлення особою своїх персональних даних не є підставою для її подальшого тримання в поліції [4].

Права і свободи людини для української правосвідомості не існують виключно у практичному, прагматичному розумінні як засіб забезпечення свободи і безпеки окремого індивіда. Їх розуміння і втілення пов'язуються з реалізацією глибинних цілей людської природи, самого змісту її існування. Отже, захист життя і здоров'я інших людей – це є не тільки право, але в певних випадках також і обов'язок особи. Ненадання допомоги особі, яка перебуває в небезпечному для життя стані, карається за законом (ст.136 Кримінального Кодексу України).

Гарантованість прав і свобод людини є домінантою виміру правової державності, необхідною умовою й напрямком реальної інтеграції України в Європейську і світову спільноту. В Угоді про партнерство та співробітництво між Україною та Європейським Союзом, відповідних указах Президента України, постановах Кабінету Міністрів України визначено напрямки стратегічного курсу України на інтеграцію в європейський політичний, економічний і правовий простір, шляхи вдосконалення механізму співробітництва. У цих документах викладено основні принципи інтеграції, зокрема потребу

розвитку стабільних інститутів демократії, верховенства права, прав людини та захисту національних меншин, наявність ефективно функціонуючої ринкової економіки, здатність виконувати зобов'язання, покладені на країни-члени ЄС [5]. Проголошення будь-якого права людини, навіть закріпленого відповідними правовими актами держави, ніщо без реальних гарантій його існування. Однією з таких гарантій є адміністративно-правовий механізм забезпечення прав і свобод – система способів і чинників, що забезпечують необхідні умови поваги всіх основних прав і свобод людини, похідних від їх гідності [6].

Отже, підводячи підсумок, можемо сказати що сутністю системи прав і свобод людини щодо забезпечення дотримання прав людини в правоохоронних органах є діалектична протилежність конструктивних і деструктивних чинників функціонування правоохоронних органів як провідних елементів захисту і порушення прав і свобод людини, пов'язаних із монополією на застування фізичної сили, спеціальних засобів і вогнепальної зброї у внутрішніх справах держави.

Література:

1. Про засади державної політики України в галузі прав людини. Постанова Верховної Ради України. *Відомості Верховної Ради України*. 1999. 303 с.
2. Лукашева Е.А. Права человека: учебник для вузов. Москва :Издательская группа НОРМА–ИНФРА, 1999. 573 с.
3. Конституція України: Закон України від 28.06.1996 №254к/96-ВР. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. №30. Ст. 141.
4. Проблемні питання в діяльності поліції. 2016. URL: https://sud.ua/ru/news/blog/97145-problemn-pitannya-v-dyalnost-polts
5. Актуальні проблеми формування правової держави в Україні / М.І. Панов (відп. ред.); Національна юрид. академія України ім. Я. Мудрого. Харків., 2000. 224 с.
6. Скакун О.Ф. Теорія держави і права: підручник. Пер. з рос. Харків: Консум, 2001. 656 с.

СЕКЦІЯ 2
СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ РЕФОРМУВАННЯ КРИМІНАЛЬНОГО ТА КРИМІНАЛЬНОГО ПРОЦЕСУАЛЬНОГО ЗАКОНОДАВСТВА УКРАЇНИ

Особливості кваліфікації злочину, передбаченого ст. 306 КК України

Беніцький Андрій Сергійович
кандидат юридичних наук, професор, професор кафедри професійних та спеціальних дисциплін, Херсонський факультет ОДУВС

В кримінальному законодавстві є норма, яка передбачає відповідальність за спеціальний вид злочину, встановленого ст. 209 КК України. Ознаки легалізації доходів, одержаних злочинним шляхом, містяться в злочині, передбаченому ст. 306 (використання коштів, здобутих від незаконного обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів, прекурсорів, отруйних чи сильнодіючих речовин або отруйних чи сильнодіючих лікарських засобів) КК України.

Основним безпосереднім об'єктом злочину, встановленого ст. 306 КК України, є суспільні відносини, які забезпечують охорону здоров'я населення, а також легальний господарський оборот майна у сферах виробництва (виготовлення) продукції, торгівлі, надання послуг, виконання робіт. Додатковим безпосереднім об'єктом цього злочину є суспільні відносини з приводу нормального функціонування системи правосуддя, легального господарського обороту майна, охорони права власності, громадського порядку чи безпеки та ін.

Предметом злочину зазначеного злочину є: 1) кошті, здобуті від незаконного обігу наркотичних засобів, психотропних речовин,

їх аналогів, прекурсорів, отруйних чи сильнодіючих речовин або отруйних чи сильнодіючих лікарських засобів; 2) майно, здобуте від незаконного обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів, прекурсорів, отруйних чи сильнодіючих речовин або отруйних чи сильнодіючих лікарських засобів.

Законодавець використовує в диспозиції ст. 306 КК України формулювання "доходів (коштів і майна)". Отже, кошті чи майно, здобуті від незаконного обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів, прекурсорів, отруйних чи сильнодіючих речовин або отруйних чи сильнодіючих лікарських засобів, є доходами. Слід зазначити, що в ст. 306 КК України не вказується, чи може бути предметом злочину видозмінене майно. Як видається, під терміном "доходи", який використовується в ст. 306 КК України, необхідно розуміти кошти та майно, яке було не тільки безпосередньо отримане в результаті предикатного злочину, але й обміняне на доходи від основного злочину.

На це звертається увага в міжнародно-правових документах, спрямованих на протидію використанню або відмиванню наркодоходів. Так, згідно з п. "p" ст. 1 (визначення) Віденської конвенції 1988 р. під доходами розумілася будь-яка власність, отримана або придбана прямо або непрямо внаслідок вчинення правопорушення, визнаного таким відповідно до пункту 1 статті 3. Поняття власності розкривалося в п. "q" ст. 1 цієї конвенції. Під нею малися на увазі активи будь-якого роду, матеріальні або нематеріальні, рухомі або нерухомі, відчутні або невідчутні, а також юридичні документи або акти, які посвідчують право на такі активи або участь у них [1].

Одним із недоліків ст. 306 КК України є відсутність у ній указівки на мінімальний розмір коштів, отриманих від незаконного обігу наркотиків. У судово-слідчій практиці застосування ст. 306 КК України бувають випадки, коли особам пред'являються звинувачення за використання кількох гривень для продовження незаконного обігу наркотиків.

Так, наприклад, слідчим відділом Жовтневого РВ ЛМУ УМВС України в Луганській області було пред'явлено обвинувачення П. за вчинення злочинів, передбачених ч. 2 ст. 307 і ч. 1 ст. 306 КК України. У ході слідства було встановлено, що П. продав за 15 грн. ацетильований

опій Б. Отримані від реалізації опію грошові кошти П. витратив на придбання наркотиків з метою їх подальшого збуту в м. Луганську [2].

Якщо б у диспозиції ст. 306 КК України було вказано розмір коштів, які використовуються для незаконного обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів, то це виключило б випадки порушення кримінальних справ за діяння, які не становлять суспільної небезпеки в силу малозначності.

Об'єктивна сторона розглядуваного злочину полягає:

1) у розміщенні коштів, здобутих від незаконного обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів, прекурсорів, отруйних чи сильнодіючих речовин або отруйних чи сильнодіючих лікарських засобів, у банках, на підприємствах, в установах, організаціях та їх підрозділах;

2) придбанні об'єктів, майна, що підлягають приватизації, чи обладнання для виробничих чи інших потреб за кошти, здобуті від незаконного обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів, прекурсорів, отруйних чи сильнодіючих речовин або отруйних чи сильнодіючих лікарських засобів;

3) використанні доходів (коштів і майна), здобутих від незаконного обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів, прекурсорів, отруйних чи сильнодіючих речовин або отруйних чи сильнодіючих лікарських засобів, з метою продовження незаконного обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів, прекурсорів, отруйних чи сильнодіючих речовин або отруйних чи сильнодіючих лікарських засобів.

Перші два альтернативні діяння об'єктивної сторони складів злочинів являють собою різновиди відмивання, тож використання наркодоходів для продовження незаконного обігу наркотиків не завжди можна розцінити як відмивання злочинних доходів. Під використанням, у контексті розгляданої правової норми, можна розуміти діяльність з придбання наркотиків, утримання кубел і т.ін., тобто діяльність, спрямовану на вливання наркодоходів у тіньовий сектор економіки. На відміну від цього сутність відмивання полягає в тому, що доходи, отримані злочинним шляхом, потрапляють у легальний економічний обіг, унаслідок

чого створюється небезпека для розвитку нормальних господарських відносин.

У п. 18 Постанови Пленуму Верховного Суду України від 15 квітня 2005 року"Про практику застосування судами законодавства про кримінальну відповідальність за легалізацію (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом"звертається увага на те, що використання коштів або іншого майна, одержаних унаслідок вчинення предикатного діяння, при здійсненні незаконної (у тому числі злочинної) діяльності не утворює складу злочину, передбаченого ст. 209 КК України, оскільки в цьому разі їм не надається легального статусу. Виняток становить використання коштів, здобутих від незаконного обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів, відповідальність за яке передбачено ст. 306 КК України [3]. Таким чином, Пленум Верховного Суду України використанні доходів (коштів і майна), здобутих від незаконного обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів, прекурсорів, отруйних чи сильнодіючих речовин або отруйних чи сильнодіючих лікарських засобів, з метою продовження наркобізнесу, не розглядає як різновид легалізації злочинно одержаного майна відповідальність за яке передбачена ст. 209 КК України.

Суб'єктом злочину, передбаченого ст. 306 КК України, може бути будь-яка особа: як та, що брала безпосередню участь в отриманні наркодоходів, а в подальшому використовувала їх для продовження незаконного обігу наркотиків, так і та, що заздалегідь не обіцяла використовувати такі доходи, тобто особа, причетна до злочинів у сфері незаконного обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів, отруйних чи сильнодіючих речовин або отруйних чи сильнодіючих лікарських засобів.

Суб'єктивна сторона злочину, встановленого ст. 306 КК України, характеризується умисною формою вини, вид умислу – прямий.

Особливість інтелектуального моменту умислу розгляданого злочину полягає в тому, що винний має усвідомлювати як суспільну небезпечність використання коштів, здобутих від незаконного обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або

прекурсорів, отруйних чи сильнодіючих речовин або отруйних чи сильнодіючих лікарських засобів, так і протиправність їх отримання. Вольовий момент умислу перших двох форм складу злочину виражається в бажанні особи розмістити отримані кошти в банках, на підприємствах, в установах, організаціях та їх підрозділах або придбати на ці кошти об'єкти, майно, що підлягають приватизації, чи обладнання для виробничих або інших потреб.

Вольовий момент для третьої форми розгляданого злочину характеризується бажанням суб'єкта використовувати отримані доходи (кошти і майно) для продовження незаконного обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів, отруйних чи сильнодіючих речовин або отруйних чи сильнодіючих лікарських засобів.

При виконанні перших двох діянь складу злочину, передбаченого ст. 306 КК України, мета може бути будь-яка. Використовуючи кошти, здобуті від незаконного обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів, отруйних чи сильнодіючих речовин або отруйних чи сильнодіючих лікарських засобів, винний повинен мати на меті продовження незаконного обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів, отруйних чи сильнодіючих речовин або отруйних чи сильнодіючих лікарських засобів[4].

Уважаємо за правильне виключити зі ст. 306 КК України перші дві форми об'єктивної сторони злочину, залишивши лише відповідальність за використання доходів від незаконного обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів, отруйних чи сильнодіючих речовин або отруйних чи сильнодіючих лікарських засобів з метою продовження незаконного обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів, отруйних чи сильнодіючих речовин або отруйних чи сильнодіючих лікарських засобів.

Наявність статті 306 в Кримінальному Кодексі України викликане необхідністю ефективно протидіяти незаконному обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів, отруйних чи сильнодіючих речовин або отруйних чи сильнодіючих лікарських засобів.

Література:

1. Конвенція ООН про боротьбу проти незаконного обігу наркотичних засобів і психотропних речовин [Електронний ресурс] // Сайт : "Верховна Рада України". – Режим доступу до документа: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/995_096. – Дата доступу : 10.10.2019.
2. Архів слідчого відділу Жовтневого РВ ЛМУ ГУМВС України у Луганській області. Справа № 05-05-1993.
3. Постанова Пленуму Верховного Суду України від 15 квітня 2005 року № 5 "Про практику застосування судами законодавства про кримінальну відповідальність за легалізацію (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом" // Вісник Верховного Суду України. – 2005. – №5 (57). – С.9-12.
4. Користін О. Є. Протидія відмиванню коштів: міжнародні стандарти, зарубіжний досвід, адміністративно-правові, кримінологічні, кримінально-правові, криміналістичні засади та система фінансового моніторингу в Україні : підруч. / Користін О. Є., Аркуша Л. І., Беніцький А. С., Герасименко Л. В., Свиридюк Н. П., Чернявський С. С. та ін. ; за ред. Користіна О. Є. – Одеса : Фенікс, 2015. – С. 622.

Кримінальна відповідальність за ненадання допомоги хворому медичним працівником: зарубіжний досвід

Берило Олександр Георгійович
кандидат юридичних наук,
старший викладач кафедри
професійних та спеціальних
дисциплін, Херсонський
факультет ОДУВС

Актуальність. В зв'язку з адоптацією законодавства України до законодавства Європейського Союзу, актуальним постає питання

порівняльно-правового аналізу законодавства України та зарубіжних країни у контексті кримінальної відповідальності за ненадання допомоги хворому медичним працівником.

Так, КК Республіки Сан-Маріно містить ст. 379 «Ненадання медичної допомоги», згідно з якою особа, що займається лікарською діяльністю та без поважних причин зволікає з наданням або не надає необхідну допомогу особі, яка цієї допомоги терміново потребує, підлягає покаранню у вигляді заборони здійснювати професійну діяльність або заборони провадити будь-яку лікарську діяльність, навіть у разі, якщо вчинене нею діяння не належить до особливо тяжких [1]. У цьому разі йдеться про те, що зазначене не спричинило тяжких наслідків чи смерті особи.

Ненадання допомоги хворому медичним працівником у зарубіжних країнах належить до злочинів, що становлять значну суспільну небезпеку. Так, у КК Киргизької Республіки, крім відповідальності за ненадання допомоги хворому медичним працівником, яка передбачена в ст. 119, законодавчо закріплена відповідальність у ст. 120 за незаконне переривання лікування хворого. Відповідно до цієї статті, кримінальна відповідальність настає за незаконне переривання медичним працівником лікування хворого, що перебуває в тяжкому стані, унаслідок якого з необережності настали тяжкі наслідки [2]. Тобто соціально-правова оцінка досліджуваного діяння, обсяги його криміналізації, види та розміри покарання в різних країнах, порівняно з Україною, суттєво відрізняються.

Наприклад, у ч.1 §221 КК ФРН встановлено відповідальність за злочинне діяння від трьох місяців до п'яти років позбавлення волі. Зазначена санкція, як і в ст. 139 КК України, є відносно визначеною [3]. Відповідно до ч.2 §12 КК ФРН, це діяння є проступком, оскільки його нижня межа менше одного року позбавлення волі. У ч.2 §221 КК ФРН визначено термін покарання від одного до десяти років, тобто згідно з ч.1 §12 КК ФРН вказане діяння є злочином. Санкція ч.3 221 КК ФРН є відносно визначеною, оскільки вказує лише нижню межу покарання – від трьох років позбавлення волі. Це діяння також є злочином. У ч.4 §221 КК ФРН зазначено, що «в менш тяжких випадках, передбачених у ч.2, покаранням є позбавлення волі на строк від шести місяців до п'яти років; у менш тяжких

випадках, передбачених ч.3, призначається покарання у вигляді позбавлення волі на строк від одного до десяти років».

Частина 2 зазначеного параграфа передбачає відповідальність у вигляді позбавлення волі на строк від одного до десяти років у разі, коли винна особа вчиняє діяння відносно дитини або особи, яка йому була довірена для виховання чи опікунства, або коли це діяння спричинило тяжкі наслідки для здоров'я. У разі, якщо діяння спричинило смерть потерпілого, то покарання збільшується на строк не менше ніж до трьох років позбавлення волі. У менш тяжких випадках, визначених у ч.2, передбачено покарання у вигляді позбавлення волі на строк від шести місяців до п'яти років, але в разі, коли діяння могло спричинити смерть, карається позбавленням волі на строк від одного до десяти років. У ч.4 § 221 КК ФРН зазначено, що «в менш тяжких випадках, передбачених в ч.2, покаранням є у вигляді позбавлення волі на строк від шести місяців до п'яти років; у менш тяжких випадках, передбачених ч.3, призначається покарання у вигляді позбавлення волі на строк від одного до десяти років» [4].

Згідно з КК Австрії, у разі ненадання допомоги хворому медичним працівником діяння кваліфікують за §82. За власне факт ненадання допомоги ч.1 §82 передбачає покарання у вигляді позбавленням волі на строк від шести місяців до п'яти років. Частина 2 також має формальний склад злочину, її санкція є відсильною, оскільки відсилає до попередньої частини вказаного параграфа. Водночас у ч.3 передбачено кваліфікуючі ознаки, тобто якщо діяння потягло за собою смерть потерпілого, то особу карають позбавленням волі на строк від одного до десяти років [5].

Санкції ч.1, 3 §82 КК Австрії відносно визначені, оскільки в них зафіксовано вищу та нижчу межі покарання. У ч.2 §82 КК Австрії санкція є відсильною, оскільки вона відсилає до попередньої частини вказаного параграфу.

У разі ненадання допомоги хворому медичним працівником таке діяння в Данії кваліфікують за §250 КК Данії, санкцією якої передбачено покарання у вигляді ув'язнення. Натомість строк цього покарання у вказаному параграфі не визначено. Однак, відповідно до §33 КК Данії, термін ув'язнення не може бути меншим ніж 30 днів та перевищувати 16 років або призначається довічне

ув'язнення. Санкція цієї статті є відносно визначеною. §250 КК Данії структурно складається з однієї частини, у якій зазначено два склади злочинів та, відповідно, два види покарання за кожний [6].

Отже, ступінь суспільної небезпеки вчиненого злочину ненадання допомоги хворому медичним працівником є конкретним. Це показник суспільної небезпеки окремого злочину, на який передусім впливають його індивідуальні особливості, що не враховані в межах кваліфікації, проте мають значення під час призначення покарання судом. Причому перелік обставин, на основі яких визначають ступінь тяжкості вчиненого злочину, не є вичерпним. Зокрема, до них можна зарахувати наявність шкідливих наслідків від учинення злочину, вид умислу, необережності тощо.

При врахуванні ступеня тяжкості злочину велике значення відіграє спосіб вчинення злочину, форма вини, його мотиви та ін. Ступінь тяжкості як індивідуальний показник учиненого особою злочинного діяння знаходиться в межах параметрів, що характеризують типовий ступінь тяжкості всіх злочинів цього виду чи окремого різновиду таких злочинів. Тому і конкретна міра покарання за окремий злочин призначається особі, за загальним правилом, у межах відповідної санкції.

Література:

1. Уголовный кодекс Республики Сан-Марино / науч. ред., вступ. ст. С.В. Максимова ; пер. с итал. В. Г. Максимова. СПб. : Юрид. центр Пресс, 2002. 253 с.
2. Уголовный кодекс Кыргызской Республики. СПб. : Юрид. центр Пресс, 2002. 384 с.
3. Кримінальний кодекс України : Закон України від 5 квіт. 2001 р. № 2341-III. URL: http://zakon4.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=2341-7&p=131136.
4. Уголовный кодекс Федеративной Республики Германии / науч. ред. Д. А. Шестакова ; пер. с нем. Н. С. Рачковой. СПб. : Юрид. центр Пресс, 2003. 524 с.
5. Уголовный кодекс Австрии / пер. с нем. М. : Зеркало-М, 2001. 144 с.
6. Уголовный кодекс Дании / науч. ред. С. С. Беляев ; пер. с датск. и англ. С.С. Беляева, А.Н. Рычевой. СПб. : Юрид. центр Пресс, 2001. 230 с.

Проблема катування засуджених в місцях несвободи

Богатирьов Іван Григорович
доктор юридичних наук, професор,
заслужений діяч науки і техніки України,
професор кафедри кримінального права
та кримінології, Університет державної
фіскальної служби України
ORCID ID: 0000-0003-4001-7256

Україна, як незалежна, демократична правова держава проголошує життя і здоров'я людини, її честь і гідність, недоторканність і безпеку як найвищу соціальну цінність (ст. 3), наголошуючи, що «ніхто не може бути підданий катуванню, жорстокому, нелюдському або такому, що принижує його гідність, поводженню чи покаранню» (ст. 28) [1].

Закріплені в Основному Законі держави положення певним чином стосуються функціонування установ виконання покарань України, у яких, на жаль, за моніторингом місць несвободи в Україні має місце катування засуджених осіб, що не узгоджується з вимогами міжнародних стандартів поводження з ув'язненими і засудженими [2].

Варто також погодитися з вітчизняним вченим О.Г. Михайлик про те, що катування засуджених в місцях несвободи це специфічний вид насильства. Однак він в більшості випадків має ознаки латентності, оскільки працівники Державної кримінально-виконавчої служби України самі за законом відповідають за збирання статистичної інформації про вчинювані злочинні діяння, однак, враховуючи корпоративні інтереси, дуже часто відомості про факти катування ними приховуються.

Більше того, на думку вченого адміністрація установи виконання покарань заради збереження оцінки оперативної обстановки в місцях несвободи на показнику «задовільно» штучно не повідомляє Міністерство юстиції України про вчинення насильства у різних формах його прояву, в тому числі і шляхом катування. [3, с. 130].

Звідси кожен факт катування, як зазначає у власному дослідженні Г. Н. Телесніцький, викликає нечуваний резонанс у суспільстві та сприймається як брутальне порушення невід'ємних прав людини і громадянина на здоров'я і життя, недоторканість і повагу їхньої гідності, волаюче нехтування законом, відкриту загрозу демократії, приниження авторитету правоохоронних органів, недовіру до держави в цілому [4, с. 167].

В контексті нашого дослідження варто також підтримати позицію М. М. Гнатовського, який вважає, що організація та підтримання на належному рівні функціонування пенітенціарної системи є одним з ключових завдань сучасної держави, важливим показником її спроможності забезпечувати захист прав людинияк найвищої соціальної цінності. А тому, забезпечення прав людини, як зауважує дослідник, для осіб, позбавлених волі, є завданнямособливо складним не тільки для пострадянських країн з їхнім прикрімісторичним досвідом та збереженням (повним або частковим) культуризневаги до гідності людини з боку державного апарату та його службовців, а також впливової кримінальної субкультури [5, с. 5].

Ми поділяємо позицію вітчизняного вченого В.О. Човгана, що умови тримання у в'язницях,катування, неприпустиме ставлення персоналу до засуджених, умови їхпраці, корупція, становище довічно позбавлених волі жінок та чоловіківта навіть незадовільні порядок та умови несення служби в'язничним персоналом, – усе це повинно бути предметом занепокоєності Комітету проти катувань ООН та Ради Європи [6, с. 45].

Практичний досвід роботи в установах виконання покарань показує, що саме оперативно-розшукове та кримінальне право є тією пріоритетною галуззю, на яку, з огляду на зміст міжнародних конвенцій, держава покладає обов'язок протидіяти катуванням та іншим жорстоким, нелюдським або таким, що принижують гідність, видам поводження та покарання. Жодна інша галузь національного права прямо не встановлює відповідальності та покарання за катування.

Варто також наголосити, що проблема катування серед засуджених в місцях несвободи завдяки гласності та демократизації в суспільстві, діяльності громадських організацій,

Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини, набула біль широкого масштабу чим це було раніше. Особливо гостро це явище непокоїть рідних та близьких людей засуджених, які чекають їх на повернення в соціум здоровими і законослухняними, а не хворими.

Таким чином, криміналізація катування може розглядатися як специфічний вид насильства в установах виконання покарань або як форма такого насильства, а тому катування варто розглядати як суспільне небезпечне явище, яке посягає на життя та здоров'я ув'язненого або засудженого в місцях несвободи.

Висновок. Враховуючи, що проблема катування серед засуджених в місцях несвободи, не була предметом окремого кримінологічного дослідження, а також не була розкрита на доктринальному кримінологічному рівні, її вивчення є сучасним і актуальним. Більше того, вона потребує і розроблення окремої кримінологічної моделі запобігання, у зв'язку з тим, що особа яка вчиняє в місцях несвободи катування має обов'язково перебувати на профілактичному обліку виправної колонії, про неї мають знати не тільки працівники колонії, а і засуджені.

Література:

1. Конституція України від 28 червня 1996 року (текст Конституції України відповідає тексту, що існував до внесення змін Законом «Про внесення змін до Конституції України» № 2222-IV від 8 грудня 2004 року) URL: http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=254%EA%2F96-%E2%F0.
2. Моніторинг місць несвободи в Україні: стан реалізації національного превентивного механізму: доповідь за 2016 рік Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини. Київ, 2017. 200 с.
3. Михайлик О. Г. Катування як специфічний вид насильства в установах виконання покарань України. Міжнародний юридичний вісник: Актуальні проблеми сучасності (теорія і практика). 2019. (14) С. 126-134.
4. 4.Телесніцький Г. Н. Кримінально-правова характеристика катування за законодавством України та іноземних держав. *Юридичний часопис Національної академії внутрішніх справ*. 2012. №1. С. 166–175.
5. Ащенко О. М., Човган В. О. Українське пенітенціарне законодавство у світлі стандартів Комітетів проти катувань ООН та Ради Європи/ передм. М. М. Гнатовського; за заг. ред. Є. Ю. Захарова. Харків: Права людини, 2014. 332 с.
6. Човган В. О. За державу соромно. URL: http://www.khpg.org /index.php?id= 1379843571.

Домашня злочинність в Україні: протидія та запобігання

Богатирьова Ольга Іванівна
доктор юридичних наук, старший науковий співробітник, професор кафедри кримінального права та кримінології,
Університет державної податкової служби України
ORCID ID: 0000-0003-4630-4408

Домашня злочинність – це не приватна справа тільки членів родини, вона на жаль, зачіпає суспільні інтереси, що в свою чергу вимагає ефективних дій з боку держави, її інституціями судом, прокуратурою підрозділами Національної поліції України, громадкістю спеціальних заходів щодо її протидії та запобігання у межах кримінального провадження. Водночас, дана проблема у свій час не могла бути визнаною широким загалом у зв'язку з ідеологією командно-адміністративної системи та ментальністю значної частини українського суспільства.

На даний час дослідження домашньої злочинності можна вважати виправданим, у зв'язку із значною її поширеністю, а також бажанням загострити інтерес громадянського суспільства до неї з метою подальших теоретичних і практичних розвідок.

Серед вітчизняних вчених, які займаються проблемами домашньої злочинності варто виділити наукові праці: А.Б. Благої, О.В. Бойко, І.Г.Богатирьова, О.І. Белової, Б.М. Головкіна, Г.В. Дідківської, О.М. Джужі, О.І. Зазимко, Л.В. Крижної, О.В. Ковальової, О.Д. Коломойця, М.Г. Кузнєцова, М. Ю. Самченко, С.В. Романцевої, Н.В. Лесько, а також зарубіжних вчених А.А. Ахматова Д.О. Корецького, Г.М. Іляшенка Г.М. Міньковського, В.П. Мелешко, О.В. Старкова, Д.О. Шестакова, та інших.

Завдяки їх напрацювань професорсько-викладацький склад кафедри кримінального права та кримінології Університету державної податкової служби України та фахівці наукової школи «Інтелект» під керівництвом професора І.Г. Богатирьова здійснили спробу розробити нову фундаментальну кримінологічну тему: «Домашня злочинність Україні: протидія та запобігання». Актуальність розробки даної теми в значній мірі обумовлюється:

- умовами перехідного стану нашого суспільства від комуністичної адміністративно-командної системи до соціально-правової держави з парламенсько - президентським управлінням;

- невизначеністю на даному етапі ціннісної системи Інституту сім'ї, її місця і ролі в розвитку громадянського суспільства, що веде до кризи духовних підстав життя людей;

- соціальними цінностями Інституту сім'ї,, що поставлені під охорону, – здоров’я та життя особи, спокій та благополуччя родини;

- складністю за своєю сутністю та проявам явища, що відоме будь-якої системі сучасних суспільств;

- прагненням України імплементувати положення Стамбульської конвенції про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та протидію цим явищами;

- вивченням досвіду практичної діяльності правоохоронних та інших державних органів й інституцій громадянського суспільства у вказаній сфері, з метою уникнення можливих помилок та впровадження корисних напрацювань у правозастосування.

Враховуючи той факт, що сучасна правова доктрина, міжнародне право та європейська конвенційна спадщина, сконцентрована в практиці Європейського суду з прав людини, однозначно стали на позицію, що основоположними правами кожної людини є невід’ємне право на життя, свободу та особисту

недоторканість, повагу до її честі та гідності, а заборона тортур, примусової праці та дискримінації становить основу правового статусу людини в цивілізованому суспільстві.

Таким чином, будь-яка особа незалежно від статі, віку, стану здоров’я чи будь-яких інших чинників має право на ефективний захист від злочинних посягань кривдника в даній сфері. Такий підхід поклав на державу позитивні зобов’язання створити ефективну систему протидії та запобігання домашньої злочинності.

В Україні її основу було закладено спочатку 15 листопада 2001 року прийняттям Верховною Радою України Закону України «Про попередження насильства в сім’ї», який і визначив правові та організаційні основи попередження насильства в сім’ї, а також органи та установи, на які покладається здійснення заходів із запобігання та протидії насильству в сім’ї. Пройшло майже сімнадцять років і Верховною Радою України у 2018році був прийнятий новий Закон України «Про запобігання та протидію домашньому насильству» [1]. Цей Закон також визначає організаційно-правові засади запобігання та протидії домашньому насильству, основні напрями реалізації державної політики у сфері запобігання та протидії домашньому насильству, спрямовані на захист прав та інтересів осіб, які постраждали від такого насильства.

На нашу думку, цей Закон є кращим чим попередній, виходячи з того, що відтепер будь-який злочин, який вчиняється в сім’ї, вважатиметься обтяжуючою обставиною, а тому покарання за нього буде більшим, аніж якби жертвою такого злочину стала випадкова людина. Крім того, домашнім насильством вважаються не лише побої, а й психологічний тиск, примус до інтимних стосунків, обмеження у фінансах на елементарні потреби.

Якщо раніше за такі дії органи поліції могли тільки затримувати винного на три години, то тепер йому загрожуватиме покарання до двох років позбавлення волі. Таким чином, даний закон заклав підвалини появи в Україні домашньої злочинності. Варто також зазначити, що з 2019 року за домашнє насилля передбачений не штраф «15 діб», а кримінальна відповідальність. В новому законі також передбачено, що поліцейські, які прибули на

виклик у зв'язку з вчиненням домашнього насильства, повинні оцінити ризики повторного насильства і в разі потреби застосувати терміновий заборонний припис.

Це означає, як зазначає вітчизняний дослідник М.Г. Кузнєцов, що кривдника можуть зобов'язати негайно залишити оселю, заборонити наближатися до жертви на певну відстань тощо. При винесенні термінового заборонного припису пріоритет надається безпеці постраждалої особи. Це стосується й місця спільного проживання постраждалої особи та кривдника – незалежно від їхніх майнових прав на відповідне житлове приміщення[2. с.427].

Варто також наголосити, що обмежувальний припис кривднику домашньої злочинностівидається в суді на строк від одного до шести місяців. Але, якщо кривдник не виконує обмежувальний припис Національна поліція направляє до суду нове подання, і суд своїм рішенням може його продовжити навіть до року.

Отже, вирішальна роль в системі протидії та запобіганні домашній злочинності належать саме суду як єдиному органу, уповноваженому притягати кривдників до різних видів юридичної відповідальності за вчинення правопорушень у даній сфері. До речі, провідна роль суду в механізмі протидії та запобігання домашній злочинності підкреслюється й міжнародними стандартами в цій сфері.

Література:

1. Про запобігання та протидію домашньому насильству : Закон України від 07 грудня 2017 р. № 2229-VIII. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2229-19 (дата звернення: 05.11.2019).
2. Кузнєцов М.Г. Деякі питання запобіганні домашньому насильству працівниками Національної поліції України. *Сучасний стан кримінального законодавства України: шляхи реформування:*матеріали Міжнар. наук.-практ. Інтернет конф. (м. Ірпінь, 1 берез. 2018 р.). Ірпінь: Університет державної фіскальної служби України, 2018. С.426-428.

Законодавче врегулювання проблематики надання потерпілому медичної та домедичної допомоги

Бурлакова Вікторія Сергіївна
студентка, Херсонський факультет ОДУВС

науковий керівник:
Устюжанінова Ольга Тарасівна,
викладач кафедри професійних та спеціальних дисциплін, Херсонський факультет ОДУВС

Актуальність проблеми. Недосконаліть вітчизняного законодавства за часи незалежності України завжди посідала одне з найважливіших місць серед проблем загальнодержавного значення. Попри те, що правова система нашої країни повинна бути цілісною та погодженою й не повинна мати ніяких суперечностей, у ній існує ціла низка розбіжностей і неузгодженостей, які впливають на суспільне життя.

Захист та охорона здоров'я громадян є однією із складових процесу державотворення та системи національної безпеки країни, тому будь-яких колізій у таких законодавчих актах не має бути.

Перш за все, проблема полягає у визначенні поняття «медична допомога». Відповідно до Закону України (далі – ЗУ) «Основи законодавства України про охорону здоров'я» (статті 33, 35) «медична допомога надається відповідно до медичних показань професійно підготовленими медичними працівниками, які перебувають у трудових відносинах із закладами охорони здоров'я, що забезпечують надання медичної допомоги згідно з одержаною відповідно до закону ліцензією, та фізичними особами-підприємцями, які зареєстровані та одержали відповідну ліцензію в установленому законом порядку і можуть перебувати з цими закладами у цивільно-правових відносинах. Тобто, медичну допомогу може надавати лише медичний працівник та особа, яка має спеціальну медичну освіту [1]. Колізія полягає у розбіжності

положення даного закону із ЗУ «Про Національну поліцію», де серед обов'язків поліцейського передбачено надання першої медичної допомоги потерпілим.

Для розв'язання даної проблемидоцільним було б: 1) у п. 4 ч. 1 ст. 18 ЗУ «Про Національну поліцію» слова «і медичну» видалити з тексту й цей пункт викласти у такій редакції: «4) надавати невідкладну, зокрема домедичну, допомогу особам, які постраждали внаслідок правопорушень, нещасних випадків, а також особам, які опинилися в безпорадному стані або стані, небезпечному для їхнього життя чи здоров'я»; 2) у ч. 4 ст. 43 цього Закону замінити слова «невідкладну медичну допомогу» на «домедичну допомогу» й викласти в такій редакції «4. Поліцейські зобов'язані надавати невідкладну домедичну допомогу особам, які постраждали в результаті застосування заходів примусу» [3].

Виходячи з цього, ми бачимо, що серед основних завдань працівника правоохоронних органів є надання ним невідкладної – тобто домедичної – допомоги громадянам, які постраждали внаслідок вчинення злочинів, правопорушень, нещасних випадків, а також людям, які опинилися в безпорадному стані або стані, який загрожує їхньому життю чи здоров'ю, а також особам, які є постраждалими від застосування заходів примусу органами внутрішніх справ. Враховуючи це, за ненадання без поважних причин на місці події домедичної допомоги або необґрунтовану відмову в її наданні передбачено кримінальну відповідальність спеціальних суб'єктів, яким є поліцейський (ст. 135 КК України «Залишення особи в небезпеці»). Тому в контексті піднятої нами проблеми можемо зауважити, що поліцейський не може відмовитися від надання домедичної допомоги потерпілому, адже це буде злочином з його сторони, за що передбачене покарання відповідно до ст.135 ККУ України [4, с. 5].

Поряд з проблемою відмови надання першої домедичної допомоги не менш важливе стоїть питання щодо правильності надання даного виду допомоги потерпілому. Беручи до уваги статистичні дані Міністерства охорони здоров'я, у 37 % надання домедичної допомоги відбувається з неправильною технікою дій рятувальника, що призводить до погіршення стану або смерті потерпілого.

Задля подолання вищевказаних проблем та колізій, ми пропонуємо наступні варіанти їх вирішення:

1. повне усунення колізій в законодавстві, яке регулює надання першої медичної та домедичної допомоги;
2. розширення курсів домедичної допомоги для працівників поліції;
3. введення щомісячних практичних тренінгів з участю медичних працівників в частині надання першої домедичної допомоги працівниками поліції;
4. створення єдиної системи, яка б координувала діяльність поліції, медичних закладів та інших аварійно-рятувальних служб.

Отже, можна зробити висновок, що на даний час законодавство України з питань надання першої медичної та домедичної допомоги не є досконалим, що потребує змін до ЗУ «Про Національну поліцію» та ЗУ «Основи законодавства України про охорону здоров'я». Нами визначено, що актуальною проблемою є відсутність практичних навичок надання працівниками правоохоронних органів першої домедичної допомоги, що могло б вирішитися запропонованими нами шляхами. Це, у свою чергу, збільшило б довіру громадян до структури Національної поліції України та зменшило кількість ускладнень й смертності серед потерпілих від різного роду кримінальних правопорушень.

Література:

1. Основи законодавства України про охорону здоров'я : Закон України від 19.11.1992 № 2801-XII. URL: http://search. ligazakon.ua/l_doc2.nsf /link1/T280100.html (дата звернення: 28.10.2019).
2. Про екстрену медичну допомогу : Закон України від 05.07.2012 № 5081-VI. URL:http://norma.org.ua/document/legislation/zu/zu1/1.php (дата звернення: 28.10.2019).
3. Про Національну поліцію : Закон України від 02.07.2015 № 580-VIII // Офіційний сайт Верховної Ради України. URL: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/580-19 (дата звернення: 28.10.2019).

4. Основи надання патрульною поліцією невідкладної (домедичної та медичної) допомоги постраждалим особам: навч. посібник / О.О. Мислива. Дніпро: Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2018. 144 с.

Історико-правові передумови зародження прогресивної системи виконання покарання

Зосімова Крістіна Сергіївна,
студентка, Академія Державної пенітенціарної служби

науковий керівник:
Пузирьов Михайло Сергійович
доктор юридичних наук, професор кафедри кримінального, кримінально-виконавчого права та кримінології, Академія Державної пенітенціарної служби

Покарання у виді позбавлення волі, як свідчить історія розвитку кримінально-виконавчого права, було і продовжує залишатися найбільш розповсюдженим видом кримінального покарання [1, с.220]. Як вид покарання позбавлення волі починало свій розвиток з тюремного ув'язнення. Протягом багатьох століть воно було головним засобом у боротьбі зі злочинністю. Тюремне ув'язнення поступово витіснило смертну кару, тілесні покарання, заслання. Увага на тюрму була посилена з того часу, як почалася боротьба проти смертної кари та тілесних покарань (тут не можна не пригадати провідну роль епохи Просвітництва у Західній філософсько-політико-правовій думці та її видатних мислителів: Франсуа Вольтера, Шарля Луї де Монтеск'є, Чезаре Беккаріа, Джона Говарда та інших). Поштовх тюремній реформі надав Північноамериканський континент, виробивши дві самостійні та

перші у світовій практиці тюремні (пенітенціарні) системи: Пенсильванську (Філадельфійську) та Оборнську.

Не вдаючись до детальної характеристики зазначених систем, підкреслимо, що вони не бачили у засудженому його індивідуальних особливостей. Усупереч необхідності індивідуалізації покарання, тюрма залишалася лише фабрикою, іноді прекрасно обладнаною, але такою, що завжди виробляла низькоякісні фабрикати [2, с.337]. Проголошені у теорії кримінального права виправні завдання тюремного ув'язнення спонукають багатьох практиків шукати нові напрями в організації його виконання [3, с. 10]. У зв'язку з цим, із розвитком кримінального та кримінально-виконавчого законодавства (що, в свою чергу, обумовлювалося розвитком суспільно-політичної думки різних епох) виникають елементи прогресивної системи виконання/відбування покарання у виді позбавлення волі.

Загалом, проведений історичний аналіз свідчить, що прогресивна система виконання/відбування покарання у виді позбавлення волі пройшла складний та суперечливий шлях розвитку в історії вітчизняного кримінально-виконавчого законодавства. Її історія починається з масового застосування покарання у виді позбавлення волі та становлення ідеї виправлення злочинців/засуджених.

Тому, наприкінці XVIII ст. змінюється погляд на тюремне ув'язнення: воно вже не розглядалося як покарання, що переслідувало виключно мету залякування (на відміну від тілесних покарань). Позбавлення волі стало застосовуватись як самостійний вид кримінального покарання, поряд із метою залякування стала висуватися мета виправлення злочинців/засуджених.

Зазначені позитивні тенденції були продовжені і в XIX ст. Так, Указ Олександра I від 20 квітня 1803 р. розпочав нову епоху тюремних перетворень у Російській імперії. Зокрема, передбачалася побудова тюремних замків в усіх губерніях імперії за особливим планом, що викликало в історії тюремної справи вельми тривалий період тюремного будівництва [4, с. 40–62]. Відповідно до Указу, запроваджувалось роздільне тримання різних категорій злочинців, залучення їх до суспільно корисної праці, морально-релігійний вплив на особистість засудженого. Тюрма стає найбільш

підходящим місцем ізоляції злочинця, в той же час запропонована ще Катериною ІІ доктрина «виправлення злочинця» дістає широкої підтримки у Олександра І. Однак відсутність нормативно-правової бази, що регламентувала б виконання покарання у виді позбавлення волі, та кріпосне право перетворювали тюрму з інструменту покарання на знаряддя свавілля.

Проте згодом, у 1831 р. Радою Міністерства внутрішніх справ розроблено перший нормативно-правовий акт, що регулював порядок і умови виконання покарання у виді тюремного ув'язнення – Інструкція доглядачу губернського тюремного замку [5, с. 282–305]. Інструкція доглядачу губернського тюремного замку стала першим кроком у створенні загальноімперського тюремного кодексу. Незважаючи на певного роду похибки законодавчої техніки, вона стала необхідним нормативно-правовим актом, котрий вперше нормативно закріпив порядок і умови виконання покарання у виді позбавлення волі. Одним із суттєвих недоліків у сфері нормативно-правового забезпечення процесу виконання покарання у виді позбавлення волі було те, що Інструкція доглядачу губернського тюремного замку носила відомчий характер, у зв'язку з чим виникла потреба прийняття нормативно-правового акта, який мав би силу закону.

Таким актом став "Звід установ та статутів про утримуваних під вартою і засланців" [5, с.207-258], прийнятий Державною Радою у 1832 р., який по праву можна вважати першим загальноімперським тюремним кодексом, що регулював порядок і умови виконання покарання у виді позбавлення волі. 1842 року з нього було виділено у самостійний нормативно-правовий акт Статут про утримуваних під вартою, що зберігав юридичну силу до 1918 р.

Наступним кроком законодавчої влади у сфері правової регламентації виконання покарання у виді позбавлення волі було прийняття Уложення про покарання кримінальні та виправні від 15 серпня 1845 р. [6, с. 598–1010], яким у ст. 3 та 18 встановлено два головні розряди покарань: кримінальні та виправні.

Найсуворішим видом позбавлення волі була, безсумнівно, каторга. Поряд із цим, слід зазначити, що незважаючи на тяжкість та жорстокість каторги, певні елементи прогресивної системи

виконання покарання формально передбачалися і там. Про це свідчать положення "Додаткових постанов про розподіл та використання засуджених до каторжних робіт" від 15 серпня 1845 р., що увійшли до Зводу законів Російської імперії [7, с. 1010–1016]. Зокрема, залежно від поведінки та ставлення до праці засудженим до даного виду покарання могли бути змінені умови тримання шляхом переведення з розряду випробовуємих до розряду тих, що виправляються (ст. 24). При переведенні до цього розряду засудженим знижувався обсяг режимних правообмежень, вони утримувались без кандалів та роздільно від засуджених розряду випробовуємих (ст. 26). Одночасно законодавець наголошував на тому, що формальним критерієм зміни умов тримання засуджених шляхом переведення до розряду тих, що виправляються, повинен бути певний строк відбутого покарання (ст. 23) [7, с. 1013]. Крім цього, для засуджених розряду тих, що виправляються, які з самого початку відбування строку покарання не піддавалися дисциплінарним стягненням, десять місяців перебування у даному розряді рахувалися за рік дійсних каторжних робіт (ст. 36) [7, с.1014].

Таким чином, покарання поступово перестає розглядатися лише з точки зору власне карального та ізолюючого змісту, а починає набувати якості засобу захисту суспільства від злочинних посягань; обгрунтовується та запроваджується на практиці можливість застосування прогресивної системи виконання/відбування покарання у виді позбавлення волі з метою стимулювання позитивних змін у свідомості злочинця/засудженого.

Література:

1. Богатирьов І. Г. Кримінально-виконавче право України: підручник. Київ: Всеукраїнська асоціація видавців "Правова єдність", 2008. 352 с.
2. Гернет М. Н. Преступление и борьба с ним в связи с эволюцией общества. *Избранные произведения*. Москва: Юрид. лит., 1974. С. 203–357.
3. Бажанов О. И. Прогрессивная система исполнения наказания. Минск: Наука и техника, 1981. 168 с.

4. Краинский Д. В. Материалы к исследованию истории русских тюрем в связи с историей учреждения Общества Попечительного о тюрьмах. Чернигов: Типография Губернского Земства, 1912. 132 с.
5. Хрестоматія з історії пенітенціарної системи України / упоряд. Г. О. Радов, І. І. Резник. Київ: РВВ КІВС, 1998. Т. 1. Ч. 1. 414 с.
6. Высочайше утвержденное Уложение о наказаниях уголовных и исправительных от 15 авг. 1845 г. *Полное собрание законов Российской империи / Собрание (1825–1881)*. Том 20 (1845). Часть 1. Закон № 19283. URL: http://www.nlr.ru/e-res/law_r/search.php.
7. Высочайше утвержденные "Дополнительные постановления о распределении и употреблении осужденных к каторжным работам" от 15 авг. 1845 г. *Полное собрание законов Российской империи / Собрание (1825–1881)*. Том 20 (1845). Часть 1. Закон № 19284. URL: http://www.nlr.ru/e-res/law_r/search.php.

Окремі питання корупційних процесів за участі організованої злочинності у сфері господарської діяльності

Ільницька Марина Русланівна
курсант, Херсонського факультету ОДУВС

науковий керівник:
Моргунова Тетяна Іванівна,
кандидат технічних наук, доцент, доцент кафедри професійних та спеціальних дисциплін, Херсонський факультет ОДУВС

Аналіз стану боротьби з корупцією та організованою злочинністю свідчить, що сприятливими умовами для їхнього існування та стрімкого розвитку є недосконалість законодавства, складність реалізації його положень в практиці боротьби з ними.

Сьогодні корупція поширена в усіх сферах суспільних відносин. Найбільше вона розповсюджена у сфері господарської діяльності, перейшовши у кримінальну площину, часто проявляється як одна зі сторін організованої злочинності, для якої основним об'єктом посягання є економіка. Організована злочинність вторглась в найбільш важливі сфери господарської діяльності та політику, нав'язує суспільно неприйнятні норми поведінки, поступово, негативно впливає безпосередньо не тільки на внутрішні, а й зовнішні економічні відносини.

Уперше спробу сформулювати поняття організованої економічної злочинності здійснили американські вчені. У 1971 р. відомий публіцист У. Ліппман зазначав, що, на відміну від звичайної злочинності, яка має переважно грабіжницький характер, організована економічна злочинність пов'язана з виробництвом та реалізацією продукції або товарів, виконанням робіт, наданням послуг. У 1980-х роках у західній науці дедалі частіше проводилися дослідження, які можна охарактеризувати як економічні концепції природи організованої злочинності. Для того, щоб привернути увагу до ринку й підприємницької природи організованої злочинності у сфері господарської діяльності, деякі науковці почали використовувати термін «нелегальне підприємництво» замість терміна «організована злочинність» (Д. Сміт, А. Коуен, Д. Албанезе та ін.) [1, с.26].

Науковець Н.П. Яблоков звертає увагу на той факт, що у доповіді Генерального секретаря ООН «Вплив організованої злочинності на суспільство в цілому» на другій сесії Комісії з попередження злочинів і кримінального правосуддя Економічної і соціальної ради ООН ідеться про те, що організована злочинність передбачає такі види діяльності, як відмивання коштів, фінансові шахрайства, вона потрапляє до різноманітних прибуткових галузей і поширює свій вплив за межі національних юрисдикцій [2, с. 170].

За даними МВС України, протягом 2005–2010 рр. у середньому за рік викривали близько 40 тис. економічних злочинів у сфері господарської діяльності. Питома вага злочинів, учинених у складі організованих злочинних груп і злочинних організацій, значно зменшилася (із 551 – до 379). Більшість виявлених організованих

злочинних груп (71,0 %) діяли до року, що не переконує в особливо небезпеченому характері їх діяльності (міжнародні зв'язки викрито лише у 8,0 % випадків, корупційні – у 7,1 %). Більш прихованими є випадки фінансового шахрайства, а також розкрадання бюджетних коштів, учинені за участю державних службовців (їх частка у структурі економічної злочинності зменшилася з 40,7 % у 2005 р. до 9,8 % у 2009 р.) [3, с. 1].

Вивчення стану організованої злочинності та корупції у сфері господарської діяльності, процесів, які сьогодні відбуваються у кримінальному середовищі, свідчить, що вони набувають стійкої тенденції до трансформації й укорінення у політичні та державні структури для забезпечення своєї безпеки і радикального впливу на фінансово-економічну галузь держави з метою незаконного отримання матеріальних та інших благ. У результаті допущених помилок у процесі переходу до ринкових відносин сформувалася фінансово-бюрократична еліта, що становить незначну частку суспільства, але володіє значними матеріальними ресурсами, тіньовими капіталами й чинить шалений супротив намаганням владних структур провести реальні економічні реформи і демократичні перетворення у державі. Недарма відмічається, що важливим економічним фактором є помилковість обраного напряму реформування сфери господарської діяльності, здійснення якого призвело до формування такої системи, яка своїм існуванням та особливостями проявів породжує значну кількість негативних криміногенних факторів, що сприяють подальшому поширенню та відтворенню організованої злочинності у сфері господарської діяльності. [4, с. 240].

Важливим є вдосконалення взаємодії державних органів, що здійснюють регуляторні функції в різних сферах господарської діяльності, з правоохоронними органами й органами місцевої влади. Пріоритетним напрямом цієї взаємодії передбачається проведення спільних скоординованих заходів щодо протидії корупції, перекриття каналів легалізації доходів, одержаних злочинним шляхом, унеможливлення відтоку валютних коштів за кордон, зокрема в офшорні зони, забезпечення реального відшкодування збитків, завданих громадянам, суб'єктам господарювання та державі протиправними діями.

Особливу увагу слід приділити перекриттю каналів нецільового використання та розкрадань бюджетних коштів, зокрема у системі державних закупівель товарів, робіт і послуг, у межах реалізації державних (галузевих) цільових програм та державних інвестиційних проектів. У разі відшкодування податку на додану вартість, а також запобігання ухиленню від сплати податків і платежів під час здійснення експортно-імпортних операцій, що призводить до ускорення динаміки корупційних процесів за участі організованої злочинності у господарській діяльності. [2, с. 5]

Отже, ефективність протидії корупційних процесів за участі організованої злочинності у сфері господарської діяльності, залежить від належного рівня професійної підготовки працівників правоохоронних органів, опанування сучасних методів виявлення, розслідування та попередження злочинів. Потрібно не лише теоретично осмислити, а й конкретно проаналізувати окремі питання корупційних процесів за участі організованої злочинності у сфері господарської діяльності ,визначити напрями розвитку кримінальних тенденцій в економіці, а також сформувати на цій основі засади протидії.

Література:

1. Шостко О.Ю. Протидія організованій злочинності в європейських країнах : [монографія]. Харків, 2009. 400 с.
2. Яблоков Н.П. Деякі криміналістичні проблемі боротьби з організованою злочинністю в сфері економіки. *Вивчення організованої злочинності : російсько-амереканський діалог*. 1997. С.168-174.
3. Користін О.Є, Чернявський С.С. Організована економічна злочинність в Україні : сучасний стан і стратегія протидії. URL: http://www.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/VAUMVS/2011_1/korust.htm
4. Проблеми протидії злочинності : [підручник] / О.Г. Кальман, І.М. Козьяков, В.В. Куц та ін. ; [за ред. проф. О.Г. Кальмана]. Харків : Вид-во ТОВ фірма «Новасофт», 2010. 370 с.

Посилення захисту прав потерпілого як пріоритетний напрям реформування кримінального процесуального законодавства України: запрошення до дискусії

Курбатова Ірина Сергіївна
кандидат юридичних наук,
старший прокурор
прокуратури м. Києва

Слушною є думка, що чим більше в особи, яка залучена у кримінальний процес (як свідок, потерпілий, підозрюваний), буде процесуальних прав, тим більше у неї буде можливостей вільно ними розпоряджатися, тим ініціативнішою вона буде у своєму захисті. Вітчизняні реалії чинного законодавства дають підстави стверджувати, якщо для підозрюваного, обвинуваченого, підсудного законодавством передбачено велику кількість таких альтернатив, то для потерпілого їх обмаль, особливо тих, які стосуються реалізації ним права на відшкодування збитків, завданих кримінальним правопорушенням.

Право потерпілого від кримінального правопорушення на відшкодування матеріальної та компенсацію моральної шкоди – невід'ємне право громадян, елемент правового статусу особи. Як учасник кримінально-правових відносин, потерпілий з моменту скоєння кримінального правопорушення має право на відшкодування завданих йому збитків і спричиненої шкоди [1, с. 224].

На думку Мірошниченка Ю. «пріоритетна увага до проблем осіб, потерпілих від злочинів, на всіх стадіях процесу з метою досягнення паритету прав сторін має стати для України дороговказом на шляху розв'язання першочергових завдань реформування системи кримінального правосуддя і критерієм оцінки його ефективності міжнародною спільнотою» [2, с. 47].

Загальноєвропейська тенденція щодо посилення захисту прав потерпілих від злочинів була ініційована ФРН, у якій

відповідний Закон про відшкодування шкоди жертвам насильницьких злочинів було ухвалено ще 11 травня 1976 р. Наприкінці 70 – х років XX ст. у ФРН був створений спеціальний фонд потерпілих, із коштів якого держава відшкодовує їм завдану шкоду. У 1983 році ФРН ініціювала ухвалення Конвенції про захист прав потерпілих.

Щодо національних кримінальних процесуальних систем, то наприклад, у Королівстві Нідерланди урядова Директива піклування про потерпілих була прийнята в 1995 році.

У Королівстві Бельгія закон, який суттєво реформував кримінальне процесуальне право також з позицій захисту прав потерпілих був ухвалений 12 березня 1998 року. Провідною ідеєю прийнятого в Бельгії закону було те, що захист суспільства від протиправних посягань починається із захисту прав потерпілих та відшкодування спричиненої їм шкоди.

У Французькій Республіці міністр юстиції видав циркуляр від 13 липня 1998 року, в якому дав чітку вказівку правозастосовним органам про посилення захисту прав потерпілого на всіх стадіях кримінального процесу. Цей документ рекомендаційного характеру став основою закону Франції від 15 червня 2000 р. «Про закріплення захисту презумпції невинуватості та прав потерпілого» [3, с. 49].

У 2005 р. під час Європейської конференції міністрів юстиції у м. Гельсінкі щодо посилення захисту прав потерпілих, українська сторона приєдналася до Конвенції. Ця Конвенція встановила, що за умови, якщо відшкодування збитків не може бути забезпечено з інших джерел, держава повинна взяти це на себе. Згідно з Конвенцією відшкодування шкоди жертвам насильницьких злочинів здійснюється навіть у тому випадку, коли злочинець не може бути підданий судовому переслідуванню або бути покараний.

У зв'язку з цим, у Верховній Раді України неодноразово ставилося питання про створення спеціального Державного Фонду допомоги потерпілим від злочинних посягань.

І навіть у чинному КПК України (ст. 182) передбачено функціонування такого фонду, однак до цього часу його не створено.

На думку науковців однією з умов функціонування такого фонду є необхідність встановити мінімальну шкоду, заподіяння якої надаватиме потерпілому право звернутися до даного фонду, і максимальну суму, яка підлягає відшкодуванню. Причому при кожному випадку звернення необхідно встановлювати черги виплат у зворотній пропорції до матеріального стану потерпілого [4, с. 47].

Аналізуючи стан відшкодування потерпілому шкоди, завданої кримінальним правопорушенням, можна дійти висновку, що законні інтереси потерпілих часто залишаються незахищеними. Навіть коли злочинця знайдено та засуджено, відшкодування нерідко розтягується на багато років, а то і зовсім не відшкодовується.

Аналіз Кримінально-виконавчого кодексу України надає підстави стверджувати, що під час відбування покарання у засудженого зовсім немає стимулів відшкодовувати збитки потерпілому, оскільки:

- по-перше, відповідно до ст. 107 КВК України брати участь у трудовій діяльності – це право, а не обов'язок засуджених до позбавлення волі;

- по-друге, відповідно до ст. 121 КВК України із заробітку або іншого доходу засуджених до позбавлення волі, у першу чергу, відраховують прибутковий податок, аліменти, відшкодовують комунально-побутові та інші надані послуги, частина надається на власні потреби і тільки з того, що залишилося, відраховується за виконавчими документами;

- по-третє, і найголовніше, ні КК України (ст.ст. 81, 82, 85, 86), ні КВК України (ст.ст. 152, 154), ні Закон України «Про амністію» не передбачають однією з обов'язкових умов умовно-дострокового звільнення від відбування покарання чи за амністією – повне відшкодування збитків потерпілому [1, с. 226-227].

Ми підтримуємо думку, що ця умова повинна бути врахована під час підготовки нового чи внесення змін до чинного КК України.

Наступна досить гостра проблема у кримінальному судочинстві України – застосування судами ст. 75 КК України і звільнення засуджених від відбування призначеного покарання з випробуванням.

Аналіз практики застосування судами ст. 75 КК України показав, що до частини засуджених за вчинення нетяжких і навіть тяжких злочинів суди застосовують ст. 75 КК України і звільняють їх від відбування покарання з випробуванням. При цьому право потерпілого на відшкодування матеріальної та компенсацію моральної шкоди, завданої кримінальним правопорушенням, здебільшого не враховується.

Згідно ч. 1 ст. 69 КК України та рекомендацій, викладених у п. 8 постанови Пленуму Верховного Суду України від 24 жовтня 2003 р. № 7 «Про практику призначення судами кримінального покарання», призначення більш м'якого виду основного покарання, не зазначеного в санкції статті за цей злочин, може мати місце лише за наявності декількох (не менше двох) обставин, що пом'якшують покарання та істотно знижують ступінь тяжкості вчиненого злочину, з урахуванням особи винного.

Найчастіше при вирішенні питання про застосування судом ст. 75 КК України і звільнення засуджених від відбування покарання з випробуванням, враховують такі виняткові обставини справи і дані про особу винного: відсутність тяжких наслідків злочину, другорядна роль обвинуваченого у вчиненні злочину, наявність у обвинуваченого тяжкої хвороби, скрутне матеріальне становище обвинуваченого та членів його сім'ї, добровільне відшкодування завданої шкоди, знаходження на утриманні обвинуваченого неповнолітніх чи непрацездатних членів сім'ї, тяжкі захворювання членів сім'ї, які потребують догляду з боку обвинуваченого та коштів, а також інші другорядні обставини.

Аналізуючи судову практику, можна дійти висновку, що суди, застосовуючи ст. 75 КК України, враховують такі виняткові обставини справи і дані про особу винного, які навіть не зазначені в ч. 1 ст. 66 КК України, а така обставина, як добровільне відшкодування завданого збитку або усунення заподіяної шкоди, відіграє другорядну роль, і тому інтереси потерпілих при постановленні вироку залишаються не завжди врахованими.

На незадовільний стан відшкодування шкоди потерпілому, на нашу думку, впливає те, що а ні ст. 75 КК України, а ні

Постанова Пленуму ВСУ від 24 жовтня 2003 р. № 7 не передбачають першою і обов'язковою умовою звільнення засудженого від відбування призначеного покарання з випробуванням – добровільне відшкодування завданого збитку або усунення заподіяної шкоди. Тому ми вважаємо за необхідне внести зміни до ч. 1 ст. 75 КК України «Звільнення від відбування покарання з випробуванням». Цю норму закону доцільно доповнити п. 2 і викласти в такій редакції: «Обов'язковою обставиною звільнення від відбування покарання з випробуванням є добровільне відшкодування засудженим завданого збитку або усунення заподіяної шкоди». А інші пом'якшуючі обставини суд може враховувати будь-які, які вважатиме за необхідне. У такому разі, підозрюваний, обвинувачений чи засуджений буде намагатися знайти порозуміння з потерпілим, вбачаючи перспективу застосування ст. 75 КК України.

Література:

1. Гарбовський Л.А. Окремі аспекти відшкодування (компенсації) шкоди потерпілому у кримінальному процесі України / Л.А. Гарбовський // Міжнародний юридичний вісник: актуальні проблеми сучасності (теорія та практика). 2017. - № 2-3 (6-7). С.223- 229.
2. Мірошниченко Ю. Посилення процесуального статусу потерпілого як перспективний напрям удосконалення кримінального судочинства / Ю.Мірошніченко // Вісник Верхосного Суду України. 2011. - № 3 (127). – С. 41-47.
3. Уголовный процесс западных государств / Под ред. К.Ф. Гуценко. – М.; Зерцало – М., 2001. – 480 с.
4. Гарбовський Л.А., Дідківська Г.В., Топчій В.В. Правовий статус потерпілого у кримінальному процесі України: [монографія] / Гарбовський Л.А., Дідківська Г.В., Топчій В.В. – Вінниця: ТОВ «Нілан - ЛТД», 2018. – 152 с.

Система злочинів проти життя та здоров'я особи за Кримінальним кодексом України

Лудчак Вадим Васильович
студент, Академія Державної пенітенціарної служби

науковий керівник:
Звенигородський Олександр Михайлович
кандидат юридичних наук, доцент кафедри кримінального, кримінально-виконавчого права та кримінології, Академія Державної пенітенціарної служби

Стаття 3 Конституції України проголошує, що людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю. Основний Закон також зауважує, що всі люди є вільні і рівні у своїй гідності та правах; права і свободи людини є невідчужуваними та непорушними (ст. 21). Особливо Конституцією підкреслюється, що ці невід'ємні права і свободи людини та їх гарантії визначають зміст і спрямованість діяльності держави. Держава відповідає перед людиною за свою діяльність. Утвердження і забезпечення прав і свобод людини є головним обов'язком держави [1]. У зв'язку з цим одним із найважливіших завдань закону України про кримінальну відповідальність є всебічний захист кримінально-правовими заходами саме прав і свобод людини і громадянина від злочинних посягань, на що звертається увага у ч. 1 ст. 1 КК України [2].

Також та обставина, що згідно з КК України розділу, де розміщені злочини проти життя та здоров'я особи, відведено друге місце в Особливій частині цього кодифікованого акта, підкреслює те виключне значення, яке посідає особа, її життя і здоров'я в ієрархії пріоритетів тих об'єктів, які захищаються законодавством про кримінальну відповідальність. Звичайно, суб'єктом будь-яких суспільних відносин, у тому числі і тих, які захищаються законом про кримінальну відповідальність, є насамперед людина, оскільки

саме її інтереси потерпають від будь-яких злочинних посягань. Але більше ніде інтересам, правам і свободам людини не заподіюється така очевидна, така безпосередня шкода, як у посяганнях на особу, де саме їй як суб'єкту суспільних відносин завдаються збитки, інколи невідновні. Саме ці злочини, від яких потерпає особа і як біологічна істота, і як учасник суспільних відносин, тобто істота соціальна, складають зміст розділу 2 Особливої частини КК України, що має назву «Злочини проти життя та здоров'я особи». Тому родовим об'єктом цих злочинів і виступає особа як суб'єкт суспільних відносин. Безпосереднім об'єктом окремих злочинів проти особи виступають певні невідчужувані та непорушні права і свободи людини, якими є життя та здоров'я особи.

Злочини, які включені в цей розділ, можна класифікувати за видовими (груповими) об'єктами (що складають проміжне поняття між родовим і безпосереднім об'єктом) на певні групи, а саме: злочини проти життя (ст. 115-120, 129 КК України); злочини проти здоров'я (ст. 121-128, 130-133 КК України); злочини, що ставлять в небезпеку життя і здоров'я (ст. 134-145 КК України).

Зазначимо, що в юридичній літературі зустрічається і більш розгалужена класифікація, зокрема, на такі групи:

1) злочини проти життя особи (що включають вбивства – ст. 115 «Умисне вбивство», 116 «Умисне вбивство, вчинене в стані сильного душевного хвилювання», 117 «Умисне вбивство матір'ю своєї новонародженої дитини», 118 «Умисне вбивство при перевищенні меж необхідної оборони або у разі перевищення заходів, необхідних для затримання злочинця», 119 «Вбивство через необережність» та доведення до самогубства – 120 КК України);

2) злочини, що містяться у розділі II Особливої частини КК України і не є злочинами проти життя особи:

2.1) злочини, що спричиняють шкоду здоров'юлюдини (ст. 121 «Умиснетяжкетілеснеушкодження», 122 «Умиснесередньої тяжкості тілесне ушкодження», 123 «Умисне тяжке тілесне ушкодження, заподіяне у стані сильного душевного хвилювання», 124 «Умисне заподіяння тяжких тілесних ушкоджень у разі перевищення меж необхідної оборони або у разі перевищення заходів, необхідних для затримання злочинця», 125 «Умисне легке тілесне ушкодження», 126

«Побої і мордування», 126-1 «Домашнє насильство», 127 «Катування», 128 «Необережне тяжке або середньої тяжкості тілесне ушкодження», 129 «Погроза вбивством» КК України). При цьому, на відміну від вищенаведеної класифікації, де злочин, передбачений ст. 129 «Погроза вбивством» КК України належить до злочинів проти життя, у цій класифікаційній групі є підстави відносити його скоріше до злочинів, що спричиняють шкоду здоров'юлюдини, оскільки безпосереднім об'єктом цього злочину є психічне здоров'я людини, яке зазнає шкоди внаслідок усвідомлення потерпілим реальної можливості бути позбавленим життя;

2.2) злочини, що спричиняють шкоду здоров'ю людини, які вчинюються у сфері охорони життята здоров'я людини, від окремих видів небезпечних інфекційних хвороб (ст. 130 «Зараження вірусом імунодефіциту людини чи іншої невиліковної інфекційної хвороби», 131 «Неналежне виконання професійних обов'язків, що спричинило зараження особи вірусом імунодефіциту людини чи іншої невиліковної інфекційної хвороби», 133 «Зараження венеричною хворобою» КК України);

2.3) злочини, що спричиняють шкоду здоров'ю людини, які вчинюються у сфері надання медичних послуг (ст. 134 «Незаконне проведення аборту або стерилізації», 138 «Незаконна лікувальна діяльність», 139 «Ненадання допомоги хворому медичним працівником», 140 «Неналежне виконання професійних обов'язків медичним або фармацевтичним працівником», 141 «Порушення прав пацієнта», 142 «Незаконне проведення дослідів над людиною», 143 «Порушення встановленого законом порядку трансплантації анатомічних матеріалів людини», 144 «Насильницьке донорство» КК України);

2.4) злочини, що спричиняють шкоду здоров'ю людини внаслідок залишення особи без допомоги або в результаті неналежного виконання винним своїх обов'язків (ст. 135 «Залишення в небезпеці», 136 «Ненадання допомоги особі, яка перебуває в небезпечному для життя стані», 137 «Неналежне виконання обов'язків щодо охорони життя та здоров'я дітей» КК України);

2.5) злочини у сфері охорони здоров'я людини, що пов'язані з незаконним розголошенням лікарської таємниці (ст. 132

«Розголошення відомостей про проведення медичного огляду на виявлення зараження вірусом імунодефіциту людини чи іншої невиліковної інфекційної хвороби», 145 «Незаконне розголошення лікарської таємниці» КК України) [3, с. 40–106].

Як бачимо вищенаведена класифікація є багатоаспектною і враховує такі критерії в межах складів злочинів, передбачених ст. 121–145 КК України:

– видові й безпосередні об'єкти злочину;

– форми вини;

– характер злочинних наслідків.

У свою чергу, злочини проти життя (зокрема вбивства) поділяють на вчинені умисно (ст. 115-118 КК України) або з необережності (ст. 119 КК України). Умисні вбивства розрізняються за ступенем суспільної небезпеки на прості (ч. 1 ст. 115 КК України), кваліфіковані (ч. 2 ст. 115 КК України) та привілейовані (ст. 116-118 КК України).

Натомість, у науці кримінального права можна зустріти й інші класифікаційні підходи до групування досліджуваних злочинів, а також наукові погляди на окремі з вищенаведених позицій.

Так, автори навчального видання «Сучасне кримінальне право України» А. В. Савченко, В. В. Кузнєцов, О. Ф. Штанько подають таку класифікацію злочинів проти життя і здоров'я особи:

1) злочини проти життя особи (ст. 115-120 КК України);

2) злочини проти здоров'я особи:

а) тілесні ушкодження (ст. 121-125, 128 КК України)

б) завдання фізичних або моральних страждань (ст. 126, 127, 129 КК України);

в) зараження соціальними хворобами (ст. 130, 131 КК України);

3) злочини, що ставлять у небезпеку життя та здоров'я особи:

а) злочини в медичній сфері (ст. 131, 132, 138-145 КК України);

б) інші злочини (ст. 134-137 КК України) [4, с. 313].

У свою чергу, Л. П. Брич поділяє зазначені злочини на дві групи:

1) злочини проти здоров'я;

2) злочини, що ставлять у небезпеку життя та здоров'я [5, с. 21].

Деякі вчені (А. О. Байда) вважають, що злочин, передбачений ст. 138 «Незаконна лікувальна діяльність» КК України, може бути

віднесений як до злочинів проти життя, так і до злочинів проти здоров'я [6, с. 51]. Також доречно звернути увагу, що український учений В. В. Шаблистий безпосереднім об'єктом злочину, передбаченого ст. 129 «Погроза вбивством» КК України вважає особисту безпеку [7, с. 9].

Отже, за результатами викладеного робимо висновок, що система злочинів проти життя та здоров'я особи за КК України – це сукупність упорядкованих за правилами конструювання кримінально-правових норм в Особливій частині КК України злочинів, які диференціюються на дві групи: 1) злочини проти життя особи; 2) злочини проти здоров'я особи, – кожна з яких (залежно від таких критеріїв, як видові й безпосередні об'єкти злочину, форми вини, характер злочинних наслідків) поділяється на відповідні підгрупи.

Література:

1. Конституція України: Закон України від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. Ст. 141.
2. Кримінальний кодекс України: Закон України від 05.04.2001 р. № 2341-III. *Відомості Верховної Ради України*. 2001. № 25–26. Ст. 131.
3. Кримінальне право (Особлива частина): підручник / за ред. О. О. Дудорова, Є. О. Письменського. 2-ге вид. Київ: ВД «Дакор», 2013. 786 с.
4. Савченко А. В., Кузнєцов В. В., Штанько О. Ф. Сучасне кримінальне право України: курс лекцій. Київ: Паливода А. В., 2005.
5. Брыч Л. П. Преступления против здоровья и против безопасности жизни и здоровья по законодательству Украины. Львів: Львівський державний університет внутрішніх справ, 2010. 115 с.
6. Байда А. О. Відповідальність за незаконну лікувальну діяльність за КК України (аналіз складу злочину, питання кваліфікації): дис. . канд. юрид. наук: 12.00.08. Харків, 2006. 244 с.
7. Шаблистий В. В. Кримінальна відповідальність за погрозу вбивством: автореф. дис. канд. юрид. наук: 12.00.08. Дніпропетровськ, 2010. 22 с.

Окремі аспекти ресоціалізації неповнолітніх засуджених

Луцюк Катерина Леонідівна
аспірант,
Класичний приватний університет,
м. Запоріжжя

В українській та світовій кримінології тема злочинності неповнолітніх завжди займає досить вагоме місце, адже саме з цією віковою групою населення суспільство пов'язує своє майбутнє. На жаль, на сьогоднішній день превалює позиція, що злочинність неповнолітніх залишається найбільш активною, зухвалою та небезпечною складовою загальної злочинності. Відомий кримінолог А. І. Долгова визначала злочинність неповнолітніх як своєрідний "резерв" злочинності майбутніх десятиліть [1, с. 765]. Зростання рівня злочинності неповнолітніх протягом певного часу неодмінно призводить до зростання рівня рецидивної злочинності в майбутньому. Так, за результатами кримінологічних досліджень понад половина (53 %) професійних злочинців свій перший злочин вчинили у віці 14–16 років; 39 % – у віці 17– 18 років.

Після засудження малолітні правопорушники потрапляють в зовсім чужу для них обстановку часткової або ж іноді повної соціальної ізоляції, де існують жорсткі заборони, обмеження і обов`язки. Більшість неповнолітніх в таких умовах не просто дезорієнтується, а морально деградує. При цьому десоціалізацію буває настільки глибокою, що зруйнованими виявляються завдатки дорослої особистості. Проте з іншого боку, саме щодо неповнолітніх заходи профілактики мають найвищий ступінь ефективності. У звязку з тим, що неповнолітні правопорушники знаходяться у процесі формування своєї особистості, вони краще, аніж дорослі, піддаються впливу заходів виховного характеру, що дозволяє усунути дефекти їх соціалізації, применшити прояви негативних рис характеру, що можуть призвести до вчинення кримінальних правопорушень. У Кримінально-виконавчому

кодексі України (далі – КВК України) визначення «виправлення засудженого» трактується як «процес позитивних змін, які відбуваються в його особистості та створюють у нього готовність до самокерованої правослухняної поведінки», а «ресоціалізація» визначається як «свідоме відновлення засудженого в соціальному статусі повноправного члена суспільства; повернення його до самостійного загальноприйнятого соціально-нормативного життя в суспільстві» [2].

Неповнолітні засудженні відповідно до ст. 19 КВК України відбувають покарання у виді позбавлення волі на певний строк у виховних колоніях, головною особливістю яких є їхня виховна спрямованість. Зазначене проявляється вже навіть у назві установи виконання покарань. Акцентування на цьому є важливим, адже за влучною думкою М. В. Романова особа в неповнолітньому віці швидше сприймає перевиховання, на неї можна здійснювати відповідний корегуючий вплив, її звички і властивості в цьому віці є більш змінюваними, а сама вона легше піддається навчанню й корекції [3].

Взагалі багато дослідників стверджують, що мета ресоціалізації є реальною лише щодо неповнолітнього, як особи, властивості якої ще можна змінити. Проте, вважаємо, що ресоціалізація може бути досягнута у будь-якому віці, зокрема й в такому досить ранньому, адже особа перебуває на стадії формування свого індивіда, що дає можливість певним чином вплинути на цей процес. Таким чином, незважаючи на те, що такі неповнолітні фактично є асоціальними особами з проявами девіантної поведінки, а нерідко і з певними психічними відхиленнями, він все ж таки має шанс на виправлення власних особистісних рис. У зв'язку з цим виховні колонії повинні бути тими установами, де неповнолітній засуджений зможе отримати підтримку, допомогу і навіть захист. У виховних колоніях необхідно створювати такі умови тримання, які нададуть можливість більше уваги приділяти вихованню, навчанню й отриманню навичок сумлінної позитивної поведінки. Режим відбування покарання не повинен мати такого ступеню правообмежень, який максимально ізолює чи жорстко відокремлює злочинця від оточуючого світу і робить його

соціально відстороненим, адже сегрегація не повинна завдавати страждань і відривати неповнолітнього від суспільства, забороняти спілкування із сім'єю, підтримувати зв'язки з родичами тощо. Тому, найбільш прийнятною є думка про те, що уся діяльність виховних установ має бути спрямована на корегуючий вплив на засудженого, який необхідно підкорити меті його ресоціалізації. Процес виконання покарання необхідно організувати так, щоб у ньому були наявні умови для відновлення якостей, необхідних для життя в суспільстві, засвоєння нових цінностей та переорієнтації особи.

На нашу думку, обов'язковим і одним із найважливіших елементів на шляху до виправлення особи є обов'язковість навчання, що передбачене чинним КВК України. До того ж це реальна можливість для неповнолітніх здобути загальну, спеціальну та професійно-технічну освіту, адже як свідчить статистика, більшість таких правопорушників навіть не закінчили школу. Завдяки цьому вони зможуть отримати освіту, додаткові навички, вміння, розширити свій світогляд, стати всебічно розвинутими тощо. Більш того, освіта може стати найбільш дієвою рушійною силою, що здатна змінити особу, і від того яким чином вона організована у виховній установі, залежить в кінцевому підсумку, успіх всієї виправної діяльності щодо неповнолітнього. Такий процес необхідно організувати таким чином, щоб засуджений мав мотивацію навчатися та отримувати нові знання і навички, саморозвиватися і стати освіченою людиною.

У процесі ресоціалізації неповнолітніх засуджених методично дієвою, і це підтверджено історичним досвідом, є виховна система засновника вітчизняної кримінально-виконавчої педагогіки А. С. Макаренка. Ця система, що реалізовувалася ще в 20–30-х р. XX ст., базується на розумному ставленні до питань поведінки школярів, вироблення у них позитивних звичок з формуванням свідомого відношення до права і дисципліни. Також не можна забувати і про соціально-виховну роботу, під якою Міжнародні стандарти розуміють, перш за все, фізичне виховання, тренування, спорт, дозвілля і відпочинок засуджених, оскільки це все є невід'ємною частиною гармонійного розвитку

особистості. Відтак у виховних колоніях створюються спортзали, кімнати психоемоційного розвантаження, бібліотеки, обладнується телебачення, пристрої для прослуховування музики [4, с. 197–199].

Зважаючи на всі вищенаведені особливості, виховні колонії значно відрізняються від інших кримінально-виконавчих установ. Найбільше це проявляється у більш м'якому і лояльному режимі тримання, прояв якого полягає в тому, що для таких засуджених передбачені більш комфортні умови тримання взагалі, підвищені норми харчування, більші можливості для заняття спортом, участі в інших заходах; можливості щодо навчання засуджених неповнолітніх; специфічні умови праці, передбачені законодавством про працю; заборона застосувати до них спеціальні засоби безпеки й накладати деякі дисциплінарні стягнення; обмеження вживання деяких заходів щодо неповнолітніх (переміщення без супроводу, слідування до місця вибуття при звільненні засудженого, переведення неповнолітніх в інші колонії та ін.); більші можливості щодо звільнення й дострокового звільнення засуджених неповнолітніх; поступове привчання до умов життя на волі, що проявляється в існуванні дільниць соціальної адаптації. Не виключенням є також думка про ілюзорність категорій «виправлення» та «ресоціалізація», адже багато вчених говорять про неможливість їх втілення в життя через покарання. На противагу цьому, вважаємо, що досягти чи принаймні приблизитись до такого стану в неповнолітнього засудженого цілком можливо за допомогою складання індивідуальних програм соціально-психологічної роботи, проведення групових та індивідуальних бесід, надання інформації на морально-етичні, правові, природознавчі, наукові та релігійні теми, організація позакласної роботи й інші заходи [6, с. 276].

Таким чином, можна зробити висновок, що головним результатом перебування підлітка у місцях позбавлення волі має бути попередження криміналізації його особистості і відновлення соціальних функцій після звільнення від покарання, що не може бути забезпечене шляхом декларативного закріплення у законодавстві. Перш за все, це складний, багатоетапний процес,

шо містить у собі, безліч психологічних, соціально-педагогічних та інших механізмів, складових, після досягнення яких можна говорити про повне виправлення і ресоціалізацію особи неповнолітнього засудженого. Надважливим є те, що в процесі ресоціалізації у підлітка повинна сформуватися нова система цінностей, виробитися вміння протистояти кримінальній субкультурі.

Такі цінності мають бути свідомим і самостійним його вибором,адже тоді говорити про виправлення немає сенсу. Саме після досягнення мети ресоціалізації можна говорити про реінтеграцію неповнолітнього засудженого в суспільство як його результат, після чого продовжується, перерваний з моменту початку десоціалізації особистості та скоєння злочину, процес соціалізації.

Література:

1. Криминология: учебник для вузов / под общ. ред. А. И. Долговой. Москва : НОРМА-ИНФРА, 2002. 808 с;
2. Кримінально-виконавчий кодекс України: Закон України від, 11.07.2003 р. №1129-IV. Офіційний вісник України. 2003. №33. Ст. 1767;
3. Романов М. В. Особенности отбывания наказания в виде лишения свободы осужденными несовершеннолетними. Наук. Вісник. С. 108–111;
4. Нежинский Н. П., А. С. Макаренко и педагогика школы : монография. Киев : Рад. школа, 1976. С. 172;
5. Інструкція про умови праці та заробітну плату засуджених до обмеження волі або позбавлення волі, затв. Наказом Міністерства юстиції від 07.03.2013 р. №396/5. Офіційний вісник України. 2013. №23. Ст. 798;
6. Пампура І. І. Особливості ресоціалізації неповнолітніх засуджених у пенітенціарних установах. Юридична психологія та педагогіка. Луганськ : Луганськ. нац. ун-т, 2011. №2 (10). С. 274–277.

Структура управління кримінально-виконавчою системою України

Матущак Ірина Валентинівна
студент, Академія Державної пенітенціарної служби

науковий керівник:
Ребкало Микола Миколайович
кандидат наук з державного управління, доцент кафедри теорії та історії держави і права, конституційного права, Академія Державної пенітенціарної служби

Аналізуючи структуру управління кримінально-виконавчою системою України, доречно зауважити, що за відповідним напрямом у правовій науці також точиться жвава дискусія, розпочата ще за часів функціонування ДПтС України.

Так, у 2012 р. вітчизняний учений Є. Ю. Бараш із метою скорочення «бюрократичного механізму» в управлінні ДКВС України, заощадження значного обсягу бюджетних коштів, а також більш послідовного впровадження позитивного зарубіжного досвіду управління у сфері виконання покарань сформулював пропозицію про реорганізацію триступеневої системи управління ДКВС України (центральний орган виконавчої влади з питань виконання покарань – його територіальні органи управління – органи і установи виконання покарань) у двоступеневу (центральний орган виконавчої влади з питань виконання покарань – органи і установи виконання покарань) [1, с. 306–307].

Водночас, сформульований Є. Ю. Барашем висновок потребує корегування, зважаючи на територіальні особливості Української держави. Адже, як показав аналіз зарубіжного досвіду, двоступенева структура управління кримінально-виконавчою системою передбачена в невеликих за площею територіальних утвореннях (або невеликій за площею державі, або частині складної за

територіальним устроєм (наприклад, федерації) держави). Зокрема, як відмічає у процесі аналізу німецького досвіду (на прикладі федеральної землі Баварія) професор О. Я. Гришко, «між Міністерством юстиції та виправними установами не передбачено органу влади середньої ланки (установи, що відають виконанням покарання). Безпосередній зв'язок між контролюючим органом, чиї представники регулярно відвідують і піддають перевірці діяльність виправних установ Баварії, і самими установами виправдала себе. Такий зв'язок сприяє швидкому прийняттю рішень і гарантує участь Міністерства юстиції у практиці виконання покарань» [2, с. 11]. Інший зарубіжний дослідник Р. О. Андреященко зазначає, що в Англії та Уельсі Тюремна служба («ThePrisonService») є виконавчим органом Міністерства юстиції, її очолює Генеральний директор, який підзвітний міністру юстиції і через нього – Парламенту. Начальник тюрми призначається і відповідає перед міністром юстиції. Він відповідальний за щоденне підтримання режиму охорони, дисципліну і порядок у тюрмі. Додатковими обов'язками є підтримання тюремного режиму, координація роботи персоналу, навчання і лікування, виправлення злочинців [3, с. 78].

Зазначимо, що в умовах вітчизняних реалій група українських учених-пенітенціаристів у 2014 р. в ряді інноваційних проектів запропонували осучаснений підхід до побудови структури управління кримінально-виконавчою системою України, зокрема в частині створення Адміністрації ДПтС, регіональних (міжрегіональних) територіальних органів управління ДПтС, органу пробації, пенітенціарних установ тощо [4, с. 21–25; 5, с. 11–17]. Згодом, починаючи з 2016 р., зазначені пропозиції були втілені в життя у процесі чергової реформи кримінально-виконавчої системи під егідою Міністерства юстиції України. Так, замість 24 територіальних органів управління ДПтС створено 6 міжрегіональних управлінь з питань виконання кримінальних покарань та пробації Міністерства юстиції) [6]. А у 2017 р. створено такі структури Міністерства юстиції України, як:

– міжрегіональний територіальний орган Міністерства юстиції з питань виконання кримінальних покарань – Адміністрацію Державної кримінально-виконавчої служби України [7];

– державну установу «Центр пробації» [8].

Водночас, проаналізувавши практику функціонування відповідних міжрегіональних управлінь Міністерства юстиції, професор В. В. Коваленко у 2017 р. висловив пропозицію щодо повернення до попередньої (за обласним принципом) структури кримінально-виконавчої системи України з метою вдосконалення порядку управління органами та установами виконання покарань [9]. Поіменований учений пояснює це об'єктивною неможливістю наявних нині міжрегіональних управлінь з питань виконання кримінальних покарань та пробації Міністерства юстиції здійснювати повноцінний контроль за оперативною обстановкою в кожній із підпорядкованих областей. До речі, на зазначені складності у процесі функціонування відповідних міжрегіональних управлінь Міністерства юстиції, як правонаступників територіальних органів управління ДПтС, вказують і практики.

Більше того, позиція практичних працівників зрозуміла і з позиції їх соціально-правового захисту своїх робочих місць, адже відповідні трансформаційні процеси, що відбулися внаслідок ліквідації територіальних органів управління Державної пенітенціарної служби та утворення територіальних органів Міністерства юстиції, спричинили суттєве скорочення персоналу ДКВС України, насамперед ліквідованих органів виконання покарань.

За таких обставин логічними видаються кількісно-якісні показники, отримані з цього приводу вітчизняними дослідниками. Так, за результатами проведеного М. С. Пузирьовим експертного опитування 60,0% респондентів учених і 54,1% практичних працівників висловилися за триступеневу структуру управління кримінально-виконавчою системою України, 40,0 % і 45,9 % відповідно – за двоступеневу [10, с. 384].

Отже, враховуючи позиції вчених, практиків, зарубіжний досвід функціонування пенітенціарних систем, а також зважаючи на географічні межі та кількість органів і установ виконання покарань України, оптимальною на сьогодні є триступенева структура управління з наявністю при цьому обласного осередку центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері виконання кримінальних покарань та пробації.

Література:

1. Бараш Є. Ю. Управління Державною кримінально-виконавчою службою України: адміністративно-правове дослідження: монографія. Харків: НікаНова, 2012. 458 с.
2. Гришко А. Я. Уголовные наказания в Федеративной Республике Германия: учеб. пособ. 2-е изд., испр. и доп. Рязань: Акад. ФСИН России, 2010. 35 с.
3. Андреященко Р. А. Пенитенциарная система Англии и Уэльса в XVI–XX вв.: историко-юридическое исследование: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.01. Екатеринбург, 2006. 180 с.
4. Богатирьов І. Г. Доктринальна модель побудови пенітенціарної системи України нового типу: інноваційний проект. Київ: [б. в.], 2014. 56 с.
5. Трансформація кримінально-виконавчого законодавства України (пенітенціарна доктрина) / І. Г. Богатирьов та ін. Київ: ВД «Дакор», 2014. 156 с.
6. Про ліквідацію територіальних органів управління Державної пенітенціарної служби та утворення територіальних органів Міністерства юстиції: постанова Кабінету Міністрів України від 18.05.2016 р. № 348. URL: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/348-2016-%D0%BF (дата звернення: 29.10.2019).
7. Про утворення міжрегіонального територіального органу Міністерства юстиції з питань виконання кримінальних покарань: постанова Кабінету Міністрів України від 13.09.2017 р. № 709. URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/709-2017-%D0%BF (дата звернення: 22.04.2019).
8. Про утворення державної установи «Центр пробації»: розпорядження Кабінету Міністрів України від 13.09.2017 р. № 655-р. URL: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/655-2017-%D1%80 (дата звернення: 22.04.2019).
9. Коваленко В. В. Пенітенціарна та постпенітенціарна злочинність в Україні: кримінологічна характеристика. *Кримінальне право: традиції та новації*: матеріали III міжнар. круглого столу, присвяченого вшануванню пам'яті видатного вченого, Героя України, академіка Володимира Володимировича Сташиса (Чернігів, 7–8 верес. 2017 р.). Чернігів: Десна Поліграф, 2017. С. 48–51.

10. Пузирьов М. С. Порівняльний аналіз виконання покарання у виді позбавлення волі на певний строк в Україні та зарубіжних країнах: монографія. Київ: ВД «Дакор», 2018. 514 с.

Наукові погляди вчених на насильство серед засуджених у виправних колоніях України

Михайлик Олександр Григорович
кандидат юридичних наук,
докторант кафедри управління безпеки, правоохоронної та антикорупційної діяльності,
ПрАТ «Вищий навчальний заклад «Міжрегіональна Академія управління персоналом»

На жаль, проблема насильства в Україні проникла в кожну сферу суспільних відносин. Особливо гостро це питання розглядається у місцях несвободи, де засуджена за вчинений злочин відбуває покарання і по суті має бути захищена від насильства. Саме тому законодавець посилив відповідальність за вчинення насильницьких злочинів під час відбування покарання.

Термін «насильство» застосовується для опису різних явищ і визначається в широкому і вузькому сенсі. Виділяють насильство як категорію соціології (широку) і як кримінально-правову категорію (вузьку). При дискусіях, що тривають вже більше ста років, відбулася підміна понять, яку жодна з сторін не помітила. Вживаючи один і той же термін, опоненти вкладають в нього різний зміст.

Так, насильство, за визначенням Всесвітньої організації охорони здоров'я – навмисне застосування фізичної сили або влади, дійсне або у вигляді загрози , спрямоване проти себе, проти іншої особи, групи осіб або громади, результатом, якого є (або є високий

ступінь ймовірності цього) тілесні ушкодження, смерть, психологічна травма, відхилення у розвитку або різного роду збиток [1, с. 41].

Це визначення з'єднує умисність і фактичне вчинення акту насильства, незалежно від його результату, визначення слів «використання влади» розширює традиційне розуміння природи насильницького акту тим, що включає в поняття насильства дії, джерелом яких є влада над людиною, тобто погрози і залякування. Однак, дане визначення занадто широко для його застосування в кримінальному праві, зокрема дискусійним є застосування влади, яка, на наше переконання, не є загальноприйнятим явищем і в юриспруденції має інше значення [2, с. 26].

При цьому, за визначенням групи вчених можна виділити наступні ознаки насильства: 1) суспільна небезпека і протиправність; 2) фізичний або психічний вплив на тіло, психіку, свободу особистості; 3) потенційна можливість заподіяння шкоди здоров'ю людини або створення небезпеки для його життя [3, с. 15–16].

У той же час, соціально-правові детермінанти злочинності лежать в самій природі покарання в вигляді позбавлення волі, яка полягає в примусовому, одностатевому зосереджені на обмеженому просторі великої кількості суспільно небезпечних осіб і встановлення по ним передбачених законом і обвинувальним вироком суду обмежень прав і свобод.

Тобто насильство, як правильно стверджують Л. Ф. Гула та Н. Л. Гула, невід'ємно притаманне місцям позбавлення волі [4, с. 134]. Хоча, з іншого боку, зміст покарання для значної частини засуджених, як обґрунтовано вважає В.А. Утевський, нерідко виступає необхідним поштовхом, каталізатором, який спонукає особистість засудженого до правильного сприйняття заходів виправно-трудового впливу, до самовиховання, спокути провини [5, с. 129].

Так, П.Н. Назаров трактує насильство «як вольове, суспільно небезпечне, протиправне, винне, із застосуванням фізичної або психічної сили діяння, що посягає на ті суспільні відносини, які охороняються законами, зазначеними в Особливої частини Кримінального кодексу і заподіює їм шкоду або ставлять їх під

загрозу, виражену у визначених законом межах свого обсягу і інтенсивності» [6, с. 91].

Однак поняття «насильство» у різних виявах отримало тлумачення в постанові Пленуму Верховного Суду України № 10 від 6 листопада 2009 року «Про судову практику у справах про злочини проти власності», в якій зазначено, що насильство, що не є небезпечним для життя чи здоров'я потерпілого – умисне заподіяння легкого тілесного ушкодження, що не спричинило короткочасного розладу здоров'я або незначної втрати працездатності, а також вчинення інших насильницьких дій (завдання удару, побоїв, незаконне позбавлення волі) за умови, що вони не були небезпечними для життя чи здоров'я в момент заподіяння [7].

Ясно, що насильство включає в себе як фізичний, так і психічний вплив на людину. Тому в кримінально-правовій доктрині широко розкрито поняття «фізичне і психічне насильство». Зокрема, фізичне насильство – це протиправний умисний фізичний вплив на тіло іншої особи всупереч його волі, що завдає різну за ступенем тяжкості шкоди здоров'ю або життю, а також може обмежувати свободу пересування особи без порушення тілесної недоторканності [8, с. 133].

Якщо звернутися до доктринального тлумачення поняття «психічне насильство», то ми зустрінемо досить різноманітні визначення. Наявні численні роботи з даного питання визначають як єдиний вид психічного насильства – загрозу. Хоча, деякі автори трактують психічне насильство більш широко.

Зокрема, С.Ф. Афігеногенов вважає, що психічне насильство включає образу, знущання, цькування та ін.[9, с. 17]. Поділяючи позицію вченого саме психічне насильство стає предметом внутрішніх конфліктів серед засуджених і персоналу виправних колоній, яке в кінцевому результаті може перерости у злочин.

Отже, виходячи з вищевикладеного, пропонується авторський варіант розуміння визначення поняття насильства в кримінально-правовому сенсі – це умисне протиправне застосування фізичної сили за допомогою зброї і предметів, які можуть використовуватися як зброя, інших предметів і речовин або без таких по іншу людину,

спрямоване на порушення фізичної недоторканності або на заподіяння шкоди здоров'ю людини або на позбавлення його життя [10, с. 125].

Література:

1. Насилие и его влияние на здоровье. Доклад о ситуации в мире / под ред. Этьенна Г. Круга и др. / перевод с англ. Москва, 2003. 376 с.
2. Ведмідський О. В. Богатирьов А. І., Некрасов О. О. Втеча в'язнів з місць несвободи (міжгалузеве дослідження) : монографія. Київ, 2015. 228 с.
3. Гуртовенко О. Л. Фізичний або психічний примус як обставина, що виключає злочинність діяння. Харків, 2013. 423 с.
4. Гула Л. Ф., Гула Н. Л. Кримінологічна характеристика злочинів, учинених засудженими в установах виконання покарання. Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. Серія юридична. Львів, 2017. № 3. С. 131–139.
5. Утевский Б. С. Воспоминания юриста: Из неопубликованного. Москва, 1989. 304 с.
6. Назаров П. Н. К вопросу о насилии при грабеже и разбое. *Труды Киевской ВШ МООП СССР*. Киев, 1968. Вып. 1. С. 91.
7. Про судову практику у справах про злочини проти власності : постанова Пленуму Верховного Суду України № 10 від 6 лист. 2009 р. / Верховна Рада України. Офіційний веб-портал. URL: http://www.scourt.gov.ua/clients/vs.nsf/0/CE23FEBC771D9FCBC2257682004D020E?OpenDocument& (дата звернення: 18.07.2019).
8. Ємельянов В.П. Поняття і ознаки терористичного акту в кримінальному законодавстві. *Вісник Харківського національного університету внутрішніх справ.* Харків, 2000. № 10. С. 131–136.
9. Афігеногенов С.Ф. Насилля і погроза в проекті нового Кримінального кодексу. Київ, 2009. 430 с.
10. Михайлик О.Г. Поняття «насильства» як складової злочинності в установах виконання покарань. *Право та державне управління*. 2019. №2 (35). Т.1. С.119-125.

Покарання у виді громадських робіт в контексті законодавства держав пострадянського простору

Осипець Орина Володимирівна,
слухач магістратури заочної форми навчання,
Академія Державної пенітенціарної служби

науковий керівник:
Олефір Людмила Іванівна
кандидат юридичних наук, старший викладач кафедри кримінального, кримінально-виконавчого права та кримінології, Академія Державної пенітенціарної служби

В наш час прагнення держав до інтеграції та об'єднання в міжнаціональні союзи в різних частинах світу стало стійкою тенденцією суспільного розвитку, в його основу покладені єдині принципові вимоги пріоритету особистості, її прав і свобод, а також спільність правових традицій та правової свідомості. В свою чергу це визначає і схожі підходи європейських держав до зближення правових систем.

Організація системи покарань і визначення місця покарання у виді громадських робіт розглядається по різному в теорії кримінального та кримінально-виконавчого права різних держав, в залежності від рівня правової свідомості та культури, соціально-економічних умов життя суспільства, з урахуванням традицій країни, і, завжди з «відбиттям» гуманістичних загальнолюдських цінностей, в тісному зв'язку з міжнародним досвідом, з метою використання кримінального покарання як засобу боротьби зі злочинністю.

В контексті кримінального права одним із основних питань, що потребують чіткого правового вирішення, є визначення суті даного виду покарання. Законодавець у різних країнах по-різному закріплює визначення громадських робіт як покарання. У

відповідності з ч. 1 ст. 51 Модельного КК СНД, громадські роботи полягають у виконанні засудженим у вільний від основної роботи чи навчання час певного виду робіт безоплатно на користь суспільства, вид якої визначається органами, які їх застосовують на практиці [1].

У порівняні з такими кримінальними покараннями як штраф, позбавлення права займати окремі посади чи займатися певною діяльністю, громадські роботи закріплюються законодавцем як більш тяжкий вид покарання (ст. 42 КК Азербайджану [2], ст. 49 КК Вірменії [3], ст. 40 КК Казахстану [4], ст. 51 КК України [5]), в деяких державах – як менш тяжкий вид покарання (ст. 48 КК Білорусі [6], ст. 41 КК Киргизстану [7]). В більшості держав кримінальне покарання у вигляді громадських робіт передбачено лише в якості основного покарання.

Оскільки виконання покарання у виді громадських робіт полягає у виконанні правопорушником у його вільний час визначених робіт на користь суспільства, то можна припустити, що визначення виду даних робіт повинно бути закріплено не лише за органами, що виконують означене покарання, але і за органами, які контролюють наявність тих робочих місць, які відповідають суті даного покарання.

Регламентуючи відповідальність засуджених, які відбувають покарання у виді громадських робіт, жоден законодавець вищезазначених держав чітко не визначив заходи заохочення, через які засуджений добровільно, з мотивів особистої зацікавленості залучається до сфери соціально-корисної діяльності. Разом із тим, кримінальне законодавство України (ч. 2 ст. 389 КК України) та Білорусі (ст. 419 КК Білорусі) встановлює кримінальну відповідальність за діяння, що виражається в ухиленні від відбування покарання у виді громадських робіт, а саме ухилення від покарання, що полягає у примусовому обмеженні чи позбавленні прав і свобод засудженого. Встановлення кримінальної відповідальності за видами покарань чи за характером обмежень може бути розглянуто як ідеальна модель реагування держави на злісне ухилення від відбування покарання.

Так, в ст. 419 КК Білорусі у випадку злісного ухилення від відбування покарання у виді громадських робіт засуджений

карається арештом на строк до 3-х місяців. В ч. 2 ст. 389 КК України ухилення від відбування покарання у виді громадських чи виправних робіт карається арештом на строк до шести місяців або обмеженням волі на строк до трьох років.

Як випливає з аналізу вищезазначених норм, білоруський законодавець використовує термін «злісне ухилення», під яким розуміється повторне, систематичне порушення порядку та умов відбування покарання; на відміну стаття КК України використовує термін «ухилення», під яким розуміється вчинення засудженим хоча б одного порушення.

Підсумовуючи за результатами аналізу і порівняння законодавства України та держав пострадянського простору у відношенні порядку і умов виконання покарання у виді громадських робіт, необхідно відмітити їх визначену схожість. Це дозволяє дійти висновку, що вивчення законодавства та права зарубіжних держав дозволяє краще пізнати право своєї держави, так як його особливі риси особливо чітко проявляються в порівняні з іншими системами права.

Література:

1. Модельный Уголовный кодекс. URL: http://docs.cntd.ru /document /901781490 (дата звернення: 21.10.2019).
2. Уголовный кодекс Азербайджанской Республики. URL: http://continent-online.com/Document/?doc_id=30420353#pos =5;-124 (дата звернення 01.11.2019).
3. Уголовный кодекс Республики Армения. URL: http://www. parliament.am /legislation.php?sel=show&ID=1349&lang=rus (дата звернення: 21.10.2019).
4. Уголовный кодекс Республики Казахстан. URL: https: //zakon.uchet.kz/rus/docs/K1400000226 (дата звернення: 21.10.2019).
5. Кримінально-виконавчий кодекс України: Закон України від 1107. 2003 р. № 1129-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2004. №3-4. Ст. 21.
6. Уголовный кодекс Республики Беларусь. URL: http://etalonline.by /document/?regnum=HK9900275 (дата звернення: 21.10.2019).

7. Уголовный кодекс Кыргызской Республики. URL: https: //web.archive.org/web/20160501064128/http://www.kenesh.kg/RU /Articles/7307-UGOLOVNYJ_KODEKS_KYRGYZSKOJ_RESPUBLIKI_ v_red_ZKR_10_ot_1032012g.aspx (дата звернення: 21.10.2019).

Судова практика застосування покарання у виді позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю

Петля Анастасія Геннадіївна
слухач магістратури заочної форми навчання,
Академія Державної пенітенціарної служби

науковий керівник:
Олефір Людмила Іванівна
кандидат юридичних наук, старший викладач кафедри кримінального, кримінально-виконавчого права та кримінології, Академія Державної пенітенціарної служби

Позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю є одним із видів кримінального покарання, передбаченого ст.ст. 51, 52, 55 Кримінального кодексу (далі – КК) України.

Згідно ч. 3 ст. 52 КК України позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю відноситься до кримінальних покарань, що можуть бути застосовані як основне, так і додаткове [1].

Порядок призначення даного виду кримінального покарання зазначений у ст. 55 КК України, проте не тільки цими нормами, при призначенні покарання, керується суд.

Питання призначення покарання у виді позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю врегульовані також Постановою Верховного Суду України «Про практику призначення судами кримінального покарання» (далі – Постанова) від 24 жовтня 2003 року №7, якою керуються судді при визначенні міри покарання. Останні зміни до якої було внесено 06 листопада 2009 року.

Пунктами 17 та 18 Постанови роз'ясненосудам, що відповідно до ст. 55 КК України позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю застосовується як додаткове покарання лише в тих випадках, коли вчинення злочину було пов'язане з посадою підсудного або із заняттям ним певною діяльністю.

Це покарання призначається в межах, встановлених санкцією статті (санкцією частини статті) КК України, за якою підсудний визнаний винним, а якщо воно нею не передбачене, – в межах, встановлених ст. 55 КК України. Та обставина, щодо постановлення вироку підсудний вже не обіймав посаду або не займався діяльністю, з якими було пов'язане вчинення злочину, не є перешкодою для застосування цього покарання [2].

Рішення про позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю має бути чітко сформульоване в резолютивній частині вироку, для того, щоб не виникло жодних сумнівів під час виконання останнього. Якщо в санкції статті (санкції частини статті) Особливої частини КК України зазначено характер посад або вид діяльності (наприклад, ст.ст. 286, 287), рішення про призначення додаткового покарання, наведене в резолютивній частині вироку, повинне відповідати змісту цієї санкції.

Якщо додаткове покарання у виді позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю за санкцією статті (санкцією частини статті) є обов'язковим, то воно застосовується лише до тих осіб, які обіймали посади чи займалися діяльністю, з якими було пов'язано вчинення злочину. До інших осіб, які були співучасниками злочину, непов'язаного з їх діяльністю чи займаною посадою, додаткове покарання у виді позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю не застосовується з

наведенням у вироку відповідних мотивів. У такому випадку посилатися на ст. 69 КК України не потрібно [2].

Обмеження у виді позбавлення права керувати транспортними засобами може бути призначене судом як додаткове покарання незалежно від того, що особа вже позбавлена такого права в порядку адміністративного стягнення. Однак суд не вправі призначити це покарання особі, яка не має права керувати транспортними засобами.

В абз. 4 п. 22 вказаної Постанови вказано, що при призначенні остаточного покарання за сукупністю злочинів шляхом повного або часткового їх складання заміна покарань провадиться за правилами, передбаченими ст. 72 КК України. Коли за злочини, що утворюють сукупність, призначено основні покарання різних видів, які не підлягають заміні (штраф, позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю), суд може застосувати принцип поглинення менш суворого покарання більш суворим або призначити кожне з них до самостійного виконання.

З огляду на вищевикладене, варто відзначити, що позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю є досить специфічним видом кримінальних покарань, оскільки може бути призначене і як основне, так і додаткове. З останнього, власне кажучи, і випливає потреба у тлумаченні судам правил призначення даного виду покарання, проте одне залишається непохитним –даний вид покарання, які будь-який інший, пов'язаний з певним колом правообмежень, що, так чи інакше, залишають свій відбиток у житті засудженого.

Література:

1. Кримінальний кодекс України від 5 квіт. 2001 р. №2341-III. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14/stru#Stru (дата звернення: 25.10.2019).
2. Про практику призначення судами кримінального покарання: постанова Пленуму Верховного суду України від 24.10.2003 №7. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0007700-03 (дата звернення: 25.10.2019).

Порівняльний правовий аналіз новели за статтею 286-1 КК України та статті 130 КУпАП

Починок Юлія Олександрівна
курсант, Херсонський факультет ОДУВС

науковий керівник:
Савельєва Ірина Валеріївна
старший викладач кафедри професійних та спеціальних дисциплін, Херсонський факультет ОДУВС

Актуальність теми полягає у тому, що безпека дорожнього руху є одним із щоденних запитів суспільства, що несе соціально-економічний характер та стосується переважної більшості країн світу.

На сучасному етапі розвитку українського суспільства, наша влада продовжує розвивати правовий механізм держави, шляхом реформування та розширення нормативно правової бази. Винятком не став і новий законопроект «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо спрощення досудового розслідування окремих категорій кримінальних правопорушень», що набуде чинності 1 січня 2020 року. На думку Тетяни Слуцької кандидата юридичних наук, заслуженого юриста України цей проект можна назвати «революційним», адже він вносить досить вагомі корективи до законодавчої бази. Аналіз прийнятого закону показав, що, окрім внесення відповідних змін в частині термінології (заміни слів «злочинність» на «кримінальна протиправність», а «злочини середньої тяжкості» на «нетяжкі злочини»), введення в кримінальний закон термінів «кримінальний проступок» (з огляду на його визначення, він охопив собою лише частину злочинів невеликої тяжкості) та «кримінальне правопорушення», законодавець пропонує ще низку значних змін [1].

Наприклад, криміналізовано «Керування транспортними засобами у стані алкогольного, наркотичного чи іншого сп'яніння

або під впливом лікарських препаратів, що знижують увагу та швидкість реакції» згідно зі статтею 286-1 КК України зробивши цю норму кримінальним проступком. Відтепер порушення даної норми каратиметься штрафом від однієї тисячі до двох тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян (від сімнадцяти до тридцяти чотирьох тисяч гривень); з позбавленням права керувати транспортними засобами на строк до трьох років. Ті самі дії вчиненні повторно - каратимуться штрафом у розмірі до трьох тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян (до п'ятдесяти однієї тисячі гривень) з позбавленням права керування транспортними засобами на строк від двох до трьох років [2].

Якщо порівнювати зі статтею 130 «Керування транспортними засобами або суднами особами, які перебувають у стані алкогольного, наркотичного чи іншого сп'яніння або під впливом лікарських препаратів, що знижують їх увагу та швидкість реакції» КУпАП, ця стаття передбачає більш повну назву та ширше тлумачення змісту зазначеної норми у порівнянні з тим, що пропонує нам парламент згідно з новим законопроектом. Крім того таке поняття як «судно» законодавець включає до загальної категорії транспортних засобів тим самим змінюючи назву та саму структуру статті, а також призначає спільну санкцію [3].

Аналізуючи дані статті, можна сказати, що об'єктом є суспільні відносини у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху, додатковим безпосереднім об'єктом є життя та здоров'я людини.

Об'єктивною стороною кримінального проступку є: керування транспортним засобом у стані алкогольного, наркотичного чи іншого сп'яніння або під впливом лікарських препаратів, що знижують увагу та швидкість реакції; передача керування транспортним засобом особі, яка перебуває сп'яніння; відмова водія транспортного засобу, від проходження медичного огляду на виявлення стану сп'яніння або щодо вживання лікарських препаратів що знижують увагу та швидкість реакції;вживання особою, що керувала транспортним засобом, після дорожньо-транспортної пригоди за його участю алкоголю, наркотиків, а також лікарських препаратів, виготовлених на їх основі (крім тих, що входять до офіційно затвердженого складу аптечки або призначені медичним працівником); вживання алкоголю наркотиків чи

лікарських препаратів, що знижують увагу та швидкість реакції (до проведення медичного огляду водія на стан сп'яніння або до рішення про звільнення від огляду) [4].

Особливістю об'єктивних ознак адміністративного правопорушення є такі діяння: керування річковими або маломірними суднами судноводіями у стані сп'яніння; передачу керування судном особі, яка перебуває в стані сп'яніння; керування річковими або маломірними суднами у стані сп'яніння або особам яка не має права керувати плавучими транспортними засобами [5].

Отже, порівняння об'єктивних ознак вищезазначених статей дає нам змогу визначити, що стаття 130 КУпАП є більш деталізованою, тоді ж як пропонована законотворцями стаття 286-1 Кримінального кодексу України має більш узагальнений зміст. Також слід зазначити, що для встановлення в особи стану сп'яніння, поліцейський буде керуватися таким нормативно-правовим актом як «Інструкції про порядок направлення громадян до огляду на стан сп'яніння в заклади охорони здоров'я та проведення огляду з використанням технічних засобів». Даний документ можна застосувати до кожної із представлених статей.

Суб'єктивна сторона кримінального проступку в цілому характеризується прямим умислом та передбачає усвідомлення винного щодо настання наслідків скоєного ним діяння. Що стосується суб'єктивної сторони адміністративного правопорушення, вона теж характеризується наявністю прямого умислу.

За статтею 286-1 Кримінального кодексу України суб'єкт є спеціальний. Це осудна особа, яка досягла 16-річного віку і керує транспортним засобом. Особою, яка керує транспортним засобом, вважаються: водій; інструктор, що керує навчальним водінням; службова особа, що надає водієві обов'язкові для виконання вказівки. При цьому не має значення такий фактор, як наявність в особи права володіння чи користування цим транспортним засобом або посвідчення на право керування транспортним засобом.

Якщо ж розглядати суб'єкт за статтею 130 КУпАП, то він також є спеціальним. Це особа яка керує транспортним засобом,

зокрема суднами. Також суб'єктами можуть бути такі особи, що не мають права керувати морськими та річковими транспортними засобами.

Підбиваючи підсумки вищезазначеного, можна сказати, що Верховна Рада України продовжує розширювати та оновлювати нормативно правову базу країни у сфері адміністративно-, кримінально-правового законодавства. Представлений та прийнятий парламентом законопроект «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо спрощення досудового розслідування окремих категорій кримінальних правопорушень», який набуває чинності 1 січня 2020 року, як стверджують науковці, стане революційним у правовій сфері. Зокрема, законодавець вносить корективи щодо термінології та пропонує криміналізувати певний ряд статей. Таких як стаття 286-1 «Керування транспортними засобами у стані алкогольного, наркотичного чи іншого сп'яніння або під впливом лікарських препаратів, що знижують увагу та швидкість реакції» КК України. Провівши порівняльний аналіз за зазначеною раніше статтею та статтею 130 «Керування транспортними засобами або суднами особами, які перебувають у стані алкогольного, наркотичного чи іншого сп'яніння або під впливом лікарських препаратів, що знижують їх увагу та швидкість реакції» КУпАП, ми дійшли висновку, що в них присутній ряд відмінних ознак, який полягає у стислому формулюванні диспозиції, щодо нової статті. А саме, таке поняття як «судно» законодавець включає до загальної категорії транспортних засобів тим самим змінюючи назву та саму структуру правової норми, а також призначає спільну санкцію.

Література:

1. Слуцька Т. Кримінальні проступки: зміни до законодавства у порівняльній таблиці. *Судебно-юридическая газета Публикации*. 2018 р. URL: http://sud.ua/ru/news/publication/130045-kriminalni-prostupki-zmini-do-zakonodavstva-u-porivnyalniy-tablitsi
2. Закон про кримінальні проступки опублікований в «Голосі України». Єдиний портал органів системи МВС України. 2019 р. URL:http://mvs.gov.ua/ua/news/20204_Zakon_pro_kriminalni_prostupki_opublikovaniy_v_Golosi_Ukraini.htm
3. Кодекс України про адміністративні правопорушення: Закон України від 07.12.1984 р. №8073-X. Дата оновлення:19.10.2019 р.URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10 (дата звернення: 25.10.2019)
4. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо спрощення досудового розслідування окремих категорій кримінальних правопорушень. Законопроект України від 22.11.2018р. № 2617-VIII. Набрання чинності, відбудеться 01.01.2020р. URL: https://zakon.rada. gov.ua/laws/show/2617-19 (дата звернення 25.10.2019).
5. Прокопенко В.В. Науково-практичний коментар до ст.130 КУпАП. 2018р. URL: http://jurists.org.ua/administrative-law/5794-naukovo-praktichniy-komentar-do-st-130-kodeksu-pro-admnstrativn-pravoporushennya-ukrayini.html.

Актуальні питання застосування ст. 391 Кримінального кодексу України за сучасних умов

Пузирьов Михайло Сергійович
доктор юридичних наук,
професор кафедри кримінального, кримінально-виконавчого права та кримінології, Академія Державної пенітенціарної служби

Коваленко Владислав Олегович
слухач, Академія Державної пенітенціарної служби

На сьогоднішній день вітчизняна кримінально-виконавча система досі перебуває в процесі реформування,

результатом якого має стати реалізація досягнення цілей покарання, підвищення рівня безпеки в установах виконання покарань, дотримання прав засуджених та зниження рівня корупції.

У ході реформування було створено Проект Закону про внесення змін до деяких законодавчих актів України № 9228, яким передбачається декриміналізація ст. 391 Кримінального кодексу (далі – КК) України як такої, що не відповідає вимогам Конституції України, дає змогу адміністрації установ тиснути на засуджених із метою отримання від останніх певної неправомірної вигоди [1].

Ставлення засуджених до режиму відбування покарання залежить від ступеня антисоціальної настанови, рівня правосвідомості, моральної деградації. Проте традиційно у спеціальних дослідженнях підкреслюється той факт, що більшість засуджених до позбавлення волі не вчиняє порушень або ж вчиняє окремі порушення, що мають ситуативний характер [2, с. 126].

Диспозиція ст. 391 КК України викладена таким чином: «Злісна непокора законним вимогам адміністрації установи виконання покарань або інша протидія адміністрації у законному здійсненні її функцій особою, яка відбуває покарання у виді обмеження волі або у виді позбавлення волі, якщо ця особа за порушення вимог режиму відбування покарання була піддана протягом року стягненню у виді переведення до приміщення камерного типу (одиночної камери) або переводилась на більш суворий режим відбування покарання» [3].

Одразу можна помітити, що в диспозиції застосовується термінологія, яка на відповідає чинному кримінально-виконавчому законодавству.

Наприклад, «режим» слід було б замінити на «рівень безпеки», з огляду на сучасний поділ виправних колоній. Також сучасні вчені В. В. Коваленко та О. Г. Колб зазначають, що взагалі виключається можливість притягнення до відповідальності за даною статтею засуджених, які відбувають покарання у виді обмеження волі, адже дисциплінарне стягнення у виді поміщення до приміщення камерного типу (одиночної камери) або

переведення на більш суворий режим при виконанні даного покарання не передбачено законодавством.

Виходячи з цього, ми згодні, що дану норму слід вдосконалити та привести у відповідність до суміжного законодавства, але її декриміналізація може призвести до низки негативних і навіть небезпечних наслідків. Наприклад, дану норму можна розглядати як певного роду запобіжник, який попереджає вчинення дій, що дезорганізують роботу установ виконання покарань (ст. 392 КК України), а в свою чергу наслідки такого діяння несуть вже більшу суспільну небезпеку.

Нині застосування ст. 391 КК України до лідерів, «авторитетів» злочинного середовища та засуджених, які є злісними порушниками встановленого порядку відбування покарання, є дієвим профілактичним засобом, який сприяє підтриманню належного правопорядку в установах виконання покарань, поліпшенню стану оперативної обстановки та має позитивний вплив на формування у засуджених правослухняної поведінки.

За існуючого надто складного криміногенного складу засуджених застосування ст. 391 КК України відіграє важливу роль у забезпеченні належного виконання покарань, організації застосування основних засобів виправлення засуджених, попередження злочинів в установах виконання покарань та підтримання безпечної обстановки [4, с. 514].

Незважаючи на те, що інколи дисциплінарні порушення, які однією з умов притягнення до кримінальної відповідальності за ст. 391 КК України, є дрібними або малозначними (неприбрана житлова секція тощо), суспільна небезпечність злісної непокори вимогам адміністрації установи виконання покарань полягає в тому, що цей злочин перешкоджає виконанню вироку та порушує режим виконання і відбування покарання у виправних колоніях, а також в свою чергу спонукає інших засуджених до протиправної поведінки, тому декриміналізація призведе до зневаги персоналу з боку засуджених, адже відсутність такого важливого важелю впливу на злісних порушників, які в більшості випадків дотримуються злодійських традицій і негативно впливають на інших засуджених,

негативно вплине на безпеку як самих засуджених, так і персоналу установ.

Засуджена особа має дотримуватися встановлених правил поведінки в місцях позбавлення волі і визнавати необхідність їх дотримання.

На нашу думку, якщо вилучити кримінальну відповідальність за злісну непокору адміністрації установ виконання покарань, то знову може з'явитись негативна практика неправомірного фізичного та психічного впливу на засуджених з боку персоналу, в той час коли за останні роки така практика значно зменшилась.

Тобто негативні наслідки можуть настати і для самим засуджених, адже можна припустити, що відсутність діючих інструментів для забезпечення режиму в установах скоріш за все може призвести до звільнень зі служби, враховуючи вже існуючий дефіцит, в установах виконання покарань просто не вистачить службовців для їх нормального функціонування та реалізації низки прав засуджених.

Безперечно, заходи впливу на протиправну поведінку засуджених та особливо злісних порушників потребують вдосконалення, але підґрунтям має стати ретельний аналіз реального стану дотримання режимних вимог засудженими та практика застосування заходів стягнення.

Наприклад, у відкритому доступі відсутня інформація про випадки нападу на співробітників з боку засуджених. Однією з причин відсутності офіційних даних про стан безпеки в установах виконання покарань може бути замовчування таких випадків самою ж адміністрацією установи.

Нами було проведено анонімне анкетування 20 офіцерів, які несуть службу у виправній колонії середнього рівня безпеки для чоловіків, повторно засуджених до покарання у виді позбавлення волі.

Результати були наступними: 13 осіб відповіли, що піддавались нападу з боку засуджених, а всі 20 неодноразово отримували погрози щодо вчинення насильницьких дій. Найчастіше такі випадки трапляються при виявленні та вилученні заборонених предметів під час проведення обшуку, а

також зазначили, що стосовно молодших інспекторів насильницькі дії вчиняються ще частіше, не враховуючи вже психічний вплив та погрози.

І. С. Ной із метою підтримання дисципліни і порядку у виправних колоніях пропонував не зараховувати у строк відбування покарання час перебування засудженого у дисциплінарному ізоляторі або приміщенні камерного типу. Така практика існує в зарубіжних країнах і могла б стати розумною альтернативою ст. 391 КК України і могла б вирішити проблему нерівнозначності дрібних дисциплінарних правопорушень встановленій відповідальності, на що нарікають деякі правозахисники [5, с. 53].

Професор О. О. Наташев вважав, що система злісних порушників режиму у місцях позбавлення волі є лише приводом для продовження строку покарання злочинцям, які не виправилися. А тому, покарання слід призначати не стільки за вчинені діяння, скільки для запобігання можливим новим злочинам [6, с. 58].

Ми цілком згодні з таким формулюванням, адже якщо засуджений навіть під постійним наглядом і виправним впливом працівників правоохоронного органу систематично вчиняє дисциплінарні порушення, залишається високим ризик вчинення нового злочину, а тому одним із способів вдосконалення кримінально-виконавчої системи могло б стати створення механізму зміни міри покарання в контексті індивідуалізації покарання, адже суд при винесенні вироку не може визначити, скільки злочинцю необхідно часу для його виправлення, і лише в ході відбування покарання можна досконало вивчити особистісні, психологічні та інші особливості особи і здійснювати оцінювання ступеню виправлення.

Даний механізм має надати можливість як зменшити строк покарання, за умови значних і достатніх змін у свідомості засудженого, так і збільшити при систематичному порушенні вимог режиму і стійкій негативній спрямованості.

Отже, можна зробити висновок, що вилучення ст. 391 КК України є недоречним і може призвести до низки негативних

та небезпечних наслідків, але потребує вдосконалення і приведення у відповідність до інших нормативно-правових актів. Умовою безпечної декриміналізації може стати створення альтернативного механізму впливу на злісних порушників відбування покарання, який надасть змогу адміністрації установи можливість як зменшити строк покарання, за умови значних і достатніх змін у свідомості засудженого, так і клопотати перед судом про збільшення відповідного строку при систематичному порушенні вимог режиму і стійкій негативній спрямованості, тим більше, що вже сьогодні відпрацьовано такий механізм за участю суду, про що свідчать внесені в 2016 р. зміни до ч. 6 ст. 135 КВК України та ч. 1 ст. 537 Кримінального процесуального кодексу України.

Література:

1. Проект Закону про внесення змін до деяких законодавчих актів України від 19.10.2019 р. № 9228. Дата оновлення: 29.08.2019. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf35 (дата звернення: 22.10.2019).
2. Бандурка А. М, Севастьянов В. П. Правовое положение осужденных к лишению свободы: документы и комментарии. Харьков: Основа, 1997. С. 242.
3. Кримінальний кодекс України: Закон України від 05.04.2001 р. № 2341-III. Дата оновлення: 18.10.2019. URL: https:// zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14 (дата звернення: 22.10.2019).
4. Кримінологічні засади запобігання злочинам в установах виконання покарань України (пенітенціарна кримінологія): посіб. / О. М. Джужа та ін. Київ: НАВС, 2013. 620 с.
5. Ной И. С. О пределах кары в лишении свободы. *Проблемы развития советского исправительно-трудового законодательства*. Саратов, 1961. С. 49–71.
6. Наташев А. Е. Не переоценивать возможностей наказания. *К новой жизни*. 1965. № 1. С. 58-59.

Особливості економічних злочинів в умовах кризових ситуацій в економіці України

Саніна Вікторія Русланівна
курсант, Херсонський факультет ОДУВС

науковий керівник:
Моргунова Тетяна Іванівна
кандидат технічних наук, доцент, доцент кафедри професійних та спеціальних дисциплін, Херсонський факультет ОДУВС

Економіка – це фундамент існування та стабільного функціонування сучасної країни. Завданням національної політики держави є формування ефективної та стійкої системи економічних відносин до негативних впливів, зовнішніх економічних правопорушень. Важливою умовою протидії економічним злочинам є визначення їх особливостей в умовах кризових ситуацій в економіці України.

Злочинність у сфері економічної діяльності - складне суспільно небезпечне явище, яке впливає на стабільність, завдає вагому шкоду економіці країни.

В літературі існують розбіжності до визначення поняття злочинів у сфері економіки. Неодноразово поняття «економічні злочини», «кримінальна економіка», «тіньова економіка» та інші ототожнюють. Однак мають місце спроби доведення різної природи наведених явищ. Зокрема, О. Яковлєв розглядав економічний злочин як майновий і корисливий, а також злочин у сфері економіки. На думку С. Кравчука усі ці поняття мають різний спектр вчинення протиправних діянь. Злочини у сфері економіки, стверджує автор, це переважно господарські злочини, злочини у сфері господарської діяльності з використанням службового становища. До злочинів економічного характеру С. Кравчук відносить діяння, які пов'язані із спричиненням матеріальної шкоди чи отримання матеріальної вигоди[1].

У криміналістичній літературі комплекс злочинів у сфері економіки розглядається як певна технологія злочинного збагачення, в якій виділяють основні і вторинні злочини. До основних відносять економічні злочини, які вчиняються безпосередньо з метою заволодіння чужими коштами чи іншим майном. Вторинними економічними злочинами вважають ті, які безпосередньо не надають матеріальної вигоди злочинцю, однак є способом вчинення основного злочину чи його приховування. За своєю сутністю злочини у сфері економіки спрямовані на заволодіння коштами та іншими цінностями і пов'язані із порушеннями законодавчо встановлених норм. Згідно Кримінального кодексу України до злочинів у сфері економіки, зокрема основних, можна віднести шахрайство, заволодіння чужим майном шляхом зловживання службовим становищем, тоді як до вторинних економічних злочинів належать легалізація (відмивання) грошових коштів та іншого майна, здобутих злочинним шляхом, а також фіктивне підприємництво [2].

Економічні злочини мають надзвичайно складний механізм здійснення, а отже і складний механізм їх виявлення та розслідування. Механізм злочину являє собою систему процесів взаємодії всіх учасників злочину між собою і навколишнім середовищем, що приводить до утворення криміналістично-значущої інформації про злочин, його учасників та результати. Механізм злочину містить відомості про те, яким чином здійснено той чи інший злочин у сфері економіки. Особливість економічного злочину полягає в тому, що предметом протиправного діяння виступає майно як капітал, а тому має місце підвищена організованість та використання специфічних способів поведінки.

Фактором, який приваблює злочинців до здійснення економічного злочину виступає розвиток кризових ситуацій в економіці. Не слід ігнорувати факт боротьби за економічну владу, що дає можливість розширення застосування кримінальних способів заволодіння та здійснення протиправних діянь у сфері економіки.

Ще однією із особливостей вчинення економічних злочинів можна вважати той факт, що злочинні діяння вчиняються під

виглядом різного роду цивільно-правових угод, а тому ззовні вони мають вигляд цілком законних господарсько-фінансових операцій.

Останніми роками спостерігається тенденція щодо збільшення кількості виявлених кримінальних правопорушень, учинених на підприємствах, установах та організаціях. Так, у 2018 р. було зареєстровано 49 248 кримінальних правопорушень, учинених на підприємствах, установах та в організаціях. Із них переважну більшість становлять злочини проти власності, і лише 28 459 (49 %) можна віднести до економічних злочинів, з них: 7 103 (13 %) складають привласнення, розтрата майна або заволодіння ним шляхом зловживання службовим становищем, 3 675 (6 %) – злочини у сфері господарчої діяльності й 10 011 (30 %) – злочини у сфері службової діяльності. У 2018 р. було зареєстровано 51 206 кримінальних правопорушень, учинених на підприємствах, установах та в організаціях [3].

Ураховуючи, що обсяг зареєстрованих економічних злочинів становить приблизно 10 % від реальної кількості економічних злочинів, то безпосередні матеріальні збитки від економічної злочинності можуть бути значно вищими[4].

Суттєвим чинником економічної злочинності в Україні залишається й високий рівень безробіття населення. За даними Державної служби зайнятості рівень безробіття у 2017 р. становив 9,9%, у 2018р. – 9,1%, а у 2019 р. – вже 9,6% [5]. Через тривалий спад виробництва, що відбувається в багатьох галузях, постійно зростає кількість людей, які числяться на виробництві, а на практиці перебувають у неоплачуваних відпустках і є фактично «тимчасовими» безробітними – резервом безробіття реального.

До найбільш вагомих організаційно-управлінських факторів економічної злочинності в України продовжують відносити корупцію. За даними міжнародної неурядової організації «Transparency International», яка розраховує індекси корупції у 180 країнах світу, Україна у 2019 р. займає 119 місце. Незважаючи на майже докорінну зміну в системі протидії корупції в Україні, які відбулися за останні чотири роки під тиском міжнародної спільноти, рівень корупції залишається на досить високому рівні, що створює передумови для криміналізації організаційно-управлінської діяльності у сфері економіки. Існуючі державні

активи – це масштабне джерело корупції, оскільки більшість із них працюють в інтересах окремих бізнес-груп.

Таким чином, аналіз економічних злочинів свідчить, що злочинність у сфері економіки є найбільш проблематичним питанням сьогодення. Звісно держава реагує на дані злочини, намагається запобігти їм.

Діяльність правоохоронних органів і органів державної влади з протидії цьому суспільно небезпечному явищу на даний момент, не дивлячись на всі вжиті заходи, не дозволяє забезпечувати належного рівня економічної безпеки в країні. У більшості злочинів економічної спрямованості є одна спільна риса: вони завжди плануються, завжди умисні, хоча в окремих випадках трапляються і з необережності. Ефективність протидії злочинності безпосередньо залежить від отримання повної та достовірної інформації щодо кількісних і якісних показників певного виду злочинів та визначення тенденцій розвитку досліджуваного феномену [6].

Специфіка складу економічних злочинів не дозволяє правоохоронним органам миттєво реагувати на їх вчинення. Практика показує, що всі дії владних органів щодо запобігання економічним злочинам супроводжуються виникненням більш новаційних механізмів вчинення економічних злочинів. Саме тому дана тема є надважливо і ще тривалий час буде актуальною для досліджень.

Література:

1. Кравчук С. Й. Економічна злочинність в Україні / С. Й. Кравчук. − [Електронний ресурс]. − Режим доступу: http://westudents.com.ua /knigi/116-ekonomchna-zlochinnst-v-ukran-kravchuk-sy.html
2. Меденцев А. М. Характеристика предмета та умов вчинення злочинів у сфері державних закупівель / А. М. Меденцев. − [Електронний ресурс]. − Режим доступу: http://www.vestnik-pravo.mgu.od.ua/archive/juspradenc8/65.pdf
3. Звіт про кримінальні правопорушення, вчинені на підприємствах, установах, організаціях за видами економічної діяльності за 2019 р. // Генеральна прокуратура України: офіц. сайт. URL: https://www.gp.gov.ua /ua/stst2011.html?dir_ id=113899&libid=100820
4. Мельничук Т.В. Ціна економічної злочинності: проблемні аспекти визначення та застосування. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Сер.: Юриспруденція*. 2013. №5. С.189-193.
5. Рівень безробіття в Україні. URL: https://index.minfin.com.ua /ua/labour/unemploy/.
6. Юртаєва К.В. Сучасні тенденції економічної злочинності в Україні. [Електронний ресурс].

Порівняльний аналіз законодавства про кримінальні проступки

Соловей Олексій Миколайович
кандидат юридичних наук, старший викладач кафедри професійних та спеціальних дисциплін, Херсонський факультет ОДУВС

Сьогодні Україна перебуває у стані постійної реформації, не оминуло це і кримінальне судочинство. Так, Законом України »Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо спрощення досудового розслідування окремих категорій кримінальних правопорушень», який вступить в дію з 01.01.2020 року визначено ряд правовопорушень, які не є кримінальним правопорушенням. Це дія або бездіяльність, яка хоча формально і містить ознаки будь-якого діяння, передбаченого цим Кодексом, але через малозначність не становить суспільної небезпеки, тобто не заподіяла і не могла заподіяти істотної шкоди фізичній чи юридичній особі, суспільству або державі [1].

Передбачається, що практичне застосування інституту кримінальних проступків сприятиме забезпеченню швидкого розслідування кримінальних правопорушень невеликої тяжкості та зменшенню навантаження на слідчих органів досудового

розслідування. Так, відповідно до частини третьої статті 38 КПК, їх повноваження при досудовому розслідуванні кримінальних проступків зможуть здійснювати співробітники інших підрозділів, зокрема органів Національної поліції, органів безпеки, органів, що здійснюють контроль за додержанням податкового законодавства. До того ж, розслідування проступків провадитиметься у формі дізнання із відповідним спрощенням процедури, включаючи скорочені строки (не можуть перевищувати місяць з дня повідомлення про підозру), спрощений порядок судового розгляду (за певних умов)[2].

Закон стверджує, що такі провадження протягом місяця з дня набрання чинності цим Законом передаються від органів досудового слідства прокуророві для визначення органу, який буде здійснювати подальше досудове розслідування у формі дізнання. Визначено, що дізнання (досудове розслідування кримінальних проступків) здійснюють підрозділи дізнання або уповноважені особи інших підрозділів органів Національної поліції, органів безпеки, органів, що здійснюють контроль за додержанням податкового законодавства, органів Державного бюро розслідувань, Національного антикорупційного бюро України. Дізнавач, що є службовою особою підрозділу дізнання, наділяється повноваженнями слідчого. На думку, В.Вапнярчука під дізнаннямслід розуміти початкову форму попереднього розслідування кримінальних справ, яка становить собою врегульовану кримінально-процесуальним законом діяльність органів дізнання і осіб, які провадять дізнання, по провадженню слідчих дій до встановлення особи, яка вчинила злочин, що не є тяжким, та по провадженню невідкладних слідчих дій при розслідуванні тяжких злочинів, метою якої є забезпечення всебічності, повноти, об'єктивності попереднього слідства, а також попередження, припинення і розкриття злочинів [3].

Але на сьогодні чинне законодавство чітко не визначає, хто та які саме органи будуть проводити спрощену процедуру розслідування.

Проводячи аналогію та аналізуючи Кримінально-процесуальний кодекс, який діяв до 2012 року, статтею 101 було передбачено органи, які проводять дізнання. У першу чергу – це

були органи міліції. При цьому чітко не було вказано, який саме підрозділ має проводити розслідування у кримінальних справах, за злочинами невеликої тяжкості. Вказувалось, що дізнання це одна із форм досудового розслідування, яка полягає у проведенні органом дізнання або уповноваженими службовими особами(дізнавачами) процесуальних та слідчих дій по встановленню обставин злочину та винних у його вчиненні, а також по прийняттю відповідних рішень у кримінальних справах з метою досягнення завдань кримінального судочинства.

Окрім того, було вказано, що міліція це державний озброєний орган виконавчої влади, який охороняє життя, здоров'я, права та свободи громадян, власність, природнє середовище, інтереси суспільства і держави від протиправних посягань [4].

Тобто виходячи із норми цього закону всі без винятку служби повинні були проводити дізнання. Однак, щоб не відбулось плутанини та кожна служба могла виконувати свої функціональні обов'язки, було створено відділ дізнавачів, які порушували, а у подальшому проводили розслідування кримінальних справ за злочинами невеликої тяжкості і скеровували їх до суду. Але це також було не зовсім доречним, оскільки в органі дізнанні існував ще один орган дізнання, що викликало у науковців з цього приводу, багато спорів. На сьогодні, ми повертаємось знову до проведення такого дізнання, але воно буде носити нову назву, однак його сутність та зміст залишаються такими ж як при дії «старого кодексу».

Безумовно, це дуже гарна думка, оскільки на практиці слідчі низової ланки у провадженні мають більше 300 кримінальних проваджень, що фізично їм не дозволяє належним чином проводити досудове розслідування та направляти їх до суду для відновлення порушеного права громадян. Але є і певні остороги, оскільки до вступу у дію нового Закону залишається лише 2 місяці, а до сьогодні не визначено конкретних суб'єктів дізнання (досудового розслідування кримінальних проступків). Тому необхідно чітко визначити орган (можливо створити новий) та підібрати відповідних фахівців, що зможуть проводити необхідне досудове розслідування кримінальних проступків.

Література:

1. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо спрощення досудового розслідування окремих категорій кримінальних правопорушень.URL: https://zakon. rada.gov. ua/laws / show/2617-19.
2. Рада запровадила інститут кримінальних проступків. URL: https://www.ukrinform.ua/rubric-society/2584893-rada-zaprovadila-institut-kriminalnih-prostupkiv.html
3. Вапнярчук В.В.Процесуальне становище особи, яка проводить дізнання : автореф. на здобут. канд.юр. наук. / 12.00.09. Харків.2000.22 с
4. Кримінально-процесуальний кодекс України.науково-практичний коментар / за заг.редакцією Маляренка В.Т. 5 видання. Київ : Юристконсульт, КНТ, 2008. 896 с

Критерії класифікації злочинів у сфері службової діяльності

Степанова Юлія Петрівна
кандидат юридичних наук,
доцент кафедри кримінального права та процесу,
Національна академія Державної прикордонної служби України імені Богдана Хмельницького

Кушнір Ірина Павлівна
кандидат юридичних наук,
докторант,
Національна академія Державної прикордонної служби України імені Богдана Хмельницького

Попри значну кількість публікацій та спеціальних монографічних досліджень, існуючу систематизацію злочинів у

сфері службової діяльності у теорії права та правозастосовчій практиці продовжує неоднозначно вирішуватися питання внутрішньої конкуренції норм, якими передбачено відповідальність за вчинення злочинів цієї категорії. Так, висловлюються сумніви щодо доцільності існування окремої групи військових службових злочинів, пропонується розглядати перевищення влади або службових повноважень як одну із форм зловживання ними і навпаки, наводяться аргументи на користь часткової декриміналізації таких діянь.

Триває дискусія і з приводу співвідношення норм, якими передбачена відповідно кримінальна та адміністративна відповідальність за вчинення корупційних правопорушень та правопорушень, пов'язаних з корупцією.

На думку С.І. Дячука, приводом для таких дискусій залишається нерозв'язана в науці кримінального права полеміка щодо концепцій об'єкту злочину, відсутні єдині підходи і щодо розуміння категорій «істотна шкода», «тяжкі наслідки», особливо, коли мова йде про нематеріальний прояв таких наслідків. Не можна визнати бездоганною і практику нормотворення. Вказані обставини стали підґрунтям для проведення вищими судовими органами не одного узагальнення судової практики та прийняття на цій основі відповідних роз'яснень. Проте і вони не дають відповідей на всі спірні питання [1, с. 101].

Критерії класифікації злочинів у сфері службової діяльності досить різноманітні та визначаються дослідниками залежно від того, з якою метою здійснюється класифікація, які інструменти доцільно застосовувати для досягнення мети того чи іншого наукового пошуку.

Відповідно до ст. 19 Конституції України органи державної влади та місцевого самоврядування, їх посадові особи зобов'язані діяти лише на підставі, в межах повноважень та у спосіб, що передбачені Конституцією та законами України. Ці конституційні приписи поширюються на всіх без винятку службових осіб. Повною мірою вимога діяти лише в межах наданих їм повноважень та у спосіб, передбачений законодавством, поширюється і на тих осіб, які хоча і не належать до службових, але сфера професійної діяльності яких пов'язана з наданням публічних послуг, оскільки

надання таких послуг спрямоване на набуття, зміну чи припинення прав та (або) обов'язків юридичних і фізичних осіб і тягне за собою наслідки правового характеру [2, с. 5].

Саме з цього виходить законодавець, об'єднуючи у Розділі XVII Особливої частині КК норми, що встановлюють відповідальність за злочини, вчинювані у сферах як службової, так і професійної діяльності, пов'язаної з наданням публічних послуг. Діяння, передбачені Розділом XVII Особливої частини КК визначають як загальні види службових злочинів та злочинів, пов'язаних з наданням публічних послуг. Їх безпосереднім об'єктом є суспільні відносини, що забезпечують правильну (належну) діяльність органів державної влади, органів місцевого самоврядування, державних чи комунальних підприємств, установ, організацій, а також їх службових осіб [3, с.845].

Спеціальні види службових злочинів і злочинів, пов'язаних з наданням публічних послуг (ст. 132, 137, ч. 2 ст. 159, ч. 2 ст. 162, ст. 173, ч. 2 ст. 191, 210, 238, 271, 284, 351, 371-375, 425, 426-1 КК), це злочини, вчинення яких також зумовлене службовим становищем суб'єкта або пов'язано з наданням публічних послуг, але їх основним безпосереднім об'єктом є інші суспільні відносини, у сфері: забезпечення життя та здоров'я, волі та гідності особи, її виборчих, трудових, інші громадянських прав та свобод, власності, господарської діяльності, громадської безпеки та громадського порядку, авторитету органів влади та місцевого самоврядування, інтересів правосуддя та військового правопорядку [2, с.6].

Подібна, але дещо уточнена класифікація, запропонована В.Я. Громком. Науковець вказує, що відповідальність за вчинення службовою особою злочинних діянь передбачено у КК в трьох типах статей, а саме: 1) у статтях Розділу XVII КК «Злочини у сфері службової діяльності та професійної діяльності, пов'язаної з наданням публічних послуг»; 2) у статтях інших розділів Особливої частини КК, де зі змісту диспозиції статті випливає, що злочин може бути вчинений лише службовою особою; 3) у статтях, де суб'єкт вчинення злочину загальний, а у разі його вчинення службовою особою склад злочину є кваліфікованим чи особливо кваліфікованим [4, с.28].

Таким чином, традиційно вважається, що статті Розділу XVII містять загальні норми, тоді як статті другої та третьої групи – норми спеціальні.

Тобто між положеннями статей Розділу XVII КК та статтями інших розділів Особливої частини КК, де зі змісту диспозиції статті випливає, що злочин може бути вчинений лише службовою особою, а також статтями, що містять кваліфіковані склади злочинів за ознакою їх вчинення службовою особою існують відносини потенційної конкуренції загальної та спеціальної норми [4, с.28].

Злочини, передбачені в Розділі XVII Особливої частини КК (загальні види злочинів у сфері службової діяльності) з урахуванням сфери суспільних відносин, в якій вчиняються ті чи інші окремі злочини, а також виходячи із специфіки їх суб'єктів, можуть бути розподілені на чотири групи: 1) злочини, які посягають на суспільні відносини, що забезпечують нормальну службову діяльність, здійснювану в органах державної влади, місцевого самоврядування та інших юридичних особах публічного права; 2) злочини, які посягають на суспільні відносини, що забезпечують нормальну службову діяльність, здійснювану в юридичних особах приватного права; 3) злочини, які посягають на суспільні відносини, що забезпечують нормальну службову діяльність, здійснювану в юридичних особах як публічного, так і приватного права; 4) злочини, які посягають на суспільні відносини, що забезпечують нормальну професійну діяльність, пов'язану з наданням публічних послуг, здійснювану особами, які наділені правом надавати такі послуги [2, с.6].

Деякі зі злочинів у сфері службової діяльності відносяться до корупційних злочинів. Їх перелік визначено у примітці до ст. 45 КК. Основна частина корупційних злочинів розміщена у Розділі XVII КК. Щодо інших – до спеціальних службових корупційних злочинів, суб'єктом яких може бути лише службова особа, можемо віднести злочини, передбачені ч. 2 ст. 191 та ст. 210 КК. Решта корупційних злочинів, – різновид спеціальних службових злочинів, які містяться у тих статтях, що передбачають кваліфікований склад за ознакою вчинення злочину службовою особою шляхом зловживання службовим становищем.

Спеціальні види злочинів у сфері службової діяльності, суб'єктом яких може бути лише службова особа, можемо поділити на два підвиди: 1) із прямою вказівкою у диспозиціях статей на вчинення цих злочинів лише службовими особами, та 2) такі, де зі змісту диспозиції статті випливає, що злочин може бути вчинений лише службовою особою (однак прямої вказівки на це немає) [5, с.307].

Окрім того, можлива більш детальна класифікація спеціальних службових злочинів, кваліфікуючою ознакою яких є їх вчинення службовою особою, за наступними критеріями: 1) за законодавчим закріпленням у розділах Особливої частини КК України; 2) за виокремленням особи, яка може вчинити злочин, – будь-яка службова особа чи конкретна (певна); 3) за ступенем кваліфікації (основний склад злочину, кваліфікований чи особливо кваліфікований), або за ступенем обтяження відповідальності; 4) за моментом закінчення злочину; 5) за ступенем тяжкості злочину [5, с. 304].

Окрім того, слід враховувати введення в законодавство про кримінальну відповідальність поняття кримінального правопорушення, що включатиме в себе кримінальні проступки та злочини (згідно із Законом України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо спрощення досудового розслідування окремих категорій кримінальних правопорушень», який набуде чинності з 1 січня 2020 р). Виходячи з їх ознак, доцільною буде класифікація кримінальних правопорушень у сфері службової діяльності на службові кримінальні проступки та службові злочини. Причому із аналізу санкцій статей КК, що передбачають відповідальність за службові кримінальні правопорушення можемо зробити висновок, що ті з них, спеціальним суб'єктом яких виступає службова особа публічного права, відноситимуться до категорії більш суспільно небезпечних діянь – злочинів.

Наведена класифікація не обмежується лише зазначеним поділом, в разі необхідності допустимо використовувати і інші критерії, однак з викладеного випливає необхідність систематизації злочинів у сфері службової діяльності в законодавстві про кримінальну відповідальність, більш чіткого визначення понять та термінів, які застосовуються при їх характеристиці.

Література:

1. Дячук С. І. Питання диференціації кримінальної відповідальності за злочини у сфері службової діяльності. *Юридична наука*. 2012. № 4. С. 101–107.
2. Злочини у сфері службової діяльності та професійної діяльності, пов'язаної з наданням публічних послуг : навч.-практ. посіб. / В. І. Тютюгін та інші; за ред. В. Я. Тація, В. І. Тютюгіна. Харків : Право. 2014. 232 с.
3. Науково-практичний коментар Кримінального кодексу України. За заг. ред. О. М. Джужі, А. В. Савченка, В. В. Чернєя. Київ: Юрінком-Інтер, 2015 р. 1065 с.
4. Громко В. Я. Загальні підходи до визначення меж відповідальності за вчинення злочину службовою особою. *Митна справа*. 2015. № 2 (98). С. 27–36.
5. Громко В. Я. Види злочинів, кваліфікуючою ознакою яких є їх учинення службовою особою. *Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ.* 2015. № 1. С. 302–312.

Службова недбалість як нетиповий злочин серед кримінальних посягань у сфері службової діяльності

Ступа В. Ф.
здобувач кафедри адміністративного і кримінального права,
Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара

Аналіз кримінальної ситуації в країні показує, що в останні роки недбале ставлення службових осіб до своїх обов'язків стало особливо поширеним явищем, яке спричинило за собою масові порушення в роботі підприємств і організацій, нанесення великої шкоди державі, заподіяння тяжкої шкоди здоров'ю і загибель громадян.

Службова недбалість - це діяння яке є невід'ємною ланкою в єдиному ланцюгу службових злочинів, протидія яким в цілому забезпечує внутрішній суверенітет публічної влади, захист людини та інших цінностей від недобросовісної діяльності її представників.

Результатом службової недбалості є зміна системи базових цінностей суспільства, де на перший план виставляються ціннісні орієнтації, спрямовані на збагачення будь-якими способами і засобами, а не дотримання розпоряджень, інструкцій і норм кримінального закону. Недбале ставлення службових осіб до виконання своїх обов'язків призвело до небажання громадян звертатися з різних питань до органів державної влади через наявну тяганину й бюрократизм, недотримання термінів розгляду звернень документів, що, зі свого боку, негативно позначилося на їх авторитеті.

Попри те, що службова недбалість відноситься до групи необережних злочинів, нинішня ситуація в Україні свідчить, що держава і суспільство зіткнулося з масовим виявом службової недбалості, що представляє собою нову загрозу для безпеки нашої країни, на яку воно повинно своєчасно і адекватно відреагувати. Для підтвердження вищевикладеного приведемо статистичні дані Генеральної прокуратури України за останні п'ять років, що свідчать про динаміку злочинів, передбачених ст. 367 КК України. Так, у 2013 році на території України було вчинено 2010 злочинів, передбачених ст. 367 КК України; у 2013 році – 2 010; у 2014 році – 1766, у 2015 році – 1755; у 2016 році – 1706, у 2017 році – 1774, у 2018 році – 1940 [1].

Вказані цифри зниження рівня судимості за ст. 367 КК України можуть свідчити або про підвищення латентності службової недбалості, або про зниження якості досудового розслідування по даній категорії справ, або про успіхи в її запобіганні, або про упущення в нормативній регламентації відповідальності за окремі діяння.

Проте, на наше переконання, доволі різкий спад у кількості вчинених злочинів, передбачених ст. 367 КК України, насамперед, пов'язано з анексією АР Крим та тимчасово окупованими окремими територіями Донецької та Луганської областей, а тому на вказаних територіях статистичні дані не враховувались. У зв'язку з цим виглядає загрозливою кількість вчинених досліджуваних злочинів у

2018 році, яка максимально наблизилась до їх кількості 2013 року, до захоплення українських територій.

Особливої актуальності дослідженню проблем запобігання службовій недбалості надають такі обставини:

- високий рівень латентності. Нерідко надбанням гласності стають найбільш резонансні факти службової недбалості, що набрали розголосу завдяки великим масштабам чи журналістським розслідуванням. Як правило, нею спричинена тяжка шкода, а інші факти злочинних діянь маскуються під дисциплінарні проступки або взагалі не враховуються. Частина зазначених злочинів прихована від оточуючих, вони нерідко зараховуються до несподіваних стихійних лих або форс-мажорних обставин;

- високий ступінь суспільної небезпеки. Суспільна недбалість завдає великих збитків охоронюваним законом правам, свободам та інтересам окремих громадян, державним чи громадським інтересам або інтересам окремих юридичних осіб;

- масштаби поширення недбалості в країні. Статистичні відомості Генеральної прокуратури України свідчать про розповсюдження числа фактів злочинної недбалості практично у всіх областях України і на усіх рівнях посад службових осіб;

- різноманітність сфер вияву недбалості. Службова недбалість вже не обмежується лише службовою сферою, а поступово проникає в інші важливі сфери життєдіяльності суспільства й отримує там своє поширення. Підсумки допущеної службової недбалості тільки за період з 2013 по 2018 роки, свідчать про його актуальність у будь-яких сферах життєдіяльності громадян;

- недосконалість заходів запобігання службовій недбалості. Відсутність жорсткого кадрового добору, чіткої організації державної служби ще раз вказує на неефективність вжитих державою зусиль в боротьбі із службовою недбалістю. Ситуація, що склалася в цій сфері викликає необхідність проведення різносторонньої профілактичної роботи правоохоронними органами, вказує на низький рівень та обмеження їх можливостей щодо запобігання недбалості;

- виокремлення в кримінально-правовій науці так звану «змішану» бездіяльність. Це відбувається тоді коли службова особа виконує свої обов'язки неналежно, не вчиняє всіх очікуваних від неї

дій, тобто службова особа неповністю або частково виконує свої обов'язки [2, с. 199].

Наявність зазначених обставин свідчить як про актуальність дослідження службової недбалості як злочинного явища та проблем її запобігання, так і про необхідність подальшої теоретичної розробки питань, що розглядаються в даному дисертаційному дослідженні.

Література:

1. Статистична інформація Генеральної прокуратури України про стан злочинності та результати про роботу слідчо-прокурорської діяльності. URL: https://www.gp.gov.ua/ua/stst2011.html?dir_id=113653&libid=100820&c=edit&_c=fo
2. Ступа В.Ф. Поняття «об'єктивна сторона» злочину службової недбалості (ст. 367 Кримінального кодексу України). *Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції. Спецвипуск*. Дніпро, 2017. ч.2. С.197-200.

Зарубіжний досвід забезпечення безпеки пенітенціарного персоналу

Сулим Аліна Олександрівна
слухач, Академія Державної пенітенціарної служби

науковий керівник:
Пузирьов Михайло Сергійович
доктор юридичних наук, професор кафедри кримінального, кримінально-виконавчого права та кримінології, Академія Державної пенітенціарної служби

Тема «безпека персоналу пенітенціарних установ» є надзвичайно актуальною для дослідження, про що свідчить зарубіжний досвід за цим напрямом.

Актуальність вивчення та запозичення міжнародного досвіду у пенітенціарній сфері зумовлена тим, що практичне використання успішних заходів, наукових напрацювань і здобутків урядів розвинених держав світу сприятиме досягненню сталого розвитку країни, належного рівня ефективності, гуманності, цивілізованості державної політики України, підвищенню престижу державної служби у кримінально-виконавчій галузі, а також узгодженню й адаптації національного законодавства до європейських та міжнародних норм і стандартів щодо додержання прав і свобод людини і громадянина, у тому числі й засуджених; організації діяльності органів пенітенціарної системи та служби пробації як її важливої складової; кваліфікації та професіоналізму персоналу; процесу ресоціалізації засуджених; реформуванню форм взаємодії пенітенціарної служби з іншими кримінально-виконавчими структурами, громадськими організаціями, міжнародними органами й інститутами тощо. У той же час результативність запозичення зарубіжного досвіду й створення можливостей щодо його фактичного використання прямо залежить від ефективності міжнародної співпраці Державної кримінально-виконавчої служби України [3].

Як слушно стверджує В.Г. Хирний, про актуальність проблем виконання і відбування покарань у зарубіжних країнах свідчать численні міжнародні конвенції та угоди, прийняті міжнародними (у тому числі й європейськими) організаціями [4, с.78]. Так, міжнародна законодавча база, що регламентує діяльність пенітенціарної служби, включає низку нормативно-правових актів, серед яких: Загальна декларація прав людини, Конвенція про захист прав людини та основоположних свобод, Кодекс поведінки посадових осіб з підтримання правопорядку, Декларація про захист усіх осіб від катувань та інших жорстоких, нелюдських або таких, що принижують гідність, видів поводження і покарання, Європейські пенітенціарні правила, Мінімальні стандартні правила поводження з ув'язненими, Європейська конвенція про запобігання катуванням чи нелюдському або такому, що принижує гідність, поводженню чи покаранню, Основні принципи застосування сили та вогнепальної зброї посадовими особами по підтриманню правопорядку, Принципи медичної етики та ін. [3].

Слід зазначити, що загалом наведені вище міжнародні та європейські декларації, конвенції, договори та інші законодавчі документи в пенітенціарній сфері орієнтовані на гуманізацію системи виконання покарань, «пом'якшення» відбування покарань для засуджених із використанням новітніх методів впливу та забезпеченням повного дотримання їх прав і свобод, можливостей для ресоціалізації, навчання, освіти, культурного розвитку, належних побутових та санітарно-гігієнічних умов тощо. Проте практичне досягнення необхідного рівня гуманності та цивілізованості правовідносин у досліджуваній сфері потребує вирішення питання підпорядкування пенітенціарної служби, яке в зарубіжних країнах вирішується по-різному [3].

На думку Є.Ю. Бараша, компаративістський аналіз зарубіжного досвіду реалізації організаційно-правових форм управління дозволяє виділити певні інституційні моделі систем виконання покарань залежно від приналежності системи виконання покарань до того або іншого державного відомства: 1) модель, за якої система виконання покарань повністю підзвітна Міністерству внутрішніх справ або його еквіваленту; 2) модель, за якої система виконання покарань повністю управляється Міністерством юстиції; 3) модель, за якої система виконання покарань знаходиться під управлінням об'єднаного Міністерства юстиції і внутрішніх справ (поліції); 4) модель, за якої система виконання покарань знаходиться у віданні окремого державного департаменту, не підконтрольного ні Міністерству юстиції, ні Міністерству внутрішніх справ; 5) змішана модель, за якої різні види покарань або заходи процесуального примусу знаходяться у віданні різних відомств (пенітенціарні установи, в яких тримають засуджених осіб, – у віданні Міністерства юстиції, а місця попереднього ув'язнення – у віданні Міністерства внутрішніх справ) [1, с.364].

На відміну від попереднього автора, Н.П. Ковальов пропонує таку класифікацію моделей організацій та управління пенітенціарними системами: 1) управління пенітенціарною системою у повному обсязі покладене на міністерство юстиції; 2) управління пенітенціарною системою у повному обсязі покладене на відомство поліції; 3) управління пенітенціарною системою у повному обсязі покладене на окреме автономне відомство, яке не

підпорядковано ані відомству поліції, ані міністерству юстиції; 4) управління пенітенціарною системою покладене на об'єднане міністерство юстиції та поліції; 5) управління пенітенціарною системою розподілене між міністерством юстиції та відомством поліції, коли місця виконання покарань перебувають у віданні міністерства юстиції, а місця попереднього ув'язнення – у віданні поліцейського відомства [2]. Таку точку зору поділяє і Д.В. Ягунов [5].

Незважаючи на різноманіття можливих організаційно-правових форм пенітенціарної системи, варто підкреслити, що для більшості європейських країн загальнопоширеною практикою є підпорядкування у повному обсязі пенітенціарних установ міністерствам юстиції (Португалія, Франція, Бельгія, Люксембург, Італія, Греція, Туреччина, Ірландія, Англія, Ісландія, Нідерланди, Німеччина, Данія, Австрія, Чехія, Словенія, Хорватія, Албанія, Македонія, Болгарія, Румунія, Сербія, Угорщина, Словаччина, Польща, Молдова, Литва, Латвія, Естонія, Росія, Швеція, Фінляндія, Вірменія та Азербайджан тощо). Такий підхід використовується й у деяких країнах Південної і Латинської Америки, а також у багатьох країнах Африки [5].

Таку модель на сьогодні реалізовує і Україна, що узгоджується з європейськими стандартами, оскільки більшість європейських організацій пріоритетною вважає модель кримінально-виконавчої служби, за якої управління в повному обсязі покладається на Міністерство юстиції. Саме тому, на нашу думку, Уряд України повинен поступово впроваджувати всі вимоги, що ставлять організації Європи, і додержуватися проголошених пенітенціарних правил (стандартів), у тому числі і шляхом внесення змін до діючого законодавства України щодо безпеки персоналу виправних колоній.

Література:

1. Бараш Є. Ю. Адміністративно-правові засади управління Державною кримінально-виконавчою службою України: дис. д–ра юрид. наук: 12.00.07. Харків, 2012. 482 с.
2. Ковалёв Н. П. Аналитическая записка «Пенитенциарные системы: сравнительный анализ организационно-правовых

форм». URL: https://www.zakon.kz/134443-%20analiticheskaja-zapiska-penitenciarnye.html (дата звернення: 25.10.2019).
3. Сидоренко С. М. Зарубіжний досвід виконання правоохоронних функцій пенітенціарними установами та можливості його використання в Україні. *Вісник Харківського національного університету внутрішніх справ*. 2013. № 3. С. 130–138.
4. Хирний В. Г. Організація та засади управління пенітенціарною системою України: дис. канд. юрид. наук: 12.00.07. Дніпропетровськ, 2012. 192 с.
5. Ягунов Д. В. Моделі державного управління пенітенціарними системами: міжнародний досвід та європейські стандарти. *Ринкова економіка: Сучасна теорія і практика управління*. Том 11. Випуск 25, ч. 2: збірник наукових праць. Одеський національний університет імені І.І. Мечникова. Видавець В.П. Букаєв. Одеса, 2009. С. 132–138.

Щодо необхідності законодавчої трансформації початкового етапу стадії досудового розслідування

Темніков Олександр Вікторович
кандидат юридичних наук,
доцент кафедри професійних та
спеціальних дисциплін,
Херсонський факультет ОДУВС

Своєчасне реагування на заяви та повідомлення про вчинені або такі, що готуються кримінальні правопорушення, а як наслідок, початок досудового розслідування при наявності для цього підстав, є однією з суттєвих гарантій ефективного захисту прав громадян та успішного вирішення інших завдань кримінального судочинства. Однак, як свідчить на сьогодні досить «різноманітна» практика застосування норм чинного Кримінального процесуального кодексу (далі КПК), що регламентують відповідні правовідносини щодо прийняття, фіксації та реєстрації заяв і повідомлень про кримінальні

правопорушення, а також неоднозначність трактувань цих питань деякими підзаконними актами, у правових позиціях (ухвалах слідчих суддів), в останніх наукових дослідженнях з цієї тематики, інститут початку досудового розслідування ще потребує ретельного дослідження та якісного унормування.

Так, зокрема, на виконання законодавчого положення, яке містяться в частині 1 статті 214 Кримінального процесуального кодексу України «слідчий, прокурор невідкладно, але не пізніше 24 годин після подання заяви, повідомлення про вчинене кримінальне правопорушення або після самостійного виявлення ним з будь-якого джерела обставин, що можуть свідчити про вчинення кримінального правопорушення, зобов'язаний внести відповідні відомості до Єдиного реєстру досудових розслідувань, розпочати розслідування». Виключенням з цього правила є виявлення ознак кримінального правопорушення на морському чи річковому судні, що перебуває за межами України відомості про які вносяться до ЄРДР при першій можливості (частина третя статті 214 КПК України). Й тут виникає перша проблема-законодавча прогалина, яка полягає у тому, що поза увагою правників-реформаторів Кримінального процесуального кодексу залишилися процедури початку досудового розслідування на повітряному транспорті, а також на території дипломатичних представництв чи консульських установ. Виникає також і проблема початку досудового розслідування щодо військових і персоналу миротворчого контингенту, що знаходиться за межами України під час виконання міжнародних миротворчих місій, хоча пункт 3 розділу ІІ Положення про порядок ведення Єдиного реєстру досудових розслідувань про це дає деякі роз'яснення, проте в частині 3 статті 214 КПК цього аж ніяк не зафіксовано [1].

Якщо буквально трактувати нормативне положення, зазначене у статті 214 КПК прокурор, слідчий не має права не вносити повідомлення про кримінальні правопорушення до Єдиного реєстру досудових розслідувань (далі ЄРДР), будь-які «перевірки» фактів, викладених у заявах про кримінальні правопорушення, здійснювані не в порядку досудового розслідування, є незаконними, а пропуск 24-х годинного строку внесення повідомлення про злочин до ЄРДР у будь-якому випадку

є порушенням чинного законодавства. Та ж стаття в частині 3 передбачає, що «здійснення досудового розслідування до внесення відомостей до реєстру або без такого внесення не допускається і тягне за собою відповідальність, встановлену законом».

Таким чином, після набрання чинності новим Кримінальним процесуальним кодексом України, разом з раніше функціонуючою стадією «порушення кримінальної справи» із законодавства фактично було виключено так званий інститут дослідчої перевірки та встановлено обов'язок слідчого протягом 24-х годин з моменту надходження повідомлення про злочин вносити відомості до Єдиного реєстру досудових розслідувань. Тут слід погодитися з твердженням відомого вченого-правознавця Л.М. Лобойка про те, що зі скасуванням КПК 2012 р. стадії порушення кримінальної справи питання про підстави та момент початку досудового розслідування набуло ознак проблеми як у теоретичній, та і практичній царині [2, с.87], хоча, в той же час, ще один автор публікації з зазначеної тематики І.І. Статіва вважає, що відмова законодавця від «перенесення» до КПК 2012 р. інституту здійснюваних до початку розслідування перевірочних дій, котрі спрямовані на отримання додаткової інформації, ще не означає скасування стадії розгляду отриманої із заяв, повідомлень та інших джерел первинної інформації [3, с 89], з чим по факту дуже важко погодитися.

Метою зазначеного вище нововведення, на думку М.А. Погорецького, було унеможливити конфлікт між державою та громадянами стосовно їх звернень до правоохоронних органів із заявою чи повідомленням про вчинене кримінальне правопорушення, запобігаючи неприйняттю таких заяв чи повідомлень, відмові у їх вирішенні, а також створенню широких можливостей оперативного розгляду таких заяв і повідомлень, застосовуючи водночас весь арсенал кримінальних процесуальних засобів [4, с.93].

До цієї події, відповідно до ст. 97 Кримінально-процесуального кодексу 1960 року для прийняття одного з трьох рішень (порушити кримінальну справу; відмовити в порушенні кримінальної справи; направити заяву або повідомлення за належністю) давався триденний строк, а якщо заяву чи

повідомлення про злочин необхідно було перевірити – строк не більше десяти днів.

З 19 листопада 2012 року дані (інформація) про злочин спочатку вносяться до ЄРДР, перевірка проводиться у порядку досудового розслідування і, коли відсутній склад або подія злочину, кримінальне провадження підлягає закриттю.

Звичайно ж старий правовий механізм процедур попередньої перевірки заяв і повідомлень про злочини був більш звичним та зрозумілим для посадових осіб органів досудового розслідування та прокурорів, а тому з метою запобігання «переповненню» ЄРДР відомостями, які не мають ніякого відношення до суспільно небезпечних протиправних діянь та, відповідно, наповненню сейфів слідчих підрозділів зайвою «макулатурою», деякі з них стали протиправно використовувати Закон України «Про звернення громадян», тобто розглядати заяви протягом тижнів та місяців, хоча стаття 12 зазначеного закону прямо констатує, що його дія аж ніяк не поширюється на порядок розгляду заяв і скарг громадян, встановлений кримінальним процесуальним, цивільно-процесуальним, трудовим законодавством тощо.

Отже, вигадана схема свідомого невнесення слідчими, прокурорами відомостей про кримінальне правопорушення до ЄРДР після отримання відповідної заяви чи повідомлення апріорі прирівнюється до бездіяльності, що може бути оскаржено (частина 1 статті 303 КПК).

Слід також зазначити, що хоча сучасні законодавчі правила щодо реєстрації заяв і повідомлень про вчинені кримінальні правопорушення та початок досудового розслідування на сьогодні є безумовною правовою даністю для органів та посадових осіб, на яких покладений обов'язок ведення кримінального процесу, *слідчо-судова практика ставить їх виконання в залежність від наявності або відсутності в таких заявах або повідомленнях об'єктивних даних, які дійсно свідчать про ознаки злочину.*

Важливим тут є і те, що рішення про початок досудового розслідування повинно бути максимально своєчасним. Несвоєчасне прийняття рішення про початок досудового розслідування надає можливість зацікавленим особам приховати сліди кримінального правопорушення та зашкодити встановленню

істини. Крім того, купа інших суб'єктивно-об'єктивних чинників (погана пам'ять потерпілого, хвороба свідка, його виїзд за кордон, смерть, плив погодних умов та фактору часу, унаслідок чого зникають або знищуються важливі докази) може у подальшому заважати ефективному та об'єктивному розслідуванню.

Якщо продовжувати аналізувати дієвість сучасних правових норм з питань їх практичної придатності, то слід звернути увагу на те, що згідно з п. 1 розділу II Положення про порядок ведення Єдиного реєстру досудових розслідувань, затвердженого наказом Генерального прокурора України від 06 травня 2016 року № 139, відомості про кримінальне правопорушення, викладені у заяві, повідомленні чи виявлені з іншого джерела, повинні відповідати вимогам п. 4 ч. 5 ст. 214 КПК України, зокрема, містити у собі короткий виклад обставин, що можуть свідчити про вчинення кримінального правопорушення, наведених потерпілим, заявником чи виявлених з іншого джерела та навіть попередню правову кваліфікацію кримінального правопорушення із зазначенням статті (частини статті) закону України про кримінальну відповідальність. В цьому сенсі з аналізу змісту ч. 1 ст. 214 КПК України прямо випливає, що вона передбачає надходження заяви (повідомлення) саме про кримінальне правопорушення, а не про діяння, яке містить ознаки складу злочину.

Знов таки ж, як на наш погляд, у теорії кримінального процесу єдність правових позицій щодо розуміння поняття і сутності приводів і підстав до початку кримінального провадження також відсутня. Так, наприклад, Д.В. Філін зазначає, що задачею стадії, що передує розслідуванню, є встановлення підстав для внесення реєстраційного запису до Єдиного реєстру досудових розслідувань [5], тобто відповідно до ч. 1 ст. 214 КПК України процесуальною підставою початку досудового розслідування є виявлення обставин, що можуть свідчити про вчинення кримінального правопорушення шляхом дослідження первинних відомостей про діяння. Автор публікації О.В. Поліщук також вважає, що інститут початку досудового розслідування слід розглядати як стадію кримінального процесу, що складається з таких етапів: 1) прийняття заяв, повідомлень та первинної

інформації про кримінальні правопорушення; 2) реєстрація заяв і повідомлень про кримінальні правопорушення та підготовка до проведення слідчих (розшукових) дій; 3) проведення невідкладних слідчих (розшукових) дій та вжиття інших заходів, спрямованих на підтвердження або спростування даних, що містяться в заяві та повідомленні та збір криміналістично значимої інформації; 4) внесення відомостей до ЄРДР [6, с. 119].

Проблема проявляться у тому, що, як на наш погляд, на сьогодні принаймні такої стадії де-юре не існує, часовий проміжок обмежений 24 годинами, а чітко визначених процедур та засобів попередньої перевірки, закон взагалі не передбачає, що зрозуміло тягне за собою спроби з боку прокуратури та органів досудового розслідування якимось чином «виходити з ситуації».

З наведеного вище випливає загальна рекомендація звернена до суб'єктів, які заявляють чи повідомляють про вчинене або таке, що готується кримінальне правопорушення – *направляючи заяву чи повідомлення про вчинене кримінальне правопорушення, доцільно якомога повніше та детальніше викладати обставини, що можуть свідчити про вчинення злочину, для того, щоб зменшити імовірність фактичної відмови у занесенні відповідних відомостей до ЄРДР.* Однак й тут виникають питання «якісності» обґрунтування заяви або повідомлення, наприклад, тими, хто в правовому сенсі не обізнаний, взагалі безграмотний або ж умовно грамотний, хто має фізичні вади тощо. А якщо у заяві або повідомленні взагалі йдеться про злочин, вчинений в умовах неочевидності, то яка саме ступінь їх аргументації тут має бути?

Крім того, на практиці часто виникає ситуація, коли після подання заяви, наприклад, поштою, заявник чекає відповіді чи повідомлення про розгляд заяви та включення інформації про злочин до ЄРДР. Після тривалого часу очікування заявник починає встановлювати інформацію щодо розгляду заяви і виявляється, що відомості до ЄРДР не внесені, а строки на оскарження бездіяльності вже пропущені.

Отже, одним з варіантів усунення законодавчих вад, вільного тлумачення та покращення процесуальної дієвості норм КПК, які стосуються теми, що обговорюється, є пропозиція більш ретельно виписати відповідні механізми, шляхи та засоби перевірки заяв і

повідомлень про вчинені або такі, що готуються кримінальні правопорушення.

Як із загальною тезою в досліджуваному питанні слід погодитися з твердженням, яке міститься у публікації Є.Д. Лук'янчикова про те, що не дивлячись на те, що закон не вимагає від слідчого перевірених підстав для початку досудового розслідування, як це було в старому КПК України, проте це не має виправдовувати безпідставний початок досудового розслідування [7, с. 274].

З огляду на зазначене та здійснений аналіз слідчо-судової практики, як на нашу думку, треба усунути існуючі в цьому питанні вади чинного законодавства, а саме – поновити існуючий раніше правовий інститут попередньої перевірки заяв і повідомлень про злочини (на тепер кримінальні правопорушення), в рамках якого:

– *по-перше,* обов'язки щодо попереднього з'ясування та ретельної фіксації обставин, що можуть свідчити про вчинення кримінального правопорушення покласти на осіб, які повинні їх реєструвати (при цьому чітко їх визначити в законі);

– *по-друге,* встановити строки попередньої перевірки заяв і повідомлень про вчинене або таке, що готується кримінальне правопорушення – за загальним правилом три дні, а щодо заяв і повідомлень які потребують більш ретельної перевірки (злочини у сфері господарської діяльності, економіки, корупційні злочини тощо) - десять днів;

– *по-третє,* передбачити в рамках такої перевірки можливість проведення невідкладної слідчої дії – огляд місцевості, житла чи іншого володіння особи, а також збирання необхідної інформації (документів, відомостей, висновків ревізій, актів перевірок), її витребування та отримання від органів державної влади, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ та організацій, службових та фізичних осіб;

– *по-четверте,* за результатами попередньої перевірки заяв і повідомлень (за наявності для цього підстав) виносити постанову про внесення відомостей до ЄРДР та початок досудового розслідування, про що письмово повідомляти заявника, або ж виносити аргументовану постанову про відмову у внесенні таких

відомостей до ЄРДР, про що негайно (протягом 24 годин) письмово повідомляти зацікавлену в цьому особу (заявника) шляхом направлення на його адресу відповідної копії.

Література:

1. Про порядок ведення Єдиного реєстру досудових розслідувань [Електронний ресурс] : Положення, затверджене наказом Генеральної прокуратури України від 06.04.2016 №139 – Електрон. дан. (1 файл). – Режим доступу : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0680-16. – Дата доступу: 27.10.2019.
2. Лобойко Л. М. Актуальні проблеми визначення підстав і моменту початку досудового розслідування / Л. М. Лобойко // Вісник кримінального судочинства. – 2015. – № 1. – С. 87–92. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vkc_2015_1_13. – Дата доступу: 27.10.2019.
3. Статіва І. І. Чи збережена у новому КПК України стадія порушення кримінальної справи / І. І. Статіва // Підприємництво, госп-во і право. – 2012. – № 12. – С. 86-90.
4. Погорецький М. А. Актуальні проблеми визначення підстав і моменту початку досудового розслідування / М. А. Погорецький // Вісник кримінального судочинства. – № 1/2015. – № 1. – С. 93–103.
5. Филин Д. В. Начало досудебного производства в уголовном процессе Украины [Электронный ресурс] / Д. В. Филин. – Режим доступа: http://www.iuaj.net/node/1462. – Дата доступу: 27.10.2019.
6. Поліщук О.В. До питання визначення етапів початку досудового розслідування / О. В. Поліщук // Південноукраїнський правничий часопис. – 2017. – № 3. – С. 116–121.
7. Лук'янчиков Є. Д. Удосконалення початку досудового розслідування в контексті реалізації державної антикорупційної політики [Електронний ресурс] / Лук'янчиков Євген Дмитрович // – Режим доступу: http://elar.naiau.kiev.ua/. – Дата доступу: 27.10.2019.

Правова природа ЄСПЛ та суспільних відносин, що виникають у сфері виконання його рішень

Терно Андрій Михайлович,
старший радник юстиції, адвокат,
здобувач, викладач кафедри
професійних та спеціальних дисциплін,
Херсонський факультет ОДУВС

Вступивши до Ради Європи, Україна ратифікувала 17 липня 1997 року Європейську Конвенцію про захист прав людини та основних свобод [1] (далі за текстом – Конвенція) [2]. Тим самим вона встановила, що відповідно до ст. 46 Конвенції вона визнає без спеціальної угоди (*ipso facto)* юрисдикцію Європейського суду з прав людини (далі за текстом –ЄСПЛ), і зобов'язалася привести правозастосовчу практику у повну відповідність з зобов'язаннями, які випливають з участі в Конвенції і протоколах до неї.

У науці кримінального права дискутується питання про те, яке значення ратифікація Конвенції має для кримінального права окремих країн. Як справедливо зауважує з цього приводу Л.М. Ентін, за своїми правовими наслідками участь у Конвенції та протоколах до неї є справжньою правовою революцією [3, с.12]. Разом з тим слід зазначити, що в Україні значення Конвенції в окремих випадках недооцінюється, а дослідженню встановлених нею норм, а особливо механізму виконання рішень судів (у тому числі ЄСПЛ) [4], прийнятих на її основі не приділяється належної уваги. Це пов'язано не тільки з недооцінкою міжнародно-правових актів у системі джерел кримінального права, а й з тим, що сама Конвенція має низку певних особливостей:

1. Вона розроблялася без урахування специфічних особливостей положень національного у т.ч. вітчизняного кримінального права;

2. Норми Конвенції конкретні і деталізовані в рішеннях ЄСПЛ;

3. Існує дієвий реально працюючий механізм міжнародно-правового контролю за дотриманням правил Конвенції та виконання рішень ЄСПЛ, прийнятих на її основі.

Ратифікація Україною у 1997 році Конвенції зумовила необхідність приєднання нашої держави до особливого механізму захисту прав і свобод. Такий механізм мав загальноінституційний та національний рівень. Відповідно до першого з метою забезпечення прав і свобод передбачалось залучення трьох органів, які б несли відповідальність за забезпечення дотримання зобов'язань. Ними стали: Європейська комісія з прав людини, Європейський Суд з прав людини та Комітет міністрів Ради Європи. Після набрання чинності Протоколом №11 до Конвенції перші два з цих органів було замінено єдиним, постійно діючим органом – Європейським Судом з прав людини.

ЄСПЛ створено для забезпечення неухильного дотримання і виконання норм Конвенції її державами-учасницями. Виконання такого завдання забезпечується шляхом розгляду і вирішення конкретних справ, прийнятих ним до провадження на підставі індивідуальних скарг, які подаються фізичною особою, групою осіб, неурядовою організацією або державою-членом Ради Європи, у випадку порушення Європейської Конвенції іншою державою-членом Ради Європи.

З юридичної точки зору, рішення, постановлене ЄСПЛ, є обов'язковим лише для держави-відповідача у справі. Проте значення цих рішень простежується не тільки на національному рівні конкретної держави, щодо якої його постановлено, а впливає на кримінальне право та правозастосовну практику у цій сфері інших держав-учасниць Конвенції. Метою діяльності ЄСПЛ не є надання вказівок національному законодавцю по удосконалення норм права, не здійснення абстрактного контролю національного кримінального законодавства або правозастосовчої практики, не розпорядження про вжиття заходів, які мають юридичні наслідки. ЄСПЛ не має права також скасувати за скаргою заявника вирок або рішення, постановлені національним судом. Контроль, який здійснює ЄСПЛ, як підкреслював голова Суду Л. Вільдхабер, є механізмом безпеки, який впливає на вирішення тих питань, які випадають з-під суворого контролю національних органів [5, с.92-98].

ЄСПЛ не виступає як наглядова інстанція щодо рішень національних судових та інших правозастосовних органів, а також не має на меті коригування правотворчості держав-учасниць

Конвенції. Разом з тим такі держави не мають права ігнорувати рішення ЄСПЛ. Їх реакція повинна полягати у тому, щоб було виправлено таку правову ситуацію, яка призвела до порушення прав і свобод людини, які захищаються Конвенцією і протоколами до неї.

Суттєвим аспектом співвідношення «ЄСПЛ – національний правопорядок» є відсутність в його компетенції можливості діяти *in abstracto*, а саме розглядати національну правову систему держави – учасниці в загальному порядку без конкретної заяви щодо порушення норм Конвенції. ЄСПЛ вправі діяти лише методом конкретного (імпліцитного) контролю. Вже у другому рішенні ЄСПЛ, винесеному у справі «Беккер проти Бельгії» 1962 року, вказувалося, що ЄСПЛ покликаний «виносити рішення не з абстрактної проблеми, яка стосується відповідності національного закону положенням Конвенції, а в конкретному випадку застосування такого закону до заявника в тій мірі, в якій останній був би внаслідок цього обмежений у здійсненні одного з прав, гарантованих Конвенцією». Це положення неодноразово підкреслювалось у рішеннях ЄСПЛ з різних питань.

Отже, відповідно до Конвенції, ЄСПЛ не має можливості безпосереднього юридично обов'язкового впливу на національні правові та судові системи держав-учасниць. Проте, опосередковано через рішення з конкретних справ ЄСПЛ впливає на національні правопорядки держав – членів, гармонізуючи правові системи держав – членів Ради Європи з положеннями Конвенції.

Існує декілька способів дієвого впливу рішень ЄСПЛ на правопорядок держави – учасниці: 1) необхідність виконання державою – учасницею юридично обов'язкових рішень ЄСПЛ може призвести до внесення змін в національний правопорядок; 2) через політичну відповідальність держави перед Радою Європи у випадках систематичного порушення Конвенції, які пов'язані з недосконалістю законодавства та правопорядку, про що свідчить практика ЄСПЛ; 3) через добровільне здійснення державою змін до законодавчих актів та інших заходів, необхідність яких випливає з рішень ЄСПЛ. Такий вплив у певних випадках прискорює зміни, які необхідно було внести у національний правопорядок держави, в інших випадках призводить до створення нових норм для заповнення прогалин у національному законодавстві.

Одним з найбільш цікавих з юридичної точки зору заходів приватного характеру, прийнятих при виконанні рішень ЄСПЛ, є перегляд внутрішніми судами справи, в якій було встановлено порушення Конвенції. На підставі практики Комітету Міністрів можна виділити дві основні умови, за яких перегляд може стати необхідним. По-перше, мова повинна йти про настільки грубі порушення, що вони породжують сумніви з приводу обґрунтованості результату судового розгляду. По-друге, порушення повинно мати дуже серйозні наслідки для заявника, які не можуть бути усунені присудженням грошової компенсації.

За роки існування ЄСПЛ в результаті його діяльності склався особливий нормативний комплекс, який визнається всіма державами і не викликає сумнівів. Проблема в цьому випадку полягає в іншому – чи є рішення ЄСПЛ обов'язковими для дотримання кожною державою, чи, навпаки, мають лише характер рекомендацій, які ні до чого не зобов'язують держави. Складність цієї проблеми полягає у визначенні правової природи обов'язковості рішень ЄСПЛ, яке розкривається через певні характерні властивості судового рішення.

Таким чином передумови створення та значення ЄСПЛ, його правова природа та компетенція, а також характер прийнятих ним рішень є важливою гарантією забезпечення прав та свобод людини і громадянина в нашій державі. Наведене свідчить про важливість та цінність таких суспільних відносин, які виникають у зв'язку із діяльністю ЄСПЛ та пов'язані із виконання нашою державою його рішень.

Література:

1. Конвенція про захист прав людини та основних свобод від 4 листопада 1950 року [Електронний ресурс] Офіційний Сайт Верховної Ради України. – Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_004
2. Про ратифікацію Конвенції про захист прав і основних свобод людини 1950 року. Першого протоколу та протоколів № 2, 4, 7 та 11 до Конвенції: Закон України від 17 липня 1997 р. № 475/97-ВР // ВВР. – 1997. – № 40. – Ст. 263

3. Энтин Л.М. Международные гарантии прав человека: опыт Совета Европы. – М., 1997. -С. 12
4. Щодо виконання рішень ЄСПЛ див.: Forst, D. The Execution of Judgments of the European Court of Human Rights Limits and Ways Ahead [Text] / Déborah Forst // Vienna Journal on International Constitutional Law. – 2013. – №3. – № 1–51; Supervision of the execution of judgments and decisions of the European court of human rights : 8th Annual Report of the Committee of Ministers 2014 [Electronic resourse] Council of Europe. – Mode of access : http://www.coe.int/t/dghl/monitoring/execution/Source/Publications/CM_annreport2014_en.pdf; Abdelgawad, E. L. The Execution of the Judgments of the European Court of Human Rights: Towards a Non-coercive and Participatory Model of Accountability [Text] / Elisabeth Lambert Abdelgawad // Zeitschrift für ausländisches öffentliches Recht und Völkerrecht. – 2009. – № 69. – Pp. 471–506 etc.
5. Вильдхабер Л. Место Европейского Суда по правам человека в европейском конституционном ландшафте // Конституционное правосудие на рубеже веков. – М., 2002. – С. 92-98.

Порівняльний аналіз виконання покарання у виді позбавлення волістосовно засуджених неповнолітніх у Швеції та Україні

Ткач Дмитро Анатолійович
студент, Академія Державної пенітенціарної служби

науковий керівник:
Пузирьов Михайло Сергійович
доктор юридичних наук, професор кафедри кримінального, кримінально-виконавчого права та кримінології, Академія Державної пенітенціарної служби

У Швеції так само, як і в Україні, засуджені неповнолітні виділяються в окрему категорію. Проте за змістовними ознаками

кримінально-правових і кримінально-виконавчих засад покарання цієї категорії осіб під час порівняльного аналізу виявлено низку відмінностей.

Зокрема, у Швеції вік, з якого настає кримінальна відповідальність, становить 15 років. Відповідно до закону, неповнолітнім у віці до 15 років не може бути призначено покарання; в таких випадках вони підпадають під опіку соціальних інституцій.

У віці від 15 до 21 року вік особи береться до особливої увагу для цілей призначення покарання. У ст. 7 глави 29 КК Швеції зазначається, що особлива увага має бути приділена молодості особи, якщо злочин було вчинено у віці до 21 року. Окрім того, ця стаття передбачає, що жодній особі віком до 21 року не може бути призначено покарання у виді довічного позбавлення волі.

Із вищевикладеного робимо висновок, що шведський законодавець більш диференційовано, порівняно з українським, підходить до визначення критерію «молодості» щодо осіб, винних у вчиненні злочинів, класифікуючи їх на дві групи: 1) особи віком 15–18 років (неповнолітні); 2) особи віком 18–21 років.

Варто зазначити, що нині така градація має місце лише на рівні КК Швеції. Щодо кримінально-виконавчого законодавства цієї країни, то Закон Швеції «Про позбавлення волі» від 2011 р. із наведених вище категорій містить норми, що стосуються лише осіб до 18 років [1, с. 2].

Під час вивчення спеціальної наукової літератури зарубіжних дослідників установлено, що Служба соціального забезпечення Швеції («TheSwedishWelfareService») є органом, відповідальним за роботу з неповнолітніми злочинцями. Діяльність цієї служби щодо роботи з неповнолітніми злочинцями врегульовано Законом «Про піклування над молодими особами» 1990 р. («The Careof Young Persons Actof 1990») та Законом «Про соціальне забезпечення» 1980 р. («TheSocialWelfareActof 1980»).

Найчастіше до неповнолітніх, винних у вчиненні злочинів, застосовуються такі покарання й кримінально-правові заходи, як штрафи, відмови від державного обвинувачення й направлення до соціальних установ [2, с. 645; 3, с. 561].

За даними скандинавських дослідників, інтенсивність призначення неповнолітнім та особам молодого віку покарання у

виді позбавлення волі є низькою. Зокрема, у 1997 р. лише 33 особи віком 15–17 років та 501 особу віком 18–20 років було засуджено до цього виду покарання. Щодо категорії осіб 15–17 років, то 9 осіб чоловічої статі було засуджено за насильство й 13 – за грабіж. 24 юнаків було засуджено до позбавлення волі на строк до 6 місяців та 6 юнаків – на строк більше одного року [2, с. 645].

Окрім вищенаведеного, дослідником зарубіжного пенітенціарного досвіду М.С. Пузирьовим з'ясовано, що у Швеції щодо кримінально-виконавчих засад покарання у виді позбавлення волі на певний строк щодо неповнолітніх, на відміну від України, існує суттєва відмінність щодо місця відбування вказаного покарання, виходячи із принципів диференціації та індивідуалізації, а також роздільного тримання засуджених [4, с.334].

Ми повною мірою погоджуємося з таким висновком поіменованого вченого, адже дійсно в Україні, відповідно до ч. 2 ст. 11, ст. 19 КВК України, для виконання покарання у виді позбавлення волі на певний строк стосовно засуджених неповнолітніх передбачено створення спеціальних виховних установ – виховних колоній [5].

Водночас аналіз спеціальної наукової літератури дав підстави переконатися, що у Швеції ситуація відмінна. Як зазначають О. В. Лисодєд та А. Х. Степанюк, у Швеції не існує тюрем для неповнолітніх [6, с. 116]. За даними шведських дослідників, спеціальні тюрми для неповнолітніх у цій країні було скасовано в 1980 р. Натомість, засуджених неповнолітніх тримають в окремих блоках тюрем для повнолітніх [2, с. 645; 3, с. 561].

У такому розрізі забезпечення безпеки стосовно досліджуваної категорії осіб варто зазначити, що в пенітенціарній системі України безапеляційно діє принцип роздільного тримання неповнолітніх і дорослих. Він поширюється як на засуджених (ч. 1 ст. 92 КВК України), так і на осіб, взятих під варту (абз. 3 ч. 2 ст. 8 Закону України «Про попереднє ув'язнення» [7]).

Водночас, на відміну від вищенаведених положень кримінально-виконавчого законодавства України, відповідно до ст. 3 глави 2 Закону Швеції «Про позбавлення волі», наводиться загальне правило роздільного тримання неповнолітніх і дорослих та визначаються винятки з нього. Так, у ст. 3 зазначається, що

засуджений віком до 18 років не може бути розміщений спільно із засудженими старше 18 років, окрім випадків, коли це відповідає його виправленню [1, с. 2].

Отже, вищенаведений матеріал дає підстави для узагальнюючого висновку, що виконання покарання у виді позбавлення волі на певний строк щодо засуджених неповнолітніх у Швеції відповідає таким міжнародним рекомендаціям у цій сфері правовідносин: 1) позбавлення неповнолітніх свободи може застосовуватися лише як винятковий захід впливу і на мінімально можливий строк; 2) неповнолітні мають розміщуватися у спеціально передбачених для них виправних установах, окремо від дорослих, за винятком тих випадків, коли це відповідає інтересам неповнолітнього; 3) основна діяльність персоналу виправних установ для неповнолітніх має бути спрямована на реабілітацію та освіту цих осіб, а не на їх покарання.

Література:

1. Act on Imprisonment (Swedish Code of Statutes 2010:610). 17 p. URL: https://www.kriminalvarden.se/globalassets/om_oss/lagar/fangelselagen-engelska.pdf (дата звернення: 21.10.2019).
2. Hofer H. V., Marvin R. Sweden. *Imprisonment today and tomorrow: International perspectives on prisoners' rights and prison conditions* / ed. by D. V. Z. Smit, F. Dünkel. 2nd ed. The Hague: Kluwer Law International, 2001. P. 634–652.
3. Lindström P., Leijonram E. The Swedish prison system. *Prison policy and prisoners' rights: The protection of prisoners' fundamental rights in international and domestic law*. 2008. Vol. 42 of the Publications of the International Penal and Penitentiary Foundation. P. 559–570.
4. Пузирьов М. С. Порівняльний аналіз виконання покарання у виді позбавлення волі на певний строк в Україні та зарубіжних країнах: монографія. Київ: ВД «Дакор», 2018. 514 с.
5. Кримінально-виконавчий кодекс України: Закон України від 11.07.2003 р. № 1129-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2004. № 3–4. Ст. 21.
6. Лисодєд О., Степанюк А. Умови відбування покарання у тюрмах Швеції. *Вісник прокуратури*. 2003. № 6. С. 111–116.

7. Про попереднє ув'язнення: Закон України від 30.06.1993 р. № 3352-XII. *Відомості Верховної Ради України*. 1993. № 35. Ст. 360.

Правове регулювання режиму в місцях несвободи

Туржавська Карина Олегівна,
курсант, Херсонський факультет ОДУВС

науковий керівник:
Шкута Олег Олегович
доктор юридичних наук,
професор кафедри професійних та спеціальних дисциплін,
Херсонський факультет ОДУВС

Дослідження проблем механізму правового регулювання є однією із актуальних у теорії права. Необхідність більш глибокого вивчення цих категорій обумовлюється недосконалістю законодавства і правозастосовної практики, приведенням їх у відповідність до міжнародних стандартів; підвищення ефективності дії вже існуючих правових норм і правових інститутів держави; формування позитивної правової свідомості та правомірної поведінки як персоналу установ виконання покарань, так і засуджених [1, с. 353].

Порівняння й аналіз наявних у нашій науковій, навчальній і спеціальній літературі визначень поняття «режим» свідчить, що режим трактується дуже багатозначно. Чимало з цих визначень є неточними, деякі навіть помилкові або суперечливі, хоча кожне з них має певний сенс, щось загальне, але найчастіше таке, що не повністю відображає зміст і сутність режиму. Суть цих визначень коротко зводиться до того, що під режимом розуміється: порядок виконання покарання у виправній колонії; порядок тримання у виправній колонії; сукупність правил поведінки засуджених; порядок життя та праці засуджених; діяльність виправної колонії;

система заходів і методів, що сприяють виправленню та ресоціалізації засуджених; сукупність норм, що визначають обсяг обмежень для засуджених і порядок їхньої реалізації; порядок реалізації кримінально-правового покарання та залучення засуджених до суспільно корисної праці, соціально-виховної роботи, загальноосвітнього і професійно-технічного навчання [2, с. 44].

Ізоляція засуджених забезпечується, насамперед, системою охорони колоній, яка здійснюється відповідно до вимог відповідних Інструкцій, правил внутрішнього розпорядку установ виконання покарань щодо заходів забезпечення ізоляції засуджених, нагляду за ними тощо [3, с. 133].

Правове регулювання режиму та засобів його забезпечення викладено у главі 16 Кримінально-виконавчого кодексу України. Подальший розвиток та деталізацію норми правового регулювання режиму знаходять у відомчих нормативно-правових актах, що регулюють питання режиму виконання і відбування покарання в установах виконання покарань [4, с. 289].

Центральне місце в механізмі правового регулювання режиму посідають закони та інші законодавчі акти України, причому їхнє значення у ході становлення правової держави має постійно зростати, оскільки верховенство закону є невід'ємною ознакою останньої. Верховенство закону виявляється передусім у суворій відповідності йому всіх інших нормативних актів, оскільки закони мають найвищу юридичну силу. Закони регулюють найважливіші питання державного та суспільного життя, їхні норми складають серцевину, фундамент формування і розвитку інших правових норм [5, с. 55].

Логічно, що процес ізоляції засуджених прямо або опосередковано регулюється загальносвітовими міжнародними актами, що містять обов'язкові для всієї міжнародної спільноти норми, які закріплюють загальні права людини і громадянина, захищають її честь, гідність, ділову репутацію і спрямовані на повагу людської гідності та створення сприятливих для людини умов громадського життя, а саме: Загальною декларацією прав людини, Конвенцією про захист прав людини і основоположних свобод, Міжнародним пактом про громадянські і політичні права, Мінімальними стандартними правилами поводження з в'язнями

(Правилами Мандели), Європейською конвенцією про запобігання катуванням чи нелюдському або такому, що принижує гідність, поводженню чи покаранню, Європейськими пенітенціарними правилами [6, с. 43].

В окрему категорію міжнародні стандарти виділяють жінок, засуджених до позбавлення волі на певний строк, та організацію їх ізоляції. Питому вагу засуджених складають чоловіки, а це означає, що переважно виконання позбавлення волі орієнтоване саме на них. Але визнаний принцип рівності засуджених перед законом не означає однаковості при призначенні їм покарання, умов його відбування чи рівності в поводженні. Це зумовлено, окрім міркувань етичного характеру та особливостями психологічного розвитку, ще й певними психофізіологічними особливостями жінок, які більш уразливі у взаємодії з навколишнім світом, аніж чоловіки [7, с.153].

Отже, правове регулювання режиму в місцях позбавлення волі забезпечує дотримання прав засуджених осіб та організацію відносин при відбуванні засудженими покарання. Правове регулювання режиму відбувається за нормами кримінально-виконавчого права, а також за законами та іншими підзаконними нормативними актами України. Крім цього існує певний перелік міжнародних нормативно-правових актів, який забезпечує реалізацію покарання засуджених і надає умови для ефективного застосування інших засобів впливу.

Література:

1. Щербина О.В. Правове регулювання режиму в установах виконання покарань Державної пенітенціарної служби. // Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. Серія: юридична. – 2013. – Вип. 3. – С. 353-362. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN /Nvlduvs_2013_3_43.
2. Козлов П.П. Режим виконання кримінальних покарань : монографія. / П.П. Козлов, Ю.В. Нікітін, Л.О. Стрелков. – К. : КНТ, 2008. – С.44.
3. Телефанко Б.М. тлумачення режиму виконання і відбування покарання у виді позбавлення волі на певний строк / Б.М. Телефанко, І.В. Бахмат // Наукові записки Львівського університету бізнесу та права. – 2013. – Вип. 11. – С.131-135. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nzlubp_2013_11_36.
4. Правила внутрішнього розпорядку установ виконання покарань: затверджені наказом Державного департаменту України з питань виконання покарань №275 від 25 грудня 2003 р. / Офіційний вісник України. – 2003. – №52. – Ст. 2898.
5. Самсонов В.Н. Административное законодательство: понятие, содержание, реформа. – Х.: Основа, 1991. – 120 с.
6. Ізоляція засуджених до позбавлення волі на певний строк у виправних колоніях: дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.08 / Лисенко Марина Ігорівна ; Нац. акад. внутр. справ. – Київ, 2017. – 197 с.
7. Оніка Л.П. Міжнародні стандарти поводження із засудженими жінками та їх імплементація в законодавство і практику виконання кримінальних покарань в Україні. // Наук. вісн. Херсон. держ. унту. – 2014. – №1/6. – С.153-158.

До питання легалізації вогнепальної зброї в Україні

Хаджисаліхоглу Джуліде Хасанівна
курсант, Херсонський факультет ОДУВС

Бараненко Роман Васильович
кандидат технічних наук, доцент, професор кафедри професійних та спеціальних дисциплін, Херсонський факультет ОДУВС
ORCIDID: 0000-0002-5231-6248

На даному етапі розвитку нашої країни все більш актуальним стає питання легалізації вогнепальної зброї. Електронні петиції на сайті Президента про право звичайних українців володіти вогнепальною зброєю набирають рекордну кількість підписів.

Громадяни прагнуть отримати право на свій захист саме за домопогою зброї.

За статистичними даними на 100 українців припадає приблизно 7 одиниць вогнепальної зброї. Коли як у США 90 одиниць на 100 осіб [1].

З цього визрівають наступні питання:

– Чи готове наше суспільство до цього?

– Чи достатня правова база для реалізації прав на захист за допомогою вогнепальної зброї в повній мірі?

Через ситуацію, яка склалася в Україні (а саме початок операції об'єднаних сил на територіях Луганської та Донецької областей), як наслідок почалися групові порушення громадського порядку та безпеки, захват державних адміністрацій, відділків поліції, СБУ, прокуратури, непідконтрольний обіг незареєстрованої зброї та вчинення інших тяжких злочинів. Це питання стає дуже актуальним. Саме в цей час легалізація зброї буде дуже вдалим рішенням, так як це гарантуватиме захист приватної власності та самих громадян від злочинних посягань [2].

На даний момент в Україні відсутній спеціальний закон, який би регламентував придбання, зберігання та використання вогнепальної зброї (згідно зі ст. 263 КК України носіння, зберігання, придбання, виготовлення чи збут вогнепальної зброї, бойових припасів без передбаченого законом дозволу – караються позбавленням волі на строк від 2 до 5 років). Також недоліки чинного законодавства дозволяють кваліфікувати захист зі зброєю як перевищення меж необхідної оборони, за яку передбачена кримінальна відповідальність у статтях 118 та 124 КК України [3].

Легалізація вогнепальної зброї надасть великий поштовх для підвищення рівня громадської відповідальності нашого населення та зменшення кількості незареєстрованної зброї та зброї завезеної з тимчасово окупованих територій.

Але для таких кардинальних змін наше законодавство повинно пройти через значні зміни, а саме необхідно ввести в дію закон про зброю, в якому повинно бути чітко регламентовано права та обов'язки громадян, які володіють зброєю, зазначено іспити та критерії відбору осіб, які мають право на використання / зберігання зброї.

В цьому сенсі позитивним є зарубіжний досвід. Наприклад, у США кількість загиблих від вогнепальної зброї на 100 тис. осіб у середньому складає 11.3. Надзвичайно цікавим є те, що у м. Кеннесо (штат Джорджія) у 1980 р. було прийнято закон, що зобов'язав громадян міста мати у кожній квартирі як мінімум одну одиницю вогнепальної зброї. В результаті чого рівень злочинності в 1982 р. знизився на 74%, а в 1983 ще на 45% і залишається до нашого часу дуже низьким [1].

Також дуже цікавою є порівняльна статистика злочинів із застосуванням вогнепальної зброї в США. Так за 2007 р. на 100 тис. жителів у столичному окрузі Колумбія було зареєстровано 30.8 вбивств із застосуванням вогнепальної зброї, у Вірджінії – 5.3, а у Вермонті – 1.9. Парадоксальним є те, що в Колумбії заборонено володіння вогнепальною зброєю, її купівля, продаж чи навіть ввезення з інших штатів. Однак в окрузі рівень вбивств у 6 разів вищий, ніж у сусідній Вірджінії, де кожен громадянин досягнувши 21-го року і пройшовши спеціальні курси вартістю $50 має право приховано носити короткоствольну зброю. У штаті Вермонт можна вільно носити будь-яку вогнепальну зброю, однак рівень вбивств у 15 разів менший, ніж в окрузі Колумбія [1].

Уряд Великої Британії в 1997 році заборонив вільне володіння вогнепальною зброєю – в результаті кількість злочинів зросла на 88%, озброєних пограбувань – 101%, вбивств – 24% [4].

Головною проблемою легалізації вогнепальної зброї в Україні є низький рівень соціальної відповідальності населення та відсутність культури поводження зі зброєю. Але спираючись на зарубіжний досвід легалізації зброї можна переконатися у тому, що рівень злочинності зменшується в десятки разів, якщо населення має право легально купувати, зберігати, носити та застосовувати вогнепальну зброю з метою самооборони та захисту приватної власності. Чим вищий рівень легального озброєння населення, тим вищий рівень демократії в країні, соціальної відповідальності суспільства в цілому. Наша держава зараз знаходиться у кризовому стані, тому легалізація зброї позитивно відобразиться зі сторони економіки, оскільки вона принесе значний прибуток від продажу зброї та її комплектуючих та технічного обслуговування; ліцензій і курсів з поводженням зі зброєю та врешті решт податку на зброю [5].

Література:

1. Колосок А.М. Легалізація зброї як каталізатор розвитку соціальної відповідальності суспільства. *Актуальні проблеми економіки*. 2013. №11 (149). С. 113-118.
2. Цивільна зброя в Україні: міфи та реальність. Українська дійсність і міжнародний досвід легалізації та контролю / Г.Ф. Герега та ін. Київ: Видавничий дім «АДЕФ-Україна», 2015. 152 с.
3. Бути чи не бути легалізації зброї в Україні? URL: https://24tv.ua/special/zbroia/ (дата звернення: 20.05.2019).
4. Фріс П.Л. Право громадян на зброю – «PRO ET CONTRA». *Наше право*. 2015. №5. С. 77-84.
5. Бусол О. Зарубіжний досвід легалізації вогнепальної зброї та можливість запровадження на території України. *Громадська думка про правотворення*. 2017. №5 (130). С.36-48.

Теоретико-правові підходи до забезпечення особистої безпеки засуджених

Юрчик Іван Олександрович
слухач, Академія Державної пенітенціарної служби

науковий керівник:
Пузирьов Михайло Сергійович
доктор юридичних наук, професор кафедри кримінального, кримінально-виконавчого права та кримінології, Академія Державної пенітенціарної служби

Визначаючи теоретико-правові підходи до забезпечення особистої безпеки засуджених, варто зазначити, що у кримінально-виконавчому законодавстві України поняття «безпека засуджених»

найбільшою мірою деталізовано в закріпленому в ст. 10 КВК України праві засуджених на особисту безпеку. Його особливість полягає в тому, що законодавець не лише розкриває сутність, а і встановлює умови його реалізації засудженим, а саме: у разі виникнення небезпеки життю і здоров'юзасуджених, які відбувають покарання у виді арешту, обмеження волі, тримання в дисциплінарному батальйоні військовослужбовців або позбавлення волі, вони мають право звернутися із заявою до будь-якої посадової особи органу чи установи виконання покарань з проханням про забезпечення особистої безпеки. У цьому разі посадова особа зобов'язана вжити невідкладних заходів щодо забезпечення особистої безпеки засудженого (ч. 2 ст. 10 КВК України).

У подальшому, відповідно до ч. 3 ст. 10 КВК України, адміністрація установи виконання покарань вживає заходів до переведення засудженого в безпечне місце, а також інших заходів до усунення небезпеки, вирішує питання про місце подальшого відбування ним покарання.

У свою чергу, згідно з ч. 4 ст. 10 КВК України, у разі наявності небезпеки для життя і здоров'я засуджених, до яких згідно із законом у зв'язку з їх участю у кримінальному судочинстві прийнято рішення про застосування заходів безпеки, адміністрація установи виконання покарань вживає заходів щодо забезпечення безпеки цих осіб. Крім того, до зазначених осіб можуть бути застосовані такі заходи:

– ізольоване тримання;

– переведення в іншу установу виконання покарань.

Також варто відмітити, що відповідно до ч. 5 аналізованої статті, зміна умов тримання осіб, щодо яких застосовані заходи безпеки, здійснюється з додержанням вимог, передбачених КВК України і законодавством України [1].

Водночас КВК України не містить роз'яснення, що слід розуміти під особистою безпекою засуджених.

У найбільш узагальненому значенні під особистою безпекою засуджених українськими вченими-пенітенціаристами розуміється гарантована міжнародним правом та українським законодавством захищеність життя, здоров'я, інших життєво важливих і соціально значущих інтересів цієї категорії громадян від завдання шкоди, а

також запобігання небезпеці та загрозам, які виникають у процесі відбування (виконання) кримінальних покарань у виді арешту, обмеження волі, тримання в дисциплінарному батальйоні військовослужбовців або позбавлення волі [2, с. 212].

Можливість діяти при забезпеченні особистої безпеки означає, що засуджений може у рамках цього суб'єктивного права самостійно обирати законні засоби, шляхи і способи усунення небезпек (недопущення їх розвитку); претендувати на дії (як засіб) інших осіб; використовувати увесь обсяг своїх прав для досягнення безпечного становища. Потрібно визнати, що засуджений має право на власний розсуд обирати способи забезпечення безпеки, включаючи і самозахист, що припускає здійснення управомоченою особою дозволених законом превентивних і активно-оборонних дій, спрямованих на захист своїх особистих прав та інтересів (заходи охорони майна від розкрадання, інститут необхідної оборони, крайньої необхідності і т. п.). Право на особисту безпеку може бути реалізовано лише за певних умов (виникнення небезпеки життю і здоров'ю засуджених), закріплених у законодавстві.

Оскільки ця сфера безпеки засуджених належним чином не врегульована у кримінально-виконавчому законодавстві, то при розгляді поставлених проблем слід виходити з принципу справедливості, що допускає відмінність при вирішенні питань у кримінально-виконавчій сфері. Ці відмінності визначаються не лише тяжкістю вчиненого злочину, небезпекою особи, а й тими поведінковими критеріями, які формуються засудженим у процесі відбування позбавлення волі.

Наступна ознака права на особисту безпеку визначається сутністю цього права, а також місцем норми, що його закріплює, у структурі КВК України. Те, що ст. 10 розташована у гл. 2 (Правовий статус засуджених) після ст. 7 (Основи правового статусу засуджених), ст. 8 (Основні права засуджених) і ст. 9 (Основні обов'язки засуджених), свідчить про приналежність безпеки засуджених до гарантій їх правового статусу в умовах позбавлення волі. Отже, право засудженого на особисту безпеку розцінюється законодавцем як право на захист і гарантія реалізації усіх інших прав, що визначають правовий статус засудженого в установі виконання покарань.

Право особи на особисту безпеку у широкому розумінні припускає правове забезпечення недоторканності особи, захист і охорону її прав і виражених за допомогою цих прав життєво важливих інтересів і потреб. Це право входить у загальний правовий статус громадянина і є його абсолютним суб'єктивним правом. Але, на відміну від права на недоторканність, право особи на особисту безпеку не знайшло закріплення у конкретній статті Конституції України [3], а лише мається на увазі, витікає зі змісту багатьох конституційних положень.

Якщо ці положення конкретизувати стосовно засуджених, то поряд із правом на особисту безпеку, котре витікає із загального правового статусу громадянина, вони мають також право на особисту безпеку на нижчому рівні, що відповідає їх спеціальному статусу. Це право витікає з норм кримінально-виконавчого права і належить засудженому як суб'єктові кримінально-виконавчих правовідносин. У цьому випадку мається на увазі специфічне право засудженого на особисту безпеку в умовах позбавлення волі.

Специфічність цього права обумовлена як специфікою кримінально-виконавчої сфери, так і особливістю форм забезпечення права засудженого на особисту безпеку, які, як зазначає професор В. О. Уткін, відрізняються різноманітністю і знаходять закріплення у кримінально-виконавчих нормах стимулюючого характеру. Норма про право засуджених на особисту безпеку, вважає поіменований учений, припускає певні юридичні наслідки для засудженого, які вносять зміни до його правового статусу [4, с. 79]. З таких позицій, грунтуючись на наведених положеннях, доцільно говорити про форми забезпечення права засуджених на особисту безпеку, котрі знайшли закріплення в нормах кримінально-виконавчого права.

Особливість права засудженого на особисту безпеку полягає в тому, що для його реалізації потрібна наявність практичного інституту забезпечення безпеки, що функціонує на основі нормативно закріплених організаційно-правових заходів. Подвійність природи безпеки особи визначена тією обставиною, що ця категорія належить до числа правових, котрі припускають обов'язкову наявність забезпечувальної діяльності державних органів (до таких понять також можна віднести законність, режим,

правопорядок тощо). Якщо йдеться про забезпечення прав і свобод громадян (у т. ч. права на особисту безпеку), то мається на увазі також і система їх гарантування [5, с. 15].

Отже, визначивши теоретико-правові підходи до забезпечення особистої безпеки засуджених, важливо наголосити, що під час характеристики природи безпеки засуджених слід ураховувати ту особливість, що її забезпечення здійснюється в межах єдиного процесу забезпечення безпеки в установах виконання покарань, спрямованого на створення безпеки декількох категорій осіб: засуджених, персоналу установ виконання покарань, а також інших громадян, що знаходяться на території зазначених установ. Окрім того, перед установами виконання покарань поставлені й інші, не менш важливі завдання, що полягають у забезпеченні безпеки суспільства від злочинців, які відбувають покарання, а також самих установ.

Література:

1. Кримінально-виконавчий кодекс України: Закон України від 11.07.2003 р. № 1129-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2004. № 3–4. Ст. 21.
2. Кримінально-виконавче право України: підручник / О. М. Джужа та ін.; за заг. ред. докт. юрид. наук, проф. О. М. Джужі. Київ: Атіка, 2010. 752 с.
3. Конституція України: Основний Закон України від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР. *Відомості Верховної Ради Ук*раїни. 1996. № 30. Ст. 141.
4. Уткин В. А. Курс лекций по уголовно-исполнительному праву. Общая часть. Томск: Изд-во УМЦ ТГУ, 1995. 94 с.
5. Толкачев К. Б., Хабибулин А. Г. Органы внутренних дел в механизме обеспечения личных конституционных прав и свобод граждан: монография. Уфа: УВШ МВД России, 1991. 169 с.

СЕКЦІЯ 3
АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПРАВОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РОЗКРИТТЯ ТА РОЗСЛІДУВАННЯ ЗЛОЧИНІВ

Про особливості функціонування органів поліції у зарубіжних країнах

Венгер Тамара Олександрівна
студентка, Херсонський факультет ОДУВС

науковий керівник:
Новіков Микола Михайлович
кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри професійних та спеціальних дисциплін, Херсонський факультет ОДУВС

Сьогодні актуальним є пошук та запровадження нових підходів у сфері управління органами внутрішніх справ, побудови їх якісно нової моделі відповідно до стандартів, принципів і норм, що вироблені світовою спільнотою. Важливе теоретичне та практичне значення на цьому шляху має досвід правоохоронних органів інших країн світу, знання тих явищ, тенденцій та закономірностей, що визначають сучасний стан і перспективи розвитку управління поліцейськими підрозділами.

Зазначимо, що функції міністерств внутрішніх справ у більшості зарубіжних країн є значно ширшими, ніж у МВС України. Так, зокрема МВС Франції, Італії, Іспанії, Португалії, Нідерландів, Бельгії крім управління поліцією спеціального і територіального призначення здійснюють бінарний контроль за діяльністю органів

місцевого самоврядування, займаються питаннями, пов'язаними зі стосунками між державою та церквою, соціальним забезпеченням, діяльністю державних архівів, громадських благодійних організацій [1, с.691].

До актуальності нашої теми відносимо особливості британської поліцейської системи, суб'єктами якої є працівники британської поліції (від констебля і вище), вони наділені відповідними повноваженнями в частині досудового розслідування кримінальних справ. Загальновідомо, що окремого органу чи посадової особи, спеціального призначення для досудового кримінального провадження, у британській поліції немає, тобто кожний із поліцейських фактично уповноважений, здійснювати функцію досудового розслідування, в залежності від ступеню складності справи, в межах початкових(першочергових) слідчих-розшукових дій. Крім того, поряд з поліцією досудове розслідування уповноваженні вести по окремих категоріях справ співробітники королівської митної, пожежної, фіскальної служб Великобританії. Зауважимо, що митний департамент наділений найбільшими повноваженнями для розслідування діяльності організацій і окремих осіб, втягнених у міжнародну контрабанду, наркобізнес, фінансові міжнародні злочини. Дослідженням даної теми: «Особливості діяльності органів поліції у зарубіжних країнах», займалися провідні науковці: Антонов І.П., Бандурка О.М., Ліпкан В.А., Матюхін Н.П., Тимченко Л.Д., які позитивно характеризували особливості поліцейських функцій коронерів. На думку В.Ф. Дерюжинського, коронери є чиновниками, які уповноваженні поєднувати слідчо-розшукові та суддівські функції, що уособлює їх професійну діяльність. Вони проводять дізнання з обмеженого кола справ: у випадках виявлення трупа зі слідами фізичних ушкоджень, чи за фактом смерті при загадкових обставинах, підозрах у підпалі, внаслідок аварії тощо. Засідання суду коронера, який розглядає такі справи, відбуваються на місці злочину. Коронери мають право застосовувати заходи процесуального примусу без санкції суду. Коронерське розслідування ще називають місцевим розслідуванням, масштаби його застосування останнім часом звужуються, а функції корнерів передаються поліції [2, с.30].

На наш погляд, функції коронерів є дуже корисними для дільничних офіцерів поліції та оперуповноважених, що дозволяє швидко та якісно реагувати на розслідування окремих видів злочинів спрощеного кримінального провадження, представляти інтереси держави у конкретній справі, фактично здійснювати обвинувачення та застосовувати запобіжні заходи без втручання процесуальних керівників.

На відмінну від Великобританії, сучасна система правоохоронних органів Німеччини має властиві нею особливості, що складаються з комплексною взаємодією: органів юстиції (федерального і земельного рівнів); поліцейські служби 16 федеральних земель; федеральні поліцейські відомства; федеральне митне відомство (підпорядковане Федеральному відомству фінансів); органи охорони Конституції (Федеральне відомство охорони Конституції підпорядковується МВС ФРН). Управління поліцією здійснюється за напівцентралізованою системою, характерною ознакою якої є обмеження повноважень центральних (загальнодержавних) органів поліцейського управління по відношенню до земельних поліцейських формувань. Поліція ФРН працює в складі Міністерства внутрішніх справ, яке має компетенцію значно ширшу від МВС інших країн. Фактично МВС ФРН контролює всі основні сфери внутрішнього життя країни. Структура Федерального Міністерства внутрішніх справ ФРН включає: відділ Z (Центральний відділ, що виконує організаційно-штабні функції та функції взаємодій); відділ G (основні питання внутрішньої політики); відділ V (контроль за дотриманням конституції); відділ O (структура управління, комунальне господарство, статистика, державна звітність і облік); відділ УТК (займається справами біженців, вигнанців, потерпілих від війни і справами культури); відділ IS (внутрішня безпека держави); відділ SM (питання засобів масової інформації, спортивні організації); відділ KN (цивільна оборона, захист від катастроф, попередження нещасних випадків); відділ D (розробляє і реалізує норми, які регулюють правове становище державних службовців і інші особливості права у виконанні державної служби); відділ P (робота поліції); Поліція Німеччини поділяється на: поліцію громадської безпеки

та громадського порядку; поліцію готовності; кримінальну поліцію [3, с.96].

Вважаємо за доцільне запозичення у Німецької правоохоронної системи здійснення комплексного підходу з конституційної охорони для законодавства і правоохоронних органів України.

Зазначимо потрібність врахування позитивних аспектів функціонування поліцейської системи Франції, яка відноситься до однієї з найстаріших систем Європи. Сучасна поліцейська система Франції представлена складним апаратом з власною структурою, що покликана захищати інтереси адміністрації. Структурно вищевказаний апарат складається з таких підрозділів: національна поліція, муніципальна поліція, жандармерія. Потрібно також наголосити на тому, що всі поліцейські сили країни об'єднані в межах національної поліції, що керується генеральною дирекцією поліції МВС Франції [5, с. 59].

Стосовно Міністерства внутрішніх справ Франції слід також сказати про те, що Міністр внутрішніх справ призначається Президентом республіки і є одним із провідних членів уряду. У складі МВС Франції діють: генеральна дирекція Національної поліції; генеральна дирекція місцевих колективів; дирекція громадської безпеки; дирекція регламентації та права; центральна дирекція управління; дирекція особового складу й навчальних закладів поліції; дирекція технічних служб [5, с.703].

Контрольні та організаційно-штабні функції виконує Генеральна інспекція Національної поліції. За призначенням розрізняють дві основні системи поліції: адміністративну і судову (кримінальну) [5, с.38].

Адміністративна поліція займається попередженням правопорушень і виконує інші профілактичні функції. Судова (кримінальна) поліція займається розкриттям злочинів, виявленням обставин їх скоєння, розшуком, затриманням злочинців і передачею звинувачених судовим органам. Розслідування більшості злочинів здійснює судова поліція, офіцери котрої мають право на проведення самостійного попереднього розслідування.

Важливим елементом системи національних поліцейських органів Франції є муніципальна поліція. Історично вона включала

до свого складу муніципальну та сільську поліції. Упродовж декількох років мери деяких великих французьких міст, а саме тих, де поліцейський персонал було передано в розпорядження держави, вважали за необхідне створення муніципальної поліції. У невеликих і середніх населених пунктах, а також у великих містах, співіснує одночасно персонал національної та муніципальної поліції. Французький досвід створення муніципальної поліції в Україні, є на наш погляд нагальною потребою надання публічних поліцейських послуг, профілактики будь-яких видів правопорушень та економією держаних коштів за рахунок місцевих бюджетів [4, с.6].

З усього вищесказаного можна зробити висновок про те, що вивчення досвіду розвитку поліцейських підрозділів країн Європи може бути корисним для кожної країни,для того щоб брати і залучати до здійснення та покращення держави. Однак не слід забувати, що кожна з поліцейських систем має свою індивідуальну історію розвитку та свою специфіку. Тому одним із основних завдань, яке слід поставити – це вдосконалення органів внутрішніх справ країни з урахуванням позитивного досвіду поліцейської діяльності провідних країн Європи.

Література:

1. Бандурка О.М. Теорія і практика управління органами внутрішніх справ України : монографія. – Х. : НУВС, 2004. – 780 с.
2. Матюхіна Н.П. Поліція Великобританії: сучасні тенденції розвитку та управління : монографія / за заг. ред. д-ра юрид. наук, проф. О.М. Бандурки. – Х. : Консум, 2001. – 131 с.
3. Антонов И.П. Полиция Германии: История и современность. – М., 2000. – 144 с.
4. Статус поліції: міжнародні стандарти і зарубіжне законодавство / за заг. ред. О.А. Банчук. – К.: Москаленко О.М., 2013. – 588 с.
5. The Serious Organised Crime Agency. URL: http://www.soca.gov.uk (дата звернення 14.04.2011).

Проблемні питання оперативно-розшукової діяльності при розслідуванні кримінальних проваджень

Галунько Віра Миколаївна
доктор юридичних наук, професор
кафедри професійних та
спеціальних дисциплін,
Херсонський факультет ОДУВС

В Україні діє пріоритет гарантування прав і свобод людини і громадянина. Статею 3 Конституції визначено, що людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю. Права і свободи людини та їх гарантії визначають зміст і спрямованість діяльності держави. Держава відповідає перед людиною за свою діяльність. Утвердження і забезпечення прав і свобод людини є головним обов'язком держави [1].

У зв’язку з реформуванням правової системи держави органам Національної поліції, а саме підрозділам досудового розслідування приділено особливу увагу, тому що від них залежить своєчасне виявлення, розкриття, припинення й попередження кримінальних проступків і корупційних діянь; усунення причин та умов, які сприяють учиненню їх; належне розслідування кримінальних проваджень і направлення їх до суду. На сьогодні трансформування системи правоохоронних органів в Україні має враховувати аспекти оптимальної європейської моделі загальних елементів системи органів кримінальної юстиції та найбільш ефективні напрями протидії злочинності в Україні.

Що стосується розкриття й розслідування злочинів, слідчим не обійтись без методики визначення та розслідування видів злочинів, у тому числі і проведення необхідних оперативно-розшукових заходів.

У своєму дослідженні М.Букін вказував, що як суб’єкта управління оперативно-розшуковою діяльністю варто розглядати слідчого. Його владні повноваження закріплені в кримінально-процесуальному законі і під час розслідування конкретного кримінального провадження дійсно визначають його

керівником.Слідчий висуває версії, визначає напрямки розслідування, дає доручення, спрямовує діяльність оперативно-розшукових підрозділів. Зокрема, слідчий: здійснює узгоджене планування слідчих дій і оперативно-розшукових заходів, спрямованих на дослідження обставин у кримінальних провадженнях і встановлення осіб, що вчинили злочини; вивчає матеріали, зібрані членами слідчо-оперативної групи, організовує проведення з їх використанням узгоджених слідчих дій та оперативно-розшукових заходів; іншим членам слідчо-оперативної групи доручення і вказівки щодо проведення розшукових і слідчих дій, сприяння у провадженні окремих слідчих дій. Окремі доручення слідчого є обов’язковими для виконання всіма службовими особами органів та підрозділів, що входять до системи Міністерства внутрішніх справ України. Невиконання ними процесуальних рішень або законних вимог слідчого, учинення перешкод його діяльності в розслідуванні кримінальних проваджень тягне за собою відповідальність, передбачену Дисциплінарним статутом органів внутрішніх справ України. Письмові доручення слідчих про виконання оперативно-розшукових або слідчих дій є обов’язковими і підлягають виконанню в десятиденний строк [2].

Так, основний тягар у розкритті, розслідуванні злочинів, згідно кримінального процесуального кодексу України, лягає саме на плечі слідчого, тоді виникає питання у чому роль кримінальної поліції при розслідуванні кримінального провадження. Оскільки на законодавчому рівні не проведена чітка межа між процесуальною і не процесуальною діяльністю, особливо це стосується оперативно-розшуковової діяльності.

Операти́вно-розшуко́вадія́льність (ОРД**)** — вид діяльності, здійснюваний гласно і негласно оперативними підрозділами державних органів, уповноважених на те законом, в межах їх повноважень шляхом проведення оперативно-розшукових заходів (ОРЗ) з метою захисту життя, здоров'я, прав і свобод людини і громадянина, власності, забезпечення безпеки суспільства і держави від злочинних посягань. Завданням оперативно-розшукової діяльності є пошук і фіксація фактичних даних про протиправні діяння окремих осіб та груп, відповідальність за які передбачена

Кримінальним кодексом України, розвідувально-підривну діяльність спеціальних служб іноземних держав та організацій з метою припинення правопорушень та в інтересах кримінального судочинства, а також отримання інформації в інтересах безпеки громадян, суспільства і держави [3].

Статтею 2 Закону України «Про оперативну діяльність» визначено, що оперативно-розшукова діяльність – це система гласних і негласних пошукових, розвідувальних та контррозвідувальних заходів, що здійснюються із застосуванням оперативних та оперативно-технічних засобів. Статтею 5 цього ж Закону визначено, що оперативно-розшукова діяльність здійснюється оперативними підрозділами: Національної поліції – підрозділами кримінальної та спеціальної поліції [4]. Однак, у цій статті вказані не всі суб'єкти, що можуть здійснювати таку діяльність, лише вказано, що така діяльність здійснюється із застосуванням оперативно-технічних засобів, але на жаль відсутні органи внутрішньої безпеки, оперативно-технічні підрозділи, та підрозділи розвідки, які на практиці безпосередньо здійснюють оперативно-розшукову діяльність.

Основні негласні дії здійснюються відповідно до положень норм КПК, наприклад статтею 267 визначено, що слідчий має право обстежити публічно недоступні місця, житло чи інше володіння особи шляхом таємного проникнення в них, у тому числі з використанням технічних засобів, з метою:

1) виявлення і фіксації слідів вчинення тяжкого або особливо тяжкого злочину, речей і документів, що мають значення для їх досудового розслідування;

2) виготовлення копій чи зразків зазначених речей і документів;

3) виявлення та вилучення зразків для дослідження під час досудового розслідування тяжкого або особливо тяжкого злочину;

4) виявлення осіб, які розшукуються;

5) встановлення технічних засобів аудіо-, відеоконтролю особи. Обстеження шляхом таємного проникнення до публічно недоступних місць, житла чи іншого володіння особи з метою, проводиться на підставі ухвали слідчого судді [5].

Однак, у самій статті не йде мови чи може при такі заходи виконувати оперативний працівник та чи може слідчий надавати окремі доручення на виконання таких заходів.

В Законі про ОРД вказано, що правоохоронці, що мають інформацію про підготовку, замах або вчинення злочину, що стала відомою завдяки негласним діям, повинні внести ці відомості до Єдиного державного реєстру досудових розслідувань (ЄРДР) у порядку ст. 214 КПК. Однак, на практиці є суттєві проблеми, по-перше, процесуальний порядок приєднання до матеріалів кримінального провадження такого виду доказів та особливості надання їх оцінки; по друге - чи потрібно приєднувати до матеріалів кримінального провадження рішення суду на обмеження конституційних прав і свобод людини під час здійснення ОРД та чи необхідно ознайомлювати із матеріалами ОРД осіб, стосовно яких здійснювалися оперативно- розшукові заходи та інше.

Окрім того, на сьогодні, в Україні на законодавчому рівні чітко не встановлено та не врегульовано переліку оперативно-розшукових заходів, та норм, що регламентують приводи, підстави, умови та порядок їх проведення, вимоги до документів, у яких фіксуються результати ОРД, порядок їх складання та як правильно ці документи долучити до матеріалів кримінального провадження, щоб у подальшому вони послужили доказовою базою.Всі ціпитання потребують свого вирішення на законодавчому рівні та на сьогодні є надзвичайно актуальними.

Література:

1. Конституція України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254% D0%BA/96-%D0%B2%D1%80.
2. Букін М.П. Адміністративно-правове регулювання оперативно-розшукової діяльності органів внутрішніх справ : автореф. на здобут канд. юр. наук. 12.00.07. Харків. 2011. 24 с.
3. Вікіпедія. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/.
4. Про оперативно-розшукову діяльність : Закон України. URL: https://zakon. rada.gov.ua/laws/show/2135-12.
5. Кримінальний процесуальний кодекс України. URL: https:// zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17.

Протидія криміналізації суспільства у зарубіжних країнах

Гресько Мирослава Олександрівна
студентка, Херсонський факультет ОДУВС

науковий керівник:
Новіков Микола Михайлович
кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри професійних та спеціальних дисциплін, Херсонський факультет ОДУВС

Актуальність теми обумовлена тенденціями зростання певного рівня сучасної злочинності у світовому просторі та браку заходів соціально-правового контролю за нею з боку правоохоронних структур над декриміналізацією суспільних відносин в українському соціумі.

Отже, для всіх сучасних розвинених зарубіжних країн характерні негативні кількісні та якісні параметри щодо зміни рівнів, структури й динаміки злочинності, з проявом її централізації в організовані злочинні групи та організації національного, транснаціонального, трансатлантичного спрямування. Остання зорганізованість забезпечує професійність зростання традиційних корисливих, корисливо-насильницьких, насильницьких злочинів, в державах та їх складних утвореннях, а також злочинності неповнолітніх, рецидивної злочинності, інших злочинних проявів: піратства, тероризму, захоплення космічних військових об'єктів; прогресують: наркобізнес, торгівля людьми та їх органами; торгівля зброєю, землею; активно використовуються кіберкомерційні (комп'ютерні) злочини, шлюбні шахрайства, злочини у кредитно-фінансовій та валютній сферах та ін.

Втім, актуальність, теоретична та практична значущість заявленої тематики реально турбує світову спільноту і суспільства багатьох зарубіжних країн, для яких проблема протидії

злочинності, їхньої декриміналізації, в тому числі й суспільств (одержавлених та неодержавлених), а також кланів, сімей є першочерговим завданням, коштовною, тобто багато витратною проблемою.

Природне й окреслене злоякісне зростання світової злочинності, яке з усією очевидністю свідчить про те, що система державних заходів репресивного характеру, силові та правоохоронні структури не досягають мети належної декриміналізації, тобто скорочення злочинності або, хоча б зниження темпів її зростання.

Метою роботи є формування теоретичних засад та практичних рекомендацій з декриміналізації суспільств у зарубіжних країнах, належного забезпечення розслідування злочинів, захист прав і свобод людини, вирішення глобальних проблем сучасності.

Наприклад, у ближньому зарубіжжі: злочинність Російської Федерації набула на 2015 рік скорочення, тобто була частково «декриміналізована» з окремих діянь і з необхідністю адаптації правозастосовної практики до нових норм Закону, тобто амністовано «рекрутський хід» до захоплених і анексованих в Україні територій найманцями з місць позбавлення волі. В результаті цього значна частина зорганізованої злочинності «набула декриміналізації» у військових операціях. Як стверджують науковці: відмінною рисою злочинності в Росії в сучасний період є її висока латентність.[1 с.174] На наш погляд, на теренах України Луганської та Донецької областей саме найманцями і ув'язненими здійснюється вчинення корисно-насильницьких та інших злочинів, яка набула значної «тінізації», прихованості, легальної озброєності, «кровавої бізнес - діяльності» на засадах розділяй та володарюй, експропріюй.

Особливо високою є латентність економічних і посадових злочинів: на зазначених територіях, про них повідомляють в правоохоронні органи менше 30 % потерпілих осіб. Отже, загальнокримінальна злочинна латентність щодо крадіжок, грабежів, розбоїв, вбивств, тілесних ушкоджень тощо, надає уявлення про низький рівень декриміналізації серед населення на захоплених територіях. Отже, щорічно з урахуванням латентності рівень

злочинності в РФ сягав до 9-12 мільйонів злочинів. З таким обсягом злочинів РФ має великий ступінь злочинності і потребує запозичення правоохоронних засобів з декриміналізації держави і суспільства, особливо на захоплених та анексованих територіях. Як вважають окремі науковці, корисним є застосування міжнародних санкцій, донорської допомоги з інших країн щоб скоротити, зменшити, локалізувати злочинний рівень в Російській Федерації [2 с.430]

Порівняно з Російською Федерацією, законодавство Білорусі має свої завдання: охорону миру і безпеки людства, людини, її прав і свобод, власності, правого потенціалу юридичних осіб, природного середовища, громадських і державних інтересів, конституційного ладу Республіки Білорусь, а також встановленого правопорядку із захистом його від злочинних посягань. Кримінальний кодекс досліджуваної країни (ближнього зарубіжжя) сприяє належній профілактиці злочинних посягань, правовому вихованню громадян в дусі дотримання законодавства Республіки Білорусь (ст. 2 КК). На наш погляд, де немає війни, - там стабільність, порядок, реальний захист прав і свобод громадян, мир та злагода.

Втім, регулювання багатьох питань (підстави кримінальної відповідальності, поняття злочину, класифікації злочинів, поняття покарання та видів покарань тощо) КК РБ вирішує майже аналогічно, як в кримінальних кодексах України, Російської Федерації й решті держав пострадянського простору. Вважаємо, що є й певні особливості — як у Загальній частині цього КК, так і в Особливій його частині. Першою такою особливістю є наявність «термінологічної» статті (ст. 4 «Роз'яснення окремих термінів Кримінального кодексу» РБ), в якій розтлумачено терміни «близькі родичі», «посадові особи», «малолітній», «корисливі спонукання», «хуліганські спонукання» тощо. В КК РБ наявні розмежування адміністративної та дисциплінарної преюдиції від кримінальної (за ст. 32). Окрім того, необхідно відмітити, що КК РБ є другим з кримінальних кодексів пострадянських держав (після КК Республіки Узбекистан 1994 р.), який містить законодавче визначення поняття кримінальної відповідальності, як засобу декриміналізації суспільства. «Кримінальна відповідальність проявляється в засудженні [осуді] від імені Республіки Білорусь за вироком суду стосовно винної особи, яка вчинила злочин, і

застосуванні, на основі засудження, покарання чи інших заходів кримінальної відповідальності згідно з цим Кодексом» (ч. 1 ст. 44 КК).[3 с.26]

Парадоксально, основні декриміналізаційні заходи в країнах Балтії спрямовані на міграційні потоки населення з Російської Федерації з метою подолання проникнення на територію організованих злочинних груп та аналогійних організацій транснаціонального характеру, для цього ефективно працюють державні міграційні, прикордонні, поліцейські. митні служби та громадські і державно - асоційовані організації народної підтримки правопорядку, що позитивно. Наприклад, до кримінального регулювання всіх безпекових рівнів населення, у законодавстві Латвії можна віднести таке джерело кримінального права Латвії, як Кримінальний кодекс (Кримінальний закон) Латвійської Республіки від 17 червня 1998 р. Введений в дію (чинний) з 1 квітня 1999 р. Містить 356 статей і «Перехідні правила». Відповідно до цього Кодексу, кримінальній відповідальності й покаранню підлягає тільки особа, винувата у вчиненні кримінального правопорушення, тобто яка умисно або через необережність вчинила передбачене цим законом діяння, що має всі ознаки складу злочинного діяння (ч. 1 ст. 1 КК).

Декриміналізація проявляється в розподілі злочинних діянь на кримінальні проступки та злочини (ст. 7 КК). Кодекс прямо не передбачає кримінальної відповідальності юридичних осіб, проте вказує, що відповідальність за злочин в справі юридичної особи несе фізична особа, що вчинила це діяння, як представник даної юридичної особи, чи за її (юридичної особи) дорученням, або перебуваючи на службі у ній, а також як співучасник такої фізичної особи (ст. 12 КК). В редакції Закону від 14 березня 2013 р. ст. 12 КК Латвійської Республіки передбачено, що фізична особа, яка вчиняє злочинне діяння в інтересах юридичної особи приватного права, підлягає кримінальній відповідальності, однак до юридичної особи можуть бути застосовані примусові заходи, передбачені цим КК (такі заходи врегульовані главою VIII[1] Загальної частини, статтями 70^1 – 70^8 КК).

Природно, до аналізованого Кодексу регулярно вносяться зміни, що відображають як удосконалення існуючих норм, так і

криміналізацію нових суспільно небезпечних діянь [4 с.249], які у системі кримінально-правового регулювання у правовому полі держави утворюють антикриміналізаційну сферу суспільних відносин.

Отже, підсумовуючи вищезазначене, можна сказати, що різниця злочинності між країнами світу досить велика. При розгляді даних країн про загальну кількість злочинів і співвідношенні їхніх видів між різними країнами необхідно враховувати неповну їхню порівнянність, яка визначається як особливостями регламентації злочинів в законодавстві, так і тонкощами обліку злочинності. Але важливим аспектом та найважливішою цінністю в зазначених законодавствах, можна виділити лише одну найголовнішу - це життя, здоров'я, честь та гідність, власність, свободи людини, тобто елементну систему загальнолюдських цінностей, які з одного боку захищаються кримінально-правовим регулюванням, з присіканням суспільно небезпечних посягань; з іншого боку - свободи людини є кримінально недоторканними з будь-якої точки зору.

Література:

1. Долгова А.И. Глава 6. Характеристики преступности в России // Криминология: Учебник для вузов / Под общ. ред. А.И. Долговой. – 3-е, перераб. и доп. – М. : Норма, 2005. – 912 с.
2. Лунеев В.В. Преступность XX века. Мировые, региональные и российские тенденции: Мировой криминологический анализ. – М., 1997. – 525 с.
3. Барков А.В. Десять лет уголовному кодексу Республики Беларусь: история разработки и принятия // Правосудие и прокурорский надзор в Республике Беларусь: законодательство и практика применения: сб. науч. трудов. / редкол.: А. В. Барков и др. – Минск: БГУФК, 2010. – С.26-42.
4. Уголовный кодекс Латвийской Республики / Науч. ред. и вступ. статья к.ю.н. А.И. Лукашова и к.ю.н. Э.А. Саркисовой. – СПб.: Юридический центр Пресс, 2001. – 313 с.

Історія оперативно-розшукової діяльності

Кіріченко Аліна Віталіївна,
курсант, Херсонський факультет ОДУВС

науковий керівник:
Андрусенко Олександр Анатолійович
викладач кафедри професійних та спеціальних дисциплін, Херсонський факультет ОДУВС

Актуальність теми. Найбільш ефективним засобом забезпечення правопорядку була оперативно-розшукова діяльність, адже вона здійснювалася на протязі усієї історії людства. У кожну історичну епоху зі зміною соціальних та політичних умов змінювались форми, методи, засоби оперативно-розшукової діяльності. Отже, щоб проаналізувати теоретичні та практичні аспекти оперативно-розшукової діяльності потрібно з'ясувати історію виникнення та розвитку оперативно-розшукової діяльності.

Метою є висвітлення етапів становлення та розвитку законодавчого врегулювання оперативно-розшукової діяльності в Україні.

Виклад основного матеріалу. О.М. Бандурка в підручнику «Оперативно-розшукова діяльність» визначає, що спостереження («розвідка») з метою збирання інформації відоме із біблейських часів. Такі давні джерела, як Старий і Новий Заповіти, свідчать про те, що розвідка була досить поширена в біблейські часи. В цих джерелах близько тридцяти прикладів засилання лазутчиків з метою дослідження територій, народу, що там мешкав, огляду військ, засилання спостерігачів у стан ворога, використання житла окремих осіб для укриття розвідників. Так, коли Бог прокляв Каїна за вбивство ним свого брата Авеля він, перш ніж прийняти рішення про покарання, провів певну оперативно-розшукову діяльність, розумово-логічний аналіз ситуації, що склалася, що і є елементом оперативно-розшукової тактики [1].

У той час для проведення розшукових дій щодо встановлення обставин вчиненого, місцезнаходження обвинуваченого призначалися спеціальні посадові особи, які наділялися відповідними повноваженнями і мали певні обов'язки. У Давній Греції розшукові функції виконували наглядачі за дотриманням правил торгівлі, збирачі податків, митники, міська варта, наглядачі за публічними жінками. Діяльність таких чиновників була відкритою, офіційною, проте вони збирали і конфіденційну, таємну інформацію про поведінку осіб, за якими вони здійснювали нагляд, та подій, які відбувалися на обслуговуваній ними території [2, с.44-45].

Першої правової регламентації розшук набув за часів князювання Рюриковичів. Першим «зводом» законів стала «Руська правда» князівський судебник, правил якого дотримувалися протягом десятиріч. У той час пошукова діяльність проводилася у справах політичного характеру, князівською владою на чолі з князем, у карних справах органами управління князівської влади, а також потерпілі самостійно займалися пошуком [3].

Однією з перших документальних згадок про можливість використання негласних засобів захисту інтересів держави у вітчизняній історії можна вважати відому пам’ятку давньоруського права – договір Київської Русі, укладений князем Олегом з Візантією 944 року. Він був спрямований на захист особистого майна його сторін. Його положення містили правила поводження зі злодіями та допускали використання негласного спостереження за їхньою поведінкою. Давні слов’яни одержували необхідну інформацію за допомогою агентів, «питних людей», купців, таємних відвідувачів та ін. [4, с.63-64].

В XIII- XIV ст. організацією пошуку опікувалися князь та княжий двір, на місцях це були численні тіуни, які розглядали справи, пов'язані з посяганням на князівське майно, та на княжих людей і багатіїв [5].

Особливого значення набула військово-політична розвідувальна діяльність у період національно-визвольної боротьби українського народу в 1648-1657 рр. під керівництвом Б. Хмельницького. Розвідувальна система складалася з військових розвідувальних підрозділів; розвідувальної агентури козацьких

полків і сотень; резидентур на території противника, що забезпечували дії розвідувальних груп постійних або таких, що виконували окремі завдання; агентів з іноземців в Україні. Розвідники виконували різні завдання: стежили за переміщенням військових підрозділів, визначали місцезнаходження головних сил противника, з'ясовували інформацію про боєготовність, вивчали обороноздатність фортець [2, 6].

О.М. Бандурка стверджує, що важливим етапом становлення розшукових органів, які діяли в Україні, слід вважати кінець XVIII – початок XIX ст. У цей час у Російській імперії, до складу якої входила і Україна, влада самодержавства стає необмеженою, створюється величезний бюрократично-чиновничий апарат, головне місце в якому посідають адміністративно-поліцейські органи. Посилюється каральна функція держави, централізується апарат управління, організується бюрократична система управління різними сферами державного життя [1].

Серед підрозділів, які виконували розшукові функції на території України, була і внутрішня варта - вид військ, що існували в Росії з 1811 по 1864 р. Її здебільшого залучали до несення караульної і конвойної служби. Крім загальних військових обов'язків вона виконувала і додаткові: виконання вироку суду, розшук і знищення «повсталих», втікачів-злочинців, придушення непокори на окраїнах імперії, конфіскація заборонених товарів, збирання податків, охорона порядку під час стихійних лих і т.п. [2].

З 1862 р. в кожному повіті почали створювати єдині поліцейські органи – поліцейські управління на чолі з повітовим ісправником. Поліція використовувала всі можливості для розкриття злочинів - підкуп, послуги представників кримінального світу, прощаючи їм окремі злочини, і особистий розшук досвідчених поліцейських. Конспіративні розшукові заходи поліції поєднувалися з легальними охоронними і профілактичними діями [2, с.57-58].

Подальший ріст кримінальної злочинності в період розвитку капіталізму вимагав посилення розшукової служби. Закон Російської імперії від 6 липня 1908 р. розглядав розшукову роботу як допоміжні заходи у вирішенні завдань кримінального судочинства. На виконання цього закону було затверджено низку інструкцій та

циркулярів Департаменту поліції щодо організації розшуку, переважно із застосуванням негласних заходів; які не передбачалися справами кримінального судочинства, а якщо й передбачалися, то докладно не регламентувалися. В Інструкції чинам розшукових відділень від 9 серпня 1910 р. зазначалося, що метою діяльності розшукових відділень є негласне розслідування і проведення дізнання у вигляді попередження, припинення й розслідування злочинних діянь[2, с.60].

Характерними рисами оперативно-розшукової діяльності з лютого 1917 року до середини 1918 року є те, що Тимчасовий буржуазно-демократичний уряд під тиском революційних подій вимушений був скасувати царські нормативні акти про оперативно-розшукову діяльність. Також були ліквідовані політична поліція та жандормерія. За часів Гетьманату система підбору та підготовки кадрів Державної варти та її головних підрозділів передбачала, що під час зарахування на службу перевага надавалась службовцям колишніх царських органів безпеки – поліції та жандармерії, адже це був єдиний на той час прошарок кваліфікованих спеціалістів з оперативно-розшукової діяльності та зовнішнього нагляду. З поваленням Гетьманського уряду і приходом до влади Директорії були приведені до діяльності міністерства Української Народної Республіки. У 1922 році карний розшук був виведений зі складу органів міліції, а його підрозділи на місцях підпорядковувались відділам управлінь виконкомів і начальнику карного розшуку Республіки [7, с.68].

Характерним для розшукової діяльності міліції України в роки війни було посилення зв'язків із населенням, що виявлялись у різних формах, зокрема у створенні винищувальних батальйонів і бригад сприяння міліції. З метою широкого залучення громадськості в активну роботу з охорони правопорядку у звільнених районах здійснювалися заходи щодо висвітлення діяльності міліції (звіти керівників на підприємствах і колгоспних зборах, звіти дільничних уповноважених про свою роботу на зборах мешканців в домоуправліннях). Післявоєнний період (1946-1954 рр.) став важливим у формуванні й розвитку правоохоронних органів України, особливо оперативних підрозділів. Провідну роль у боротьбі зі злочинністю і особливо в оперативно- розшукових

заходах відігравали відділи карного розшуку, штати яких були збільшені. Наприклад, у липні 1946 р. відділ карного розшуку МВС СРСР було перетворено на Управління карного розшуку[2, с.76-77].

Слід сказати, що в період з 70-х років XX ст. до розпаду СРСР та утворення незалежних держав – це період відносної стабілізації правового регулювання оперативно-розшукової роботи. У МВС СРСР в 1974 році ухвалено «Настанову з агентурної роботи міліції», яка і була основою для створення відповідних нормативних актів у незалежній Україні. З ухваленням у лютому 1992 року Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність» розпочався сучасний етап оперативно-розшукової діяльності загалом та ведення оперативно-розшукових справ зокрема. 3 червня 2016 року у Верховній Раді було зареєстровано проект Закону «Про оперативно-розшукову діяльність», який у разі його схвалення замінить чинний Закон про ОРД [7, с.69-70].

Висновки. Нині законодавство України містить багато недоліків але з іншого боку сформовано багато нормативно-правових актів які надають можливість забезпечити оперативно-розшукову діяльність належним правовим підґрунтям.

Література:

1. Бандурка О.М Оперативно-розшукова діяльність: підруч. – Харків: Вид-во Нац. ун-ту внутр. справ, 2002. – Ч.1. – 336 с.
2. Оперативно-розшукова діяльність: навч. посіб. / Є.М. Моісеєв, О.М. Джужа та ін. / За ред. проф. О.М. Джужи. – К. : Правова єдність, 2009. – 310 с.
3. А.М. Пиджаренко. Исторические аспекты уголовного и политического сыска. // Бюл. по обмену опытом работы МВД Украины. – 1994. – №113/114. – С.40.
4. И.Ф. Крылов. Розыск, дознание, следствие / И.Ф. Крылов, А.И. Бастрыкин. – Л. : ЛГУ, 1984. – 260 с.
5. А.М. Пиджаренко Вказ. Праця. – С.18
6. В.С. Сідак, В.С. Степанов. З історії української розвідки та контррозвідки. – К., 1994. – С.38.
7. В.В. Зубенко, Л.М. Родік. Історичні аспекти становлення оперативно-розшукової та слідчої діяльності. – 2016. – С.62-70.

Запобігання злочинам, які вчиняються неповнолітніми у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин та прекурсорів

Колтуннік Сергій Вікторович
студент, Херсонський факультет ОДУВС

науковий керівник:
Устюжанінова Ольга Тарасівна
викладач кафедри професійних та спеціальних дисциплін, Херсонський факультет ОДУВС

У сучасній науковій та юридичній літературі поняття злочинності неповнолітніх прямо пов'язане саме з віком суб'єкта, який вчиняє злочин. У кримінології злочинність неповнолітніх розглядається через призму негативного явища, що проявляється у певній сукупності злочинів, вчинених неповнолітніми особами у віці від 14 до 18 років. Саме вік є біологічною ознакою, що визначає соціальні й психологічні особливості етіології злочинності неповнолітніх, способи та специфіку їх попередження.

Особливо гостро потребує уваги запобігання злочинів, котрі вчинені неповнолітніми у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин та прекурсорів. Структурна частка таких злочинів (зокрема, ст. ст. 305-324 КК України), становить щорічно 5-6% всіх злочинів, вчинених неповнолітніми. Тому на даний момент, превентивна діяльність щодо запобігання даного виду злочинів є надзвичайно важливою та актуальною [1].

Розвиток та соціальне становище молоді є чи не найголовнішим показником рівня суспільства. А тому своєчасне та ефективне запобігання злочинності серед неповнолітніх, створення можливостей для всебічного розвитку молоді є запорукою соціального прогресу держави в цілому.

Важливе значення у боротьбі з наркоманією та вчиненні злочинів у сфері обігу наркотиків серед неповнолітніх має сім'я. Сім'я виступає інститутом первинної соціалізації, виконує провідну

роль у формуванні особистості неповнолітнього. Проте в час інформаційного розвитку відбувається зменшення впливу сім'ї на виховання підростаючого покоління.

В сучасних реаліях цю роль частіше виконує телебачення та Інтернет. Безліч пропозицій та нав'язливої реклами на кожному кроці «стирає» у неповнолітніх страх перед наркотиками та критичне усвідомлення їх впливу на організм, формує тенденцію, коли підлітки віддають перевагу наркотикам, а не алкоголю [3, с.35].

Криза сімейних відносин, погана якість шкільної освіти, відсутність організованого дозвілля, наркотизація середовища в кінцевому етапі формують у неповнолітнього кримінальну мотивацію, під впливом якої вчиняється більшість злочинів у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин та прекурсорів.

Для подальшого запобігання вчиненню злочинів серед неповнолітніх, які вчиняються у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин та прекурсорів, держава та суспільство повинні зробити наступні кроки:

- проводити захист від негативних явищ, що можуть спричинити зміну ціннісних орієнтацій, світогляду та соціального самопочуття молоді;
- розробляти новітню державну молодіжну політику для вдосконалення системи виховання та освіти молоді, методів реалізації соціальних, економічних та духовних потреб;
- розробляти заходи, спрямовані на організацію дозвілля: відновлення і будівництво культурних, спортивних і розважальних об'єктів для членів суспільства;
- розробка заходів та прийомів, спрямованих на формування здорового способу життя дітей та молоді, посилення контролю за дотриманням кримінального законодавства;
- посилення кримінальної відповідальності за схиляння неповнолітніх до вживання наркотичних засобів та встановити кримінальну відповідальність за нав'язливу рекламу Інтернет-ресурсів, які мають у продажі наркотичні засоби та психотропні речовини.

Провівши дослідження злочинів, які були вчинені неповнолітніми, нам вдалося виділили основні фактори ризику

щодо можливості вчинення ними злочинів у сфері обігу наркотичних засобів: недостатній рівень правової свідомості та знань; низький рівень організованої системи дозвілля; вживання алкогольних, спиртних та наркотичних речовин; низький рівень правосвідомості батьків та недостатня увага щодо виховання дитини, нав'язлива реклама Інтернет- ресурсів, які пропагують вживання наркотичних засобів [4, с.104].

Висновок. У роботі ми визначили, що основним методом боротьби зі злочинністю неповнолітніх у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин та прекурсорів є превентивна та профілактична діяльність, заснована на засадах соціального, економічного й культурного характеру. Така діяльність покликана забезпечити достойний рівень культури, добробуту, виховання та навчання нового покоління.

Враховуючи проблематику піднятого нами питання, доведено необхідність модернізації й вдосконалення ефективності державної та соціальної політики, яка буде спрямована на профілактику злочинів, вчинених неповнолітніми у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин та прекурсорів і запропонували способи їх подальшого та найшвидшого подолання.

Література:

1. Кримінальний кодекс України // Відомості Верховної Ради України: кодекс від 05.04.2001, редакція від 25.09.2019. URL: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2341-14.
2. Галушко Б.С. Поняття злочину у кримінальному праві України. // Актуальні проблеми держави і права. – 2012. – №3. – С.592-596.
3. Лесько Н.В. Правове виховання дітей – важливий напрям профілактики правопорушень. // Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Юридичні науки. – 2014. – №810. – С.33-37.
4. Мотунова Н.В. Сутність поняття профілактики правопорушень серед неповнолітніх. // Науковий вісник Ужгородського національного університету. – 2013. – Випуск 31. – С.104-106.

Документація як доказ при розслідуванні економічних злочинів

Моргунова Тетяна Іванівна
кандидат технічних наук, доцент,
доцент кафедри професійних та
спеціальних дисциплін,
Херсонський факультет
ОДУВС

Документація в криміналістиці та судовій бухгалтерії виконує певну роль у збиранні доказів з кримінального провадження. Документи є важливим засобом первісного обліку грошових коштів, товарно-матеріальних цінностей; спостереженням за діяльністю суб'єктів господарювання; контролю за законністю, достовірністю господарських операцій і бухгалтерської інформації, та можуть використовуватись як докази у справах при розслідуванні економічних злочинів.

У сучасних умовах для забезпечення якості й оперативності бухгалтерської інформації, поліпшення внутрішньої організації підприємств, установ та організацій існує чітка й налагоджена система документообігу. З давніх часів документи слугували як засоби свідчення й доказу певних фактів, мали велике правове значення. Сьогодні в умовах тотальної комп'ютеризації змінилися не лише зовнішній вигляд документів, але й їх функції та властивості.

Питання документації під час розслідування злочинів є об'єктом дослідження у працях вчених-криміналістів, як С.В. Бардаш, М.І. Бондар, В.А. Дерій, А.А. Ейсман, В.М. Жук, Є.Т. Коновалов, В.О. Коновалова, Л.Н. Кузнецова, С.О. Левицька, В.Ф. Палій, В.І. Подольський, М.В. Салтевський, І.Я.Фрідман та ін. [1, с.1].

При розслідуванні злочинів конкретного виду необхідно враховувати їх особливості. Залежно від цих особливостей повинна визначатися не тільки стратегія, а й тактика розслідування, зокрема, особливості організації та проведення відповідних слідчих дій. Такі особливості є своєрідним ключем до

успіху розслідування. Вони обов'язково повинні враховуватися при плануванні і проведенні слідчих дій у ході розслідування економічних злочинів. Ними повинна визначатися тактика розслідування цих злочинів.

Виходячи з особливостей вчиненого злочину, цілком очевидним є те, що одним з основних джерел інформації про вчинений злочин є різного роду відомості та документи, в яких відображені відповідні фінансові операції, правовідносини, рух різних матеріальних цінностей та грошових коштів. Різноманітні злочини (переважно розкрадання приватного, колективного та державного майна у різних галузях економіки, використання бюджетних грошових коштів) виявляють за допомогою суперечностей, що містяться: в окремому документі, у двох або декількох документах, що відображають рух однієї чи декількох взаємозв'язаних операцій, у документах, що відображають рух однорідних цінностей, зафіксованих у даних бухгалтерського обліку.

Документи, що використовуються, класифікуються за такими ознаками:

1. За призначенням:

1) розпорядчі документи містять у собі накази або завдання на проведення будь-яких господарських операцій (чек на одержання готівки з розрахункового рахунку підприємства; доручення на придбання товарно-матеріальних цінностей);

2) виконавчі документи засвідчують здійснення господарської операції, крім того, вони є підставою для облікових засобів (видаткова накладна на видачу сировини або матеріалів зі складу тощо);

3) комбіновані документи містять у собі одночасно елементи розпорядчого та виконавчого документів, тобто і наказ про здійснення господарської операції, і доказ того, що вона проведена (видатковий касовий ордер).

2. За джерелами виникнення (порядком складання):

1) первинні документи фіксують господарські операції безпосередньо. Вони складаються на момент здійснення операції, або після її завершення (прибутковий касовий ордер, рахунки на оплату, вимоги, накладні тощо);

2) зведені документи відображають ряд операцій, проведених протягом певного часу, і складаються на підставі первинних документів (реєстри платіжних вимог, звіти касира та інших осіб, накопичувальні відомості тощо).

3. За охопленням операцій:

1) разові документи;

2) накопичувальні документи.

4. За кількістю позицій:

1) однопозиційні документи;

2) багатопозиційні документи.

5. За місцем складання:

1) внутрішні документи складені на підприємстві і не виходять за його межі (касовий ордер, вимога, тощо);

2) зовнішні документи надійшли з інших підприємств і відсилаються за його межі (товарно-транспортна накладна, виписки з розрахункового рахунка тощо).

6. За якісними ознаками:

1) доброякісні документи. Відповідають всім вимогам, викладеним у чинному Законі України «Про бухгалтерський облік і фінансову звітність в Україні»;

2) недоброякісні документи:

– фіктивні – документи, яких не існує і які видаються з певною метою за дійсні;

– підроблені – подають господарську операцію в перекрученому вигляді;

– безтоварні – відображають неіснуючу господарську операцію;

– безгрошові – документи з розпискою про одержання грошей, але одержувач гроші не отримав.

Первинні документи є підставою для бухгалтерського обліку господарських операцій, фіксують здійснення господарських операцій, окрім того, способи вчинення окреслених злочинів шляхом внесенням завідомо неправдивих відомостей. Для контролю та впорядкування оброблених даних на підставі первинних документів можуть складатися зведені облікові документи. Ось чому слідчий повинен знати вимоги до оформлення цих документів, адже під час огляду потрібно буде встановити факт їх дотримання

чи порушення. Документи можуть бути складені у паперовій або у електронній формі та мати наступні обов'язкові реквізити: назву документа (форми); дату складання; назву підприємства, від імені якого складено документ; зміст та обсяг господарської операції, одиницю виміру господарської операції; посади осіб, відповідальних за здійснення господарської операції і правильність її оформлення; особистий підпис або інші дані, що дають змогу ідентифікувати особу, яка брала участь у здійснені господарської операції. Первинні документи, складенні в електронній формі, застосовуються у бухгалтерському обліку за умови дотримання вимог законодавства про електронні документи та електронний документообіг. Документи повинні бути складені при здійсненні господарської операції, а якщо це неможливо – безпосередньо після її завершення [2, с.14].

Аналіз бухгалтерської документації дозволяє слідчому визначити наявність або відсутність будь-яких зловживань і порушень:

– чи своєчасно складалися бухгалтерські документи;

– коли і ким був здійснений фінансово-господарський контроль;

– чи достовірно відображалися господарсько-фінансові операції;

– який розмір матеріальної шкоди;

– механізми скоєння злочинів з допомогою бухгалтерських документів;

– хто із посадових та матеріально відповідальних осіб повинен нести персональну відповідальність за привласнення, розтрату товарно-матеріальних цінностей і грошових коштів.

Крім того, з документів стає зрозумілим, хто і за що повинен був відповідати, які обов'язки на кого було покладено, і в чому вони полягали. Зіставлення документів дозволяє визначити, діяли відповідні особи в рамках своїх посадових обов'язків або виходили при їх здійсненні за межі своїх повноважень.

З кожним роком усе більше впроваджується електронний документообіг. Актуальним стає дослідження електронних документів в цілому, електронних підписів, електронних повідомлень. Ефективності розслідування злочинів сприятиме проведення

комплексної комп'ютерно-технічної та судово-бухгалтерської експертизи, використання спеціалістів у галузі економічних знань.

Документи, які фіксують і підтверджують усі господарські операції, надають бухгалтерському обліку особливу юридичну чинність є основним джерелом інформації під час розслідування економічних злочинів і доказовою базою під час досудового розслідування та судового розгляду. Так, наприклад під час перевірки законності використання бюджетних грошових коштів на території оперативного обслуговування міжрайонного відділу №13 (м. Нова Каховка) Управління захисту економіки в Херсонській області Департаменту захисту економіки Національної поліції України була отримана оперативна інформація з приводу незаконного привласнення бюджетних грошових коштів під час виконання будівельних робіт у будівлі медичного закладу генеральним директором ПрАТ «Фірма Херсоноблагробуд» на значну суму. Під час перевірки отриманої оперативної інформації був здійснений моніторинг інформаційно-телекомунікаційної системи «Prozoro. Публічні закупівлі», в результаті якого встановлено, що між комунальним закладом Центральна міська лікарня м. Нова Каховка, в особі його керівника головного лікаря та ПрАТ «Фірма Херсоноблагробуд», в особі його генерального директора укладено договір підряду. Предметом договору є будівля інфекційного відділення. ПрАТ «Фірма Херсоноблагробуд» зобов'язана власними силами виконати реконструкційні роботи, а комунальний заклад Центральна міська лікарня м. Нова Каховка, оплатити їх вартість. Загальна вартість доручених підрядникові робіт дорівнює 1 319 554,80 грн. з урахуванням ПДВ. Строки виконання робіт грудень 2016 – грудень 2017 рр. Будівля інфекційного відділення була введена до експлуатації, всі реконструкційні роботи виконані, сторонами договору складено та погоджено акти прийомки фактично виконаних обсягів робіт, а замовником здійснено оплату таких робіт, згідно актів.

Слідчий звернувся до суду з відповідним клопотанням, погодженим з прокурором прокуратури, про надання тимчасового доступу до відомостей та документів, їх вилучення, що перебувають у володінні ПрАТ «Фірма Херсоноблагробуд», і які у подальшому можуть бути використані як доказ у кримінальному проваджені. За

наявною оперативною інформацією до актів виконаних робіт внесено завідома неправдиві відомості, щодо обсягу фактично виконаних робіт. Тобто привласнення бюджетних грошових коштів відбулось, шляхом внесення до офіційних документів неправдивих відомостей з метою отримання грошових коштів за фактично невиконаний обсяг робіт на суму більше ніж 250 000 гривень. На підставі ухвали слідчого судді був проведений тимчасовий доступ до речей і документів, з метою вилучення оригіналів документів, які стосуються виконання зазначених будівельних робіт на об'єкті інфекційного відділення комунального закладу. Під час проведення вказаної процесуальної дії було з'ясовано, що будівельні роботи на вказаному об'єкті проводилися на підставі інших договорів та додаткових угод до них, які не відповідають договору, зазначеному в інформаційно-телекомунікаційній системі «Prozoro. Публічні закупівлі» [3, с.1].

В підсумку відзначимо, що питання використання бухгалтерських документів у роботі слідчого при розслідувані економічних злочинів мають пріоритетне значення. Розслідування економічних злочинів багато в чому залежить від правильності планування слідчих дій. Це аксіома, яку неможливо спростувати. Слідчий при плануванні і проведенні слідчих дій повинен особливу увагу приділяти документації як доказу при розслідувані економічних злочинів.

Література:

1. Глібко В.М. Роль документів у розслідуванні злочинів. Теорія і практика правознавства. Електронне наукометричне фахове видання Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого – Вип.1 (9) / 2016. – С.9-11.
2. Закон України Про бухгалтерський облік та фінансову звітність від 16.07.99. №996-XIV. Із наступними змінами та доповненнями. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua
3. Платформа LIGA: ZAKON. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://verdictum.ligazakon.net/document/72215383

Запобігання контрабанді в Україні: актуальна проблема сьогодення

Нетяга В.В.
аспірант кафедри кримінального права та кримінології, Університет державної фіскальної служби України

Однією з найнебезпечніших загроз національній безпеці України на сучасному етапі ми виділяємо контрабанду, яка згідно ст. 201 КК України передбачає переміщення товарів через митний кордон України поза митним та прикордонним контролем або з приховуванням від митного контролю, вчинене у великих розмірах, а також незаконне переміщення історичних та культурних цінностей, отруйних, сильнодіючих, радіоактивних або вибухових речовин, зброї та боєприпасів [1].

Проведений нами аналіз наукових праць та останніх публікацій з даної проблематики свідчить про те, що сучасні ринкові умови господарювання в Україні мають значну криміногенну спрямованість, несуть у собі негативні наслідки, що призводить до порушень стандартів економічного розвитку країни.

На жаль, контрабанди в Україні на ряду з корупцією набула небачених масштабів і боротьба з цим негативним явищем є одним із першочергових завдань держави у справі захисту її економічних інтересів. Насамперед, контрабанда по своїй суті завдає велику шкоду фінансово-кредитній системі в державі, впливає на зовнішньоекономічну діяльність, паливно-енергетичну сферу, а також стала причиною ненадходження до бюджету країни десятка мільярдів гривень.

У зв'язку із тим, що значна частина експортно-імпортних товаропотоків в Україні має контрабандне походження, погіршується стан розвитку вітчизняної економіки, дестабілізується внутрішній ринок, оскільки нелегальне ввезення іноземних товарів зменшує попит на українську не конкурентоздатну продукцію, завдаючи збитки вітчизняному товаровиробнику.

Окрім цього, результати такої злочинної діяльності негативно впливають на суспільні відносини у сфері захисту життя та

здоров'я громадян (контрабанда зброї та боєприпасів, ядерних матеріалів та наркотичних речовин,), позбавляють їх права на користування культурними цінностями, історичним надбанням нашої держави.

Варто погодитися із зарубіжним кримінологом М.А. Беляєвим, який у свій час писав, що кримінально-правова політика держави має орієнтувати законодавця на бажаність або необхідність відмови від встановлення кримінальної відповідальності в усіх випадках, коли покарання не здатне забезпечити досягнення поставленої перед ним мети або якщо завдання боротьби з яким-небудь небажаним для суспільства явищем можна розв'язати без покарання, а іншими заходами державного та суспільного впливу [2, с. 76].

Ефективна протидія та запобігання злочинності на думку вітчизняного вченого В. К. Грищука можлива лише на основі системного підходу, тому,що як зауважує вчений саме в систему заходів протидії має входити комплекс заходів економічного, політичного, організаційного та правового характеру, які необхідно гармонійно поєднувати. Таким чином, кримінально-правові засоби повинні бути крайніми і використовуються вони в разі гострої необхідності, коли всі інші правові засоби використані і виявилися неефективними або коли соціальна проблема не може бути вирішена інакше, як лише шляхом встановлення кримінально-правової заборони [3, с. 17].

До речі, варто звернути увагу на позицію вітчизняного дослідника С.Й. Кравчука, який вважає, що запобігання контрабанді в Україні здійснюється не шляхом реформування економіки, а посилення та удосконалення силових та кримимінально - адміністративних методів. Саме ввезення на територію нашої держави контрабандних товарів сприяє неконтрольованому насиченню внутрішнього ринку продукцією іноземного виробництва та витісненню українських товарів. У результаті цього в Україні саме значних збитків зазнають вітчизняні підприємства, в першу чергу легкої та переробної промисловості, продукція яких стає не конкурентоспроможною, а контрабандисти виводять у тіньовий обіг значні суми коштів, призначених для сплати митних платежів [4, с. 118].

Отже, є всі підстави стверджувати, що проблема запобігання контрабанді на митних і прикордонних територіях України, є надзвичайно актуальною темою дослідження різних галузей науки, завдання яких спрямувати науковий пошук на захист національних інтересів і підвищення рівня економічної безпеки.

Література:

1. Кримінальний кодекс України : Закон України від 5 травня 2001 р. №2341-III [Електронний ресурс]. – Режим доступу : zakon1.rada.gov.ua.
2. Беляев Н.А. Уголовно-правовая политика и пути ее реализации.Ленинград : Изд-во Ленинград. ун-та, 1986. – 176 с.
3. Грищук В.К. До питання про соціальну зумовленість кримінальної відповідальності за суспільно небезпечні діяння у сфері господарської діяльності. // Відповідальність за злочин в сфері господарської діяльності : матер. наук.-практ. конференції / ред. кол. : В.В. Сташис та ін. – Х. : Кросероуд, 2006. – С.15-18.
4. Кравчук С.Й. Економічна злочинність в Україні. Курс лекцій. Навчальний посібник. – К. : Кондор, 2009. – 282 с.

Актуальні проблеми удосконалення інституту подвійного громадянства

Пилипчук Аліна Сергіївна
студентка, Херсонський факультет ОДУВС

науковий керівник:
Устюжанінова Ольга Тарасівна
викладач кафедри професійних та спеціальних дисциплін, Херсонський факультет ОДУВС

Актуальність проблеми. Питання подвійного громадянства в Україні піднімалося не раз, наприклад, після скандалів з анексією Криму. У суспільстві досі не визначилися, як ставитися до того, що

людина може бути відразу громадянином двох країн, – як до прояву космополітизму, або ж як до державної зради.

Аналіз правового аспекту подвійного громадянства (множинного громадянства) свідчить, що згідно із законодавством України воно не заборонено, але і не визнається. Зокрема, Конституцією України в ст. 4 прописано, що «в Україні існує єдине громадянство» [1].

Згідно з Законом України «Про громадянство України», принцип єдиного громадянства «виключає можливість існування громадянства адміністративно-територіальних одиниць України».

Водночас у цьому ж законі передбачено: «Якщо громадянин України набув громадянство (підданство) іншої держави або держав, то у правових відносинах з Україною він визнається лише громадянином України. Якщо іноземець набув громадянство України, то у правових відносинах з Україною він визнається лише громадянином України» [2].

Разом з тим, деякі обмеження передбачені для державних службовців. Згідно Закону України «Про державну службу» особи, які мають громадянство іншої країни, крім України, не можуть вступити на державну службу. У всіх інших випадках пересічний українець, який отримав друге громадянство, не повинен інформувати про це державу [3].

Прямих заборон мати друге громадянство немає, проте водночас, відсутні шляхи декларування його. Добровільне набуття громадянином України громадянства іншої держави є підставою для втрати ним громадянства України, хоча фактично держава про це не дізнається (між Україною та державами ЄС немає відповідного договору про обмін інформацією, як із іншими країнами). Проте не слід це розцінювати як заборону подвійного громадянства, хоча втрата громадянства України і відбувається з набуттям громадянства іншої держави, проте юридично – виключно з дня видачі Указу Президента України про припинення громадянства щодо певної особи.

Таким чином, кожен українець може отримати громадянство іншої країни, при цьому жодної кримінальної або адміністративної відповідальності в самій Україні це не спричинить. Єдиним покаранням, що може бути застосоване до громадянина України,

котрий має паспорт іншої держави, – втрата громадянства України. Однак дана процедура є надзвичайно складною і тому цю норму практично не застосовують.

Проте в Україні все частіше замислюються про те, щоб подвійне громадянство взяти під контроль. Так, ще в 2017 року президент України Петро Порошенко вніс до Верховної Ради України законопроект № 6175, згідно з котрим українець, який набув громадянство іншої країни, автоматично дає згоду на припинення громадянства України [4].

За даними неофіційної статистики, нині кілька сотень тисяч українців мають у кишенях паспорти щонайменше двох держав: російські паспорти мали від 140 до 350 тисяч українців (більшість з них проживала у Криму та на Донбасі); угорське громадянство має 80-90 тис. осіб; румунське – до 80 тис. осіб.

За іншими даними – неофіційно від 5% до 10% українців уже мають паспорт іншої держави, а близько 5 млн перебувають на заробітках за кордоном, які теж у перспективі можуть отримати там громадянство.

Тим не менш, до цього часу не вщухають дискусії про те, наскільки це доцільно – дозволяти людям отримувати подвійне громадянство. Справа в тому, що практика подвійного громадянства поширена в багатьох цивілізованих країнах. Зараз подвійне громадянство не визнають близько 80 країн – це переважно країни Африки і Азії. Якщо говорити про Європу, то таку практику не визнають в Австрії, Литві, Норвегії та Нідерландах.

Дійсно, з подвійним громадянством пов'язані певні ризики. Так, частка головних питань – це право голосу (людина, у якої є кілька громадянств, зможе голосувати одразу в декількох країнах); військовий обов’язок (вимагається виконувати свій військовий обов'язок тільки щодо однієї із цих країн, в багатьох випадках це вирішується через суд); оподаткування доходів.

Наразі Міністерство закордонних справ України займається розробкою законопроекту про надання подвійного громадянства. Про це повідомив віце-прем'єр з європейської та євроатлантичної інтеграції Дмитро Кулеба: «У нас в уряді є кілька підходів до того, як повинна бути впроваджена ідея про подвійне громадянство, мої

колеги з Міністерства закордонних справ доводять все це до цілісної концепції, але для мене зараз найважливіше, що всі «дозріли» для того, щоб працювати над цим питанням. Ми починали з того, що це питання сприймалося як щось цілком космічне і нереалізоване. А зараз ми вже обговорюємо конкретний законопроект».

На цю тему серед експертів побутують абсолютно різні й часом протилежні думки: «Слід зазначити, що особи з подвійним громадянством становлять загрозу українській державі тим, що для них її національні інтереси зовсім не є пріоритетними, і таким чином у них немає зацікавленості у процвітанні та розвитку України. Небезпека подвійного громадянства також полягає в тому, що особи з таким громадянством можуть будь-коли дуже просто перетнути державний український кордон», – вважає консультант Полтавської державної нотаріальної контори Ірина Санжаревська.

Симкович Антон вважає, що «… істерія з подвійним громадянством, підживлена масовою видачею Угорщиною та Румунією паспортів населенню сусідніх країн, схожа на банальну заздрість: українські угорці чи румуни тепер не будуть «невиїзними», як решта українців».

Наталя Беліцер з питань безпеки, міжетнічних стосунків та заморожених конфліктів в інтерв'ю «Радіо Свобода»: «На мій погляд, тут треба було б зазначити, чи в новому законі, чи в новій Конституції, що домовленості про взаємне набуття громадянства має бути не загальним для всього світу, а на підставі двосторонніх договорів з конкретними державами».

Більшість громадян України – проти подвійного громадянства. Останнє ж опитування проведене у 2014 році Київським міжнародним інститутом соціології на замовлення ZN.UA. показало іншу статистику. Бажаючих узаконити біпатридів (осіб з подвійним громадянством) – всього 30,2% в цілому по країні (найбільше на Сході – 47,3%.). По країні в цілому проти «подвійного громадянства» – 44,9% [5].

Висновок. Сучасні умови трансформації України у європейське товариство ставить вимоги щодо удосконалення функціонування інституту подвійного громадянства. Остаточне вирішення цієї проблеми – за українським народом.

Література:

1. Конституція України : Закон України від 28.06.1996 р. №254к/96-ВР (із подальшими змінами та доповненнями). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80 (датазвернення: 28.10.2019).
2. Про громадянство України : Закон України від 18.01.2001 р. №2235-III (із подальшими змінами та доповненнями). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2235-14 (дата звернення: 28.10.2019).
3. Про державну службу: Закон України від 10.12.2015 р. №889-VIII (із подальшими змінами та доповненнями). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/889-19 (датазвернення: 28.10.2019).
4. Проект Закону про внесення змін до Закону України «Про громадянство України» від 13.03.2017 р. №6175. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua /pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=61320 (дата звернення: 28.10.2019).
5. Іван Романчук.Подвійне громадянство в Україні: факти, міфи і правила існування. Мукачево.net. URL: http://www.mukachevo.net /ua/news/view/104472-10 (дата звернення: 28.10.2019).

Деякі заходи застосування криміналістики на практиці

Половинка Леся Миколаївна
курсантка, Херсонський факультет ОДУВС

науковий керівник:
Новіков Микола Михайлович
кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри професійних та спеціальних дисциплін, Херсонський факультет ОДУВС

Криміналістична наука за 19 років XXI століття збагатилась новітніми знаннями та технологіями криміналістичної методології

та значно розширила арсенал сучасних методів, прийомів, способів та засобів розслідування та розкриття кримінальних правопорушень, що позитивно впливає на статистику, а також кількісні та якісні показники оперативно-тактичної діяльності слідчого, слідчо-оперативної групи, слідчих апаратів національної поліції в Україні. Відомо, багато проблем криміналістики, як науки, дисципліни та практики потребують подальшого дослідження й удосконалення, що значною мірою обумовлено наявністю спірних та маловивчених питань, розрізненістю поглядів науковців на сутність і структуру її наукових категорій. Як результат – розроблені нею методи та прийоми виявлення, збору і дослідження значущої для розкриття та розслідування злочинів інформації здебільшого використовуються у практичній діяльності безсистемно або не мають процесуального значення. Метою дослідження є здійснення теоретично-прикладного аналізу деяких заходів, що застосовуються у криміналістиці, а завданнями криміналістичного аналізу є пошук новітніх технологій, прийомів, способів, засобів покращення криміналістичної діяльності.

Предметом дослідження є деякі заходи застосування криміналістики на практиці, а саме дактилоскопію, одорологію, почеркознавство, ідентифікацію [1, с.75].

Тому, аналіз спеціальної літератури та результатів вивчення слідчої та експертної практики в Україні, дозволяє виділити комплекс проблем, пов'язаних з криміналістичним одорологічним дослідженням:

1)до теперішнього часу дискусійним є питання про можливість віднесення одорологічного дослідження до криміналістичної експертизи. Окремі вчені вважають, що одорологічне дослідження слід розглядати в якості самостійної слідчої дії – «оперативно-слідча вибірка» [2, с.160].

2) діючий в Україні кримінальний процесуальний кодекс не передбачає одорологічну вибірку за допомогою собаки-детектора, як, слідчу (розшукову) дію;

3) в Інструкції про призначення та проведення судових експертиз та експертних досліджень, затвердженій наказом Міністерства юстиції України від 08.10.1998 №53/5, не вказана в існуючих видах та підвидах одорологічна вибірка як експертиза [3].

Проте, в Інструкції з організації діяльності кінологічних підрозділів Національної поліції України, затвердженій наказом МВС України від 01.11.2016 №1145, вказані вимоги до підготовки службової собаки-детектора для проведення одорологічної ідентифікації, а одорологічну вибірку здійснюють відповідні посадові особи Національної поліції України. Результати вибірки викладаються в акті про застосування службового собаки [4]. Натомість, проблемним питанням в дактилоскопічній експертизі, на думку А.О. Полтавського, є дослідження так званих малоінформативних слідів. Ним вважаються сліди «малоінформативними» такі відбитки, де «картина відображення» є фрагментарною (наприклад, складається з частин) папілярних візерунків або долонь рук, босих ніг, де відображаються загальні ознаки, окремі ознаки, які (загальні та окремі) у сукупності повинні складати неповторний комплекс властивостей, достатній для визнання слідів придатними для ідентифікації осіб, що їх залишили[5, с.163].

Загальновідомі експертні ситуації з дослідження «класичних» малоінформативних слідів, які можуть ускладнюватися певною динамікою при механізмі слідоутворення, що призводить до «змазування» слідів, накладеннями папілярних візерунків один на одного тощо, що тягне за собою значні за часом витрати, які потребують достатнього організаційно-штатного забезпечення підрозділів із судово-експертного розслідування кримінальних проваджень. Крім того, виявлення малоінформативних слідів крупнодисперсними хімічними речовинами та їх сумішами (дактилоскопічними порошками) «відсікає» значну частину інформації з окремих ознак будови папілярних ліній. Зазначені та деякі інші чинники суттєво впливають на особливості експертного дослідження малоінформативних слідів та не дозволяють в повному обсязі використовувати таку дактилоскопічну інформацію у розслідуванні кримінальних проваджень.

Все ж таки, було законодавчо визначено кількісний стандарт дактилоскопічної ідентифікації – 12 окремих ознак для слідів пальців рук та 24 окремі ознаки для слідів долонь (без вказування значущості виявлених ознак); останній кількісний критерій – 24. Деяким вченим незрозуміло звідки взявся; – яка саме можливість дійти до категоричного висновку при умові, коли у сліді пальця

відобразилося менше 12 ознак, серед яких гачок, острівець, вічко, місток тощо, які розташовані між собою на відстані у межах 3-4 ліній: мова йде про наявність тільки значущих ознак або допускається включення до сукупності певної кількості ознак, які мають низьку частоту зустрічальності; якими повинні бути кількість таких ознак і співвідношення між ознаками, що часто зустрічаються, та ознаками, які мають високу ідентифікаційну значущість.

В зв'язку з цим, слушним залишається вислів Г.Л. Еджубова, що стандартом дактилоскопічної ідентифікації повинно бути не число деталей, а об'єм іінформації, який знаходиться в папілярному сліді.

При встановленні автентичності рукопису також виникає ряд проблем і помилок, які умовно розподіляють на три групи. Першу групу складають помилки, які виникають через недостатність знань і досвіду особи, яка береться за дослідження почерку. Друга група − ту, при якій умови постановки завдання або ж умови в провадженні дослідження можуть викликати помилки. І, нарешті, в третій групі причиною виникнення помилок є умови, що абсолютно не відносяться до дослідження [6, с.178].

До помилок першої групи або до тих, в основі яких лежить нездатність або неспроможність експерта, належать: а) висновки, засновані на загальному вигляді почерку або на загальному від нього враженні; б) висновки, засновані на одній лише формі букв; в) змішування загальних ознак почерку з окремими і заснований на них висновок; г) змішування ознак системи письма з окремими ознаками почерку і заснований на них висновок; ґ) змішування, окремих ознак почерку, які притаманні групі осіб якоїсь національності (у зв'язку з правописом) з окремими ознаками почерку; д) висновки, засновані на абсолютно випадкових та незначних варіаціях або змінах; е) неприйняття до уваги важливих відмінностей, з числа мало яких що кидаються в очі, але істотних ознак почерку.

Помилки, які залежать від сутності дослідження або пов'язаних з ним привхідних умов а) висновок, заснований на незначній кількості досліджуваного матеріалу або на незначній кількості зразків для порівняння; б) висновок, заснований на дуже невеликій кількості ознак почерку або на ознаках невідомого значення; в) висновок без знання часу виконання розглянутого

письма або часу виконання зразків почерку; г) надання певного висновку по зробленому розчерку, замість підпису, або зовсім нерозбірливому тексту при відсутності достатньої кількості окремих ознак.

Помилки третьої групи, або ті, які лежать поза умов належать до дослідження документів: а) обґрунтування висновку на факти, які мають відношення до самого рукопису або самого документа; б) висновок, що прийнятий занадто поспішно або при несприятливих обставинах; в) висновок під впливом чужої думки або експертизи іншого експерта; г) висновок, складений в цілому або частково під впливом і прихильності чи неприхильності, упередженості, або приведених захисником доказів які відносяться до фактів, які не мають прямого відношення до почерку [7, с.129].

Точність дослідження, зрештою, залежить від числа і значення врахованих ознак, і помилка завжди може мати місце в тому разі, якщо висновок заснований на невеликій кількості ознак, або коли ознаки невірно оцінені. Завдання кожної ідентифікації полягає у відшуканні і правильній оцінці загальних та окремих ознак.

З усього вище зазначеного можна зробити висновок, що криміналістичні дослідження мають велике значення у розслідуванні злочинів. В свою чергу деякі криміналістичні дослідження потребують наукового і законодавчого доопрацювання, та законодавчої регламентації і процесуального оформлення.

Література:

1. Глієвий А.А. Проблеми процесуальної регламентації одорологічної вибірки: Тези доповідей міжнародної науково-практичної конференції до 100-річчя від дня народження професора М.В. Салтевського. – Харьків, 2017. – С.75-77.
2. Абудлкарамова Е.Р., Яние М.Г. Одорология: проблемы и перспективы. *Проблемы права*. 2010. №1. С.159-162.
3. Про затвердження Інструкції про призначення та проведення судових експертиз та експертних досліджень та Науковометодичних рекомендацій з питань підготовки та призначення судових експертиз та експертних досліджень: наказ М-ва юстиції України від 08.10.1998 №53/5 // База даних

«Законодавство України». Верховна Рада України. URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0705-98 (дата звернення: 10.10.2017).
4. Про затвердження Інструкції з організації діяльності кінологічних підрозділів Національної поліції України: наказ МВС України від 01.11.2016 №1145. Офіційний вісник України. 2017. №4. Ст. 158.
5. Полтавський А.О. Експертне дослідження малоінформативних слідів при проведенні дактилоскопічних експертиз: камені спотикання: тези доповідей міжнародної науково-практичної конференції до 100-річчя від дня народження професора М.В. Салтевського. – Харьків, 2017. – С.163-168.
6. Русова О.Л. Помилки при ідентифікації почерку: тези доповідей міжнародної науково-практичної конференції до 100-річчя від дня народження професора М.В. Салтевського. – Харьків, 2017. – С.178-180.
7. Техника исследования документов: пер. с нем. изд. «Der technisch hachweis von schriftfälschungen»: учебник / пер. А.С. Осборна; обработ. С.М. Потаповым. Москва : ГИСЗ, 1932. 197 с.

Особливості застосування окремих тактичних прийомів допиту

Полуцька Вікторія Андріївна
студентка, Херсонський факультет ОДУВС

науковий керівник:
Савельєва Ірина Валеріївна
старший викладач кафедри професійних та спеціальних дисциплін, Херсонський факультет ОДУВС

На сьогоднішній час допит є необхідною складовою кримінального провадження. Він є однією із найскладніших слідчих

(розшукових) дій, адже у кожному конкретному випадку є індивідуальним та неповторним.

Допит – це не лише отримання інформації, а і процес її обміну, який відбувається між слідчим і допитуваним. Більшу частину свого часу слідчий витрачає на допит особи та налагодження з нею психологічного контакту, що є важливим для встановлення істини у кримінальному провадженні. Велику роль під час допиту відіграють тактичні прийоми, які вимагають від слідчого, прокурора знання психології, логіки, соціології та інших наук.

Актуальність роботи полягає у тому, щоб розкрити особливості застосування окремих тактичних прийомів допиту, оскільки від правильного їх застосування залежить ефективність такої слідчої дії, а часто і всього досудового провадження. Багато молодих слідчих, прокурорів у своїй професійній діяльності контактують з особами, які не лише не бажають допомогти у розслідуванні кримінального провадження, а й з такими, які бажають заплутати слідство і «збити» з пантелику. Саме застосування окремих тактичних прийомів допоможе спеціалістам вчасно отримати повну, правдиву та точну інформацію, необхідну в кримінальному провадженні. На практиці доволі часто зустрічаються добросовісні особи, які хочуть допомогти слідству та надати правдиву інформацію, але за певних обставин, вони забувають чи несвідомо перекручують дані. Тому слідчому та прокурору необхідно використати свої знання для правильної тактики допиту та вміння застосування окремих тактичних прийомів під час здійснення допиту.

В Україні багато наукових робіт у яких висвітлено поняття та особливості проведення цієї універсальної слідчої дії. Особливості проведення допиту досліджували багато вчених-правників, а саме М. Климчук, Д Шингарьов, М. Шумило, М. Яблоков, Ю. Аленін, А. Дулов, О. Соловйов, Л. Удалова, В. Шепітько, О. Ямпольський, В. Яшин, М. Якуб, О. Шило, Ю. Грошевий, М. Сільнов, В. Коновалова, М. Бахарєв, В. Комаркова, В. Журавель, В. Весельський, Р. Бєлкін, А. Баянов, В. Лукашевич, О. Васильєв, В. Стратонов, І. Лузгін, С. Якушин, Л. Степанюк тощо.

На жаль, меншу увагу приділено тактичним прийомам під час його проведення. Тому виникає необхідність висвітлення допиту як

однієї із найскладніших та найвідповідальніших слідчих (розшукових дій) та особливостей застосування окремих тактичних прийомів.

Науковці розглядають допит у двох аспектах:

1) кримінально-процесуальному;

2) криміналістичному.

Відповідно до кримінального процесуального законодавства України, допит є слідчою (розшуковою) дією, яка проводиться за місцем проведення досудового розслідування або в іншому місці за погодженням із особою, яку мають намір допитати [1]. Без допиту не може проводитися ефективне кримінальне провадження, адже завдяки цій слідчій дії особа, яка допитується дає показання щодо відомих їй обставин, що мають значення для конкретного кримінального провадження. Допит виступає обов'язковим елементом у кримінальному провадженні без якої не можливе повне, точне, всебічне та обґрунтоване розслідування правопорушень.

Дослідник Д. Шингарьов зазначає: «Ця слідча (розшукова) дія є найбільш поширеною серед інших і виступає основним процесуальним засобом отримання і перевірки доказової інформації» [2]. Саме дані, які отримані у ході допиту можуть бути використані слідчим, прокурором як джерело доказової інформації. Воно зможе виправдати конкретну особу або ж навпаки звинуватити її.

Варто зазначити, що важливими елементами в допиті особи є саме тактичні прийоми, які допомагають слідчому, прокурору дізнатися якомога більше правдивої інформації про ті, чи інші обставини, що мають значення для кримінального провадження. Тактичний прийом – це раціональний спосіб дії або доцільна лінія поведінки особи, яка здійснює розслідування в процесі збирання, дослідження та використання доказової інформації.

Вчені визначають тактичний прийом як основний елемент криміналістичної тактики. Цілком обґрунтованим є визначення тактичного прийому як способу здійснення процесуальної дії, направленого на досягнення її конкретного завдання, заснованого на психологічному механізмі її реалізації, що являється найбільш раціональним і ефективним у певних ситуаціях [3].

Кандидат юридичних наук М. Климчук стверджує: «Ніяка тактика та рекомендації не передбачають допиту конкретної людини, її поведінку та реакцію» [4]. З цього випливає, що особа, яка проводить допит повинна мати з допитуваним психологічний контакт і володіти певними психологічними навиками, щоб досягти бажаного результату. Тому, щоб досягти успіху в допиті, необхідно використовувати такі тактичні прийоми, які враховують психологічний стан допитуваного.

У своїй діяльності слідчий, прокурор можуть використовувати різні тактичні прийоми, які не суперечать вимогам закону, для з'ясування показань про обставини кримінального провадження. Наприклад: «раптовість», «припинення брехні», «послідовність», «повторність допиту» тощо. Одним із найефективніших і часто використовуваних прийомів допиту є «створення напруги».

Тактичний прийом «створення напруги» досягається шляхом пред'явлення безлічі доказів, нагадування про моральну оцінку вчиненого злочину тощо. У тактичній комбінації цей прийом може поєднуватися з прийомом, що має назву «зняття напруження», що досягається різними засобами (голосом, інтонаціями, репліками слідчого, прокурора тощо) [4].

У допиті можуть використовуватися й інші тактичні прийоми такі, як «відволікання уваги або непрямий допит». Він полягає у тому, що слідчий, прокурор задає такі питання допитуваному, які не пов'язані з конкретним злочином. Цей прийом допомагає налагодити контакт із особою та дати можливість їй «розслабитися», «приспати її пильність». Він може застосовуватися й з іншими доцільними прийомами: «форсування темпу» чи «інерція». Щоб здійснити психологічний вплив можуть використовуватися такі прийоми, як «звернення до моральних та етичних норм»; «створення перебільшеного враження про обізнаність слідчого»; «переконання в невідворотності встановлення всіх обставин кримінального провадження»; «роз'яснення закону про обставини, що пом'якшують відповідальність»; «використання суперечностей у показаннях співучасників» [4].

Тактичні прийоми за своїм призначенням і спрямованістю сприяють пізнанню та переслідують мету одержати доказову інформацію (знайти сліди чи знаряддя злочину, одержати

показання від свідка чи обвинуваченого, встановити особу злочинця чи жертви тощо) [5].

Отже, залежно від типу психологічного контакту слідчого, прокурора з допитуваним можна обирати тактичний прийом допиту. Не існує одного єдиного прийому для всіх ситуацій, він обирається з урахуванням конкретної ситуації та індивідуальності особи. Тому слова вченого М. Климчука є досить вдалими і точними стосовно застосування тактики та рекомендації щодо конкретної людини. Так як, допит особи є слідчою (розшуковою) дією з універсальним характером, то слідчий, прокурор зобов'язаний враховувати свій життєвий та професійний досвід і використовувати відповідний тактичний прийом, який допоможе дізнатися від допитуваної особи більш точну, повну та правдиву інформацію. Тактичний прийом є раціональним способом дії або доцільної поведінки особи, яка здійснює розслідування. Тому необхідно вміти правильно та своєчасно його застосувати в ході конкретного кримінального провадження, враховуючи індивідуальні особливості людини для підвищення професійного рівня своїх знань і навичок слідчим, прокурором і отриманням максимально повної та логічно побудованої доказової інформації.

Література:

1. Кримінальний процесуальний кодекс України: Закон України від 13.04.2012 р. №4651-VI; станом на 18.10.2019. URL: https://zakon.rada.gov.ua /laws/show/4651-17 (дата звернення: 23.10.2019).
2. Шингарьов Д.О. Забезпечення прав та законних інтересів осіб під час проведення допиту на стадії досудового розслідування: автореф. дис. на здобуття ступеня канд. юрид. наук: розіслано 15.09.2017. Д.О. Шингарьов. – Харків, 2017. – 223 с. URL: /http://nauka.nlu.edu.ua/download/diss/Shingarov/d_Shingarov.pdf. (дата звернення: 23.10.2019).
3. Криміналістика: Мультимедійний підручник від 2015 року. URL: /https://arm.naiau.kiev.ua/books/kruminalist/lections/lection_3.17.html#3 (дата звернення: 23.10.2019).

4. Климчук М.П. Тактичні особливості допиту підозрюваних – членів організованих злочинних угрупувань. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2017. №1. С.174-176. URL: http://lsej.org.ua/1_2017/45.pdf (дата звернення: 23.10.2019).
5. Криміналістика: підручник за ред. В.Ю. Шепітька, - 2-ге вид., переробл. і допов. – К. : Концерн «Видавничий Дім «Ін Юре», 2004. – 728 с. URL: http://library.nlu.edu.ua/POLN_TEXT/KNIGI/1_DISKI/KRIM/html/contents.htm (дата звернення: 23.10.2019).

Проблемні питання розслідування статевих злочинів за новелами в КК України 2019 року

Савельєва Ірина Валеріївна
старший викладач кафедри професійних та спеціальних дисциплін, Херсонський факультет ОДУВС, аспірант кафедри галузевого права, Херсонський державний університет
ORCID ID 0000-0001-5653-7673

Статева свобода та статева недоторканість належать до базових прав людини. Їх захищеність дозволяє особі почуватися безпечно. З плином часу змінюються уявлення про межі дозволеного в т.ч. в інтимній сфері життя людини. Експерт з європейського законодавства про сексуальне насильство Amnesty International Анна Блас пояснює, що погляди людей на такий злочин як згвалтування є досить застарілими. На думку багатьох експертів, згвалтування — це не обов'язково застосування фізичної сили (сліди на тілі від боротьби) або погроза її застосування. Насправді ж, на думку експерта, більшість сексуальних злочинів відбувається у родині, скажімо так, за зачиненими дверима або навіть у стосунках, які щойно зародилися між чоловіком та жінкою. Для таких ситуацій існує окремий термін «date rape» – «згвалтування на побаченні» [1].

Україна інтегруючись у світове співтовариство змінює власне законодавство з метою уніфікації та єдиного розуміння базових понять. Не стала винятком і Конвенція Ради Європи «Про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу із цими явищами (Стамбульська конвенція)» та узгодження з нею чинного КК України та КПК України [2].

Набрання чинності новою редакцією розділу IV КК України «Злочини проти статевої свободи та статевої недоторканості» значно вплинуло на практичну діяльність працівників правоохоронних органів, суду та адвокатів. Зміни внесені майже до всіх статей розділу значно розширили коло злочинних діянь. Зокрема, стаття 152 «Згвалтування», що передбачала: «Згвалтування, тобто статеві зносини із застосуванням фізичного насильства, погрози його застосування або з використанням безпорадного стану потерпілої особи, -….» [3] тепер має таку редакцію: «Вчинення дій сексуального характеру, пов'язаних із вагінальним, анальним або оральним проникненням в тіло іншої особи з використанням геніталій або будь-якого іншого предмета, без добровільної згоди потерпілої особи (згвалтування) -….». Тобто саме поняття «згвалтування» охоплює не тільки статеві акти здійснені з погрозами і застосуванням сили, але й проникнення в тіло партнера без його добровільної згоди. Така норма в свою чергу вимагає з'ясування ширшого кола питань та отримання доказової інформації в раніше незатребуваних напрямках.

Особливості розслідування статевих злочинів обумовлюються низкою обставин, що складають механізм їх учинення. Так, ключове значення має наявність соціального зв'язку між потерпілим та злочинцем, що впливає на місце, час та обстановку вчинення таких злочинів й інші елементи його механізму. Також, наявність чи відсутність соціального зв'язку між потерпілим та злочинцем обумовлює характер слідчих ситуацій, які ви- никають після відкриття кримінального провадження, тактичних завдань розслідування й проведення окремих слідчих (розшукових) дій. Зокрема, раніше згвалтування поділяли на дві групи: 1) згвалтування, вчинені стосовно знайомих злочинцям постраждалих; 2) згвалтування, вчинені стосовно незнайомих злочинцям постраждалих. [4, с.43] Зважаючи на нову редакцію ст. 152 КК

України вважаємо за доцільне також проводити класифікацію згвалтувань за ознакою наявності насильства на: 1) згвалтування, поєднані з фізичним насильством та/або погрозою його застосування; 2) згвалтування, не поєднані з фізичним насильством та/або погрозою його застосування, але вчинені за відсутності добровільної згоди.

Саме з'ясування питання відсутності чи наявності такої згоди будуть основою для конструювання фабули кримінальних справ за ст.ст. 152 та 153 КК України. На думку багатьох юристів, даний закон має «сире» формулювання для використання у розкритті статевих злочинів. Проблема полягає саме в понятті «згода», що повинна надати особа, яка може стати жертвою насильства. Навіть розписка, що фіксує добровільну згоду особи на вступ у статеві відносини не є суттєвим доказом для спростування скоєного злочину. Оскільки, особа, що погодилася на сексуальні відносини з партнером, може змінити своє рішення вже після надання розписки, але до вчинення статевого акту [5].

Також слід зазначити, що згвалтування другого виду значно розширюють коло злочинних діянь, вчинених стосовно знайомих злочинцям постраждалих, адже саме знайомі люди мають «важелі тиску» та можуть примусити до статевого акту іншим чином, окрім застосування фізичного насильства чи погрози його застосування. До таких доцільно віднести: наявність відносин залежності та/або підпорядкування, в тому числі на робочому місці, у сім'ї та побуті, матеріальної чи соціальної залежності тощо. Наявність таких обставин ставить під питання добровільність згоди на статевий акт. Таким чином розширюється предмет доказування у кримінальних провадженнях у злочинах проти статевої свободи та недоторканості.

Аналізуючи зміст статті 153 «Сексуальне насильство» КК України, можна зафіксувати такі зміни. Частина 2. ст. 153 КК України розширює коло потерпілих, зокрема до них належать подружжя чи колишній подружжя; інша особа, з якою винний перебуває (перебував) у сімейних або близьких відносинах; особа у зв'язку з виконанням цією особою службового, професійного або громадського обов'язку; жінка, яка завідомо для винного перебувала у стані вагітності. Формулювання «інша особа, з якою винний перебуває (перебував) у сімейних або близьких відносинах»

дозволяє віднести сюди осіб що перебувають/перебували у фактичних шлюбних відносинах; братів та сестер повнорідних та неповнорідних; тіток, дядьків, племінників та племінниць; батьків та їх дітей, тощо. Головними факторами, що впливають на досудове розслідування в таких випадках є сімейні або близькі відносини, що обумовлюють особливий психологічний стан потерпілого та незаконний тиск на них у зв'язку з вимушеним сумісним проживанням жертв і злочинців після вчинення злочину. Такий соціальний зв'язок відбивається й на особі злочинця, нею стає особа що має «важелі тиску», засоби примушування до «добровільності» згоди.

Значна кількість злочинів цієї категорії скоюється в квартирі чи будинку, зазвичай за місцем проживання винного чи потерпілого, пов'язаних одне з одним родинними, шлюбними, сусідськими чи подружніми відносинами. Часто між ними трапляються тривалі неприязні стосунки. Переважна більшість таких злочинів вчиняється за відсутності очевидців. У половині випадків злочинці заздалегідь підбирають умови для вчинення злочину, наприклад доводять жертву до стану сп'яніння, відслідковують її до безлюдного місця, заманюють певним чином до заздалегідь обраного зручного для вчинення злочину місця тощо. Також трапляється пасивне очікування виникнення умов, що сприяють вчиненню злочину, зокрема використання довіри (на пропозицію провести до дому нічної пори, сумісно випити кави вдома і т. ін.), беззахисності жертви (яка перебуває одна в помешканні, є хворою тощо), відсутності потенційних очевидців чи осіб, що можуть завадити вчиненню злочину (зустріч наодинці колишніх подружжя для обговорення питань пов'язаних зі спільною дитиною) тощо.

Способами приховування статевих злочинів щодо знайомих злочинцям жертв є умовляння не розголошувати подію, дарування подарунків або залякування жертви, погрози розповсюдити компрометуючу інформацію, фізично знищити жертву чи близьких їй осіб (дітей), примушування жертви до прийняття ванни, прання білизни чи інших речей, на яких залишились сліди злочину, тощо.

Також були внесені зміни до Кримінального процесуального кодексу України, зокрема ст. 477 нині передбачає кримінальне

провадження у формі приватного обвинувачення щодо злочинів, передбачених «частиною першою статті 152 (зґвалтування без обтяжуючих обставин), частиною першою статті 153 (сексуальне насильство), статтею 154 (примушування до вступу в статевий зв'язок)» [6].

У більшості випадків показання потерпілої особи, злочинця, очевидців та інших свідків є джерелом ідеальних слідів злочинів цієї групи, і вони набувають все більшого значення при розслідуванні таких суспільно-небезпечних діянь не пов'язаних з фізичним насильсвом. Матеріальними слідами є такі: 1) тілесні ушкодження на тілі потерпілої особи, в деяких випадках – на тілі ґвалтівника; 2) сліди біологічного походження жертви та злочинця (крові, сперми та інших виділень, волосся тощо); 3) пошкоджений одяг та інші речі потерпілої особи; 4) сліди одягу потерпілої особи і злочинця (мікрочастинки – сліди взаємного контакту одягу і тіл потерпілої і злочинця); 5) сліди з місця події (частинки ґрунту, рослин та ін. на тілі та/або одягу жертви й злочинця) [7, с.158].

Отже, зміни в кримінальне та кримінальне процесуальне законодавство, що набрали чинності в січні 2019 року щодо злочинів проти статевої свободи та недоторканості значно розширили предмет доказування в таких кримінальних провадженнях, а також вплинули на порядок розслідування зазначених злочинів.

Література:

1. У Швеції набув чинності закон про обов'язкову згоду на секс. Zic.ua URL: https://zik.ua/news/2018/07/03/u_shvetsii_vstupyv_v_sylu_zakon_pro_obovyazkovu_zgodu_na_seks_1357759 (дата звернення: 29.10.2019).
2. Про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу із цими явищами (Стамбульська конвенція): Конвенція Ради Європи, 2013. URL: https://rm.coe.int/1680096e45 (дата звернення: 29.10.2019).
3. Кримінальний кодекс України: Закон України від 05.04.2001 р. №5460-VI Дата оновлення: 18.10.2019. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14 (дата звернення: 29.10.2019).

4. Криміналістика : підручник : у 2 т. Т. 2 / [А.Ф. Волобуєв, О.В. Одерій, Р.Л. Степанюк та ін.] ; за заг. ред. А.Ф. Волобуєва, Р.Л. Степанюка, В.О. Малярової ; МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ. – Харків, 2018. – 312 с.
5. «Згвалтування сексу» або закон про «секс за розпискою»: детально про нововведення. Поради юриста, 2019. URL: https://porady.org.ua/zgvaltuvannya-seksu-abo-zakon-pro-seks-za-rozpiskoyu-detalno-pro-novovvedennya. (дата звернення: 29.10.2019).
6. Кримінальний процесуальний кодекс України: Закон України від 13.04.2012 р. №4651-VI Дата оновлення: 18.10.2019. URL: https: //zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17 (дата звернення: 29.10.2019).
7. Мартинишин Г. Статева недоторканість як об'єкт кримінально-правової охорони в Україні : дис. канд. юр. наук. Львів, 2017. 219 с. URL: http://www2.lvduvs.edu.ua/documents_pdf/naukova%20diyalnist/dorobok_zdobuvachiv/martynyshyn_d.pdf (дата звернення: 29.10.2019).

Світовий досвід теоретично-прикладного застосування суду присяжних

Семеног Аліна Олегівна
студентка, Херсонський факультет ОДУВС

науковий керівник:
Новіков Микола Михайлович
кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри професійних та спеціальних дисциплін, Херсонський факультет ОДУВС

Актуальність теми. На сьогодні досить актуальним є питання застосування суду присяжних у кримінальному провадженні, які складають світову практику їх діяльності. Вона знайшла своє

відображення в КПК України в 2012 р., в якому була зроблена спроба активізувати цей інститут, для підвищення рівня демократії в сфері правосуддя [1].

Дослідженням суду присяжних займалися видатні вчені минулого: С. Вікторський, Л. Владимиров, О. Кістяківский, Б. Кістяківський. В Україні організаційні та процесуальні аспекти суду присяжних розглядалося в роботах Ю. Грошевого, І. Гловюк, А. Войнарович, Л. Лобойка, та ін. Це дозволило нам продовжити здійснити опанування світовим досвідом функціонування суду присяжних.

К. Дронова вважає, що несправедливо судити низьку ефективність концепції суду присяжних, ґрунтуючись виключно на досвіді сучасної української моделі змішаного судочинства. Безпосередня участь громадян у правосудді та винесенні судового рішення є конституційною гарантією, яка дуже довго чекала «свого моменту», і для українського суспільства − це безсумнівно суттєвий крок вперед [2].

Д. Федоров вважає, що впровадження самого інституту присяжних у сучасних реаліях – не більше ніж бажання влади продемонструвати прагнення до європейських та світових ідеал правосуддя [3].

Метою роботи є аналіз світового досвіду теоретично-прикладного застосування суду присяжних та отримання нових висновків щодо особливостей формування.

Суд присяжних – форма здійснення державної влади, зокрема судової, безпосередньо громадянами шляхом їх участі у відправленні правосуддя. Як самостійний соціально-політичній інститут складається з окремої колегії присяжних засідателів та професійного судді чи суддів. Колегія присяжних засідателів виокремлена та наділена повноваженнями приймати рішення без участі професійного судді (суддів), що убезпечує народ від свавілля держави. Суд присяжних виник в Англії, а потім прийнятий і перероблений у Франції, інститут присяжних став нині світовою формою участі народу у вирішенні питання про винність або не винність підсудного. Кожний присяжний суддя в провідних країнах (Англії, США, Німеччині) природно відповідатиме певним моральним, етичним, функціональним властивостям.

У ч3 ст. 31 КПК України законодавець дає поняття складу суду присяжних, що включає двох професійних суддів та трьох присяжних [4].

Інститут присяжних в Україні – це форма здійснення народовладдя.Першою відмінністю інституту присяжних в Україні є їх кількість, які беруть участь в судовому процесі. Згідно з ч.3 ст. 31 КПК України кримінальне провадження в суді першої інстанції щодо злочинів, за вчинення яких передбачено довічне позбавлення волі, здійснюється колегіально судом у складі трьох професійних суддів, а за клопотанням обвинуваченого – судом присяжних у складі двох професійних суддів та трьох присяжних.

На відмінну від України, кількість присяжних у кримінальних справах в судах США у справах про злочини, які караються стратою, складається з 12 членів. Однак у справах про незначні злочини і тяжких злочинах, які не караються стратою, колегія в судах штатів може бути сформована з восьми, семи, і навіть шести присяжних засідателів. У Франції кількість присяжних 9 членів, а в Німеччині – 6 членів. Характерно, що у суді присяжних царської Росії, запровадженого відразу після скасування кріпосного права, було 12 присяжних, які тільки вирішували питання про вину чи невинуватість підсудних, без усякої в тому участі сторонніх осіб, і рішення їх лягало в основу вироку.

Другою відмінністю інституту присяжних в Україні стосується кількості злочинів, при розгляді яких беруть участь присяжні. Обмеження участі присяжних у кримінальному провадженні в суді першої інстанції тільки за злочинами, за вчинення яких передбачено довічне позбавлення волі, причому тільки на прохання обвинуваченого.

Третьою відмінністю законодавства про присяжних в Україні полягає в правах і обов'язках, а також порядку наради і голосування присяжних у суді.

Перш за все усякий суд, у тому числі й суд присяжних, повинен володіти двома якостями – незалежністю від сторонніх впливів і здатністю постановити правильне рішення [5].

Згідно до ст. 368 КПК України присяжні не користуються ні незалежністю, ні правом самостійного прийняття рішення, а тому вони не в змозі постановити правильне рішення.

Про неспроможність суду присяжних в Україні свідчать і ст. 391 КПК України, яка регламентує порядок наради і голосування в суді присяжних, а саме:

1. Нарадою суду присяжних керує головуючий, який послідовно ставить на обговорення питання, передбачені статтею 368 цього Кодексу, проводить відкрите голосування і веде підрахунок голосів.

2. Усі питання вирішуються простою більшістю голосів. Головуючий голосує останнім.

3. Ніхто зі складу суду присяжних не має права утримуватися від голосування, крім випадку, коли вирішується питання про міру покарання, а суддя чи присяжний голосував за виправдання обвинуваченого. У цьому разі голос того, хто утримався, додається до голосів, поданих за рішення, яке є найсприятливішим для обвинуваченого

4. Кожен із складу суду присяжних має право викласти письмово окрему думку, яка не оголошується в судовому засіданні, а приєднується до матеріалів провадження і є відкритою для ознайомлення.

5. У випадку, коли серед більшості складу суду, яка ухвалила рішення, відсутні професійні судді, головуючий зобов'язаний надати допомогу присяжним у складенні судового рішення.

З урахуванням світової теорії і практики колегія присяжних повинна бути відокремлена від професійного судді. Позитивним аспектом діяльності в досудовому провадженні США по тяжких та особливо тяжких злочинів під час слідчих дій застосовуються присяжні з метою підтвердження законності, справедливості, об'єктивності та неупередженості проведення слідчих дій для нашого досудового провадження та розслідування тяжких і особливо тяжких злочинів з використанням присяжних було б доцільним, ефективним, об'єктивним та корисним [6].

Підбиваючи підсумок щодо суду присяжних в Україні та світовій практиці, слід констатувати, що інститут суду присяжних є новим для сучасного законодавство, але для ефективної реалізації цього нововедення потрібно розробити нову модель кримінального судочинства. Суд присяжних повинен забезпечувати реалізацію конституційних засад судочинства: незалежності суддів,

змагальності, гласності тощо. Світові досягнення науки та практики сприяли розслідуванню та розкриттю тяжких та особливо тяжких кримінальних правопорушень за допомогою суду присяжних, як елементу судової демократії, який сприяв застосуванню в кримінальному провадженні найкращих принципів (верховенства права, законності, гуманності, рівності сторін перед Законом і судом).

Найбільш відомі особливості функціонування суду присяжних спрямовані на його організацію (підбір) присяжних за професіональною ознакою (юрист, психолог, економіст, фінансист), за національною, релігійною ознакою та статтю для оптимізації належних кваліфікаційних думок, для винесення судового вироку шляхом відкритого або таємного голосування за останнє. Це нам дає змогу запозичити в організацію діяльності суду присяжних досвід зарубіжних країн та практику реалізації законодавства за умов взаємодії професійних суддів з суддями присяжних.

Література:

1. Карпенко М.І., Бандурович А.В. Кримінально процесуальне право. Суд присяжних в Україні. 2013. №6.
2. Дронова К. Суд присяжных в Украине. URL: http:// voxukraine.org /2015/07/22/juri-in-ukrainerus/.
3. Федоров Д. Суд присяжных в Украине: странный гибрид советского и европейского правосудия. URL: http://1k.com.ua /485/details/3/20.
4. Тертишник В.М. Суд присяжних: ростки і суть ідеї та її мімікрія при реформуванні кримінального судочинства України. – К., 2011.
5. Кримінальний процесуальний кодекс України : Відомості Верховної Ради України 2013, №9-10, № 11-12, № 13, ст. 88. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17 (дата звернення: 24.10.2019).
6. Суд присяжних: конституционное право граждан Украины. URL: http://blog.i.ua/user/2612516/726619.

Порушення правил дорожнього руху або експлуатації транспорту особами, які керують транспортними засобами: актуальна проблема сьогодення

Хелік В. В.
здобувач кафедри адміністративного та кримінального права,
Дніпропетровський національний університет ім. Олеся Гончара

Вивчення порушень правил дорожнього руху або експлуатації транспорту особами, які керують транспортними засобами показало, що їх суспільна небезпечність хоча і є видом необережних злочинів, але коли мова йде про людські жертви, то виникає питання з якою формою вини вони були вчинені.

Серед найбільш поширених видів порушень безпеки дорожнього руху вітчизняний вчений І.Г. Богатирьов виділяє: перевищення швидкості руху, обгін транспортних засобів, проїзд перехресть, керування транспортним засобом у стані сп'яніння, управління транспортним засобом при наявності несправностей автомобіля[1, с. 103]. Поряд з тим, вчений не наголошує на тому, що вчинення великої кількості правопорушень безпеки дорожнього руху пов'язано з поганим станом автомобільних доріг в Україні та процесами які варто віднести до технічного або природного характеру.

Тому варто вести мова про свідоме порушень особою яка керує транспортним засобом правил дорожнього руху або експлуатації транспорту особами, у зв'язку з тим, особою яка керує транспортним засобом або бездіяльністю створює небезпечну ситуацію на дорозі незалежно від її покриття або технічного чи природного характеру.

На нашу думку, саме порушення такою особою правил безпеки дорожнього руху має відносно суб'єктивний особистісний фактор, а тому кримінологічна характеристика особи, яка керує транспортним засобом має буди предметом розгляду органами

поліції при виїзді на місце вчинення порушення правил безпеки дорожнього руху або експлуатації транспорту.

Серед основними причинами порушення правил безпеки дорожнього руху або експлуатації транспорту К.О. Полтава за результатами проведення автотехнічної експертизи називає: перевищення водіями дозволеної швидкості руху, порушення ними правил маневрування, несподіваний вихід пішоходів на проїзну частину поза пішохідними переходами, грубе ігнорування водіями правил дорожнього руху та ін. У свою чергу, такі чинники, як перевищення швидкості та виїзд на смугу зустрічного руху, найчастіше фіксуються у протоколах про порушення правил безпеки дорожнього руху або експлуатації транспорту та зазвичай визнаються остаточними причинами ДТП під час проведення автотранспортної експертизи[2, с. 185].

Але першопричини на думку вітчизняного вченого Холмянського, які саме й призвели до перевищення швидкості та виїзду на зустрічну смугу, належним чином не вивчаються, а тому й запобіжні заходи не можуть бути ефективними чи взагалі не застосовуються [3, с. 37]. Крім вищеназваних чинників, що детермінують вчинення порушення правил безпеки дорожнього руху або експлуатації транспорту академік А.П. Закалюк вважає наступні:

1) керування транспортом після вживання алкогольних напоїв, у хворобливому стані, при гострому емоційному збудженні, відволіканні уваги від контролю руху;

2) поверховість працівників сервісних центрів МВС у перевірці професійних знань та вмінь осіб, що прагнуть отримати право на керування транспортом, корисливі зловживання при виконанні цих функцій та відповідних операцій;

3) невикористання водієм і пасажирами пристосувань індивідуальної безпеки;

4) порушення нормативів робочого часу, що викликає психологічне перенапруження водія;

5) віктимна поведінка пасажирів;

6) конструктивні недоліки автотранспортних засобів, особливо системного керування та гальмування;

7) неналежний контроль технічного стану автотранспортних засобів з боку власників;

8) недостатнє фінансування дорожнього господарства, що перешкоджає підтриманню у належному стані автомобільних шляхів і доріг, дотриманню нормативів їх прокладення, утримання, ремонту [4, с. 691-692].

Втім, як показує наше дослідження причини та умови порушень правил безпеки дорожнього руху або експлуатації транспорту залежать від самої особи, яка керує транспортним засобом та конкретної життєвої ситуації, яка виникла на момент вчинення вказаного порушення. Ми не поділяємо думки тих кримінологів, які вважають, що сама по собі конкретна життєва ситуації на дорозі, навіть у випадку вираженої складності, не здатна стати причиною порушень правил безпеки дорожнього руху або експлуатації транспорту.

Наша позиція грунтується на тому, що конкретна життєва ситуація має різни форми прояву. Якщо особа транспортного засобу після весілля або святкування дня народження (а це конкретна життєва ситуація) сідає за кермо транспортного засобу у нетверезому стані, вірогідність вчинити порушення правил безпеки дорожнього руху набагато більше, чим ця особа буде тверезою.

Інша життєва ситуація, коли особа транспортного засобу везе до лікарні хвору людину або вагітнію жінку і при цьому порушує правила безпеки дорожнього руху або експлуатації транспорту, то ця особа усвідомлю таке порушення але нехтує правилами дорожнього руху та безпеки, виражаючи при цьому особливий вид антисуспільного прояву, і втім має різний ступінь вираженості порушень правила безпеки дорожнього руху.

Література:

1. Богатирьов І.Г. Кримінологічна характеристика та запобігання злочинам передбачених ст. 286 КК України, *Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції :* спеціальний випуск, присвячений Міжнародній науковій конференції в рамках VIII-х наукових читань, присвячених пам'яті В.М. Корецького. 2019. Ч.1. С.103-108.
2. Полтава К.О. Специфіка детермінації автотранспортної злочинності. *Право і суспільство*. 2012. №6. С.183-187.

3. Холмянський Я.Д. Наукова концепція правового забезпечення підвищення рівня дорожнього руху в Україні в контексті світових тенденцій боротьби зі смертельними наслідками ДТП. *Вісн. Донецького університету. Серія В: Економіка і право*. 2007. Вип. 1. С.35-42.
4. Закалюк А.П. Курс сучасної української кримінології: теорія і практика: У 3 кн. / А.П. Закалюк. Київ : Видавничий Дім «Ін Юре», 2007. Кн. 2: Кримінологічна характеристика та запобігання вчиненню окремих видів злочинів. 712 с.
5. Мисливий В.А. Злочини проти безпеки дорожнього руху та експлуатації транспорту : монографія. / МВС України. Юрид. акад. Донецьк, 2004. 380 с.

Деякі організаційно-правові проблеми досудового розслідування

Ясинська Анастасія Віталіївна
студентка, Херсонський факультет ОДУВС

науковий керівник:
Устюжанінова Ольга Тарасівна
викладач кафедри професійних та спеціальних дисциплін, Херсонський факультет ОДУВС

Діяльність органів досудового розслідування потребує належної організації їх роботи, адже їхнє завдання в першу чергу полягає у попередженні, запобіганні та розкритті злочинів, встановлення об'єктивної істини, забезпечення правильного застосування закону шляхом збирання, дослідження, перевірки, оцінки та використання доказів.

Організаційно-правові проблеми досудового розслідування зазначались такими вченими: Ю.П. Аленін, І.В. Басиста, Р.І. Благута, В.І. Василинчук, А.А. Вознюк, Л.Ю. Грекова, В.М. Дрьомін, С.О. Жувака, В.А. Журавель, С.Ю. Ільченко, Ю.А. Колос,

Л.М. Лобойко, О.В. Охріменко, Б.О. Павлишин, О.О. Пунда, Г.В. Рибінкова, І.Б. Стасів, Л.Д. Удалова, В.В. Чернєй, С.С. Чернявський, Д.В. Ягунов та ін.

Стадія досудового розслідування є початковою стадією кримінального провадження, її вплив на інші стадії кримінального провадження мають велике значення.

Під організаційними проблемами досудового розслідування розуміють такі проблеми, що безпосередньо стосуються не правових аспектів та діяльності органів, які провадять досудового розслідування, а, навпаки, мають відношення до організації їх діяльності.

До основних організаційних проблем досудового розслідування відносять:

- незадовільне фінансове та матеріальне забезпечення органів досудового розслідування;
- неналежне кадрове забезпечення в органах досудового розслідування;
- низький рівень технічного забезпечення в порівнянні з іншими європейськими країнами світу;
- недосконале інформаційне забезпечення.

Однією із найважливіших організаційних проблем на стадії досудового розслідування, що потребує вирішення, є, на нашу думку, неналежне фінансове та матеріальне забезпечення органів досудового розслідування [1, с.15], яке в підсумку призводить в багатьох випадках до корупції. Цей фактор досить негативно впливає на стадію досудового розслідування, оскільки може проявитися в різних негативних аспектах діяльності його органів [5, с.70].

Таким прикладом може бути неправомірне відкриття кримінального провадження на основі сфальсифікованих доказів, які відомі компетентним корумпованим особам у кримінальному проваджені; не відкриття кримінального провадження при безпосередньому виявленні ознак кримінального правопорушення; неналежне проведення слідчих дій, в тому числі затягнення їх проведення; приховування певних фактів, що можуть свідчити про винуватість особи або ж її не винуватості [4, с.125].

На теперішній час все більшою проблемою стає нестача кадрів в системі досудового розслідування. В першу чергу це зумовлено реформуванням як судової системи, так і реформуванням поліції та прокуратури.

Дана проблема зумовлює значну завантаженість вже діючих слідчих та слідчих-суддів, які не можуть справитись з таким напливом кримінальних справ. Звичайно, що при таких умовах про повне, всебічне об'єктивне та швидке досудове розслідування говорити не доводиться.

Зазначаючи основні організаційні проблеми, також потрібно виділити слабке технічне забезпечення органів досудового розслідування, незадовільний стан котрого завжди створював певні проблеми в органах досудового розслідування.

Серед проблем технічного забезпечення варто виділити такий аспект, як використання поліграфічних технологій під час досудового розслідування (характеризується можливою похибкою даного пристрою щодо осіб, які мають психічні вади, а також інших осіб, які мають відповідні навички, котрі допомагають їм спокійно обходити поліграф). Сильну емоцію особи (наприклад, гнів, страх) поліграфом може бути помилково розтлумачено як його винність.

Також важливо зазначити, що поліграфічні пристрої можуть обійти спеціально навчені цьому особи. До них можна віднести: професійні актори, що стикалися з поліграфом та мають уявлення про принцип його роботи. Отже, поліграф не дає 100% гарантії у вірній інформації, а тому його потреба в використанні при досудовому розслідуванні є досить спірною [6, с. 37].

Гострою організаційною проблемою є співпраця між державами задля належного проведення досудового розслідування транснаціональних злочинів. [6, с.207]. Як показує практика, правоохоронні органи України до цього часу не використовують у повному обсязі інформаційні можливості Інтерполу, тим самим обмежуючи себе в інформації, що стосуються транснаціональних злочинів (тобто таких, що підпадають під юрисдикцію двох і більше держав, до яких, як правило, відносять міжнародні злочини, злочини міжнародного характеру та злочини, пов'язані з іноземцями).

Існує проблема використання інформаційно-комунікаційних ресурсів не тільки на міжнародному рівні, а також на рівні сільської

місцевості України. Така місцевість має велику низку факторів, що зумовлюють проблему належного досудового розслідування. У свою чергу до них належать віддаленість сільської місцевості від районних центрів, де відповідно знаходяться основні осередки правоохоронних органів, а також у відсутності доріг належної якості, що інколи унеможливлюють проведення швидкого досудового розслідування.

Окрім організаційних, неможна не враховувати численні процесуально-правові проблеми, які заважають належним чином реалізувати завдання кримінального провадження. Дані проблеми умовно можна поділити на наступні аспекти:

- проблеми, що виникають на початку досудового розслідування;
- незадовільні умови, що виникають при проведенні слідчих (розшукових) дій та негласних (розшукових) дій;
- окремі ускладнення, що виникають при закінченні досудового розслідування.

Щодо першого зазначеного аспекту, що виникає на початку досудового розслідування, поділяються на наступні: 1) утруднення при здійсненні прокурором керівництва досудовим розслідуванням, у визначенні підслідності у кримінальному провадженні, що передбачаються в ст. 216 КПК України; 2) проблеми об'єднання та виділення матеріалів досудового розслідування, що передбачена ст. 217 КПК України; 3) проблеми зі строками, які встановленні для проведення досудового розслідування, що передбачені в ст.219 КПК України [2, с.85].

До проблемних аспектів, що виникають при проведені слідчих (розшукових) дій, слід віднести: 1) виникнення ускладнень згідно нових вимог до проведення слідчих (розшукових) дій, що передбачені ст. 223 КПК України; 2) проблемні аспекти, що стосуються відповідних видів слідчих (розшукових) дій, які включають в себе допит; пред'явлення допиту, дізнання у режимі відеоконференції під час досудового розслідування.

Щодо останнього зазначеного вище аспекту, то до таких проблем при закінченні досудового розслідування належать підстави зупинення досудового розслідування – неможливість проведення слідчих (розшукових) дій (такими обставинами можуть бути, наприклад, погодні умови).

Підсумовуючи вищезазначене, можна зробити висновок, що для вирішення існуючих організаційних проблем в системі досудового розслідування доцільно врахувати наступні практичні рекомендації: 1) створення належного матеріально-фінансового забезпечення органів та підрозділів, що здійснюють досудове розслідування; 2) встановлення підвищеної міри покарання за вчинення злочинів, пов'язаних з корупцією; 3) запозичення європейської та світової практики здійснення досудового розслідування, а також здійснення поетапного оновлення матеріально-технічної бази; 4) після усунення існуючих недоліків при роботі з поліграфічними пристроями запроваджувати їх ширше застосування у процедурах проведення перевірки підозрюваних осіб.

Література:

1. Про основні засади здійснення державного фінансового контролю в Україні : Закон України від 26.01.1993 №2939-XII. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2939-12 (дата звернення: 25.10.2019).
2. Кримінальний процесуальний кодекс України : Закон України від 13.04.2012 №4651-VI. URL: https://zakon.rada.gov.ua /laws/show/4651-17 (дата звернення:25.10.2019).
3. Кримінальний кодекс України : Закон України від 05.04.2001 р. 5460-VI (із змінами станом на 01.04.2019 р.). URL: http:// zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14 (дата звернення: 25.10.2019).
4. Аверьянова Т.В., Белкин Р.С. Понятие, основные признаки и стратегия борьбы с транснациональной преступностью. *Современные проблемы борьбы с транснациональной преступностью* : материали междунар. науч.-практ. конф. – Краснодар: Изд-во Кубан. гос. ун-та, 2017. С.222-225.
5. Кікоть О.Г. Акт ревізії як джерело доказів у кримінальному провадженні. *Фінансовий контроль*. Всеукраїнський науково-практичний журнал. 2017. Вип. №7-8 (138-139). 70 с.
6. *Досудове розслідування: актуальні проблеми та шляхи їх вирішення* : матеріали постійно діючого наук.-практ. семінару (м. Харків, 26 жовт. 2018 р.) / редкол.: М.В. Членов (голов. ред.), Л.М. Леженіна (заст. голов. ред.), О.В. Косьмін. Харків : Право, 2018. Вип. 10 (ювіл.). 306 с.

СЕКЦІЯ 4
ОСОБЛИВОСТІ ЗАСТОСУВАННЯ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ЗАПОБІГАННІ ТА ПРОТИДІЇ КРИМІНАЛЬНИМ ПРАВОПОРУШЕННЯМ

Забезпечення кібербезпеки Державної прикордонної служби України у питаннях запобігання та протидії кіберзлочинам

Басараб Ольга Тимофіївна
кандидат юридичних наук,
старший викладач кафедри теорії та історії держави і права та приватно-правових дисциплін, Національна академія Державної прикордонної служби України ім. Богдана Хмельницького,
м. Хмельницький

Басараб Олександр Корнійович
кандидат технічних наук,
доцент кафедри зв'язку, автоматизації та кібербезпеки, Національна академія Державної прикордонної служби України ім. Богдана Хмельницького,
м. Хмельницький

У сучасних умовах розвитку інформаційно-телекомунікаційних систем та поширенням комп'ютеризації практично в усі сфери суспільного життя, кіберзлочинність набуває особливої активності. Дотримання належного рівня кібернетичної безпеки (кібербезпеки) у інформаційному просторі Державної прикордонної служби України (далі – ДПС України) з метою запобігання та протидії кіберзлочинам, є необхідною умовою забезпечення надійної охорони та захисту державного кордону України.

Відповідно до Закону України «Про основні засади забезпечення кібербезпеки України» від 05.10.2017, кіберзлочином (комп'ютерним злочином) є суспільно небезпечне винне діяння у кіберпросторі, та, або з його використанням, відповідальність за яке передбачена законом України про кримінальну відповідальність та, або яке визнано злочином міжнародними договорами України [1].

На сьогоднішній день в ДПС України функціонує інтегрована інформаційно-телекомунікаційна система (далі – ІІТС) «Гарт», яка включає в себе сукупність інформаційно-телекомунікаційних систем, що забезпечують обробку інформації за відповідними видами оперативно-службової діяльності, які у процесі обробки цієї інформації діють як єдине ціле.

Структура ІІТС «Гарт» відповідає організаційній структурі ДПС України та включає чотири рівні автоматизації: Адміністрація Державної прикордонної служби України, регіональні управління, органи охорони державного кордону, прикордонні підрозділи.

ІІТС ДПС України «Гарт» призначена для:

– забезпечення високого ступеня оперативності, відкритості, повноти і достовірності обліку, обробки і передачі інформації про обстановку на державному кордоні та стану оперативно-службової діяльності ДПС України;

– підвищення оперативності та якості аналізу, оцінки і прогнозу розвитку обстановки на державному кордоні;

– забезпечення своєчасною, цілісною і достовірною інформацією усіх ланок управління ДПС України при виробленні управлінських рішень.

Відповідно до Постанови Кабінету Міністрів України від 29.03.2006 №373 «Про затвердження правил забезпечення захисту інформації в інформаційних, телекомунікаційних та інформаційно-телекомунікаційних системах», ДПС України як правоохоронний орган спеціального призначення зобов'язана забезпечувати надійний захист інформації, що функціонує в її ІІТС. Захисту в системі підлягає:

– відкрита інформація, яка належить до державних інформаційних ресурсів, а також відкрита інформація про діяльність суб'єктів владних повноважень, військових формувань, яка оприлюднюється в Інтернеті, інших глобальних інформаційних

мережах і системах, або передається телекомунікаційними мережами;

– конфіденційна інформація, яка перебуває у володінні розпорядників інформації, визначених частиною першою статті 13 Закону України «Про доступ до публічної інформації» від 13.01.2011;

– службова інформація;

– інформація, яка становить державну, або іншу, передбачену законом таємницю;

– інформація, вимога щодо захисту якої встановлена законом [2].

Віртуальний простір, у межах якого циркулює інформація, що обробляється з використанням ІІТС «Гарт» являє собою кібернетичний простір (кіберпростір) ДПС України.

Відповідно до закону України «Про основні засади забезпечення кібербезпеки України» від 05.10.2017, прикордонне відомство, у межах своєї компетенції повинно:

– здійснювати заходи щодо запобігання використання кіберпростору у воєнних, розвідувально-підривних, терористичних та інших протиправних і злочинних цілях;

– виявляти та реагувати на кіберінциденти та кібератаки та усувати їх наслідки;

– здійснювати інформаційний обмін щодо реалізації та потенційних кіберзагроз;

– розробляти і реалізувати запобіжні, організаційні, освітні та інші заходи у сфері кібербезпеки, кібероборони та кіберзахисту;

– забезпечувати проведення аудиту інформаційної безпеки підпорядкованих підрозділів;

– здійснювати інші заходи у сфері забезпечення розвитку та безпеки кіберпростору [1].

Особлива важливість забезпечення належної безпеки кібернетичного простору ДПС України з метою запобігання та недопущення кіберзлочинів, спонукала керівництво прикордонного відомства до створення спеціального органу – центру кібербезпеки.

У питаннях запобігання та протидії кіберзлочинам центр керується нормами міжнародного права, Конституцією України,

законами та підзаконними актами національного законодавства. До складу центру входять: відділ реагування на кібер-інциденти та відділ моніторингу інформаційно-телекомунікацій-них мереж.

Основними завданнями центру є:

– здійснення аналізу: стану кібербезпеки; здійснення заходів щодо профілактики і боротьби з кіберзлочинністю; стану виконання вимог законодавства щодо кіберзахисту державних електронних інформаційних ресурсів, інформації, вимога щодо захисту якої встановлена законом; даних про кіберінциденти в інформаційно-телекомунікаційних системах; стану забезпечення кадрами системи кібербезпеки та підготовка пропозицій щодо її удосконалення;

– забезпечення впровадження державної та відомчої політики з питань кібербезпеки;

– забезпечення кібербезпеки відомчих електронних інформаційних ресурсів, елементів Національної телекомунікацій-ної мережі, інформації, вимога щодо захисту якої встановлена законом, а також інформаційної інфраструктури, порушення сталого функціонування якої матиме негативний вплив на стан національної безпеки і оборони України;

– забезпечення належного рівня координації, взаємодії та інформаційного обміну з суб'єктами забезпечення кібербезпеки;

– опрацювання питань щодо визначення шляхів, механізмів та способів вирішення проблемних питань, що виникають під час реалізації державної політики у сфері забезпечення кібербезпеки [3].

Таким чином, забезпечення кібербезпеки ІІТС ДПС України у питаннях запобігання та протидії кіберзлочинам є важливим аспектом діяльності прикордонного відомства, потребує особливої уваги та постійного удосконалення в умовах реалізації державної політики у сфері охорони та захисту державного кордону України.

Література:

1. Про основні засади забезпечення кібербезпеки України : Закон України від 05.10.2017 №2163-VIII. URL: https://zakon.rada.gov.ua /laws/show/2163-19 (дата звернення 30.10.2019).

2. Про затвердження правил забезпечення захисту інформації в інформаційних, телекомунікаційних та інформаційно-телекомунікаційних системах : Постанова Кабінету Міністрів України від 29.03.2006 №373. URL:https://zakon.rada.gov.ua/ laws/show/373-2006-%D0%BF(дата звернення 30.10.2019).
3. Про затвердження положення про центр кібербезпеки Головного центру зв'язку, автоматизації та захисту інформації : наказ Головного центру зв’язку, автоматизації та захисту інформації від 15.05.2018 №10од. URL: https://dpsu.gov.ua/ua/structure /chastini-centralnogopidporyadkuvannya/golovniy-centr-zvyazku-avtomatizacii-ta-zahistu-informacii/ (дата звернення 30.10.2019).
4. Про Державну прикордонну службу України: Закон України від 03.04.2003 N 661-IV. URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/ 661-15/page(дата звернення 30.10.2019).

Детермінанти кіберзлочинності у місцях несвобод. Кримінологічний аспект

Шкута Олег Олегович
доктор юридичних наук, доцент,
в.о. завідувача кафедри професійних та спеціальних дисциплін,
Херсонський факультет ОДУВС

На сьогоднішній день, вже не новою проте все гострішою з кожного року постає проблема кіберзлочинності в Україні.

Одними з найпоширеніших місць звідки вчиняються кіберзлочини є місця позбавлення волі. Так, щороку кількість виявлених таких злочинів збільшується в середньому на 2,5 тис. У 2017 році кількість кримінальних проваджень складала близько 7 тис, з них 4,5 тис - винятково кіберзлочини. Одними з перших у списку кіберзлочинів посідають кібершахрайство та кардинг. На другому місці – протиправний контент, а на третьому – поширення шкідливого програмного забезпечення і створення майданчиків для продажу викраденої інформації [1].

Неабияке зростання кіберзлочинності в місцях позбавлення волі, і в більшості тих що знаходяться на окупованих територіях (станом на 1 липня 2019 року у сфері управління Державної кримінально-виконавчої служби України перебуває 148 установ. Крім того, 29 установ знаходяться на території Донецької та Луганської областей, що тимчасово не контролюється українською владою [2]. Як показує статистика саме на сході України кіберзлочинів, які вчиняються засудженими у місцях позбавлення волі найбільше) створення все нових і нових шахрайських схем пов'язане неналежним здійсненням контролю адміністрацією виправних колоній, причиною якого, нажаль, і до сьогодні залишається корупційна складова.

Як показують соціологічні опитування серед засуджених та персоналу виправних установ, найпершою і головною причиною такого «заробітку» за словами самих засуджених є неналежне забезпечення роботою та оплатою праці у місцях позбавлення волі та неабияка проблема у працевлаштування на свободі.

Останніми роками фінансування державної кримінально-виконавчої служби здійснюється на рівні 40 відсотків від необхідного.

З-за нормативної невизначеності суспільно корисна праця засуджених у місцях несвободи не в змозі виконувати функцію одного з основних засобів їх виправлення та ресоціалізації. Іншими причинами цього є не можливість (недостатність) самих установ виконання покарань, з-за браку (відсутності виробництва) забезпечити зайнятість засуджених, не кажучи взагалі про відсутність бажання деяких з них працювати.

Праця засуджених у місцях позбавлення волі є правом, хоч і обмеженим, з огляду на положення статті 118 КВК України та аналізу норм чинного законодавства. Як показують емпіричні дані проведених нами соціологічних опитувань засуджених до позбавлення волі, реалізовується таке право останніми в більшості випадків для отримання заохочень необхідних для умовно-дострокового їх звільнення від відбування покарання. Саме заохочення є підтвердженням того, що засуджений сумлінною поведінкою і ставленням до праці довів своє виправлення (ч.2 ст. 81 КК України). Рідше засуджені працюють щоб якось згаяти час.

Забезпечити реалізацію прав, навіть у обмеженому їх вигляді, не кажучи про адаптацію правового статусу засудженого до європейських стандартів, праця у місцях позбавлення волі не в змозі. А забезпечений за рахунок корупційної складової, доступ засудженим до телефонних розмов та мережі Інтернет, як мінімум забезпечує останнім реалізацію прагнення до легкої та в більшості випадків безкарної наживи.

Література:

1. Голова Кіберполіції : «Ваш син у поліції» приносить шахраям на «зоні» мільйон гривень на добу». [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://www.epravda.com.ua/publications/2018/01/15/633003/
2. Загальна характеристика Державної кримінально-виконавчої служби України. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://www.kvs.gov.ua/peniten/control/main/uk/publish/article/628075
3. Порядок організації надання засудженим доступу до глобальної мережі Інтернет. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1280-17#n16

Аналіз атак на сегменти інформаційної інфраструктури України

Щербина Михайло Володимирович
курсант, Херсонський факультет ОДУВС

Бараненко Роман Васильович
кандидат технічних наук, доцент, професор кафедри професійних та спеціальних дисциплін, Херсонський факультет ОДУВС
ORCIDID: 0000-0002-5231-6248

На сьогодні в розвинених країнах збільшується концентрація засобів та ресурсів для захисту інформаційної інфраструктури

держави від несанкціонованого втручання. Практично безмежні можливості використання Інтернету підкреслюють глобальну загрозу віртуальних злочинів, кібертероризму та ведення кібервійни. Тільки за останні кілька років по ключових сегментах цих інфраструктур хакерами неодноразово завдавалися кібератаки.

Хакерські атаки – цілеспрямовані масштабні хакерські напади на мережі державних підприємств, установ, банків, медіа тощо, в результаті яких 27.06.2017 р. в Україні було заблоковано діяльність аеропорту «Бориспіль», ЧАЕС, Укртелекома, Укрпошти, Ощадбанку, Укрзалізниці та ряду інших. Атакам також було піддано сайти Кабінету Міністрів України, телеканалу «Інтер», медіахолдингу ТРК «Люкс», до складу якого входять «24 канал», «Радіо Люкс FM», «Радіо Максимум», різноманітних інтернет-видань, Львівської міської ради, Київської міської державної адміністрації та Служби спецзв'язку України [1].

На думку експертів корпорації Microsoft в результаті масивних хакерських атак в Україні в 2017 р. було інфіковано 12,5 тисяч комп'ютерів. Засобом скоєння хакерської атаки став вірус-троян Petya.A, що був активований із закладки бухгалтерського програмного забезпечення M.E.Doc. Це стало найбільшою в історії України хакерською атакою. Подібні дії містять ознаку злочину, передбаченого статтями 361 і 361-1 Кримінального кодексу України.

Зважаючи на деструктивні наслідки хакерських атак більшість організацій сьогодні все частіше покладаються на використання хмарних сховищ. 53% компаній керують понад половиною своєї інфраструктури через хмари, оскільки це надає такі переваги, як краща безпека (57%), масштабованість (48%), легкість в експлуатації (46%) та економія кадрових ресурсів(41%) [2].

Література:

1. Інформація про хакерські атаки на Україну з’явилася у Вікіпедії. URL: http://litakcent.com/2017/06/27/informatsiya-pro-hakerski-ataki-na-ukrayinu-z-yavilasya-u-vikipediyi/ (дата звернення 30.10.2019).

2. Кількість хакерських атак в Україні за рік зросла вдесятеро. URL: https://www.ukrinform.ua/rubric-technology/2418011-kilkist-hakerskih-atak-v-ukraini-za-rik-zrosla-vdesatero.html (дата звернення 30.10.2019)

Міністерство внутрішніх справ України
Одеський державний університет внутрішніх справ
Херсонський факультет

ПРІОРИТЕТНІ НАПРЯМКИ РОЗВИТКУ ТА РЕФОРМУВАННЯ ПРАВООХОРОННИХ ОРГАНІВ УКРАЇНИ

матеріали
Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції
(31 жовтня 2019)

Підписано до друку 05.12.2019.
Формат 60х90/16. Папір офсетний.
Гарн. «BookAntiqua» Друк цифровий.
Ум. друк. арк. 16,97.
Наклад 300 прим. Зам. № ….

Друк «ВКФ ЛТД «Типографія Стар»